

VENDIM
Nr. 92, datë 5.2.2020

**PËR MIRATIMIN E PROGRAMIT TË REFORMAVE EKONOMIKE (ERP),
2020–2022**

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës, me propozimin e ministrit të Financave dhe Ekonomisë, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

Miratimin e programit të reformave ekonomike (ERP), 2020–2022, sipas tekstit bashkëlidhur këtij vendimi.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

ZËVENDËSKRYEMINISTËR
Erion Braçe

**PROGRAMI I REFORMAVE EKONOMIKE,
2020–2022**

Tabela e përmbajtjes

1. KUADRI I PËRGJITHSHËM I POLITIKAVE DHE OBJEKTIVAT
2. ZBATIMI I REKOMANDIMEVE
3. KUADRI MAKROEKONOMIK
 - 3.1 *Recent economic developments*
 - 3.2 *Medium-term macroeconomic scenario*
 - 3.3 *Alternative scenarios and risks*
4. KUADRI FISKAL
 - 4.1 *Policy strategy and medium-term objectives*
 - 4.2 *Budget implementation in 2019*
 - 4.3 *Budget plans for the ERP submission year*
 - 4.4 *Medium-term budgetary outlook*
 - 4.5 *Structural balance (cyclical component of the deficit, one-off and temporary measures, fiscal stance)*
 - 4.6 *Debt levels and developments, analysis of below-the-line operations and stock-flow adjustments*
 - 4.7 *Sensitivity analysis and comparison with the previous program*
 - 4.8 *Fiscal governance and budgetary frameworks*
 - 4.9 *Sustainability of public finances*
5. REFORMAT STRUKTURE PARËSORE MË 2020–2022
 - 5.1 Identifikimi i pengesave kyçe për zhvillim dhe konkurrueshmëri dhe rritje përfshirëse
 - 5.2 Përmbledhje e masave të reformave
 - 5.3. Analiza sipas fushave dhe masave të masave të reformave
 - 5.3.1 Reformat në tregun e energjisë dhe të transportit
 - 5.3.2 Bujqësia, industria dhe shërbimet
 - 5.3.3 Mjedisi i biznesit dhe zvogëlimi i ekonomisë informale
 - 5.3.4 Kërkim, zhvillim dhe inovacion, dhe ekonomia digjitale
 - 5.3.5 Reformat e tregtisë
 - 5.3.6 Arsimi dhe aftësimi
 - 5.3.7 Punësimi dhe tregu i punës

5.3.8 Përfshirja sociale, ulja e varfërisë dhe shanset e barabarta

6. KOSTOJA DHE FINANCIMI I REFORMAVE STRUKTURORE

7. ÇËSHTJET INSTITUCIONALE DHE PËRFSHIRJA E GRUPEVE TË SHTOJCA I

Tabela 1a: Perspektivat makroekonomike

Tabela 1b: Zhvillime të çmimeve

Tabela 1c: Zhvillimet në tregun e punës

Tabela 1d: Bilancet sektoriale

Tabela 1e: PBB, investime dhe vlera e shtuar bruto

Tabela 1f: Zhvillime të sektorit të jashtëm

Tabela 1g: Indikatorët e qëndrueshmërisë (*Sustainability indicators*)

Tabela 2a: Perspektivat e përgjithshme buxhetore të qeverisë

Tabela 2b: Perspektivat e përgjithshme buxhetore të qeverisë

Tabela 3: Shpenzimet e përgjithshme të qeverisë, sipas funksionit

Tabela 4: Zhvillime të përgjithshme të borxhit të qeverisë

Tabela 5: Zhvillime ciklike

Tabela 6: Divergjenca nga programi i mëparshëm

Tabela 7a: *Contingent liabilities*

Tabela 9: Tregues të përzgjedhur punësimi dhe socialë

Tabela 10a: Kostot e masave të reformave strukturore

Tabela 10b: Financimi i masave të reformave strukturore

Tabela 11: Raportimi mbi zbatimin e masave të reformave strukturore të ERP-së, 2019–2021

1. KUADRI I PËRGJITHSHËM I POLITIKAVE DHE OBJEKTIVAT

Hartimi dhe përgatitja e Programit të Reformave Ekonomike (ERP), 2020–2022, u bë e mundur përmes bashkëpunimit ndërinstitucional midis Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë në cilësinë e Koordinatorit Kombëtar të ERP-së, dhe ministrive të ndryshme të linjës dhe Bankës së Shqipërisë, të cilët kanë kontribuar me masat e tyre të reformës.

Programi i Reformës Ekonomike, 2020–2022, paraqet politikat kryesore makroekonomike dhe fiskale, që synojnë të vendosin një ekuilibër të qartë midis forcave të brendshme dhe kërcënimeve të jashtme, me qëllim që të mundësojnë zhvillim të qëndrueshëm, rritje të punësimit dhe uljen e borxhit publik. Për më tepër, ERP-ja përmbledh masat e reformave prioritare të qeverisë së Shqipërisë, për periudhën afatshkurtër, me qëllim rritjen e prodhimit vendës, nxitjen e investimeve të reja dhe sigurimin e një zhvillimi të qëndrueshëm dhe rritjen e konkurrueshmërisë.

ERP-ja 2020–2022, gjithashtu, përfshin ato reforma strukturore prioritare që janë mbështjellë nga ERP-ja e mëparshme, së bashku me shtesat e reja të përfshira në këtë cikël. Qëllimi kryesor i kësaj qasjeje është të sigurojë një përfaqësim të vazhdueshëm të atyre reformave që janë ende në zbatim, duke siguruar kështu qëndrueshmëri në agjendën e reformës prioritare. Krahas kësaj, në një mënyrë më të detajuar se sa ERP-ja e vitit të kaluar, kapitulli 2 i këtij dokumenti paraqet statusin e zbatimit të rekomandimeve për Shqipërinë nga Konkluzionet e Përbashkëta të Dialogut Ekonomik dhe Financiar midis BE-së dhe Ballkanit Perëndimor, dhe Turqisë të majit 2019.

Programi i Reformës Ekonomike, 2020–2022, është ndarë përmes një procesi konsultimi publik me grupe të ndryshme të interesit, siç janë shoqëria civile, organizatat e biznesit, partnerët për zhvillim dhe integrim etj. Reagimet e marra nga ky proces konsultimi kanë qenë kurdoherë të mundura dhe në bashkëpunim me institucionin përgjegjës të linjës, të pasqyruar ose të shtuar në këtë dokument.

ERP-ja, 2020–2022, do të miratohet me vendim të Këshillit të Ministrave.

Politika fiskale në periudhën afatmesme do të mbetet e orientuar drejt konsolidimit fiskal, në përputhje me rregullat fiskale të përcaktuara në ligjin e buxhetit organik, si dhe rekomandimet e dhëna nga KE-ja dhe të konkluduara në përfundimet e përbashkëta të dialogut ekonomik dhe financiar midis BE-së dhe Ballkanit Perëndimor në maj 2019.

Politika fiskale konsoliduese synon të mbajë trajektoren rënëse të borxhit publik në raport me PBB-në që nga viti 2016. Borxhi publik pritet të bjerë në rreth 65.4% të PBB-së në vitin 2020; 62.3% e PBB-së në vitin 2021 dhe 62.0% në vitin 2022. Ndërkohë, borxhi publik neto nga asetet likuide të qeverisë (depozita në para të qeverisë që mbahen në bankën qendrore) pritet të reduktohet në 60.5% në vitin 2022. Për të arritur këtë objektiv të politikës fiskale afatmesme mbi borxhin publik, skenari fiskal bazë synon një deficit fiskal në nivelin 2.2% të PBB-së më 2020-ën, një nivel prej 2.0% të PBB-së në vitin 2021 dhe synon ulje të mëtejshme në 1.7% në vitin 2022. Në të njëjtën kohë, synohet një bilanc primar pozitiv në vitet 2020–2022, respektivisht 0.1% të PBB-së në vitin 2020; 0.5% në vitin 2021; dhe 0.8 për qind në vitin 2022. Edhe për periudhën afatgjatë, politika fiskale do të vijojë të mbetet qartësisht e orientuar drejt konsolidimit fiskal, duke synuar një ulje të borxhit publik, me të paktën mesatarisht 1.5 pikë përqindjeje të PBB-së në çdo vit, deri sa niveli i tij të arrijë objektivin afatgjatë prej 45% të PBB-së, të përcaktuar në rregullat fiskale të ligjit organik të buxhetit.

Njëkohësisht, ky kuadër fiskal përshtat politikat buxhetore që mbështesin rritjen ekonomike. Investimet publike të qeverisë qendrore në afat të shkurtër dhe të mesëm ruhen me një mesatare prej mbi 4.5% të PBB-së, e cila është e rëndësishme për të nxitur kërkesën agregate në afat të shkurtër dhe për të zhvendosur rritjen potenciale në periudhën afatmesme dhe afatgjatë. Vazhdimi i reformave të menaxhimit financiar publik është thelbësor për rritjen e efikasitetit të shpenzimeve buxhetore, si dhe për krijimin e hapësirave për shpenzime më produktive në periudhën afatmesme dhe afatgjatë.

2. ZBATIMI I REKOMANDIMEVE

1. Kapitalizoni ritmin e pritsbëm të rritjes për të çuar përpara konsolidimin fiskal në vitin 2019. Hartoni një plan konsolidimi afatmesëm për të ulur raportin e borxhit nën kufirin e përcaktuar në ligjin organik të buxhetit. Krijoni një strategji gjithëpërfshirëse të mobilizimit afatmesëm të të ardhurave për të udhëbequr në mënyrë efektive një rritje të të ardhurave, ndër të tjera, duke adresuar informalitetin dhe evazionin e taksave.

Në kuadër të Reformës në Menaxhimin e Financave Publike, ky rekomandim do të adresohet përmes strategjisë së MFP-së, 2019–2022. Është përgatitur një strategji e re për MFP-në (aktualisht); masat e reja janë duke u konsideruar për periudhën e ardhshme, 2019–2022, si pjesë e rishikimit të strategjisë së PFM-së. Në këtë drejtim, objektivi kryesor i qeverisë do të vazhdojë të jetë përforsimi i kornizës afatmesme makrofiskale, duke përmirësuar rregullat procedurale që do të kërkojnë të eliminojnë rrezikun e paragjyqimeve sistematike optimiste në parashikimet e PBB-së dhe të ardhurave nga buxheti. Zhvillimi i një kornize të besueshme makrofiskale afatmesme që mbështet përgatitjen e PBA-së do të jetë rezultati i synuar. Për këtë qëllim, MFE-ja do të shqyrtojë rregullat dhe objektivat shtesë, fiskalë dhe procesin e monitorimit të rregullt për rregullat fiskale.

Për të vendosur një administrim efektiv, efikas dhe transparent të të ardhurave tatimore, që rrit efikasitetin në mbledhjen e detyrimeve tatimore, një nga masat e reja është: Përgatitja e një strategjie gjithëpërfshirëse të të ardhurave afatmesme deri në vitin 2022. Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve do të përgatitë një strategji gjithëpërfshirëse të të ardhurave afatmesme, kështu që përpara se të njoftojë çdo ndryshim tatimor, një analizë të fortë të politikave, për të vlerësuar ndikimin e të ardhurave, ekonomike dhe shpërndarëse të tyre.

2. Siguroni një regjistrim sistematik dhe të plotë të detyrimeve fiskale që rrjedhin nga partneritetet publike-private dhe borxheve në të gjitha nivelet e qeverisë në raportet e rregullta fiskale dhe kornizën makrofiskale. Përmirësoni planifikimin dhe ekzekutimin e investimeve publike. Rritni shpenzimet për arsim dhe kërkim në përqindje të PBB-së, në përputhje me objektivat e politikave të qeverisë.

Rekomandimi do të adresohet përmes strategjisë së MFP-së, 2019–2022. Në komponentin 1.2, “Menaxhimi i rrezikut fiskal të strategjisë”, objektivi do të jetë forcimi i mbikëqyrjes financiare dhe menaxhimi i rreziqeve fiskale. Analiza e rreziqeve fiskale, për sa i përket Deklaratës së Rreziqeve Fiskale, u finalizua në një raport të vetëm, i cili si pasojë u përfshi si një kapitull i veçantë (Ch. 8, “Rreziqet fiskale dhe masat parandaluese”) në projektligjin për buxhetin vjetor të

vitit 2019, miratuar në tetor 2019. Vlerësimi i probabilitetit dhe i ndikimit të rreziqeve fiskale kryhet në bazë të analizave të hollësishme dhe parashikimeve brenda buxhetit afatmesëm. Me respekt, vlerësohen dy kategori të rrezikut:

- “e qartë” ose rreziqet që lidhen me supozimet dhe zhvillimet makroekonomike, të ardhurat e qeverisë, shpenzimet dhe administrimin e borxhit etj.

- detyrime “të nënkuptuara” ose të kushtëzuara, PPP, ato të vetëqeverisjes lokale, ndërmarrjeve publike në pronësi të shtetit, rreziqe të tjera siç janë vendimet gjyqësore, katastrofat natyrore dhe sektori financiar ose rreziqet afatgjata.

MEF-ja do të vazhdojë të adresojë boshllëqet dhe të thellojë analizën në mënyrë që mbikëqyrja e rreziqeve fiskale të menaxhohet dhe kontrollohet siç duhet. Çështjet specifike të përmendura në këtë rekomandim do të adresohen përmes masave monitoruese: monitorimi i ngushtë i borxheve të qeverisë qendrore dhe përmirësimi i deklaratës së rreziqeve fiskale në lidhje me kontratat e PPP-së.

Një komponent tjetër do të jetë 2.3, “Planifikimi dhe mbikëqyrja e investimeve publike”, për të forcuar proceset dhe aftësinë institucionale për iniciimin, vlerësimin, priorizimin dhe aprovimin e të gjitha projekteve të investimeve publike. Në këtë mënyrë përfshihen masa specifike: të zhvillohet dhe të mirëmbahet një tubacion i vetëm projekti për të gjitha projektet, pavarësisht nga burimi i financimit; për të rritur cilësinë e propozimeve më të mëdha të investimeve publike të paraqitura për miratim; për të përmirësuar monitorimin e investimeve publike, përfshirë projektet PPP dhe koncesionet. Përgatitja dhe botimi i një raporti gjithëpërfshirës për investimet publike (përfshirë PPP).

3. Eksploroni masat e mundshme për zhvillimin e tregut për derivatet e monedhës që do të mundësojnë agjentët ekonomikë të mbrohen nga rreziku i kursit të këmbimit. Siguroni zbatimin operacional të plotë të masave të mbetura të strategjisë për zgjidhjen e kredive të këqija, gjithashtu, me qëllim sigurimin e një aksesit të përmirësuar në financa për korporatat. Zbatoni masa në fushën e qeverisë, në përputhje me Memorandumin e Bashkëpunimit, për të rritur përdorimin e monedhës kombëtare.

Përmirësimi i aksesit në financë nga këndvështrimi i pagesave

Me qëllim rritjen e përfshirjes financiare në Shqipëri, e cila duket se është në një nivel shumë të ulët krahasuar me vendet e tjera të rajoneve dhe të BE-së (dikur 40% e popullsisë mbi 15 vjeç)¹, Banka e Shqipërisë ka realizuar disa studime dhe analiza², që u përmbyllën me Strategjinë Kombëtare të Shqipërisë për Pagesat, *Retail* (2018–2023).

Vizioni i strategjisë është: Krijimi i një tregu modern dhe gjithëpërfshirës i pagesave me pakicë në Shqipëri, i mbështetur nga infrastrukturat e sigurta dhe efektive të pagesave, dhe një gamë e gjerë instrumentesh dhe shërbimesh pagese që plotësojnë nevojat e përdoruesve të shërbimeve të pagesave të afta financiare në të gjithë vendin. Duke mbështetur objektivin e përfshirjes më të gjerë financiare, qëllimi kryesor është që përmirësimet në tregun e pagesave me pakicë do t’u japin qytetarëve më shumë zgjedhje në më shumë vende për kryerjen e transaksioneve të tyre të përditshme në një mënyrë të përshtatshme dhe me kosto efektive.

Qëllimi kryesor i Strategjisë Kombëtare të Pagesave për Shitje me pakicë është të promovojë përdorimin intensiv të instrumenteve moderne të pagesave me pakicë në të gjithë vendin, me qëllimin për të arritur 10 pagesa pa para për frymë deri në fund të vitit 2022. Zgjerimi i aksesit në llogaritë e transaksionit është një kusht i domosdoshëm për të arritur objektivin kryesor. Në këtë drejtim, Shqipëria synon të arrijë një raport të pronësisë së llogarisë së të rriturve prej 70% deri në vitin 2022.

¹ Findex.

² https://www.bankofalbania.org/rc/doc/NRPS_update_3July2018_12078.docx.
https://www.bankofalbania.org/rc/doc/raporti_i_Perfshirjes_finaciare_12072.docx.
https://www.bankofalbania.org/rc/doc/WB_RetailPmt_Albania_WEB_Final_12074.pdf.
https://www.bankofalbania.org/rc/doc/remittances_Report_12169.pdf.

Një strategji gjithëpërfshirëse afatmesme është hartuar nga Banka e Shqipërisë, me ndihmën e BB-së dhe është aprovuar nga të gjithë palët e interesuara, anëtarët e Komitetit Kombëtar të Sistemeve të Pagesave në mbledhjen e IV-së të NPSC-së, në qershor 2018. Do të zbatohet deri më 2019–2013 dhe do të kërkojë përfshirjen aktive të të gjitha palëve të interesuara. Kjo strategji përfshin ndryshime ligjore, rregullatore dhe infrastrukturore, që synojnë synimet si: i. angazhim më i fortë i palëve të interesuara; ii. konsolidimi i një mjedisi rregullator të favorshëm për pagesa me pakicë; iii. përmirësime në pagesa dhe mbështetje të tjera; infrastrukturë; iv. shërbime pagese në qendër të klientit dhe të përballueshme në bazë të llogarive; v. zgjerimi i pikave të hyrjes dhe i rrjeteve për pagesa; vi. përpjekje efektive për arsimimin financiar; vii. ekonomitë e shkallës në SHPK, duke përdorur rastet e përdorimit të masave të mëdha të pagesës; viii. mbikëqyrje efektive e Bankës së Shqipërisë mbi tregun e pagesave me pakicë.

Dy hapat më të rëndësishëm në zbatimin e Strategjisë janë:

1. Përmirësimet e kornizës ligjore dhe rregullatore:

a) miratimi i projektligjit “Për shërbimet e pagesave”, që transpozon direktivën e rishikuar të BE-së 2015/2366 deri në fund të vitit 2019.

Miratimi dhe zbatimi i këtij projektligji pritet të ketë një ndikim të drejtpërdrejtë në promovimin e konkurrencës dhe të inovacionit në fushën e pagesave me pakicë, duke promovuar kështu efikasitetin e tyre dhe duke zvogëluar kostot e përdorimit të tyre. Ky projektligj synon të balancojë hapësirat për shërbimet e pagesave që ofrojnë midis bankave dhe institucioneve financiare jobankare, duke lejuar që më vonë të hapen llogari pagese dhe të lëshojnë instrumente të pagesave elektronike. Projektligji pritet të rrisë transparencën e shërbimeve të ofruara nga tregu dhe të krijojë një kornizë të konsoliduar për mbrojtjen e konsumatorit. Banka e Shqipërisë ka finalizuar hartimin e këtij ligji dhe procesin e konsultimit me aktorët e tregut. Në fakt, projektligji është në MFP, për konsultim përfundimtar me institucionet përkatëse publike;

b) hartimi i një ligji që do të transpozojë direktivën e Bashkimit Evropian, “Për llogarinë e pagesës”, brenda vitit 2021.

2. Infrastruktura dhe përmirësimet teknologjike si:

a) Mundësia e implementimit të një platforme kombëtare për përpunimin e kartave (SWITCH)/“pagesa e menjëhershme”;

b) zbatimi i skemave ndërbankare të debitit direkt.

c) vendosja e një sistemi për shlyerjen e transfertave euro për pagesa të brendshme.

d) operacionalizimi i kategorisë së “pjesëmarrjes indirekte” në AECH.

4. Me qëllim përmirësimin e klimës së investimeve, vazhdoni të forconi sistemin e drejtësisë, duke zbatuar reformën në drejtësi dhe të përmirësoni ofrimin e shërbimeve të ndihmës teknike për ndërmarrjet mikro, të vogla dhe të mesme, përfshirë zhvillimin e një rrjeti mbështetës për t'i ndihmuar ata të rriten lartësinë e tyre, investoni, inovoni, digjitalizoni dhe eksportoni. Për të rritur investimet në turizëm, në veçanti, miratoni strategjinë e turizmit dhe filloni zbatimin e saj, duke u përqendruar në qëndrueshmërinë përmes menaxhimit të burimeve natyrore. Siguroni arsim dhe aftësim profesional në përputhje me nevojat për investime të NVM-ve dhe të sektorit të turizmit.

Turizmi

Në lidhje me zbatimin e udhëzimit të politikave, në planin e veprimit të Strategjisë Kombëtare për Zhvillimin e Qëndrueshëm të Turizmit, 2019–2023, parashikohen veprimtari të ndryshme, në përputhje me objektivat strategjike dhe nënobjektivat. Konkretisht, për pjesën e investimeve: i. krijimi i një kornize rregullatore miqësore për biznesin, për të përshpejtuar zhvillimin e sektorit; ii. bashkëpunim në hartimin e planeve të detajuara të zhvillimit dhe të veprimit, për fushat me përparësi turizmin në zbatim të Planit Sektorial Kombëtar të Turizmit; iii. nënzhoni i zonave me përparësi zhvillimin e turizmit dhe përcaktimi i modelit ekonomik të zhvillimit për secilën nënzhonë.

Sa u përket arsimit dhe aftësimit profesional ka aktivitete të planifikuara, siç janë: i. identifikimi i nevojave, promovimi dhe mbështetja e trajnimeve për të punësuarit në shërbime dhe në nivelin

menaxherial; ii. hartimi i një plani vjetor të trajnimit për zhvillimin e burimeve njerëzore, bazuar në nevojat e identifikuar të tregut; iii. akreditimi i institucioneve që ofrojnë arsim dhe aftësim profesional në fushën e turizmit; iv. bashkëpunim me bizneset për punësimin e studentëve të kualifikuar në fushën e turizmit.

Këto aktivitete mbulojnë periudhën në fjalë (deri në qershor 2020), por shtrihen përtej gjithë kornizës kohore të strategjisë.

Drejtësia

Sistemi i drejtësisë në Shqipëri kohët e fundit ka kaluar një seri reformash të thella, me qëllim përmbushjen e standardeve evropiane në këtë sistem. Përmes zbatimit të ligjit nr. 76/2016, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 8417/1998, “Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar, Shqipëria nisi zbatimin e reformës në drejtësi. Ndryshimet kushtetuese dhe pakoja organike, ligjet e miratuara në kuadrin e reformës në drejtësi, përmbajnë dispozita të përcaktuara qartë që garantojnë pavarësinë, paanshmërinë, profesionalizmin, integritetin e sistemit gjyqësor dhe përmirësojnë llogaridhënien dhe mekanizmat e monitorimit të funksionimit të tij. Përparim i mirë është arritur përmes zbatimit të vazhdueshëm të reformës në drejtësi.

Reformat thelbësore për përmirësimin e mjedisit të biznesit ka përparuar, por kërkojnë përpjekje të mëtejshme. Reforma gjithëpërfshirëse gjyqësore përparoi, por duhet të zbatohet plotësisht. Ligji i ri i falimentimit ka hyrë në fuqi dhe do të forcojë regjimin e falimentimit. Niveli i papunësisë dhe i punësimit joformal mbetet i lartë. Në përputhje me rekomandimet e Programit të Reformave Ekonomike (ERP) dhe për të mbështetur rritjen afatgjatë, në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet t’u kushtojë vëmendje të veçantë: i. mbajtjes së konsolidimit fiskal dhe të forcimit të kornizës së menaxhimit të buxhetit; ii. trajtimit të nivelit të lartë të kredive me probleme; iii. përmirësimin e mjedisit të biznesit, duke zbatuar ligjin e ri të falimentimit; dhe iv. zvogëlimin të ekonomisë joformale, përfshirë punën e padeklaruar.

Ligji i falimentimit

- Statusi i harmonizimit ligjor

Ligji nr. 110, datë 27.10.2016, “Për falimentimin”, miratohet nga Parlamenti i Shqipërisë dhe hyri në fuqi më 22 maj 2017.

Disa nga risitë kryesore të ligjit kanë të bëjnë me subjektet që u nënshtrohen procedurave të falimentimit, duke zgjeruar rrethin e subjekteve monitoruese, rendin e përparësive, gjokat, falimentimin ndërkuftar.

Sa u përket rregullave ligjore për marrjen e pasurive nga bankat, ligji synon të zgjidhë një problem të vazhdueshëm në sistemin bankar në Shqipëri, problemin e kredive me probleme.

Detyrimet e biznesit që shkon në falimentim dhe që kanë kredi për banka të llojeve të ndryshme, janë kredi të siguruara, të cilat do të jenë të parat në rendin e përparësive në shlyerje. Mekanizmi kryesor që siguron që të gjithë kreditorët të trajtohen të barabartë është rendi i përparësive. Ligji ekzistues i falimentimit parashikon një hierarki të kreditorëve, si: kreditorët e pasurive, kreditorët e falimentimit dhe kreditorët vartës. Ajo, gjithashtu, njeh pozicionin e veçantë të zënë nga kreditorët e siguruar. Neni 605 i Kodit Civil përmban një skemë që u jep përparësi kërkesave të kreditorëve të siguruar dhe të pasigurt bazuar në konsideratat e politikave të miratuara nga Parlamenti Shqiptar. Neni 150§(3) i ligjit të falimentimit përfshin skemën e parashikuar në nenin 605, duke sjellë në këtë mënyrë ligjin e falimentimit, konsideratat e politikës të mishëruara në të. Ligji i falimentimit parashikon një hierarki të re për kërkesat e kreditorëve dhe duke mos referuar më nenin 605 të Kodit Civil.

Kjo hierarki e re përfshin: a) pretendime të siguruara; b) pretendime të preferuara të kreditorëve (duhet të lexoni përkufizimin e kreditorit të preferuar në nenin 3; c) pretendime të pasigurta të kreditorëve; ç) duke përfunduar pretendimet e kreditorëve (ju duhet të lexoni përkufizimin të kreditorit të preferuar në nenin 3; d) pretendimet e ortakëve/të pronarëve. Rregulla kryesore është që çdo kreditor i së njëjtës klasë të trajtohet ekonomikisht i barabartë me kategorinë e tij të kërkesave.

Në shtator të vitit 2018 u miratuan:

- vendimi i Këshillit të Ministrit nr. 542, datë 19.9.2018, “Për organizimin dhe funksionimin e Agjencisë Kombëtare të Falimentimit”;

- vendimi i Këshillit të Ministrit nr. 543, datë 19.9.2018, “Kodi i Etikës për Administratorët e Falimentimit”.

- Aktet nënligjore që pritet të miratohen në dhjetor 2019 janë si më poshtë:

- përcaktimi i rregullave për shpërblimin e administratorit të falimentimit;

- për miratimin e standardeve kombëtare për administrimin e procedurave të falimentimit.

Shërbimi i Përmbaarimit Shtetëror

- Shërbimi i Përmbaarimit Shtetëror ka njohur plotësisht dhe ka zbatuar udhëzimin e përbashkët nr. 32, datë 30.8.2018, “Për disa ndryshime në udhëzimin e përbashkët nr. 385/7, datë 28.6.2017, “Për miratimin e tarifave për shërbimet e ofruara nga Shërbimi i Përmbaarimit Shtetëror”, dhe udhëzimi i përbashkët nr. 33, datë 30.8.2018, “Për disa shtesa dhe ndryshime në udhëzimin e përbashkët nr. 1276/6, datë 27.7.2017, ‘Për përcaktimin e nivelit minimal dhe maksimal të vlerës së tarifës së suksesit për veprimet përmbaarimore të parashikuara nga Shërbimi i Përmbaarimit Shtetëror’”, i ministrit të Drejtësisë dhe i ministrit të Financave.

- Për gjashtë muajt e parë të vitit 2019 janë regjistruar gjithsej 40 674 raste për ekzekutim (përfshirë “kujdesin e fëmijëve” dhe “pensionet e ushqimit”, në total 6858), ekzekutuar gjithsej 5092 (pesëqind e nëntëdhjetë e dy) raste dhe shprehur si përqindje, ekzekutimi i titujve ekzekutivë është 100% (llogaritur, duke iu referuar sasisë së titujve ekzekutivë të planifikuar për t’u ekzekutuar për periudhën 6-mujore, të theksuar në politikën e programit të Shërbimit Përmbaarimor Shtetëror) dhe 6922 raste u dhanë mjete juridike.

- Ushtrimi i kontroleve periodike në zyrat e përmbaarimit për të konstatuar dhe për të monitoruar procesin e ekzekutimit të titujve ekzekutivë është pjesë e planit vjetor në vazhdim nga Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimit Përmbaarimor Shtetëror. Kontrollat kanë për qëllim sigurimin e arritjes së objektivit të shërbimit për ekzekutimin e ekzekutivit tituj, ligjshmëria e veprimtarisë përmbaarimore dhe, veçanërisht, identifikimi në vend i çdo ankese nga qytetarët në lidhje me veprimtarinë përmbaarimore.

- Për periudhën janar-qershor 2019 janë rekomanduar kontrole periodike dhe të bazuara në ankesa dhe janë marrë masa disiplinore:

- “pushim nga detyra” për 2 kryetarë të zyrave, përkatësisht, kundër kryetarit të Zyrës së Përmbaarimit Fier dhe kryetarit të Zyrës së Përmbaarimit Tiranë;

- 6 (gjashtë) masa administrative “paralajmërim me shkrim” dhe “paralajmërim me paralajmërim për pushimin nga puna” kundër përmbaaruesve të konstatuar për shkelje të gjetura në veprimtarinë procedurale të zbatimit të titujve ekzekutivë;

- 1 (një) veprim administrativ “pushim nga puna” ndaj një punonjësi të administratës së shërbimit dhe 1 (një) masë administrative “paralajmërim me shkrim” kundër një punonjësi të administratës.

- Po ashtu, gjatë kësaj periudhe është propozuar që të fillojë procedurë disiplinore për 10 (dhjetë) përmbaarues që gjenden në shkelje. Masat e propozimit janë në proces të shqyrtimit nga Këshilli i Përmbaarimit.

Gjatë periudhës janar-qershor 2019, Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimit të Përmbaarimit Shtetëror, si organi qendror i këtij shërbimi, ka trajtuar saktë dhe brenda afateve ligjore: 193 ankesa të parashtruara dhe të regjistruara në protokollin e institucionit. 133 prej këtyre ankesave u përcollën përmes platformës së qeverisë së përbashkët shqiperiaqeduam.al. Gjithashtu, në kontekstin e forcimit të mëtutjeshëm të programit të transparencës për shërbimin përmbaarimor dhe rritjen e efikasitetit të tij ndaj qytetarëve, personat që paraqitën ankesat u sqaruan në të gjitha rastet për veprimet procedurale të ndjekura dhe për procedurat e zgjidhjes së problemeve të tyre, dhe u udhëzuan në raste specifike.

Përmirësimi i mjedisit operacional për NVM-të

Portali *e-Albania* u krijua në parimin e Partneritetit të Qeverisë së Hapur dhe drejtohet nga shërbimet për qytetarin. Ka rritur ndjeshëm numrin e shërbimeve elektronike, me më shumë se

1.600 shërbime nga të cilat pothuajse 600 shërbime elektronike. Janë 3.585.299 përdorime të shërbimeve elektronike për gjashtë muajt e parë të 2019-ës. Numri i përdoruesve të regjistruar në portal është rritur. Aktualisht, numri i përdoruesve të regjistruar është më shumë se 899,000 ose 18 herë më i lartë se 2013.

Më shumë se 1.3 milionë dokumente me nënshkrim elektronik u krijuan në gjashtë muajt e parë të 2019-s, duke shmangur korrupsionin dhe vonesat. Vetëm certifikatat e gjendjes civile kanë shpëtuar qytetarët mbi 1 milion euro, pasi ato ofrohen falas në versionin e tyre elektronik. Sigurimi i dokumenteve me vulë elektronike ka shpëtuar qytetarët dhe bizneset rreth 100 vjet pritjeje në radhë në 18 muaj.

Bizneset janë një përparësi në shërbimet e ofruara në portalin *e-Albania*, i cili siguron gjithsej 298 shërbime elektronike për bizneset, siç janë taksat elektronike, lejet elektronike, inspektimet elektronike, noteri elektronik, kadastrë elektronik, e-pagesës; dhe rreth 60% e formularëve të aplikimit për shërbimet elektronike janë të plotësuar, duke lehtësuar procedurat e aplikimit falë Platformës Qeveritare të Ndërveprimit. 304.572 dokumente të biznesit të mbyllur me *email* u shkarkuan në vitin 2018 dhe 97.634 dokumente të biznesit të mbyllur me *email* u shkarkuan në gjysmën e parë të 2019, duke kursyer bizneset 10 vjet kohë pritjeje në radhë.

Projektligji për investimet

Projektligji “Për investimet” synon të azhurnojë legjislacionin ekzistues të investimeve me standardet më të mira ndërkombëtare; të krijojë një skemë të re ligjore, të unifikuar dhe konkurruese ligjore për të tërhequr investime të reja vendëse dhe të huaja, si dhe për të garantuar respektimin e legjislacionit vendës dhe marrëveshjeve ndërkombëtare.

Miratimi i projektligjit “Për investimet” lindi si një domosdoshmëri, pasi legjislacioni në fuqi në Republikën e Shqipërisë u dha mbrojtje shtesë investimeve të huaja, por jo të brendshme, ndërsa u krijua një organ i ri juridik për investime strategjike. Risia e projektligjit është miratimi i një mekanizmi të shpejtë brenda pushtetit ekzekutiv për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve që rrjedhin nga një investitor me institucionet shtetërore, duke u përpjekur kështu të shmangni gjykatat shtesë ose kostot e tjera.

Projektligji për start-up inovative

Sipërmarrja dhe politikat e fillimit mund të inkurajojnë shfaqjen dhe rritjen e ndërmarrjeve inovative fillestare duke siguruar një mjedis miqësor për ndërmarrësi (p.sh., përmes lehtësimit të barrëve financiare për fillimin e ndërmarrjeve). Legjislacioni aktual shqiptar nuk ka ligj specifik për fillimin e ndërmarrjeve.

Sidoqoftë, qeveria e Shqipërisë (QSH), përkatësisht Ministria e Financave dhe Ekonomisë dhe ministri i Shtetit për Mbrojtjen e Sipërmarrjes, tregojnë angazhim të fortë për të krijuar një kornizë të favorshme legjislative për fillimin e ndërmarrjeve. Qëllimi i “BE për inovacion” në këtë detyrë është të fitojë një kuptim tërësor të mjedisit legjislativ për fillimin e ndërmarrjeve në Shqipëri dhe të këshillojë qeverinë e Shqipërisë për mënyrat e mundshme për të krijuar një kornizë politike mbështetëse për fillimin e ndërmarrjeve.

Në fazën e parë të konsulencës, një ekip ekspertësh do të vlerësojë situatën ekzistuese legjislative dhe do të identifikojë mundësitë dhe nevojat për të përmirësuar kornizën legjislative që ndikon në fillimet në Shqipëri. Faza e dytë e konsulencës do të përfshijë hapa, si këshillimi i ministrive partnere për përmbajtjen, fokusin dhe specifikimet e dispozitave ligjore të propozuara.

5. Siguroni një liberalizim efektiv të tregut të energjisë, me një ndarje të plotë dhe një bursë të energjisë funksionuese. Përfundoni zbatimin e ligjit për burimet e rinovueshme të energjisë për të siguruar integritetin e tyre në treg. Miratimi i legjislacionit dytësor për ligjet mbi efikasitetin e energjisë dhe performancën e energjisë së ndërtesave, përfshirë krijimin e Fondit të Eficiencës së Energjisë.

Shqipëria është shumë e angazhuar nga njëra anë për të rritur kapacitetin e prodhimit përmes diversifikimit të burimeve të energjisë dhe, nga ana tjetër, për të siguruar furnizimin e vazhdueshëm të energjisë në vend, për sa u përket sigurisë dhe cilësisë së furnizimit. Kuadri i ri ligjor dhe rregullator synon të adresojë një gamë të gjerë të çështjeve të sektorit të energjisë,

përfshirë reformat institucionale, incentivat, rritjen e eficiencës dhe të kapacitetit prodhues të energjisë nga burimet e rinovueshme në Shqipëri, krijimin e një sistemi të ri të tarifave, krijimin dhe zhvillimin e një tregu të organizuar të energjisë elektrike dhe integrimin e tregut shqiptar të energjisë elektrike me tregjet më të gjera rajonale të energjisë dhe më në fund tregun e brendshëm të energjisë në BE.

Qëllimi është krijimi i një tregu që gjeneron, transmeton dhe konsumon energji elektrike në mënyrë efikase, si dhe një treg që çon në fitimet më të larta, të organizuar sipas modelit të BE-së, i cili udhëhiqet nga parimet e të qenit transparent, jodiskriminues dhe i qëndrueshëm në terma afatgjatë, bazuar në çmime konkurruese. Në përputhje me dispozitat e ndryshimeve të bëra në ligjin për sektorin e energjisë, miratimi i VKM-së nr. 322, datë 15.5.2019, “Për krijimin dhe përcaktimin e formës ligjore dhe të strukturës së pronësisë së kapitalit të operatorit të tregut” dhe VKM-së nr. 609, datë 11.9.2019, “Për përcaktimin e kriterëve dhe procedurave të përzgjedhjes së pjesëmarrësve në kapitalin e operatorit të tregut”, ka përmbyllur kuadrin e nevojshëm ligjor për krijimin e operatorit të tregut në Shqipëri. Gjithashtu, duke filluar nga 1 janari 2020, për klientët e lidhur në rrjetin 35 kV, OSHEE sh.a. nuk do t’u sigurojë energji elektrike si Furnizues i Mundësisë së Fundit, sikurse ndarja efektive e OSHEE-së do të ndodhë sipas këtij afati, duke treguar angazhimin tonë në kuadër të liberalizimit të tregut të energjisë në Shqipëri, me gjithë problemet dhe vështirësitë e këtij sektori.

MIE po punon për krijimin e një kornize të plotë ligjore dhe institucionale për të përfunduar zbatimin e ligjit për burimet e rinovueshme të energjisë për të siguruar integrimin e tyre në treg. Rregullorja sa më poshtë është në proces përgatitjeje.

“Metodologjia për llogaritjen e çmimit të energjisë elektrike për vetëprodhuesit që përfitojnë nga skema e matjes neto”, bazuar në urdhrin e ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë nr. 3, datë 20.6.2019, “Për miratimin e procedurës së autorizimit lidhja me rrjetin shpërndarës të vetëprodhuesve të rinovueshëm nga dielli”, është në përgatitje e sipër (parashikohet të miratohet brenda vitit 2020).

MIE, me ndihmën e Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH) po rishikon ligjin ekzistues, duke synuar përafrimin e tij të plotë me dispozitat e direktivës 2012/27/BE. Ndryshimet do të përfshijnë përfshirjen e elementeve që aktualisht mungojnë nga ligji 124/2015, datë 12.11.2015, por është duke u diskutuar për të përfshirur nenet në lidhje me Fondin e Eficiencës së Energjisë. Ligji i rishikuar për eficiencën e energjisë pritet të miratohet në tremujorin e dytë të vitit 2020. Ndryshimet do të përfshijnë përfshirjen e elementeve që aktualisht mungojnë nga ligji nr. 124/2015, datë 12.11.2015, përfshirë nenin 4, “Rinovimi i ndërtesës”, nenin 7, “Skemat e detyrimit të efikasitetit të energjisë”, nenin 14, “Promovimi i efikasitetit në ngrohje dhe ftohje”, nenin 15, “Transformimi i energjisë, transmetimi dhe shpërndarja” dhe nenin 24, “Rishikimi dhe monitorimi i zbatimit”. Në përputhje me ligjin nr. 124/2015, “Për eficiencën e energjisë” dhe ligjin nr. 116/2016, “Për performancën e energjisë së ndërtesave”, ekzistojnë rregullore që përcaktojnë procedurën, kategoritë, kushtet dhe kërkesat e kualifikimit dhe të përvojës profesionale të auditimeve të energjisë dhe të menaxherëve të energjisë, në mënyrë që të krijojnë kushte të favorshme (ekonomike, teknike dhe ligjore) për zbatimin e proceseve që do të kontribuojnë në uljen e konsumit të energjisë në vend.

Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, me ndihmën e Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH), është në proces të rishikimit të ligjit ekzistues nr. 124 të 12.11.2015, “Për Eficiencën e Energjisë”, duke synuar të transpozojë plotësisht dispozitat të direktivës 2012/27/BE. Draftdokumentet për Fondin e Eficiencës së Energjisë janë zhvilluar, por kohët e fundit ky proces është në konsultim dhe do të vendoset nëse do të themelohet Fondi i Efikasitetit të Energjisë ose është e nevojshme të krijohen mekanizma të tjerë financiarë për investime në fushën e efikasitetit të energjisë. Aktualisht është vlerësuar paraprakisht se nuk ka kushte të favorshme për të krijuar Fondin e Eficiencës së Energjisë për Shqipërinë, për shkak të telasheve me të cilat u përballën që nga fillimi i këtij procesi (2017), për disa arsye themelore, të tilla si: mungesa e potencialit financiar; përvoja e pasuksesshme e vendeve të rajonit, në lidhje me

funksionimin e saj; mungesa e mekanizmave të kapaciteteve si rezultat i hendekut në legjislacion dhe në strukturë zbatuese; ekzistojnë mekanizma të tjerë, siç janë donatorët, të cilët vlerësohen sa më shumë të jetë e mundur. Kjo çështje është në proces konsultimi, ende nuk ka një vendim në fuqi.

Bazuar në ligjin nr. 116/2016, datë 10.11.2016, “Për performancën e energjisë në ndërtesa”, me urdhrin e ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë nr. 92, të datës 13.10.2017, u krijua një grup teknik pune për të përgatitur legjislacionin zbatues për performancën e energjisë në ndërtesa. Grupi i punës, i ndihmuar nga BERZH-i është duke përgatitur aktet zbatuese:

- Drafti i VKM-së “Për metodologjinë e llogaritjes për performancën e energjisë në ndërtesë” po përgatitet dhe parashikohet të miratohet brenda vitit 2020.

- projektvendimi i KM-së “Për kërkesat minimale të performancës së energjisë në ndërtesa dhe elementet e ndërtesës” (rregullimi i MEPS-së) është duke u përgatitur dhe ai parashikohet të miratohet brenda vitit 2020;

- projektvendimi i KM-së “Për standardin minimal të performancës së energjisë” është përgatitur drafti i parë i rregullores së MEPS-së;

- projektregullorja “Për certifikimin e performancës së energjisë” (EPC) është në përgatitje (parashikohet të miratohet brenda vitit 2020).

Plani i veprimit të BRE-së, 2019–2020, u rishikua dhe përcakton objektiva të rinj sasiorë dhe specifikë për kapacitetet e instaluar të energjisë. Parashikon zgjerimin e kapaciteteve të instaluar të PV-së nga 120 mw në 490 mw dhe uljen e kapaciteteve të hidrocentralit të instaluar nga 600 mw në 57 mw.

Bazuar në vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 349, të datës 12.6.2018, dhe objektivave të Planit Kombëtar të Veprimit të Rinovueshëm, 2019–2020, Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë ka hapur një procedurë tjetër të tenderimit për zgjedhjen e zhvilluesit të projektit për ndërtimin e një impianti fotovoltai, me një kapacitet të instaluar prej 70 mw, si pjesë e Masave Mbështetëse, në Remas-Karavasta (afër zonës së Lushnjës) dhe Libofshë (afër zonës Fier), si dhe ndërtimin e një kapaciteti shtesë prej 70 mw, i cili nuk do të jetë pjesë e masave mbështetëse. Afati i dorëzimit të ofertave është deri më 16 mars 2020, 12:00, pasdite (ora e Evropës Qendrore). Ofertat duhet të jenë të vlefshme për një periudhë prej 180 ditësh nga afati i fundit për dorëzimin e ofertave. Informacion shtesë mbi dokumentet e procesit të tenderimit mund të gjenden në faqen e internetit të autoritetit kontraktues: <http://infrastruktura.gov.al>.

6. Përmirësoni shënjestrimin e politikave aktive të tregut të punës dhe zbatoni paketën e përgatitur të arsimit dhe të aftësimit profesional. Nën drejtimin dhe me mbështetje financiare nga qeveria qendrore, krijoni kapacitete në nivelin e të gjitha njësive të qeverisjes vendore për vlerësimin e nevojave të kujdesit shoqëror dhe përgatitjen e planeve të kujdesit shoqëror. Rritni investimet në edukimin dhe kujdesin e fëmijërisë së hershme, veçanërisht për rritjen e regjistrimit të fëmijëve nga familje të cënueshme.

Regjistrimi për fëmijët romë dhe egjiptianë të moshës 3–6 vjeç në kopshtin e fëmijëve u rrit nga 2.570 më 2018–ën, në 2,679 më 2019 në arsimin publik dhe privat. Investimet parashkollore janë pjesë e investimeve arsimore bazë. Ndërsa, çdo vit është planifikuar një fond i veçantë për burimet didaktike vetëm për arsimin parashkollor.

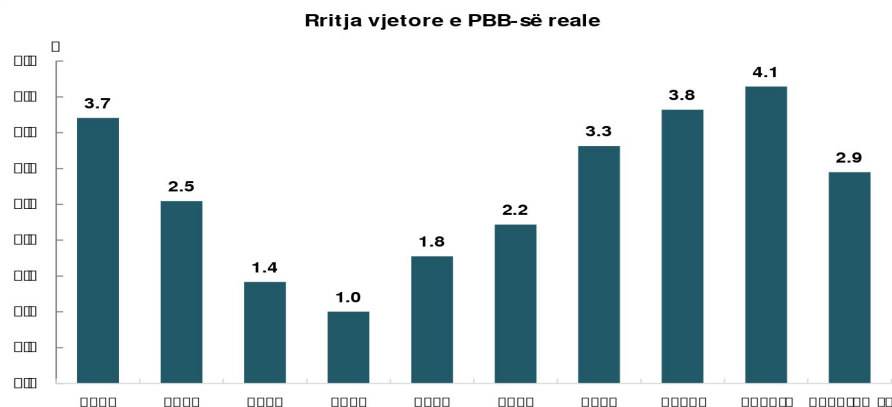
Bazuar në iniciativën “Çdo fëmijë rom në kopshtin e fëmijëve”, e rregulluar nga ministri i MESY, udhëzimi nr. 21, datë 8.8.2014, “Për rritjen e frekuentimit të arsimit parashkollor nga fëmijët romë”, përparësi u jepet fëmijëve romë, veçanërisht, në rastet kur kopshti nuk ka aftësi për të përmbushur nevojat e komunitetit pranë. Në krahasim me vitin studiues 2013–2014, kur janë regjistruar 619 fëmijë romë në arsimin parashkollor, më 2018–2019–ën janë regjistruar 889. Në vitin studiues 2016–2017 janë regjistruar 1567 fëmijë egjiptianë në krahasim me 1725 të regjistruar në 2018–2019.

3. KUADRI MAKROEKONOMIK

3.1 Zhvillimet e fundit ekonomike

Rritja ekonomike në Shqipëri u ngadalësua gjatë tre tremujorëve të parë të vitit 2019, duke reflektuar kryesisht zhvillimet në sektorin e energjisë, hyrjen e projektit TAP në fazën e tij përfundimtare dhe mbylljen e aktiviteteve të lojërave të fatit. Megjithatë, rritja e konsumit e nxitur nga kostoja e ulët e financimit dhe zhvillimet pozitive në tregun e punës, si dhe të ardhurat më të larta që lidhen me aktivitetin e turizmit vazhdojnë të mbështetnin rritjen ekonomike. Vlerësimet sugjerojnë një pakësim të kapaciteteve të lira, por ekonomia vijon të operojë nën potencialin e saj.

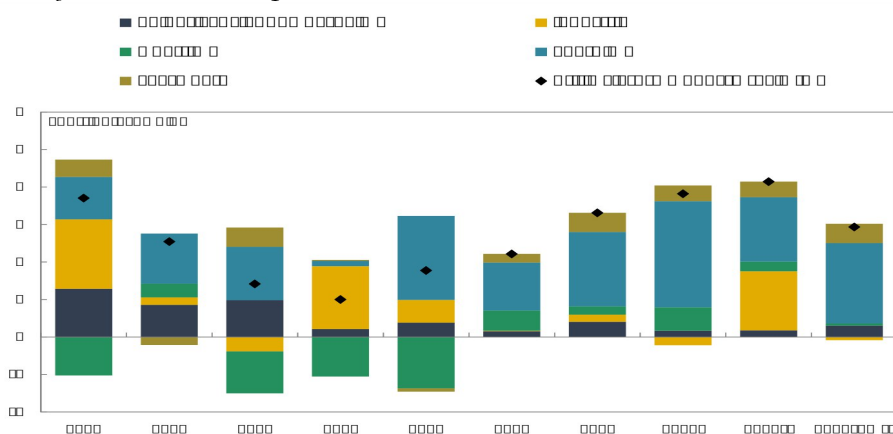
Grafikë 3.1.1 Rritja vjetore e PBB-së reale gjatë 2010–2019–9M

Burimi: INSTAT *Të dhënat janë gjysmëpërfundimtare. **Një vlerësim i parë.

Ritmi më i ulët i rritjes ekonomike, rreth 2.9% në terma vjetorë gjatë tre tremujorëve të parë të vitit 2019, reflekton kryesisht nivelin më të ulët të prodhimit të energjisë elektrike krahasuar me një vit më parë dhe tkurrjen e aktivitetit në degën “Arte, argëtim, çlodhje dhe aktivitete të tjera të shërbimit”. Kjo e fundit pasqyron mbylljen e aktiviteteve të lojërave të fatit dhe të basteve në vend, të ndërmarrë në fillimin e vitit 2019. Aktiviteti në sektorin e ndërtimit vazhdoi të ngadalësohej dhe si rezultat kontribuoi në një masë më të ulët në rritjen e PBB-së (0.1 nga 0.3 pp në vitin 2018). Zhvillimet më të dobëta në sektorin e ndërtimit reflektuan kryesisht përfundimin e pjesës më të madhe të punës së lidhur me projektin TAP.

Grafikë 3.1.2 Rritja e PBB-së reale, sipas sektorëve

Burimi: INSTAT *Të dhënat janë gjysmëpërfundimtare. **Një vlerësim i parë.

Rritja ekonomike në tre tremujorët e parë të vitit 2019 u mbështet nga sektori i shërbimeve, i cili dha edhe kontributin më të lartë, rreth 2.1 p.p.. Kontributi më i lartë u gjenerua nga tregtia (0.5 p.p.) dhe aktivitetet e pasurive të paluajtshme (0.4 p.p.). Sektori i industrisë dha një kontribut pak më të lartë si rezultat i industrisë nxjerrëse dhe ndikimit pozitiv nga industria përpunuese. Sektori i bujqësisë, gjithashtu, kontribuoi pozitivisht në rritjen ekonomike, me 0.3 p.p. nga 0.2

p.p. një vit më parë. Edhe taksat neto patën një ndikim pozitiv në rritjen ekonomike, në rreth 0.5 p.p. nga 0.4 pikë përqindje një vit më parë.

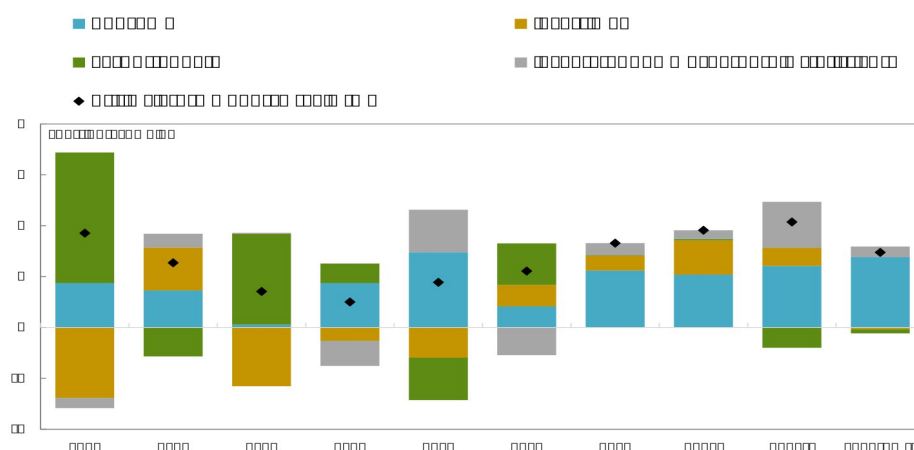
Tabela 3.1.1 Kontributet e sektorëve në rritjen e PBB-së reale (p.p.)

Kontributet e sektorëve në PBB (p.p.)	2016	2017*	2018**	2018**				2019**		
				Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Bujqësia, pyjet dhe peshkimi	0.4	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.1	0.3	0.4	0.1
Industria, energjia dhe uji	0.2	-0.2	1.6	1.9	1.9	1.4	1.2	-0.8	-0.2	0.7
Ndërtimi	0.2	0.6	0.3	0.2	-0.1	0.6	0.3	0.5	-0.1	-0.1
Tregtia, transporti, akomodimi dhe shërbimi ushqimor	0.6	0.6	0.9	0.6	1	1.3	0.6	0.8	0.8	1.3
Informacioni dhe komunikimi	0.2	0.1	-0.1	-0.1	-0.2	-0.1	0.2	0.3	0.3	0
Aktivitetet financiare dhe të sigurimit	0.2	0.3	0.1	0	0.1	0.1	0.2	0.2	0.3	0.3
Aktivitetet të pasurive të paluajtshme	0.1	0.1	0.1	0	0.1	0.1	0	0.6	0.4	0.3
Aktivitetet profesionale dhe shërbime administrative	0.3	0.7	0.5	0.7	0.7	0.5	0.2	0.4	0.2	0.6
Administrata publike, arsimit dhe shëndetësia	0.3	0.9	0.2	0.4	0.1	0.1	0.1	0.3	0.4	0.7
Arte, argëtim, çlodhje dhe aktivitete të tjera të shërbimit	0.3	0.1	0.1	0.2	0.2	0.1	-0.1	-0.5	-0.5	-0.6
Taksat neto	0.5	0.4	0.4	0.3	0.3	0.5	0.5	0.5	0.5	0.6
PBB reale (ritja vjetore në %)	3.3	3.8	4.1	4.3	4.3	4.7	3.3	2.6	2.5	3.8

Burimi: INSTAT *Të dhënat janë gjysmëpërfundimtare. **Një vlerësim i parë.

Kërkesa e brendshme mbetet drejtuesi kryesor i rritjes ekonomike gjatë tre tremujorëve të parë të vitit 2019, me kontributin më të lartë prej rreth 2.5 p.p nga konsumi privat. Konsumi privat vazhdon të mbështetet nga të ardhurat më të larta të punës, niveli i besimit konsumator mbi mesataren historike dhe kushtet e favorshme të financimit. Për sa i përket konsumit të qeverisë, ai, gjithashtu, kontribuoi pozitivisht në rritjen ekonomike, por ndikimi i tij ishte më i ulët, rreth 0.3 p.p. Dinamika e investimeve mbetet e dobët, duke kontribuar në kahun rënës për ecurinë rritëse të PBB-së, ndonëse në një masë të vogël, rreth -0.1 p.p. Nga njëra anë, kjo pasqyroi nivelin më të ulët të investimeve private, duke filluar nga T2 2019, për shkak të rënies së të aktivitetit ndërtues të lidhur kryesisht në projektin TAP, ashtu edhe të importit të makinerive dhe të pajisjeve. Nga ana tjetër, komponenti i vlerësuar publik i investimeve pati një kontribut pothuajse zero në rritjen e PBB-së gjatë tre tremujorëve të parë të vitit 2019. Performanca pozitive e eksporteve të shërbimeve u zbut në një masë nga niveli më i ulët i eksporteve të energjisë elektrike. Ndikimi i eksporteve në rritjen ekonomike rezultoi rreth 1.7 p.p. Megjithatë, kontributi i eksporteve neto mbeti negativ, rreth -0.2 p.p., pasi si importet e mallrave, ashtu edhe të shërbimeve shënuan rritje.

Grafik 3.1.3 Rritja e PBB-së reale, sipas komponentëve të shpenzimeve

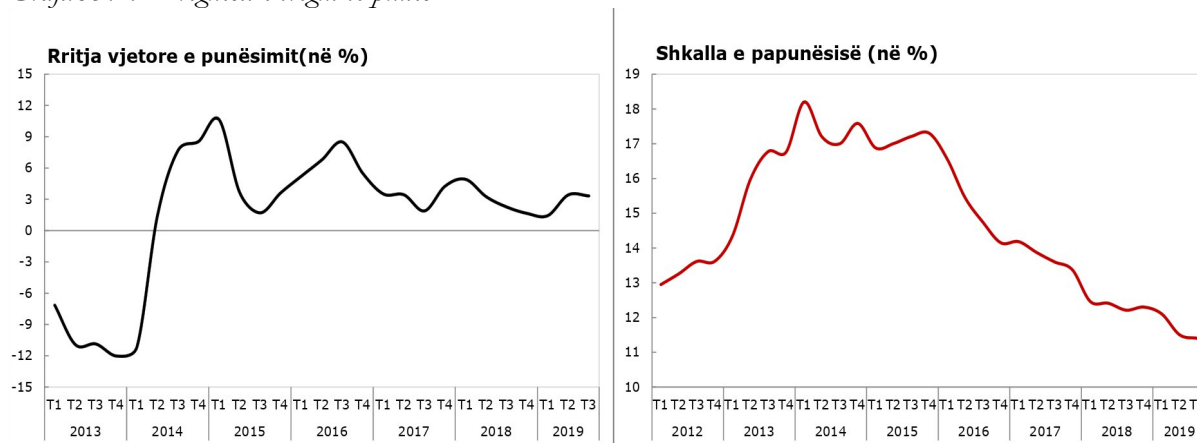

Burimi: INSTAT *Të dhënat janë gjysmëpërfundimtare. **Një vlerësim i parë.

Treguesit e tregut të punës vazhdojnë të shfaqin zhvillime pozitive gjatë tre tremujorëve të parë të vitit 2019. Shkalla e papunësisë ra në 11.4% në tremujorin e tretë të vitit 2019, që

përfaqëson edhe nivelin e saj më të ulët historik. Kjo prirje u drejtua në një masë të madhe nga rritja e punësimit. Sipas të dhënave të Anketës së Forcave të Punës, punësimi u rrit mesatarisht me 2.7% në terma vjetorë në tre tremujorët e parë të vitit 2019. Kontributi më i lartë në rritjen e punësimit i atribuohet sektorit të shërbimeve.

Grafik 3.1.4 Treguesit e tregut të punës

Burimi: INSTAT

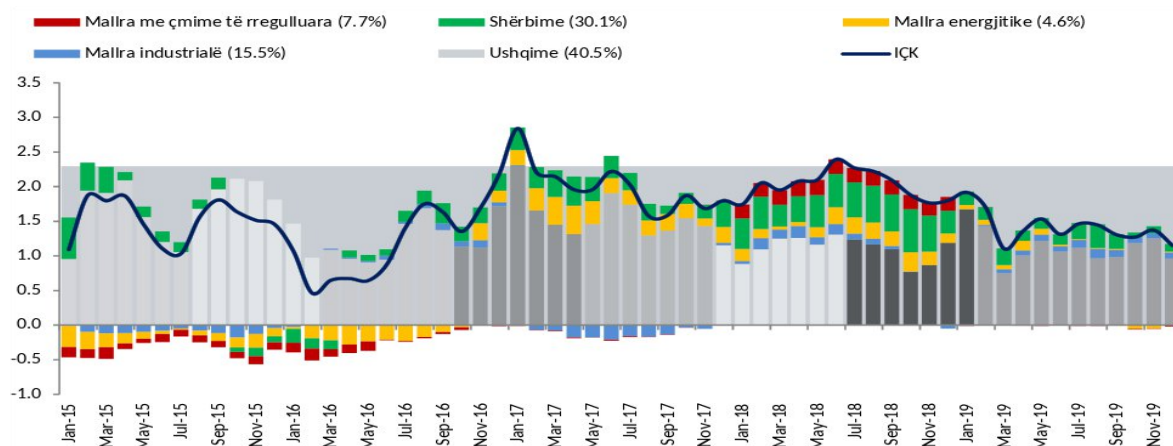
Rritja vjetore e pagës mesatare në ekonomi³ rezultoi rreth 4.3% në tre tremujorët e parë të vitit 2019. E deflatuar për inflacionin, paga mesatare u rrit me 2.9%. Rritja e pagës minimale dhe rritja e pagave për punonjësit në segmente të caktuara të sektorit publik ndikuan në ecurinë e pagës në kahun rritës, veçanërisht, gjatë gjysmës së parë të vitit 2019. Kostot e punës për njësi⁴ u rritën me 1.5% në terma vjetorë në tremujorin e tretë të vitit 2019 nga 1.2% në tremujorin e dytë. Kjo, kryesisht për shkak të prirjes lehtësisht në rritje të treguesit të pagës mesatare reale për aktivitetet e mbuluara nga statistikatat afatshkurtra. Produktiviteti i punës mbetet i ulët, pothuajse i pandryshuar nga një vit më parë.

Inflacioni vjetor rezultoi mesatarisht 1.4% gjatë vitit 2019, me rënie nga norma prej 2% e shënuar vitin e kaluar. Dinamika tremujore e inflacionit total erdhi në rënie nga 1.6% në tremujorin e parë, 1.4% në tremujorin e dytë dhe të tretë dhe 1.3% në tremujorin e fundit të vitit. Pavarësisht prirjes rënëse të inflacionit total, komponenti i inflacionit bazë ka ardhur në rritje gjatë vitit 2019, nga 0.4% në tremujorin e parë në 0.8% në tremujorin e fundit të vitit 2019. Gjithsesi, inflacioni bazë mbetet poshtë prirjes historike dhe më poshtë se niveli i vitit 2018. Normat e ulëta të inflacionit reflektojnë presionet e dobëta të gjeneruara nga hendeku negativ i prodhimit dhe rritjen e ngadaltë të kostove në ekonomi. Gjithashtu, presionet nga inflacioni i importuar mbeten ende të dobëta, të ndikuara, si nga rritja modeste e çmimeve të huaja, ashtu dhe nga efekti i mbiçmimit të kursit të këmbimit. Megjithatë, ndikimi rënës nga mbiçmimi i kursit të këmbimit ishte më i zbutur, duke reflektuar stabilizimin e tij gjatë vitit 2019. Njëkohësisht, inflacioni u ndikua nga kontribute të ulëta nga çmimet e qirasë dhe nga kategoria e mallrave me çmime të administruara, kryesisht për arsye të efektit të lartë të bazës krahasuese me vjet.

Grafik 3.1.5 Inflacioni dhe kontributet nga kategoritë kryesore

³ Në datën 11 qershor 2018, INSTAT-i publikoi për herë të parë të dhënat tremujore për pagën mesatare mujore për punonjës në ekonomi. Seria e publikuar e të dhënave fillon që nga T1 2014. Ky tregues i referohet pagës mesatare bruto dhe burimi i saj është lista e pagave nga Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve.

⁴ Treguesit e produktivitetit të punës, kostot e punës për njësi të prodhimit dhe të pagës mesatare nga statistikatat afatshkurtra llogariten nga Banka e Shqipërisë, duke përdorur seritë totale nga "Statistikat afatshkurtra" (INSTAT, botimi i fundit 2019 T3).

Burimi: INSTAT-i dhe Banka e Shqipërisë

Ndikimin kryesor rënës në inflacionin total për vitin 2019 e dhanë shërbimet dhe kategoria e mallrave me çmime të administruara, përkatësisht -0.3 p.p. dhe -0.2 p.p.. Gjithashtu, disa nënkomponentë të shërbimeve janë ndikuar nga mbiçmimi i kursit të këmbimit, rritje e konkurrencës dhe efektet indirekte nga ulja e çmimit të naftës. Kontribut rënës në inflacionin total erdhi edhe nga kategoria e mallrave energjetike me 0.1 pikë përqindjeje⁵.

Për të ardhmen, Banka e Shqipërisë vlerëson se forcimi i presioneve nga kostot e punësimit, nivelet më të larta të shfrytëzimit të kapacitetit dhe stabilizimi i kursit të këmbimit do të përçohen në inflacion.

Deficiti i llogarisë korrente në raport me prodhimin e brendshëm bruto ka zbritur në nivelin 4.6% në nëntëmujorin e vitit 2019. Ky tregues u zgjerua 38.9% në terma vjetorë, kryesisht si pasojë e zgjerimit të deficitit tregtar të energjisë. Deficiti i llogarisë korrente është financuar kryesisht me flukse joborxhkrijuese, në formën e investimeve të huaja direkte. Investimet e huaja direkte neto u rritën me 0.1% në terma vjetorë gjatë nëntëmujorit të vitit 2019.

Stoku i borxhit të jashtëm të Shqipërisë ka zbritur në 61.6% ndaj PBB-së nominale në nëntëmujorin e vitit 2019. Nga pikëpamja e qëndrueshmërisë, treguesit e aftësisë ripaguese afatgjatë të borxhit të jashtëm të Shqipërisë janë përmirësuar gjatë periudhave të fundit.

Në fund të vitit 2019, rezervat valutore bruto shënojnë nivelin 3,360 milionë euro ose rreth 24.5% e PBB-së. Tregues të mjaftueshmërisë së rezervës tregojnë se ato janë të mjaftueshme për të mbuluar 6.6 muaj importe mallrash dhe shërbimesh dhe 155% të borxhit të huaj afatshkurtër, duke qenë ndjeshëm mbi nivelet kritike.

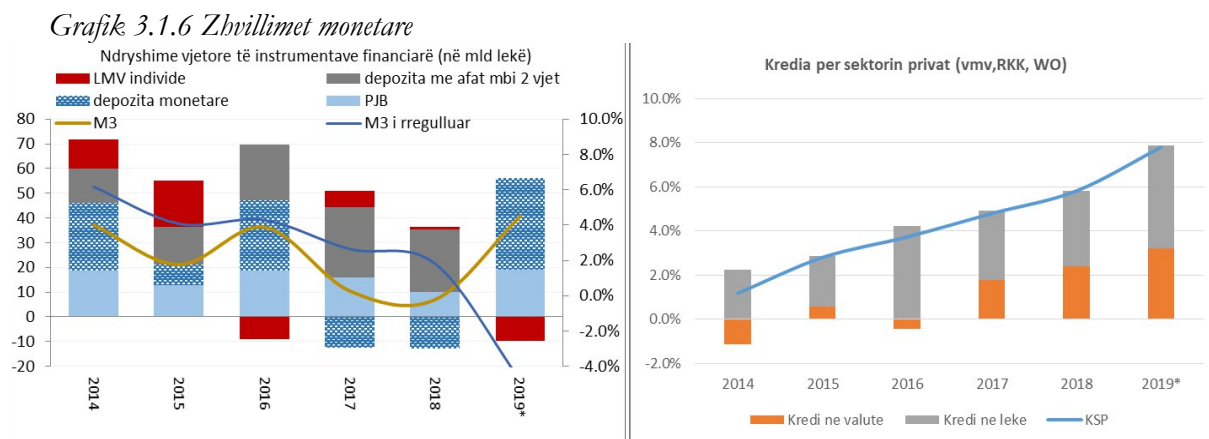
Mbiçmimi i lekut i vërejtur vitet e fundit, pasi kulmoi në fund të vitit 2018, filloi të reduktohet në mënyrë të qëndrueshme gjatë vitit 2019. Kjo dinamikë u diktua nga zhvillime më pak të favorshme në sektorin e jashtëm të ekonomisë krahasuar me vitet e mëparshëm. Në terma nominalë efektivë, mbiçmimi i lekut zbriti në 1.9% në dhjetor të vitit 2019, nga 10.2% që ishte në dhjetorin e kaluar. I njëjti trend shihet edhe në kursin euro/lek, ku mbiçmimi vjetor i lekut ra në 1.0% në dhjetor, nga 7.4% që ishte në fund të vitit 2018. Presionet e forta mbiçmuese të shfaqura gjatë vitit 2018 u pakësuan gjatë vitit në vazhdim dhe luhatjet në tregun valutor duket të jenë normalizuar. Ndërhyrja e Bankës së Shqipërisë, vitin që kaloi u ndërmor në kohën e duhur dhe rezultoi efektive. Gjatë vitit 2019, luhatshmëria në tregun valutor ka qenë e ulët dhe mbiçmimi i lehtë i lekut kundrejt euros ka qenë në linjë me sjelljen sezonale të kursit.

Kredia për sektorin privat ka vijuar të rikuperohet gjatë vitit 2019, në përputhje me pritshmëritë. Deri në muajin nëntor, ky portofol është zgjeruar mesatarisht me 6.9% në terma vjetorë, rreth 1.7 pikë përqindjeje më shumë se në vitin 2018. Ndryshe nga viti 2018, kontribuesi kryesor në rritjen e kredisë gjatë këtij viti ka rezultuar kredia për biznese (kryesisht për likuiditete),

⁵ Nënkomponentët përbërës të grupit të produkteve energjetike janë karburant për mjete personale transporti, lëndë djegëse (bombola gazi) dhe dru zjarri.

e cila ka kontribuar me rreth 4.7 pikë përqindjeje në këtë rritje. Kredia për individë vijon të shfaqet e qëndrueshme, mbështetur kryesisht nga kredia për blerje banese. Zgjerimi i kredisë për sektorin privat është nxitur më së shumti nga kredia në lekë, e cila shënoi rritje vjetore me 8.6% mesatarisht deri në muajin nëntor. Në fund të periudhës, kredia në monedhë vendëse përbën rreth 48.2% ndaj totalit të kredisë për sektorin privat, krahasuar me 42.6% tre vjet më parë.

Rritja më e shpejtë e kredisë reflekton si rritjen e kërkesës, ashtu edhe përmirësimin e kushteve të ofertës. Kjo e fundit është mbështetur nga primet e ulëta të rrezikut dhe rritja e konkurrencës në tregje si pasojë e procesit të konsolidimit të sistemit bankar. Raporti i kredive me probleme ka vijuar të ulet, duke arritur në 9.5% në muajin nëntor dhe duke regjistruar kështu një rënie me rreth 25% krahasuar me një vit më parë.

Burimi: Banka e Shqipërisë. *E dhëna më e fundit është në nëntor 2019.

Stoku i depozitave të rezidentëve ka shënuar rritje mesatare vjetore me rreth 4.4% deri në muajin nëntor. Zhvillimet në kahun e pasivit të sistemit bankar janë ndikuar nga zhvendosja e vazhdueshme e depozitave drejt dy ekstremeve në terma të maturitetit – depozitat pa afat (46.5% ndaj totalit) dhe depozitave me afat maturimi mbi dy vjet (13.4% ndaj totalit). Normat e ulëta të interesit kanë ndikuar në zhvendosjen e kursimeve drejt letrave me vlerë të qeverisë, edhe pse më pak e ndjeshme se një vit më parë. Depozitat e individëve mbeten kontribuesi kryesor në zhvendosjen e strukturës kohore të pasasë.

Në tërësi, kushtet financiare mbeten mbështetëse të rritjes së konsumit dhe të investimeve. Tregjet financiare karakterizohen nga norma të ulëta interesi, prime rreziku në rënie dhe likuiditet i bollshëm. Politika monetare ka ruajtur natyrën e saj stimuluese: norma bazë mbeti e pandryshuar në 1.00%, pritjet e tregjeve janë orientuar për drejtimin e ardhshëm të politikës monetare nëpërmjet *orientimit të politikës monetare* dhe Banka e Shqipërisë ka furnizuar tregun me likuiditetin e nevojshëm. Këto kushte kanë mundësuar reduktimin e mëtejshëm të normave të interesit të depozitave dhe kredive gjatë këtij viti. Normat më të ulëta të interesit të kredive, si për individët, ashtu edhe për bizneset, kanë reflektuar, gjithashtu, uljen e rrezikut të kredisë, si rrjedhojë e uljes së kredive me probleme, si dhe rritjen e konkurrencës mes bankave. *Yield*-et e letrave me vlerë të qeverisë janë luhatur në vlerat më të ulëta të tyre dhe kurba e tyre është sheshuar gjatë këtij viti, duke reflektuar reduktim të primeve të rrezikut.

3.2 Skenari makroekonomik afatmesëm

Sektori real

Rritja ekonomike parashikohet të qëndrojë në nivelin 4% përgjatë tri viteve 2020–2022. Më konkretisht, rritja ekonomike afatmesme në Shqipëri parashikohet të shënojë nivelet prej 4.1% në vitin 2020 dhe 4.0% në vitet 2021 dhe 2022.

Rritja për vitin 2019 pritet të jetë rreth nivelit 2.7%, çka shënon një ngadalësim krahasuar me rritjen e vazhdueshme dhe të konsiderueshme që prej vitit 2014, e cila arriti pikën më kulmore

prej 4.1% në vitin 2018. Ky ngadalësim i rritjes vjen, kryesisht, si shkak i faktorëve të paqëndrueshëm dhe të përkohshëm. Në muajin nëntor të vitit 2019, Shqipëria është goditur nga një tërmet shumë i fortë, pasojat ekonomike të të cilit mbeten për t'u vlerësuar në periudhën afatmesme, për shkak të dëmeve të mëdha të shkaktuara në rrethet e Durrësit dhe të Tiranës, ku u shpall dhe gjendja e jashtëzakonshme nga qeveria.

Gjatë periudhës afatmesme rritja pritët të gjenerohet kryesisht nga kërkesa e brendshme, si konsumi privat, ashtu edhe investimet. Konsumi privat pritët të nxitet, kryesisht, nga përmirësimi i besimit të konsumatorit, si dhe nga përmirësimet në tregun e punës. Këto të fundit pritët të transmetohen në një rritje graduale të pagave, të cilat më tej pritët të stimulojnë të ardhurat reale të disponueshme të individëve, duke krijuar efektin e raundit të dytë në nxitjen e kërkesës për konsum, si dhe duke intensifikuar prirjen e konsumatorëve për financimin e mëtejshëm të konsumit nëpërmjet një kredimarrjeje më të lartë. Ndërkohë, kredimarrja për konsum parashikohet të nxitet si nga përmirësimi i kushteve financiare të individëve, ashtu edhe nga lehtësimi i pritshëm i standardeve të huadhënies nga sistemi bankar.

Ndërsa rritja e investimeve pritët të reflektojë shfrytëzimin më intensiv të kapaciteteve ekzistuese të prodhimit të vërejtur së fundmi, përsheptimin e aktivitetit ekonomik gjatë periudhës së parashikuar, si dhe perceptimin e përgjithshëm të përmirësuar të biznesit stabilitetin makroekonomik të vendit dhe riskun e ulët përgjatë periudhës afatmesme dhe afatgjatë. Njëkohësisht edhe vijimësia e përmirësimit të kushteve financiare, të lehtësimit të standardeve të huadhënies, si dhe politika monetare akomoduese dhe politikat e huamarrjes së qeverisë, priten të jenë faktorë të rëndësishëm incentivues për investimet private në afatin e mesëm.

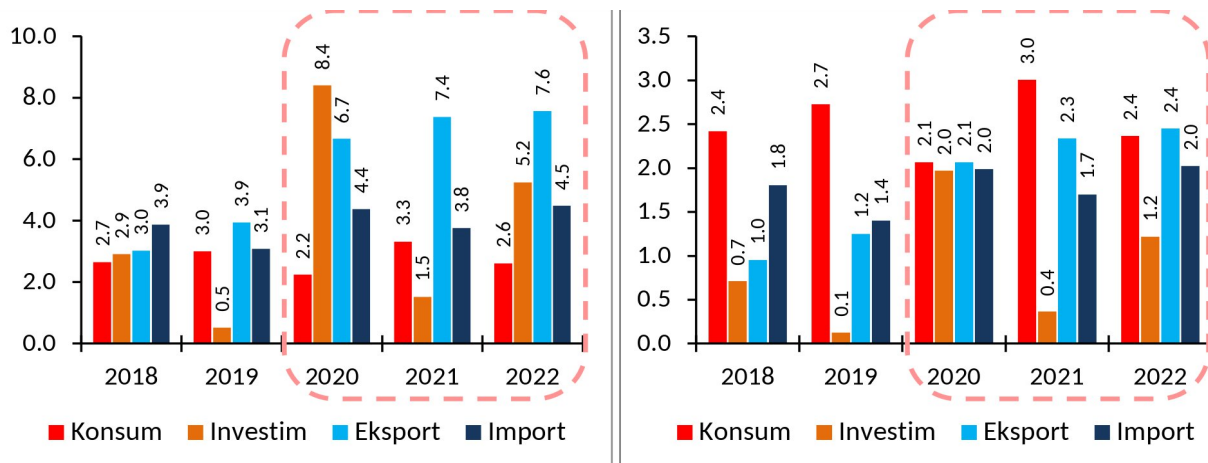
Konsumi final, për periudhën afatmesme (2020–2022), parashikohet të rritet në terma realë, me mesatarisht 2.7% në vit, duke kontribuar me mesatarisht 2.5 pikë përqindjeje në vit në rritjen totale. Ndërsa investimet parashikohen të rriten në terma realë, me mesatarisht 5.1% në vit, me një kontribut mesatar në rritjen totale prej 1.2 pikë përqindjeje në vit.

Kërkesa e jashtme neto pritët të ketë efekt pozitiv marxhinal, pothuajse neutral në periudhën afatmesme. Eksportet e mallrave priten të kenë një trend pozitiv, duke supozuar se nuk do të ketë goditje të ndjeshme negative të çmimeve të naftës dhe mineraleve në tregjet ndërkombëtare. Eksportet e shërbimeve, veçanërisht shërbimet turistike, priten, gjithashtu, të vijnë performancën pozitive të regjistruar në periudhën e kaluar, dhe do të jenë elementi kryesor për të kompensuar kontributin negativ të ardhur prej rritjes së importeve.

Eksportet e mallrave dhe të shërbimeve, për periudhën 2020–2022, parashikohen të rriten me mesatarisht 7.2% në vit në terma realë, me një kontribut mesatar pozitiv prej 2.3 pikë përqindjeje në vit në rritjen totale. Ndërsa, importet e mallrave dhe të shërbimeve për këtë periudhë afatmesme parashikohen të zgjerohen me 4.2%, me një kontribut mesatar negativ në rritjen totale me rreth -1.9 pikë përqindjeje në vit. Rrjedhimisht, në terma neto, kërkesa e huaj parashikohet të ketë një kontribut lehtësisht pozitiv në rritjen totale, me mesatarisht 0.4 pikë përqindjeje në vit.

Grafiku 3.2.1 Rritja reale (në %)

*Grafiku 3.2.2 Kontributet në rritje (në p.p.), sipas
komponentëve të kërkesës*

Tabelë 3.2.1 Rritja reale (në të majtë, në %) dhe kontributet në rritje (në të djathtë, në p.p.), sipas komponentëve të kërkesës:

	Rritja Reale (%)								Kontributet në rritje (në p.p)							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
					Para.	Para.	Para.	Fore.					Para.	Para.	Para.	Fore.
Konsumi Final (a+b+c)	0.9	2.4	2.3	2.7	3.0	2.2	3.3	2.6	0.8	2.2	2.1	2.4	2.7	2.1	3.0	2.4
Konsumi Final i Popullatës	0.9	2.0	2.3	3.2	2.7	1.9	3.5	2.7	0.7	1.6	1.9	2.5	2.1	1.6	2.7	2.1
Konsumi Final i Administratës Publike	-1.1	4.7	2.9	-1.2	5.4	4.4	2.2	2.2	-0.1	0.5	0.3	-0.1	0.6	0.5	0.3	0.3
Konsumi Individual	-3.9	1.3	1.3	-0.9	7.8	3.4	1.7	2.2	-0.2	0.1	0.1	0.0	0.4	0.2	0.1	0.1
Konsumi Kolektiv	1.7	7.9	4.3	-1.5	3.2	5.3	2.7	2.3	0.1	0.5	0.3	-0.1	0.2	0.3	0.2	0.1
Konsumi i Institucioneve Jo-fitimprurëse	41.7	16.4	-14.2	2.8	1.0	1.0	2.0	2.0	0.2	0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Fomimi Bruto i Kapitalit Fiks	3.5	2.4	5.5	2.9	0.5	8.4	1.5	5.2	0.8	0.6	1.3	0.7	0.1	2.0	0.4	1.2
Publik	4.6	0.6	10.6	8.8	1.9	23.1	-10.3	6.0	0.2	0.0	0.5	0.5	0.1	1.3	-0.7	0.3
nga e cila qeveria qendrore	5.4	1.4	5.4	14.6	-3.9	28.1	-12.8	6.5	0.2	0.1	0.2	0.6	-0.2	1.3	-0.7	0.3
Privat	3.2	2.9	4.1	1.2	0.1	3.8	5.9	5.0	0.6	0.6	0.8	0.2	0.0	0.7	1.0	0.9
Kërkesa e brendshme (1+2)	1.4	2.4	2.9	2.7	2.5	3.5	2.9	3.1	1.7	2.8	3.4	3.1	2.9	4.0	3.4	3.6
Eksporti neto^ (a-b)	-8.6	-0.1	-0.3	5.7	1.1	-0.5	-4.7	-3.4	1.6	0.0	0.1	-0.9	-0.2	0.1	0.6	0.4
Eksportet e mallrave e shërbimeve (fob)	1.0	11.3	12.9	3.0	3.9	6.7	7.4	7.6	0.3	3.1	3.8	1.0	1.2	2.1	2.3	2.4
Eksportet e mallrave	-17.1	-5.8	5.5	15.0	-9.0	8.2	8.3	8.4	-1.6	-0.4	0.4	1.0	-0.7	0.5	0.6	0.6
Eksportet e shërbimeve	9.9	17.9	15.1	-0.3	8.1	6.2	7.1	7.4	1.9	3.5	3.4	-0.1	1.9	1.5	1.8	1.9
Importet e mallrave e shërbimeve (fob)	-2.9	6.9	8.1	3.9	3.1	4.4	3.8	4.5	-1.4	3.1	3.7	1.8	1.4	2.0	1.7	2.0
Importet e mallrave	-1.9	7.9	7.8	2.6	3.0	4.8	3.9	4.1	-0.6	2.4	2.4	0.8	0.9	1.4	1.2	1.2
Importet e shërbimeve	-4.9	4.9	8.7	6.5	3.2	3.6	3.4	5.3	-0.8	0.72	1.3	1.0	0.5	0.5	0.5	0.8
Ndryshimet e gjendjeve	-1.9	-36.5	-37.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.5	-0.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Mospërputhje statistikore	-99.0	-275.4	-110.9	-154.1	0.0	0.0	0.0	0.0	-1.1	1.0	0.7	1.9	0.0	0.0	0.0	0.0
PRODIMI I BRËNDSHËM BRUTO (3+4+5)	2.2	3.3	3.8	4.1	2.7	4.1	4.0	4.0	2.2	3.3	3.8	4.1	2.7	4.1	4.0	4.0

Megjithëse politika fiskale do të vazhdojë të jetë e orientuar drejt konsolidimit në periudhën afatmesme dhe afatgjatë, politika buxhetore e qeverisë për të ruajtur një nivel të investimeve publike në rreth 6.3% të PBB, në vitet 2020–2022 (qeveria qendrore dhe lokale së bashku) do të stimulojë formimin e kapitalit fiks bruto në ekonomi, esenciale kjo për të mbështetur nivele relativisht të larta rritjeje në periudhën afatmesme dhe afatgjatë. Nga ana tjetër, nivele relativisht të ulëta të huamarrjes së brendshme neto të qeverisë, të parashikuara për periudhën afatmesme, do të lënë më shumë hapësirë për sektorin privat dhe do të krijojnë stimuj për grumbullimin e investimeve private. Në të njëjtën kohë, vijimi i politikës monetare akomoduese të parashikuar në periudhën afatmesme, duke marrë parasysh presionet e ulëta inflacioniste, do të mbështesë konsumin privat dhe investimet.

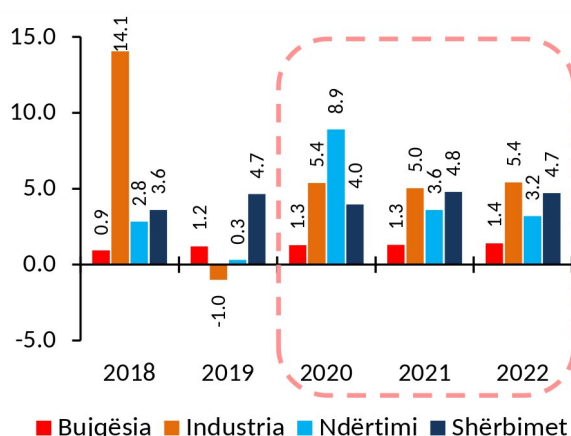
Konsolidimi fiskal i synuar nga qeveria do të kufizojë kërkesën e përgjithshme të sektorit publik. Si i tillë, nuk pritet të jetë një nxitës i rritjes në periudhën afatmesme, përveç vitit 2020, ku shpenzimet publike shtesë që do të përdoren për rindërtimin pas tërmetit, do të japin një kontribut pozitiv në rritjen e PBB-së. Megjithatë, konsolidimi fiskal do të ulë primin e riskut në

periudhën afatmesme dhe do të rrisë hapësirat për stimulimin e sektorin privat. Në të njëjtën kohë, komponentët e politikave buxhetore të planifikuara do të mbështesin rritjen dhe për këtë arsye efekti shtrëngues i konsolidimit fiskal pritet të kompensohet.

Në të njëjtën kohë, konsolidimi fiskal në drejtim të borxhit publik dhe deficitit fiskal do të vazhdojë të mbështesë një balancë të shëndetshme midis shpenzimeve korrente dhe shpenzimeve kapitale (investimet publike). Shpenzimet kapitale të parashikuara në buxhetin e vitit 2020, si dhe në periudhën afatmesme do të vazhdojnë të qëndrojnë rreth nivelit 5.5% të PBB-së, që është mesatarisht rreth 3.5–4 pikë përqindjeje të PBB-së më shumë se deficitit buxhetor i planifikuar. Në këtë mënyrë, bilanci aktual fiskal do të vazhdojë të mbetet pozitiv, në përputhje të plotë me rregullin fiskal specifik ose “rregullin e artë” të parashikuar në ligjin e buxhetit organik.

Nga pikëpamja e ofertës agregate pritet që të gjithë sektorët kryesorë të vazhdojnë rreth të njëjtit trend të mesatares së tyre historike. Specifikisht, bujqësia pritet të rritet mesatarisht me 1.3% në vit në terma realë, me një kontribut mesatar prej 0.2 pikë përqindjeje në vit; industria me një mesatare vjetore prej 5.3%, me një kontribut mesatar prej 0.6 pikë përqindjeje në vit; ndërtimi me 5.2%, me një kontribut mesatar prej 0.5 pikë përqindjeje në vit dhe shërbimet me një mesatare 4.5% në vit, me kontributin më të lartë në rritje në saje të peshës së tyre, me një mesatare prej 2.2 pikë përqindjeje në vit.

Grafiku 3.2.3 Rritja reale (në %)

Grafiku 3.2.4 Kontributet në rritje (në p.p.), sipas komponentëve të ofertës

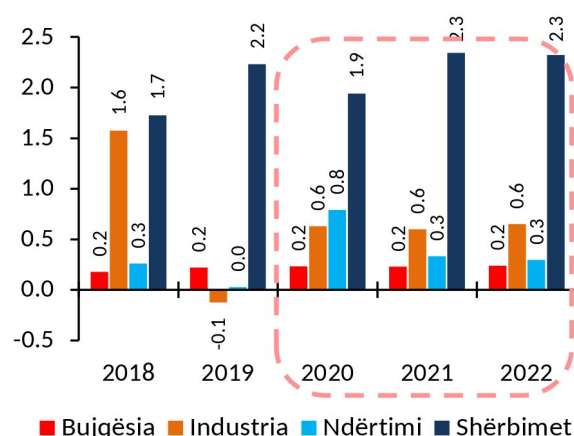
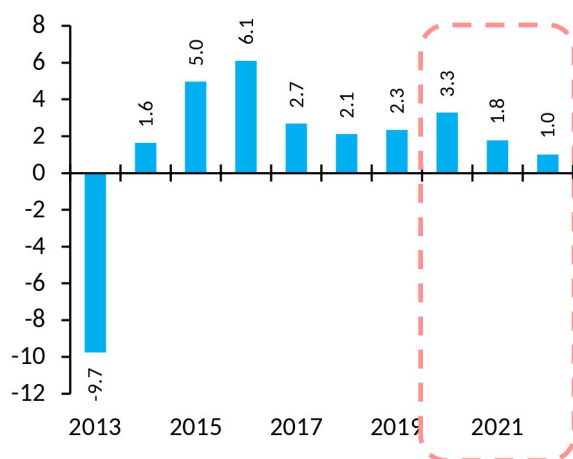

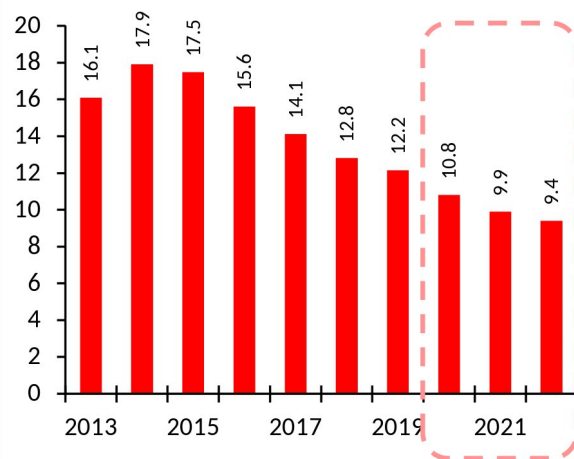
Tabela 3.2.2 Rritja reale (në të majtë, në %) dhe kontributet në rritje (në të djathtë, në p.p.), sipas komponentëve të ofertës

	Rritja Reale (%)								Kontributet në rritje (në p.p)							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	Para	Para	Para	Para	Para	Para	Para	Fore	Para	Para	Para	Para	Para	Para	Para	Para
Bujqësia, pyjet dhe peshkimi	0.8	2.0	0.8	0.9	1.2	1.3	1.3	1.4	0.2	0.4	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
Industria nxjerrëse	-8.0	-12.1	4.2	8.3	12.1	6.3	6.2	6.4	-0.4	-0.4	0.1	0.2	0.3	0.2	0.2	0.2
Industria përpunuese	5.0	4.5	12.2	6.4	4.1	4.4	4.7	5.1	0.3	0.3	0.7	0.4	0.3	0.3	0.3	0.3
Energjia elektrike, gazi, avulli dhe furnizimi me ajër të kondicionuar	7.7	9.9	-32.6	49.5	-25.3	7.8	5.1	5.6	0.1	0.3	-1.1	1.0	-0.7	0.2	0.1	0.1
Furnizimi me ujë, aktivitetet e trajtimit dhe menaxhimit të mbeturinave	1.1	1.3	14.8	3.7	3.1	3.7	3.4	3.9	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Ndërtimi	6.2	2.5	7.0	2.8	0.3	8.9	3.6	3.2	0.5	0.2	0.6	0.3	0.0	0.8	0.3	0.3
Tregtia me shumicë dhe me pakicë; riparimi i automjeteve dhe motr	-1.9	2.0	1.9	5.3	5.1	4.7	5.3	5.4	-0.2	0.2	0.2	0.6	0.6	0.5	0.6	0.6
Transporti dhe magazinimi	6.5	5.8	4.9	3.9	4.8	4.6	5.3	4.9	0.2	0.2	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2
Akomodimi dhe shërbimi ushqimor	6.7	11.7	14.2	9.2	9.1	7.3	8.4	7.0	0.1	0.2	0.3	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
Informacioni dhe komunikimi	7.6	5.9	4.2	-1.7	6.9	3.2	3.1	2.9	0.2	0.2	0.1	-0.1	0.2	0.1	0.1	0.1
Aktivitetet financiare dhe të sigurimit	5.1	8.7	11.1	3.2	11.9	4.2	7.8	4.4	0.1	0.2	0.3	0.1	0.3	0.1	0.2	0.1
Aktivitetet të pasurive të paluajtshme	0.8	1.1	1.6	1.0	8.4	3.0	3.6	3.2	0.0	0.1	0.1	0.1	0.5	0.2	0.2	0.2
Aktivitetet profesionale, shkencore dhe teknike	6.1	-0.8	14.3	7.8	6.2	3.5	4.4	5.2	0.2	0.0	0.4	0.2	0.2	0.1	0.1	0.2
Shërbime administrative dhe mbështetëse	13.9	12.9	8.9	8.1	6.0	4.4	4.7	4.5	0.3	0.4	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2	0.2
Administrim publik dhe mbrojtja; sigurimi social i detyrueshem	2.2	5.3	7.8	1.1	2.8	1.7	3.1	4.5	0.1	0.2	0.3	0.0	0.1	0.1	0.1	0.2
Arsimimi	-0.4	-2.6	8.0	2.1	4.7	4.3	4.8	4.7	0.0	-0.1	0.3	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2
Shëndetësia dhe aktivitetet të punës sociale	2.7	5.8	10.6	1.3	4.9	4.2	4.6	4.8	0.1	0.2	0.3	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1
Arte, argëtim dhe lodhje	-0.2	-0.7	-1.6	3.0	-49.8	2.6	4.1	4.7	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.5	0.0	0.0	0.0
Aktivitetet të tjera shërbimi	12.7	24.1	7.9	4.3	2.7	2.4	3.9	4.3	0.1	0.3	0.1	0.0	0.1	0.0	0.1	0.1
Vlera e Shtuar Bruto me çmime bazë	2.3	3.2	3.9	4.3	2.7	4.1	4.0	4.0	2.0	2.8	3.4	3.7	2.4	3.6	3.5	3.5
Taksa neto mbi produktet	1.8	4.2	3.4	3.2	2.8	4.2	4.1	4.1	0.2	0.5	0.4	0.4	0.3	0.5	0.5	0.5
PBB ME ÇMIMET E TREGUT	2.2	3.3	3.8	4.1	2.7	4.1	4.0	4.0	2.2	3.3	3.8	4.1	2.7	4.1	4.0	4.0

Grafiku 3.2.5 Punësimi (rritja vjetore në %)

Grafiku 3.2.6 Norma e papunësisë (në %)

Politika monetare, kursi i këmbimit dhe inflacioni

Objektivi parësor i Bankës së Shqipërisë është stabiliteti i çmimeve, të cilin banka e përmbush nëpërmjet një regjimi inflacioni të shënjestruar. Banka gjykon se norma 3% në termin afatmesëm është e përshtatshme për të mbështetur stabilitetin e çmimeve dhe për të krijuar kushte për vazhdimin e rritjes ekonomike të vendit. Instrumenti kryesor i përdorur është norma e interesit e marrëveshjeve të anasjella të riblerjes me maturitet një javor. Pozicioni ciklik i ekonomisë dhe presionet e ulëta inflacioniste kanë justifikuar politikën monetare ekspansioniste në vitet e fundit. Sinjalizimi për të ardhmen i përdorur nga banka ka informuar agentët e tregut për vazhdimin e stimulit monetar, duke përbërë kështu një garanci për uljen e primeve të rrezikut.

Banka e Shqipërisë zbaton një regjim të kursit të lirë të këmbimit, ku lëvizjet e kërkesës dhe të ofertës në tregun e valutës përcaktojnë kursin e këmbimit. Banka e Shqipërisë ndërhyr rregullisht në tregjet valutore, me qëllimin e mbajtjes së niveleve të përshtatshme të rezervave valutore, nëpërmjet një skeduli ankandesh të paracaktuar. Në vitin 2018, Banka e Shqipërisë nisi një sërë ndërhyrjesh në tregun e brendshëm valutor, që ndihmuan ndalimin e trendit mbiçmues të kursit

të këmbimit, i cili u shkaktua nga goditje të përkohshme në ekonomi. Ndonëse banka vlerëson se ndërhyrjet valutore janë një instrument në dispozicionin e saj për të mbështetur kthimin e inflacionit në objektiv, nuk kishte ndonjë nevojë të dukshme për përdorimin e tyre në vitin 2019.

Stimuli monetar gjatë këtyre viteve ka mundësuar kosto më të ulëta financimi për ekonominë, duke mbështetur kërkesën e brendshme nëpërmjet rritjes së konsumit dhe investimeve, të cilat kanë qenë kontribuesit kryesorë në rritjen ekonomike. Kushtet e favorshme atmosferike në vitin 2018, sollën një rritje të fortë të prodhimit të energjisë elektrike. Ky zhvillim, si një ngjarje që ndodh një herë, krijoi një efekt të lartë të bazës krahasuese, duke shkaktuar një kontribut negativ të sektorit të prodhimit në gjysmën e parë të vitit 2019. Presionet inflacioniste janë rritur, duke reflektuar përmirësimin e pozicionit ciklik të ekonomisë, në një mjedis rritjeje të shfrytëzimit të kapaciteteve dhe të forcimit të tregut të punës. Sidoqoftë, këto presione ende nuk janë transferuar te norma e inflacionit, e cila ka mbetur nën shënjestrën e Bankës së Shqipërisë gjatë kësaj periudhe. Projektionet e bankës tregojnë se rritja ekonomike do të vijojë në termin afatmesëm, dhe hendeuku i prodhimit do të vijojë të ngushtohet. Norma e inflacionit pritet të nisë të rritet prej vitit 2020, duke iu afruar gradualisht objektivit prej 3% në gjysmën e dytë të vitit 2021. Përmeshja e objektivit të stabilitetit të çmimeve do të kërkojë ruajtjen e kahut stimulues të politikës monetare edhe në afatin e mesëm.

Balanca e rreziqeve vijon të anojë në kahun e poshtëm. Rreziqet kryesore lidhen me zhvillimet në ekonominë botërore dhe ato në ekonominë vendëse që pritet të vuajë pasojat e tërmetit shkatërrues që goditi Shqipërinë në muajin nëntor të vitit të kaluar.

Kombinimi aktual i politikave përfshin një politikë monetare akomoduese nga Banka e Shqipërisë dhe një tendencë konsoliduese të politikës fiskale nga qeveria. Kjo tendencë konsiderohet si një lëvizje e nevojshme, duke qenë se niveli i borxhit publik është i lartë. Qeveria uli huamarrjen e saj në tregun vendës, duke lënë hapësirë për kreditimin e sektorit privat. Ky kombinim i politikave vlerësohet se është i përshtatshëm për të krijuar kushtet që ushqejnë rritjen ekonomike dhe sigurojnë konvergimin e vendit në një shteg rritjeje të qëndrueshme.

Sektori i jashtëm dhe qëndrueshmëria e tij afatmesme

Zhvillime në bilancin e pagesave dhe në tregtinë në mallra

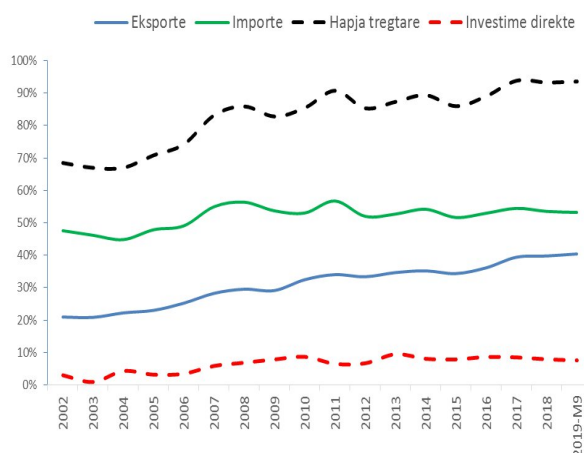
Deficiti i llogarisë korrente u zgjerua ndjeshëm gjatë 9 muajve të parë të vitit 2019 (rreth 38.9% në bazë vjetore). Kjo erdhi, kryesisht, si pasojë e përkeqësimit të gjendjes në tregtinë e mallrave. Eksportet e mallrave u pakësuan me rreth 7.3% vit mbi vit, kryesisht, për shkak të rënies së eksportit të energjisë elektrike. Në të njëjtën kohë, importet u rritën ndjeshëm (me rreth 7.5%) si rezultat i rritjes së importit të energjisë elektrike. Këto zhvillime janë simetrikisht të kundërta me ato të vëna re gjatë 9-mujorit të parë 2018, kur kushtet e favorshme atmosferike mundësuar rritje të shpejtë të prodhimit dhe eksportit të energjisë elektrike dhe, rrjedhimisht, pakësim të importit, veçanërisht gjatë gjysmës së parë të vitit.

Sektorët e tjerë eksportues nuk ndihmuan shumë në balancimin e gjendjes. Kushtet e pafavorshme të kërkesës dhe çmimeve ndërkombëtare ishin faktorë në performancën e dobët për disa sektorë kyç, sikurse “tekstilet” dhe “metalet”. Rritja në sektorë të tjerë ka qenë, gjithashtu, e dobët me përjashtim të “ushqimeve”.

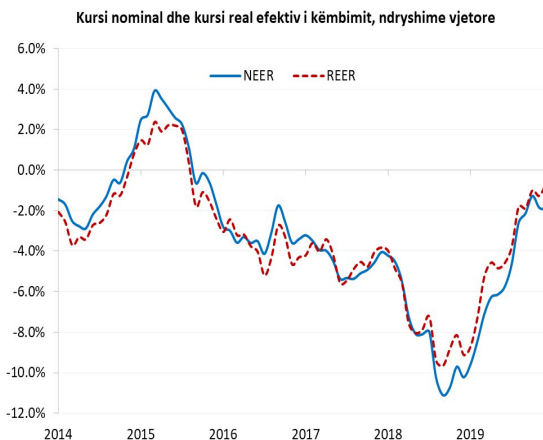
Mbiçmimi real i lekut ka ndjekur një prirje rënëse gjatë 2019-ës. Kursi real efektiv ka ndjekur një trajektore të ngjashme me atë nominal, meqë edhe diferenciali i inflacionit mes vendit tonë dhe partnerëve tregtarë vazhdon të jetë i vogël. Mbiçmimi i kursit real efektiv të këmbimit ishte 0.7% në dhjetor 2019, kundrejt 9.1% në fund të vitit 2018.

Për sa i përket orientimit të eksporteve, përpjesët e vendeve ku eksportohet energji elektrike nga Shqipëria, sikurse Zvicra dhe Serbia janë pakësuar. Megjithatë, struktura e përgjithshme nuk ka ndryshuar në mënyrë të qenësishme. Italia mbetet partneri kryesor i eksporteve shqiptare (me rreth 49% të totalit). Po ashtu, pavarësisht vështirësive të fundit, “tekstilet dhe veshjet” përbëjnë pjesën dërrmuese të eksporteve me rreth 40% të totalit.

Grafik 3.2.7 Hapja tregtare, eksportet, importet dhe IHD neto si përqindje ndaj PBB-së

Grafik 2.2.8 Ndryshimet vjetore të kursit nominal dhe real efektiv të këmbimit (%)

Burimi: Banka e Shqipërisë, INSTAT

Sipas metodës së dekompozimit të eksporteve shqiptare, sipas Përpjesëve Konstante të Tregut (PKT)⁶, rritja e konkurrueshmërisë (komponenti mbetje) ka dhënë kontributin kryesor në rritjen e eksporteve drejt EU-15 gjatë vitit 2018, pasuar nga rritja e eksporteve botërore. Nga ana tjetër, kontribute negative lidhen me shpërndarjen e tregut dhe strukturën sipas kategorive. Në rastin e vendeve anëtare të CEFTA-s, konkurrueshmëria ishte përsëri faktori themelor. Gjithë faktorët e tjerë gjeneruan, gjithashtu, kontribute pozitive.

Tabelë 3.2.3 Dekompozimi i eksporteve shqiptare sipas metodës PKT (milion euro)

	2018	
	EU-15	CEFTA
Rritja e eksporteve botërore	82.4	17.5
Struktura sipas kategorive	-9.0	8.0
Shpërndarja e tregut	-0.7	7.8
Konkurrueshmëria	162.6	65.1
TOTAL	235.3	98.4

Burimi: Banka e Shqipërisë, INSTAT, UN Comtrade

Nënlogaria e shërbimeve ka gjeneruar kontribute të kundërta krahasuar me mallrave në terma të deficitit të përgjithshëm korrent. Teprica e shërbimeve u zgjerua me 11.0% në terma vjetorë, gjatë 9-mujorit të parë 2019, me eksportin e shërbimeve që u rrit me 9.9%. “Shërbimet e udhëtimit”, “shërbimet e tjera” dhe “shërbimet e inputeve fizike” ishin faktorët themelorë në këtë rritje. Megjithëse, vetë normat e rritjes mbeten të larta, kanë humbur disi intensitetin. Norma më të ulëta janë vënë re që në vitin 2018. Kjo ka ardhur për faktin se eksportet e “shërbimeve të udhëtimit” nuk janë rritur aq shpejt sa më parë dhe sepse “inputet fizike” (të përbëra, kryesisht, nga eksportet e fasonit) kanë hasur vështirësi. Në të njëjtën kohë, shërbimet e udhëtimit janë rritur ndjeshëm, për shkak të “shërbimeve të udhëtimit”. Rritja vjetore ka shënuar 8.7%. Norma të larta rritjeje janë vënë re prej vitit 2017.

Të ardhurat parësore pasqyruar një deficit prej EUR 82.6 milionë, gjatë 9-mujorit të parë 2019, krahasuar me një deficit prej EUR 20.1 milionë në periudhën korresponduese të vitit të

⁶ Shihni: <http://go.worldbank.org/KQCHUD4JN0> për një diskutim mbi PKT-në.

mëparshëm. Këto dinamika lidhen me rritjen e shpejtë të të ardhurave dalëse nga investimet direkte.

Teprica pozitive e të ardhurave dytësore u zgjerua me rreth 3.6%, gjatë 9-mujorit të parë 2019. Remitancat neto u rritën me 3.6%, duke përcaktuar ecurinë e nënlogarisë. Nga ana tjetër, “të ardhurat hyrëse të qeverisë së përgjithshme” janë pakësuar me 28.3%, për shkak të efektit të fortë bazë nga viti i kaluar.

Zhvillimet në llogarinë korrente priten të jenë më të moderuara në tremujorin e fundit të vitit 2019, meqë efekti bazë i “energjisë elektrike” pritet të zhduket. Rritja në remitancat pritet të mbetet e ulët, sikur ishte në gjysmën e parë të vitit. Si rrjedhojë, deficitit korrent pritet të zgjerohet në tërësi për gjithë vitin 2019, por me një normë më të ulët krahasuar me gjysmën e parë të vitit. Përgjatë vitit 2020, situata e vështirë në rastin e eksporteve pritet të vazhdojë, duke pasur parasysh që zhvillimet në kërkesën e huaj dhe çmimet ndërkombëtare nuk do të jenë të favorshme. Shërbimet do të kompensojnë disi në terma të rritjes së eksporteve. Nga ana tjetër, parashikimet për rritje të kërkesës së brendshme, pritet të ndikojnë në zgjerim të importeve. Importi i energjisë elektrike do të gjenerojë një efekt bazë në kalimin nga 2019-ta te 2020-ta, por rritja në importin e shërbimeve do të ndikojë në zgjerimin e gjithë strukturës importuese. Së fundi, remitancat nuk priten të japin ndonjë efekt të fortë pozitiv vitin e ardhshëm. Në këto kushte, deficitit korrent pritet të zgjerohet edhe më tej gjatë vitit 2020.

Investimet e huaja direkte neto janë rritur me 0.1% në terma vjetorë gjatë 9 muajve të parë të vitit 2019. IHD-të e lidhura me projektet madhore të sektorit energjetik (në veçanti, gazsjellësi Trans Adriatik) kanë hyrë në fazat e fundit të ndërtimit. Ecuria në këto projekte do të ketë ndikim gjatë gjysmës së dytë 2019 dhe në vitin 2020. Megjithatë, IHD-të, në tërësi, kanë përfutur nga disa burime të papritura në “sektorin e pasurive të paluajtshme”, për shkak të blerjes së banesave nga jorezidentët në Shqipëri (kontribuesi kryesor në rritjen e IHD-ve hyrëse për vitin 2018). Gjithashtu, sektori minerar ka dhënë shenja rigjallërimi. Këto zhvillime mund të krijojnë njëfarë balancimi ndaj rënies së IHD-ve në sektorin energjetik.

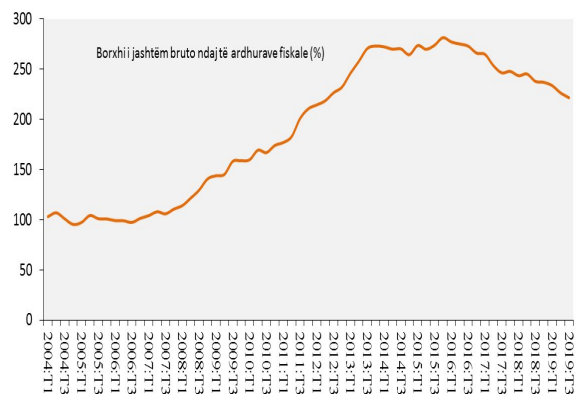
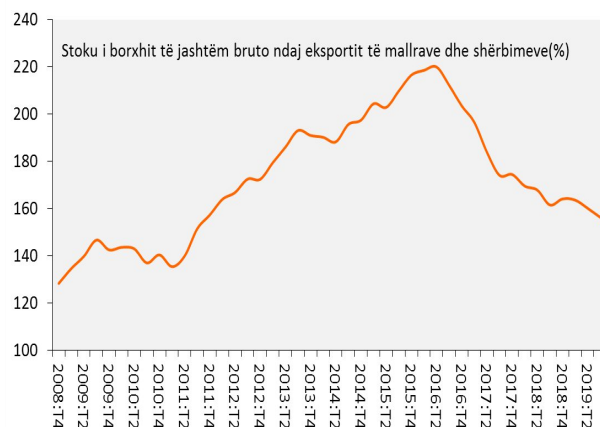
Investimet e portofolit pasqyruan mjete neto në masën EUR 8.2 milionë gjatë 9-mujorit të parë 2019, krahasuar me mjete neto në masën EUR 126.9 milionë në periudhën korresponduese të vitit të kaluar. Si mjetet, ashtu edhe detyrimet janë pakësuar, por në masë më të madhe në rastin e mjeteve. Kjo u vu re, kryesisht, në rastin e “mjeteve të borxhit”. Gjithashtu, mjetet e rezervës u pakësuan me rreth EUR 4.7 milionë gjatë 9-mujorit të parë 2019. Për sa i përket financimit të deficitit korrent, flukset joborxhkrijuese nga investimet direkte përbëjnë faktorin kryesor.

Zhvillime në borxhin e jashtëm

Stoku i borxhit të jashtëm të Shqipërisë arriti EUR 8,328.5 milionë në tremujorin e tretë të vitit 2019, duke u vlerësuar në 61.6% ndaj PBB-së nominale. Raporti i borxhit ndaj PBB-së është pakësuar ndjeshëm gjatë 2 viteve të fundit. Borxhi afatgjatë përbën 80.0% të totalit me kontribut kryesor nga huat afatgjata për qeverinë e përgjithshme dhe sektorët e tjerë. Borxhi afatshkurtër përbën 20.0% të totalit të borxhit të jashtëm.

Nga pikëpamja e qëndrueshmërisë, treguesit e aftësisë ripaguese afatgjatë të borxhit të jashtëm të Shqipërisë janë përmirësuar gjatë periudhave të fundit. Raporti i borxhit të jashtëm ndaj eksportit të mallrave dhe të shërbimeve qëndron në 156.2% në tremujorin e tretë 2019, krahasuar me 161.5% një vit më parë. Po ashtu, raporti i borxhit të jashtëm ndaj të ardhurave fiskale qëndron në nivelin 221.5% krahasuar me 237.8% një vit më parë. Raporti i stokut të borxhit të qeverisë së përgjithshme ndaj të ardhurave fiskale qëndron në nivelin 101.1% krahasuar me 104.3% një vit më parë. Treguesit e likuiditetit dëshmojnë për presione të dobëta nga shërbimi i borxhit. Raporti i amortizimit të borxhit ndaj eksportit të mallrave dhe shërbimeve qëndron në nivelin 9.4%.

Grafik 3.2.9 Borxhi i huaj ndaj eksportit të mallrave dhe shërbimeve (majtas) dhe ndaj të ardhurave fiskale (djathtas)

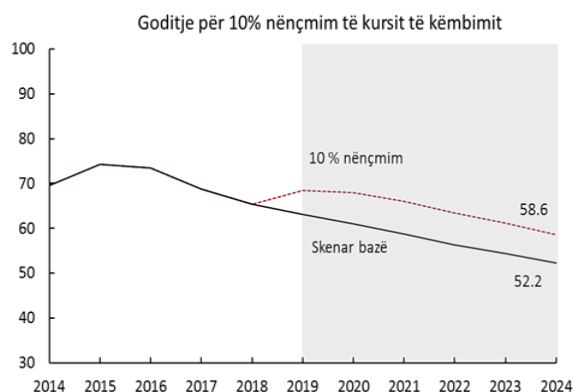
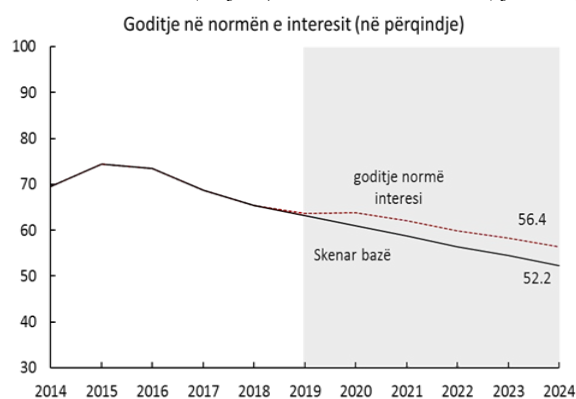

Burimi: Banka e Shqipërisë

Stoku i borxhit të jashtëm afatshkurtër ndaj PBB-së qëndron në nivelin 12.1% në fund të tremujorit të tretë 2019, kundrejt 13.1% në fund të tremujorit të tretë 2018. Në të njëjtën kohë, raporti i eksportit të mallrave dhe të shërbimeve ndaj borxhit të jashtëm afatshkurtër qëndron në nivelin 326.7%, kundrejt 304.7% në fund të tremujorit të tretë 2018.

Në skenarin bazë për 2019, vlerësohet që raporti i borxhit të huaj ndaj PBB-së do të ruajë trendin rënës të vënë re gjatë 3 vjetëve të fundit për të arritur rreth 52.2%. Megjithatë, ky projektion rrethohet nga rreziqe në kahun e sipërm të cilët merren parasysh në hartimin e analizës së ndjeshmërisë së borxhit të jashtëm ndaj disa goditjeve negative. Këtu, simulohen goditje të normave të interesit dhe të kursit të këmbimit. Në skenarin e parë, norma mesatare e interesit që paguhet për borxhin e jashtëm rritet në mënyrë permanente me dy devijime standarde. Në skenarin e dytë, monedha vendëse merr një goditje të vetme prej 10% në kahun nënçmues. Devijimi i borxhit të jashtëm nga skenari bazë është më i dukshëm në rastin e skenarit me nënçmim kursi.

Grafik 3.2.10 Borxhi i jashtëm bruto ndaj PBB-së në skenarin bazë dhe sipas atyre të riskut: goditje e normës së interesit (majtas) dhe nënçmimi real (djathtas)

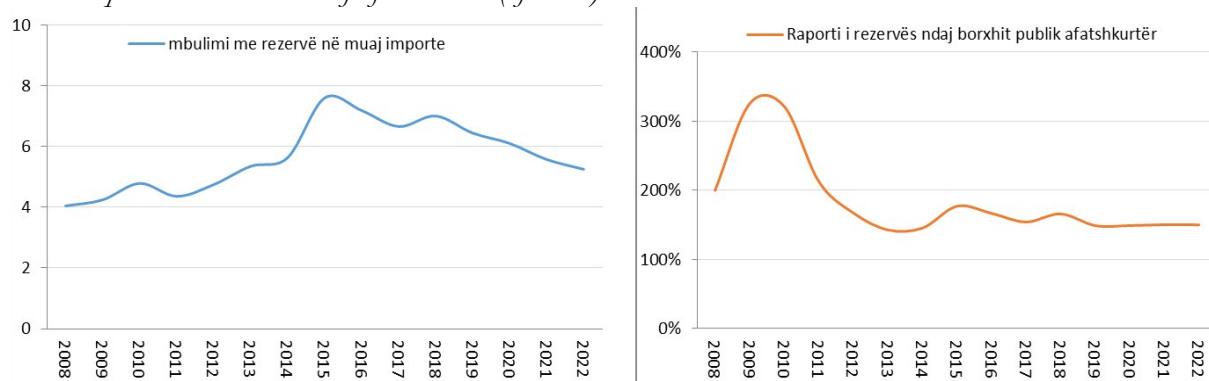

Burimi: Banka e Shqipërisë

Rezerva valutore

Kriteret e mjaftueshmërisë së rezervave valutore që mbahen në Bankën e Shqipërisë përcaktohen në terma të mbulimit me rezervë të 4 muajve importe mallrash dhe shërbimesh, si edhe të mbulimit në masën 100% të borxhit të jashtëm afatshkurtër. Në fund të vitit 2019, rezervat valutore të Bankës së Shqipërisë shënojnë nivelin 3,360 milionë euro, vlerësuar në rreth 25.4% ndaj PBB-së. Në terma të kriterëve të mjaftueshmërisë, niveli i rezervave valutore gjatë vitit 2019 vlerësohet të mbulojë mesatarisht rreth 6.4 muaj importe mallrash dhe shërbimesh dhe rreth 155% të borxhit të jashtëm afatshkurtër. Në afat të mesëm, të dyja këto kritere pritet të mbeten mbi nivelet e tyre të mjaftueshmërisë.

Grafik 3.2.11 Parashikimi i rezervave valutore në raport me importet e mallrave dhe të shërbimeve (majtas) dhe në raport me borxhin e huaj afatshkurtër (djathtas)

Burimi: Banka e Shqipërisë

Sektori financiar

Sektori financiar dhe roli i tij ndërmjetësues, i reflektuar në madhësinë e aktiveve, kanë vijuar të zgjerohen gjatë 9 muajve të parë të vitit 2019. Thyerja strukturore në bilancin e një prej bankave sistematike (BKT), në fund të vitit 2018, ka rezultuar në një tkurrje të lehtë të bilancit të sektorit bankar dhe rënie të lehtë të peshës së aktiveve të sektorit bankar ndaj PBB-së. Deri në fund të qershorit 2019, aktivet e sektorit bankar arritën në 104.4% të PBB-së dhe ky raport ishte 2.5 p.p. më i ulët në krahasim me vlerën në dhjetor 2018. Fondet e investimit dhe të pensionit, kompanitë e sigurimit dhe shoqëritë e kursim-kreditit vijuan të zgjerimin aktivitetin e tyre, por pesha e tyre relative ndaj prodhimit të brendshëm qëndroi e pandryshuar në krahasim me fundin e vitit 2018. Segmenti i institucioneve financiare jobanka (IFJB-ve) regjistroi një rritje të fortë në terma nominalë dhe relativë. Deri në fund të qershorit 2019 aktivet e IFJB-ve u rritën me 23% në terma vjetorë, ndërkohë që niveli i kapitalizimit të këtyre subjekteve është i lartë dhe cilësia e kredisë është përmirësuar ndjeshëm⁷.

Autoriteti mbikëqyrës	Aktivet/PBB (%)	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Qershor 2019
Banka e Shqipërisë	Bankat	88.1	92.1	94.8	97.6	97.3	100.5	99.4	96	93
	Institucionet financiare jobanka	2.7	2.7	2.7	3	2.9	3	3.1	3.5	3.9
	Sh.K.K.të dhe unionet e tyre	0.8	0.8	0.7	0.8	0.8	0.6	0.6	0.6	0.7
Autoriteti i Mblikëqyrjes Financiare	Kompanitë e sigurimit	1.5	1.6	1.7	1.9	2.1	2.1	2.1	2.1	2.2
	Fondet e pensionit	0	0	0	0	0.1	0.1	0.1	0.2	0.2
	Fondet e investimit		1.2	3.9	4.8	5	4.7	5	4.5	4.5
	Aktivet e sektorit financiar / PBB	93.1	98.6	103.8	108.2	108	111	110.3	106.9	104.4

Nga janari deri në shtator 2019, bilanci i sektorit bankar u zgjerua me 2.5% ose me 35 miliardë lekë dhe arriti në 1,450 miliardë lekë. Kjo rritje u mbështet nga rritja me 4% në tepicën e kredisë dhe një zgjerim me rreth 2% në stokun e letrave me vlerë të mbajtura nga sektori bankar. Në anën e detyrimeve, rritja reflektoi rritjen me 22 miliardë lekë të stokut të depozitave dhe një rritje

⁷ Raporti i kredive me problem për IFJB-të ra në 9% në qershor 2019 nga 13% në dhjetor 2018.

me 15 miliardë lekë në veprimet me thesarin dhe ndërbankare. Depozitat e përgjithshme të mbajtura nga bankat vendëse arritën në 1,170 miliardë lekë në fund të shtatorit 2019 dhe përfaqësonin rreth 80% të detyrimeve të sektorit bankar. Shkalla e ndërmjetësimit nga bankat ka rënë lehtë gjatë periudhës 2014–2019, kur raporti kredi/depozita ra në 49% nga 56%, si pasojë e rritjes më të dobët të kredisë në krahasim me rritjen relativisht të shpejtë të depozitave, veçanërisht gjatë viteve 2014–2016. Megjithatë nga janari deri në shtator të vitit 2019, rritja në tepërcën e kredisë (3.6%) e nxitur nga rritja në kredinë afatgjatë në monedhën vendëse për sektorin privat (si për bizneset, ashtu edhe për individët) ishte dukshëm më e lartë se sa rritja në stokun e depozitave (1.9%).

	2014	2015	2016	2017	2018	Janar - Shtator' 2019
Kreditë (ndryshim vjetor, %)	5	-2	2	0	-3	3.6
Depozitat (ndryshim vjetor, %)	5	3	5	1	1	1.9
Kredi/Depozita (%)	56	54	52	52	49	49

Zgjerimi i kredisë për huamarrësit rezidentë gjatë gjysmës së parë të vitit 2019 reflektoi rritjen e huamarrjes për blerje banesash nga individët në monedhën vendëse dhe të huamarrjes për ndërtim nga ana e bizneseve, në një kohë kur normat e interesit për kreditë e reja vijuan të bien. Nga rezultatet e vërtetimit vërehet që barra e borxhit për kompanitë dhe familjet mbetet e përballeshme, ndërkohë që kërkesa për kredi në horizontin afatshkurtër pritet të jetë e moderuar. Borxhi i jashtëm i kompanive jofinanciare dhe i familjeve ka regjistruar një rritje të moderuar gjatë 4 vjetëve të fundit dhe arriti në 1,360 milionë euro në fund të gjashtëmujorit të parë të vitit 2019 nga 1,280 milionë euro në fund të vitit 2016. Gjatë së njëjtës periudhë, stoku i borxhit të jashtëm në formën e huamarrjes ndër kompani ra në 1,705 milionë euro nga 1,790 milionë euro.

Për vitin e ardhshëm presim që kredia të vijojë të rritet me një ritëm të moderuar deri të mirë. Pritet tona mbështeten në pozicionin e qëndrueshëm të likuiditetit dhe në nivelin e mirë të kapitalizimit të bankave, në faktin që cilësia e aktiveve po përmirësohet, në projeksionet relativisht pozitive për rritjen ekonomike dhe në faktin që niveli i borxhit në bilancet e familjeve dhe të kompanive është i ulët. Rreziqet për ecuri të dobët të kredisë lidhen kryesisht me mundësinë që rritja ekonomike të jetë më e vogël se sa pritjet (për shkak të rritjes më të ulët në ekonominë e rajonit dhe ato të Evropës dhe, për shkak të ndikimit të përkohshëm, veçanërisht në sektorin e turizmit, të tërmetit të 26 nëntorit) ose me kërkesën më të dobët për kredi.

Në fillim të nëntorit 2019, Banka e Shqipërisë dhe Shoqata Shqiptare e Bankave miratuan një platformë për rimëkëmbjen e kredisë. Platforma, e cila është e publikuar, përmban objektiva afatshkurtër dhe afatmesëm të lidhur me bankat dhe Bankën e Shqipërisë, si edhe me agjenci qeveritare. Qëllimi kryesor i aktiviteteve të propozuara është ulja e rrezikut të kredisë dhe mbështetja e kërkesës për kredi.

Sistemi financiar vendës dhe sektori bankar, aktivet e të cilit zënë rreth 90% të aktiveve të sistemit financiar, janë të qëndrueshëm, të mirëkapitalizuar dhe me një rezultat financiar pozitiv. Niveli i kapitalizimit të sektorit bankar arriti në 18.8% në fund të shtatorit dhe ka shënuar rritje të vazhdueshme gjatë viteve të fundit, kryesisht si rezultat i rritjes së kapitalit rregullator të bankave, por edhe për shkak të rritjes me norma më të ulëta të nivelit të aktiveve të peshuara me rrezik të sektorit bankar. Bankat dhe institucionet e tjera financiare vijuan të regjistronin rezultat financiar pozitiv dhe treguesit e përfitueshmërisë shënuan nivele të njëjta ose disi më të larta në krahasim me nivelet e viteve 2017 dhe 2018. Kthimi nga kapitali (RoE) për sektorin bankar në fund të shtatorit ishte 13.7%, por disa banka që kanë më shumë se 50% të aktiveve të sektorit bankar,

kanë një RoE më të lartë se sa 16.3%. Pozicioni i likuiditetit të sektorit bankar është i mirë dhe treguesit e likuiditetit (aktivet likuide ndaj totalit të aktiveve dhe aktivet likuide ndaj detyrimeve afatshkurtra) kanë vijuar të rriten dhe mbeten ndjeshëm mbi normat e përcaktuara në aktet rregullative. Sipas ushtrimeve të provave të rezistencës për sektorin bankar, në skenarin bazë, gjatë horizontit afatmesëm (2019–2020) bankat paraqiten të mirëkapitalizuara dhe në gjendje për të kryer aktivitetin e tyre normal pa pasur nevojë për injektim kapitali.

Cilësia e kredisë bankare është përmirësuar në mënyrë të qëndrueshme gjatë nëntë muajve të parë të vitit 2019, kryesisht, për shkak të rënies së ndjeshme (me 20% në terma vjetorë deri në fund të shtatorit 2019) në stokun e kredive me probleme (KMP), por edhe si pasojë e rimëkëmbjes së kredisë. Raporti i Kredive me Probleme (RKP) ra në 10.6% në fund të shtatorit, duke shënuar nivelin më të ulët që nga fundi i vitit 2009. Në të njëjtën kohë, pesha e kredive të humbura brenda tepricës së kredive me probleme ra nga 60% në fund të tremujorit të parë të vitit 2017, në 42% në fund të muajit shtator 2019. Rënia në stokun e KMP-së, gjatë periudhës janar–shtator 2019, ka ardhur nga shlyerja e një pjese të kredive me problem, si edhe nga fshirjet dhe ristrukturimi i një pjese të kredive me problem. Vëllimi i kredive të humbura (për më shumë se 3 vjet) që janë fshirë nga bilanci e bankave që nga tremujori i parë i vitit 2015 është rreth 60 miliardë lekë dhe kjo vlerë është e barabartë me vlerën aktuale të stokut të kredive me probleme.

Cilësia e kredisë pritet të vijojë të përmirësohet më tej, ndërkohë që rreziku i kredisë pritet të mbetet në nivele të kontrolluara në të ardhmen afatshkurtër dhe afatmesme. RKP-ja pritet të ruajë prirjen në rënie nën ndikimin e tkurrjes së mëtejshme të stokut të KMP-së dhe të rritjes më të fortë të kredisë. Duke filluar nga 1 janari 2020 bankave iu kërkohet të fshijnë nga bilanci kreditë e humbura për një periudhë të paktën 2-vjeçare. Kjo masë pritet t'i japë një shtysë të rënies së stokut të KMP-së dhe RKP-së dhe të rezultojë në rritje të hapësirave për kreditim nga ana e bankave. Masa e mbulimit të kredive me kolateral është përmirësuar ndjeshëm. Në fund të shtatorit 2019 ky raport shënoi 80% dhe ishte rreth 6 p.p. më i lartë se sa niveli mesatar i 4 vjetëve të fundit.

Sistemi financiar dhe sektori bankar mbeten, veçanërisht, të ekspozuar ndaj rreziqeve të tregut, dhe, në një masë më të vogël, ndaj rrezikut të rënies së përfitueshmërisë. Zhvillimet në pozicionet e hapura valutore dhe portofoli i kredive në valutë të pambrojtura nga rreziku i kursit të këmbimit tregojnë që ekspozimi i sektorit bankar ndaj rrezikut të drejtpërdrejtë dhe të tërthortë të kursit të këmbimit ka ardhur duke u zvogëluar gjatë vitit 2019. Megjithatë, raporti i kredive në valutë të pambrojtura nga rreziku i kursit ndaj tepricës së kredisë (24%) mbetet i lartë dhe kërkon monitorim të kujdesshëm dhe të vazhdueshëm nga industria dhe nga autoriteti mbikëqyrës. Diferenca midis mjeteve dhe detyrimeve të ndjeshme ndaj lëvizjeve në normat e interesit në raport me kapitalin rregullator të sektorit bankar është e vogël (rreth 2%), por mbizotërimi i kredive me normë interesi të ndryshueshme në portofolin e përgjithshëm të kredive dhe fakti që normat e interesit kanë arritur nivelet më të ulëta historike sugjerojnë një ekspozim më të lartë të huamarrësve ekzistues dhe atyre të ardhshëm në rastin e një korrektimi të normave të interesit në horizontin afatmesëm.

Mbikëqyrja makroprudenciale

Politika makroprudenciale

Pas një periudhe përgatitore dyvjeçare dhe një procesi konsultativ gjithëpërfshirës me sektorin bankar, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë miratoi rregulloren nr. 41, të datës 5.6.2019, “Për shtesat makroprudenciale të kapitalit”. Paketa e shtesave makroprudenciale të kapitalit përfshin shtesën konservuese, shtesën kundërciklike, shtesën për rrezikun sistematik dhe shtesën për institucionet me rëndësi sistemike. Deri në fund të muajit nëntor 2019 Banka e Shqipërisë ka aktivizuar shtesën konservuese të kapitalit në masën 0.5% për të gjitha bankat, shtesën kundërciklike të kapitalit të barabartë me 0% dhe shtesat përkatëse që variojnë nga 0.5% deri në 1.5% për 4 banka me rëndësi sistemike. Kjo rregullore përafron në një mënyrë gjithëpërfshirëse artikujt përkatës të direktivës së BE-së. Zbatimi i këtyre masave me bazë kapitalin e sektorit bankar pritet të kontribuojë në forcimin e rezistencës së sektorit bankar ndaj goditjeve.

Gjatë periudhës 2020–2022, Banka e Shqipërisë planifikon të zhvillojë:

- kuadrin për adaptimin e mundshëm të masave makroprudenciale që targetojnë sjelljen e huamarrësve, si kufijtë e sipërm për vlerën e kredisë ndaj vlerës së kolateralit dhe raportit të borxhit të huamarrësit ndaj të ardhurave;

- kuadrin për vlerësimin e rreziqeve që vijnë nga ndërlikohja midis segmenteve të sistemit financiar; zhvillimi i këtij kuadri do të trajtohet në mënyrë të plotë në projektin e binjakëzimit të Bankës së Shqipërisë me disa banka qendrore të Bashkimit Evropian, që ka filluar në fund të vitit 2019;

- ushtrimin e provës së rezistencës për rreziqet makroprudenciale.

Mbikëqyrja mikroprudenciale

Plani kombëtar për kreditë me probleme

Banka e Shqipërisë ka monitoruar vazhdimisht Planin Kombëtar për zgjidhjen e Kredive me Probleme. Për të përmbushur këtë angazhim, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë:

- me vendimin nr. 51, datë 3.7.2019, ka miratuar rregulloren e re “Për trajtimin jashtëgjyqësor nga bankat, të kredimarrësve në vështirësi financiare”; dhe

- me vendimin nr. 52, datë 3.7.2019, ka miratuar disa ndryshime në rregulloren nr. 62, datë 14.9.2011, “Për administrimin e rrezikut të kredisë nga bankat dhe degët e bankave të huaja”, duke reduktuar afatin e fshirjes së kredive të humbura nga bankat, nga 3 vjet në 2 vjet.

Sipas vlerësimit tonë, Plani i Veprimit për Kreditë me Probleme ka përfunduar. Përveç përmirësimeve në cilësinë e aktiveve, ky plan që synon nivele më të ulëta të kredive me probleme, do të mbetet në fokusin e punës sonë mbikëqyrëse dhe të komunikimit me bankat për vitin e ardhshëm.

Ndryshimet e fundit mbikëqyrëse dhe rregullative

Përveç vendimeve të mësipërme nr. 51 dhe 52, gjatë periudhës janar–tetor 2019, janë miratuar nga Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë edhe akte të tjera dhe ndryshime në rregulloret në fuqi, përkatësisht:

1. Me vendimin nr. 2, datë 9.1.2019, të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, u miratuan disa ndryshime në rregulloren ekzistuese nr. 69/2014, “Për kapitalin rregullator të bankës”, të cilat synojnë përafrimin me kërkesat e Bazel III, për raportet e kapitalit përpjesëtimisht me kërkesat e Bankës së Shqipërisë për normën e mjaftueshmërisë së kapitalit.

2. Me vendimin nr. 27, datë 28.03.2019, të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, u miratua rregullorja “Për raportin e mbulimit me likuiditet”, e cila përafron dispozitat e rregulloreve evropiane 575/2013/EC^[1] dhe 2015/61/EU^[2] dhe dispozitat e dokumentit të Bazel III. Kjo rregullore synon të plotësojë kuadrin rregullativ në fuqi për administrimin e rrezikut të likuiditetit, nëpërmjet prezantimit të këtij treguesi të ri (LCR), përcaktimit të kriterëve dhe të rregullave për llogaritjen e raportit të mbulimit me likuiditet (LCR) dhe të përcaktimit të kërkesave të autoritetit mbikëqyrës për nivelin minimal të këtij raporti.

3. Me vendim nr. 46, të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, datë 3.7.2019, u miratuan disa ndryshime në rregulloren ekzistuese nr. 14/2019, “Për licencimin dhe ushtrimin e veprimtarisë së bankave dhe degëve të bankave të huaja në Republikën e Shqipërisë” (rekomandimet e Raportit të Moneyval, në kuadër të vlerësimit të raundit V për Shqipërinë).

4. Me vendim nr. 47, të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, datë 3.7.2019, u miratuan disa ndryshime në rregulloren ekzistuese nr. 01/2013, “Për licencimin dhe ushtrimin e veprimtarisë nga subjektet financiare jobanka” (rekomandimet e Raportit të Moneyval, në kuadër të vlerësimit të raundit V për Shqipërinë).

¹ Anglisht: Regulation (EU) No 575/2013 of the European Parliament and of the Council “On prudential requirements for credit institutions and investment firms”.

² Anglisht: Commission Delegated Regulation (EU) 2015/61 to supplement Regulation (EU) No 575/2013 of the European Parliament and the Council with regard to liquidity coverage requirement for Credit Institutions.

5. Me vendim nr. 48, të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, datë 3.7.2019, u miratuan disa ndryshime në rregulloren ekzistuese nr. 104/2016, “Për licencimin dhe ushtrimin e veprimtarisë së shoqërive të kursim-kreditit dhe të unioneve të tyre” (rekomandimet e Raportit të Moneyval, në kuadër të vlerësimit të raundit V për Shqipërinë).

6. Me vendim nr. 49, të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, datë 3.7.2019, u miratuan disa ndryshime në rregulloren ekzistuese nr. 31/2017, “Për licencimin, organizimin, veprimtarinë dhe mbikëqyrjen e zyrave të këmbimit valutor” (rekomandimet e Raportit të Moneyval, në kuadër të vlerësimit të raundit V për Shqipërinë).

7. Me vendim nr. 50, të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, datë 3.7.2019, u miratuan disa ndryshime në rregulloren ekzistuese nr. 2/2013, “Për administrimin e rrezikut në veprimtarinë e subjekteve financiare jobanka” (rekomandimet e Raportit të Moneyval, në kuadër të vlerësimit të raundit V për Shqipërinë).

8. Me vendimin nr. 60, datë 4.9.2019, të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, u miratua udhëzimi i ri “Për *stress test*-et e bankave”, i cili synon përafrimin me udhëzuesin e EBA-s (EBA/GL/2018/04), “Udhëzues mbi përgatitjen e *stress test*-eve nga institucionet/bankat”. Ky udhëzues përcakton kërkesat dhe metodologjitë për kryerjen e *stress test*-eve nga bankat, si pjesë e procesit të tyre të administrimit të rrezikut dhe, veçanërisht, në kontekstin e Procesit të Vlerësimit të Brendshëm të Mjaftueshmërisë së Kapitalit (ICAAP). Ky udhëzues synon, gjithashtu, të sigurojë unifikimin e praktikave të ndjekura nga bankat, gjatë kryerjes së *stress test*-eve.

Ndryshimet mbikëqyrëse dhe rregullative në proces

- Në lidhje me përafrimin e mëtejshëm me kërkesat e bazel III:

- projektndryshimet në rregulloren “Për raportin e mjaftueshmërisë së kapitalit” kanë përfunduar, duke synuar përafrimin e mëtejshëm me Rregulloren Evropiane 575/2013. Këto ndryshime janë konsultuar, gjithashtu, edhe me industrinë bankare. Projektndryshimet pritet të paraqiten për miratim në Këshillin Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë brenda tremujorit të katërt të vitit 2019;

- projektndryshimet në rregulloren “Për administrimin e rrezikut nga ekspozimet e mëdha të bankave”, janë përgatitur me qëllim përafrimin e mëtejshëm me ndryshimet më të fundit në Rregulloren Evropiane 575/2013, në dokumentet e Komitetit të Bazelit mbi regjimin e ekspozimeve të mëdha dhe me udhëzuesin e EBA-s për personat e lidhur. Projektndryshimet do të paraqiten për konsultim me industrinë bankare dhe pritet të miratohen gjatë tremujorit të parë të vitit 2020.

- Në zbatim të dispozitave të reja dhe të ndryshuara të ligjit nr. 9917, “Për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit”, si dhe në përputhje me zbatimin e rekomandimeve të Raportit Moneyval, Banka e Shqipërisë ka përfunduar projektndryshimet në rregulloret e mëposhtme, të cilat janë konsultuar me subjektet e interesuara dhe do të paraqitet për miratim nga Këshilli Mbikëqyrës, brenda tremujorit të katërt të 2019-ës:

- rregullorja nr. 44/2019, “Për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit”;

- rregullorja nr. 4/2017, “Për mbikëqyrjen e konsoliduar”;

- rregullorja nr. 28/2005, “Për mbikëqyrjen e transaksioneve bankare në rrugë elektronike”.

Ndërhyrja e jashtëzakonshme në sektorin bankar si pjesë e reformave të sektorit financiar

Gjatë vitit 2019, Banka e Shqipërisë, në cilësinë e Autoritetit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme ka zhvilluar kuadrin rregullator, në përputhje me zhvillimet në kuadrin e ndërhyrjes së jashtëzakonshme në banka në nivel evropian dhe, në përputhje me kërkesat e paketës së re bankare, ka finalizuar ciklin e parë të planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme, si dhe ka ndërmarrë hapat përkatës në ndërtimin dhe rritjen e Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme.

Zhvillimet në kuadrin e ndërhyrjes së jashtëzakonshme në sektorin bankar gjatë vitit 2019

Për sa i përket kuadrit rregullator:

1. Me anë të vendimit nr. 33/2019, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë ka miratuar rregulloren “Për përcaktimin e nivelit të ushtrimit të kompetencave në Bankën e Shqipërisë për rimëkëmbjen dhe ndërhyrjen e jashtëzakonshme në banka”. Në këtë rregullore përcaktohen organet e brendshme të Bankës së Shqipërisë dhe të drejtuesve të njësive organizative të saj, të cilët nxjerrin aktet administrative individuale në zbatim të kompetencave të Bankës së Shqipërisë për rimëkëmbjen dhe ndërhyrjen e jashtëzakonshme, sipas ligjit nr. 133/2016, “Për rimëkëmbjen dhe ndërhyrjen e jashtëzakonshme në banka në Republikën e Shqipërisë”.

2. Me anë të vendimit nr. 44/2019, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë ka miratuar rregulloren “Vlerësimi për qëllime të ndërhyrjes së jashtëzakonshme” në të cilën përkufizohen kushtet dhe kriteret për përzgjedhjen e vlerësuesit të pavarur, kriteret dhe metodologjia e vlerësimit përpara dhe pas ndërhyrjes së jashtëzakonshme, si dhe vlerësimi i detyrimeve nga instrumentet derivative. Kjo rregullore është në përputhje me Standardet Teknike Rregullatore të Autoritetit Bankar Evropian – EBA, EBA/RTS 2017/05–06, “Mbi vlerësimin për qëllime të ndërhyrjes së jashtëzakonshme dhe mbi vlerësimin për përcaktimin e diferencës në trajtim pas ndërhyrjes së jashtëzakonshme, sipas direktivës së Bashkimit Evropian 2014/59/EU, “Mbi rimëkëmbjen dhe ndërhyrjen e jashtëzakonshme në institucionet e kreditit dhe firmat e investimit”, dhe EBA/RTS/2015/1, “Mbi vlerësimin e derivativëve”, sipas nenit 49(4) të direktivës “Për rimëkëmbjen dhe ndërhyrjen e jashtëzakonshme në banka – BRRD”.

3. Gjatë vitit 2019, Banka e Shqipërisë ka hartuar versionin e parë të rregullores “Mbi kërkesat minimale për instrumente të kapitalit rregullator dhe detyrimeve të pranuar – MREL”, e cila është pjesërisht në përputhje me direktivën 2019/879 (BRRD II), e cila amendon direktivën 2014/59/EU, lidhur me kapacitetin përthithës të humbjeve dhe atë të rikapitalizimit të institucioneve të kreditit dhe firmave të investimit dhe direktivën 2019/876 (CRR2), që amendon rregulloren e BE-së nr. 575/2013, lidhur me treguesin e levës financiare, treguesin e financimit të qëndrueshëm neto, kërkesat për instrumente të kapitalit rregullator dhe të detyrime të pranuar, rrezikun e kredisë së kundërpartisë, rrezikun e tregut, ekspozimin ndaj kundërpalëve qendrore, ekspozimin ndaj sipërmarrjeve të investimeve kolektive, ekspozimet e mëdha, kërkesat për raportim dhe publikim dhe rregulloren e BE-së nr. 648/2012.

Lidhur me planifikimin e ndërhyrjes së jashtëzakonshme, Banka e Shqipërisë ka finalizuar ciklin e parë të planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme për bankat sistemike, në të cilin përfshihet identifikimi i funksioneve kritike, identifikimi i strategjisë së preferuar për ndërhyrjen e jashtëzakonshme, si dhe identifikimi i pengesave të mundshme për realizimin e ndërhyrjes së jashtëzakonshme. Banka e Shqipërisë ka realizuar, gjithashtu, një analizë të plotë dhe vlerësim të funksioneve ekonomike me rëndësi kritike, të identifikuara nga bankat si pjesë e planeve të rimëkëmbjes, vlerësim i cili iu është njoftuar në mënyrë individuale bankave.

Për sa i përket Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme, gjatë vitit 2019 u derdhën kontributet e vitit të dytë të tij nga bankat, si dhe u finalizuan pasqyrat financiare të audituara për vitin e parë të veprimtarisë. Fondi i Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme, ashtu si përcaktohet në ligjin 133/2016, administrohet nga Agjencia e Sigurimit të Depozitave, në përputhje me dokumentin “Politika e administrimit të mjeteve financiare të Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme”, i cili përgatitet dhe propozohet nga Agjencia e Sigurimit të Depozitave dhe miratohet nga Banka e Shqipërisë. Gjithashtu, Banka e Shqipërisë ka monitoruar ecurinë e mjeteve financiare të Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme, përmes raportimit tremujor nga Agjencia e Sigurimit të Depozitave.

Pas nënshkrimit të Marrëveshjes së Bashkëpunimit midis Bankës së Shqipërisë dhe Bordit të Përbashkët të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme – SRB, Banka e Shqipërisë është ftuar të marrë pjesë në mbledhjet e Kolegjeve të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme të bankave evropiane nën juridiksionin e SRB-së e me prezencë sistemike në Shqipëri.

Fokusi kryesor më 2020–2022

Në horizontin kohor afatmesëm 2020–2022, në fushën e ndërhyrjes së jashtëzakonshme në fokusin e Bankës së Shqipërisë do të jenë çështjet e mëposhtme:

- forcimi i aftësisë për ndërhyrje të jashtëzakonshme në banka përmes hartimit dhe përditësimit të planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme për të gjitha bankat që ushtrojnë aktivitetin në Shqipëri, duke identifikuar pengesat potenciale për ndërhyrjen e jashtëzakonshme e duke marrë masat përkatëse për të hequr këto pengesa. Planet e ndërhyrjes së jashtëzakonshme kanë për qëllim të lehtësojnë përdorimin në mënyrë efektive të instrumenteve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme nga ana e Bankës së Shqipërisë, të mbështesin vijueshmërinë e funksioneve kritike dhe të bëjnë sa më të zbatueshme ndërhyrjen e jashtëzakonshme në banka;

- plotësimi i kuadrit rregullator, në përputhje me kuadrin rregullator të Bashkimit Evropian për përcaktimin e politikës përkatëse, lidhur me kërkesat minimale për instrumentet e kapitalit rregullator dhe detyrimeve të pranuar për bankat – MREL, si dhe përcaktimi fillimisht i kufijve informues e më pas i kufijve përfundimtarë për plotësimin e MREL-it, brenda një periudhe kohe të përshtatshme tranzitore;

- arritja e nivelit të synuar të Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme nëpërmjet pagesës së kontributit vjetor nga bankat dhe monitorimi i politikës së investimit të mjeteve financiare të Fondit, në përputhje me dispozitat përkatëse në ligj dhe aktet rregullatore të hartuara për këtë qëllim;

- përmirësimi i koordinimit dhe i bashkëpunimit me njësi të tjera organizative brenda Bankës së Shqipërisë, institucione dhe agjenci kombëtare, si dhe institucione dhe organizata ndërkombëtare, në përputhje me dispozitat e ligjit “Mbi rimëkëmbjen dhe ndërhyrjen e jashtëzakonshme në banka në Republikën e Shqipërisë”;

- forcimi i kapaciteteve teknike të stafit të Bankës së Shqipërisë, lidhur me ndërhyrjen e jashtëzakonshme, nëpërmjet trajnimeve dhe bashkëpunimit me institucione homologe.

3.3 Alternative scenarios and risks

Skenari bazë vlerësohet të ketë probabilitet më të lartë për t’u materializuar. Megjithatë parashikimi i skenarëve alternativë, duke supozuar se një pjesë e risqeve të ndryshme që rrethojnë skenarin bazë mund të materializohen, është një komponent i rëndësishëm i planifikimit të financave publike. Në mënyrë që të rritet cilësia e planifikimit dhe të ketë një menaxhim më efikas të fondeve publike në çdo situatë që ka një probabilitet të caktuar për të ndodhur, më poshtë paraqiten shkurtimisht dy skenarë alternativë, në mënyrë specifike një skenar “pesimist” dhe një skenar “optimist”.

Secili nga skenarët alternativë supozon që një grup risqesh negative (në rastin e një skenari “pesimist”) ose risqesh pozitive (në rastin një skenari “optimist”) do të materializohen. Ky grup risqesh supozon devijime nga parashikimet në skenarin bazë për treguesit kryesorë makroekonomikë, duke përfshirë kreditimin e ekonomisë, ecurinë e ekonomisë së Eurozonës me efektet që ka në eksportin e mallrave dhe shërbimeve, në remitanca, në flukset e kapitaleve të huaja, si dhe në kursin e këmbimit, normën e interesit, ritmin dhe ndikimin e reformave të politikave strukturore të planifikuara për periudhën afatmesme etj. Efekti i përgjithshëm neto i të gjitha risqeve të supozuara, negative ose pozitive, për thjeshtësi analize (modelimi) jepet si një goditje fillestare në terma të një variabli të vetëm: rritjes ekonomike reale. Pra, skenarët alternativë bazohen në supozime të ndryshme të rritjes ekonomike nga skenari bazë për secilin vit 2020–2022.

Tabela 3.3.1 Supozimet alternative në secilin skenar

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019 Vler	2020 Para	2021 Para	2022 Para
Rritja reale e PBB(%)										
<i>Bazë</i>	1.0	1.8	2.2	3.3	3.8	4.1	2.7	4.1	4.0	4.0
<i>Pesimist</i>								3.1	3.0	3.0
<i>Optimist</i>								4.6	4.5	4.5
PBB nominale (në miliard lek)										
<i>Bazë</i>	1,350	1,395	1,434	1,472	1,551	1,631	1,689	1,777	1,880	1,990
<i>Pesimist</i>								1,760	1,844	1,933
<i>Optimist</i>								1,786	1,898	2,019
Të ardhurat (% e PBB-së)										
<i>Bazë</i>	24.2	26.3	26.4	27.6	27.7	27.6	27.4	28.7	27.7	27.6
<i>Pesimist</i>								28.2	27.2	27.1
<i>Optimist</i>								28.7	27.7	27.6
Deficiti fiskal (në miliard lek)										
<i>Shënim: Deficiti i përgjithshëm fiskal në terma nominale për çdo skenar alternativ targetohet të jetë më tepër (më pak) në rastin e skenarit pesimist (optimist) se deficiti nominal i skenarit bazë me diferencë në 50% të të ardhurave totale ndërmjet skenarit bazë dhe skenarëve të tjerë alternativ.</i>										
<i>Bazë</i>	-66.9	-72.1	-58.2	-26.7	-31.0	-26.2	-32.9	-39.7	-36.9	-32.9
<i>Pesimist</i>								-46.5	-46.5	-45.6
<i>Optimist</i>								-38.5	-34.4	-28.9

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

4. KUADRI FISKAL

4.1 Politikat strategjike dhe objektivat afatmesëm

Politika fiskale në periudhën afatmesme 2020–2022 do të jetë e orientuar drejt konsolidimit fiskal, në përputhje me rregullat fiskale të parashtruara në ligjin e buxhetit organik (shih kutinë më poshtë mbi parimet dhe rregullat fiskale).

Konsolidimi fiskal dhe reduktimi i borxhit publik janë thelbësore për të ulur dobësitë e lidhura me borxhin që pengojnë rritjen dhe shkaktojnë paqëndrueshmëri makroekonomike. Për të reduktuar dobësitë e lidhura me borxhin publik, janë ndërmarrë disa masa për rregullime fiskale gjatë viteve të fundit. Bilanci i përgjithshëm fiskal është përmirësuar me rreth 3.5 p.p. të PBB-së nga viti 2014 më 2019–ën, mbështetur nga mobilizimi i të ardhurave, kufizimi i shpenzimeve dhe zbatimi i disa reformave administrative. Që nga viti 2016, kemi arritur një bilanc primar pozitiv (suficit primar), krahasuar me një deficit primar prej 2.3% në vitin 2014. Të ardhurat tatimore janë rritur ndjeshëm gjatë viteve të fundit, nga 22.2% e PBB-së në vitin 2013 në rreth 26% të PBB-së më 2019–ën, nxitur nga politika tatimore dhe përmirësimi i administratës tatimore. Reforma kundër informalitetit, gjithashtu, ndihmoi në rritjen e mbledhjes së të ardhurave, duke mbetur një prioritet i vazhdueshëm. Nga ana e shpenzimeve, kursime të konsiderueshme janë realizuar nga reformat në sektorin e pensioneve dhe të energjisë, si dhe nga rendimenti në administratën publike. Gjithashtu, sa i përket menaxhimit të borxhit gjatë këtyre viteve, kemi zvogëluar risqet e ndryshimit të termave, duke diversifikuar dhe duke zgjatur ndjeshëm maturitetin e borxhit tonë.

Politika fiskale konsoliduese synon të mbajë trajektoren e rënies së borxhit publik në raport me PBB-në që nga viti 2016. Borxhi publik pritet të bjerë në rreth 65.4% të PBB-së në vitin 2020; 62.3% e PBB-së në vitin 2021 dhe 62.0% në vitin 2022, duke mundësuar një reduktim të konsiderueshëm nga niveli prej 72.7% në vitin 2015. Në aspektin e borxhit publik neto nga asetet likuide të qeverisë (depozita në para të qeverisë që mbahen në bankën qendrore), ulja do të jetë nga 64.5% që pritet në fund të vitit 2019 në 60.5% në vitin 2022, që përfshin një reduktim kumulativ prej rreth 4 p.p. për tre vjet ose një reduktim kumulativ prej 11.4 p.p. që prej vitit 2015. Për të arritur objektivin tregues të politikës fiskale afatmesme mbi borxhin publik, skenari fiskal bazë synon një deficit fiskal në nivelin 2.2% të PBB-së më 2020–ën, një nivel prej 2.0% të PBB-së në vitin 2021 dhe synon ulje të mëtejshme në 1.7% në vitin 2022. Në të njëjtën kohë, synohet një bilanc primar pozitiv në vitet 2020–2022, respektivisht 0.1% të PBB-së në vitin 2020; 0.5% në

vitin 2021; dhe 0.8 për qind në vitin 2022. Gjithashtu, balanca korrente, e definuar këtu si diferenca midis investimeve publike dhe deficitit vjetor, synohet të arrijë nivele të larta në periudhën afatmesme. Balanca korrente në periudhën afatmesme synon nivelin 3.5 për qind të PBB-së më 2020-ën, 2.8 për qind në vitin 2021 dhe 3.1 për qind në vitin 2022.

Në të njëjtën kohë, ky kuadër fiskal përshtat politikat buxhetore që mbështesin rritjen ekonomike. Investimet publike të qeverisë qendrore në afat të shkurtër dhe të mesëm ruhen me një mesatare prej mbi 4.5% të PBB-së, e cila është e rëndësishme për të nxitur kërkesën agregate në afat të shkurtër dhe për të zhvendosur rritjen potenciale në periudhën afatmesme dhe afatgjatë. Vazhdimi i reformave të menaxhimit financiar publik është thelbësor për rritjen e efikasitetit të shpenzimeve buxhetore, si dhe për krijimin e hapësirave për shpenzime më produktive në periudhën afatmesme dhe afatgjatë.

PARIMET DHE RREGULLAT FISKALE

Në përputhje të plotë me obligimet që rrjedhin prej ligjit organik të buxhetit (LOB) nr. 57/2016, kuadri fiskal 2021–2023, materializon parimet dhe rregullat fiskale të mëposhtme:

1. Në çdo ligj vjetor të buxhetit, fillestar apo të rishikuar, si dhe në planifikimet e buxhetit afatmesëm, raporti i borxhit publik ndaj Produktit të Brendshëm Bruto do të planifikohet më i ulët se niveli i vlerësuar për vitin pararendës, deri atëherë kur niveli i borxhit të arrijë dhe të qëndrojë poshtë nivelit 45 për qind të Produktit të Brendshëm Bruto.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskal) të LOB-së, kuadri fiskal 2021–2023 **targeton çdo vit një nivel të borxhit publik total në përqindje të PBB-së më të ulët se sa niveli i vitit pararendës.**

2. Vlera e Produktit të Brendshëm Bruto, nominale në lekë, e cila do të përdoret për llogaritjen e raportit të borxhit publik ndaj Produktit të Brendshëm Bruto, për vitet buxhetore që planifikohen dhe për vitin pararendës, nuk mund të jetë më e lartë se vlera respektive e parashikuar ose e vlerësuar në raportin “Perspektiva ekonomike botërore” (World Economic Outlook), të Fondit Monetar Ndërkombëtar, më i fundit i publikuar në kohën kur ligji vjetor i buxhetit dorëzohet për miratim në Kuvend. Kjo dokumentohet qartësisht në relacionin shoqërues të ligjit vjetor të buxhetit.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregulla fiskale) të LOB-së, kuadri 2021–2023 **bazohet në projeksionet e mëposhtme të PBB-së nominale, të cilat paraqiten në mënyrë krabasimore kundrejt projeksioneve të raportit “Perspektiva ekonomike botërore” (World Economic Outlook)**⁸, të Fondit Monetar Ndërkombëtar, më i fundit i publikuar në tetor 2019.

Parashikimet e PBB nominale te FMN dhe MFE				(në miliardë Lekë)		
	2017	2018	2019 Para.	2020 Para.	2021 Para.	2022 Para.
FMN - Perspektiva Ekonomike Botërore	1,551.3	1,626.2	1,705.4	1,809.0	1,926.0	2,062.7
MFE	1,551.3	1,630.9	1,688.9	1,777.2	1,879.8	1,990.2
Diferenca FMN - MFE						
(diferenca e vlerave të parashikuara duhet të jetë jo më e vogël se zero)	0.0	-4.7	16.5	31.8	46.1	72.5

3. Në çdo vit buxhetor të planifikuar duhet të përfshihet një kontingjencë e veçantë, prej jo më pak se 0.7 për qind e shpenzimeve totale të buxhetit, për të kompensuar rreziqe potenciale nga luhatjet në kurset e këmbimit ose normat e interesit, me ndikim në nivelin e borxhit.

⁸ Linku për aksesimin e raportit WEO – <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2019/10/01/world-economic-outlook-october-2019>.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregulla fiskale) të LOB-së, kuadri 2021–2023 përfshin për çdo vit në një zë të veçantë të tij, emërtuar “Kontigjencë për luhatjet e normave të interesit etj.” ***një kontigjencë prej të paktën 0.7 për qind e shpenzimeve totale.***

4. Të ardhurat nga privatizimi nuk janë pjesë e procesit të programimit buxhetor. Në rastet e arkëtimit ato përdoren, jo më pak se 50 për qind, për uljen e borxhit publik dhe pjesa tjetër për investime publike.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregulla fiskale) të LOB-së, kuadri 2021–2023 ***nuk përfshin të hyra nga privatizimet e mundshme.***

5. Masa e deficitit buxhetor nuk mund të tejkalojë masën e shpenzimeve kapitale të parashikuara çdo vit në ligjin e buxhetit.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregulla fiskale – “rregulla e artë”) të LOB-së, deficit i targetuar në kuadrin 2021–2023 ***është çdo vit më i ulët se sa shpenzimet kapitale të planifikuara.*** Rrjedhimisht, balanca korrente e targetuar është pozitive prej mesatarisht 3 për qind të PBB-së në çdo vit të programuar.

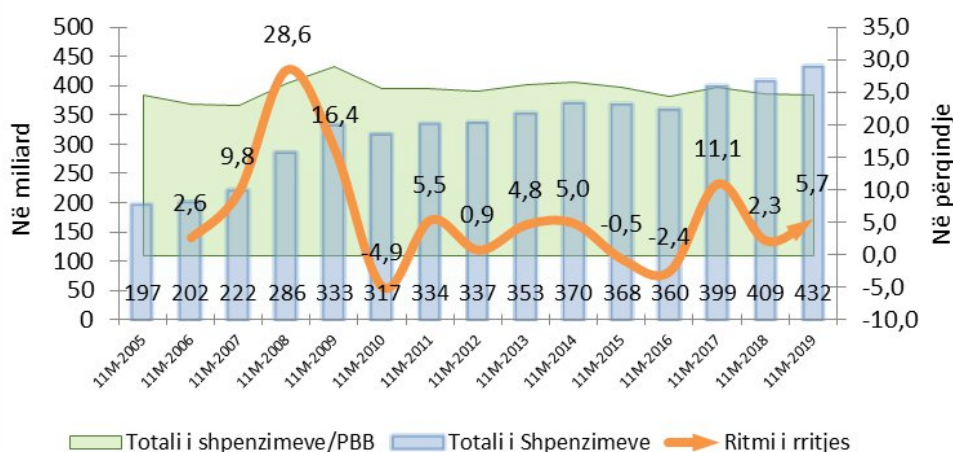
4.2 Implementimi i buxhetit për vitin 2019

Ecuria e treguesve kryesorë të shpenzimeve buxhetore për periudhën janar–nëntor 2019

Shpenzimet e përgjithshme publike, për muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2019, arritën në 431.95 miliard lekë me një realizim në masën 94.6 për qind të planit të periudhës. Ndërkohë që, krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2018, ky zë ka rezultuar 5.7 për qind më i lartë ose 23.3 miliardë lekë më shumë.

Në terma vjetorë, shpenzimet e përgjithshme për 11-mujorin e vitit 2019 u realizuan në masën 83.1 për qind të planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe aktit normativ nr. 2, datë 2.10.2019, (AN2).

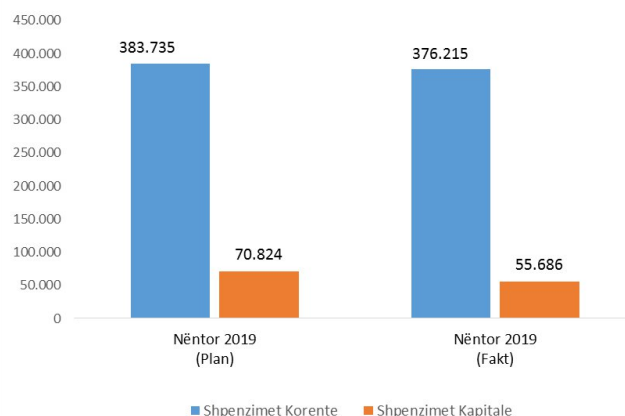
Grafiku 4.2.1 Shpenzimet e përgjithshme dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliard lekë)

Shpenzimet korrente dhe ato kapitale, kanë shënuar një realizim respektivisht në masën 98 për qind dhe 78.6 për qind të planit të periudhës. Ndërkohë që, në terma vjetorë, ato janë realizuar përkatësisht:

- shpenzimet korrente 88.3 për qind të planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 87.8 për qind, sipas AN2;
- shpenzimet kapitale 61.5 për qind të planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 63.6 për qind sipas AN2.

Grafiku 4.2.2 Shpenzimet korrente dhe kapitale plan vs fakt 11-mujor (në miliard lekë)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Tabela 4.2.1 Treguesit fiskalë të konsoliduar për 11-mujorin e vitit 2019 (në milion lek)

Emërtimi	Nëntor 2019		Diferenca		Viti 2019			
	Plan	Fakt	Fakt-Plan	në % mbi Plan	Plani Vjetor Buxhet Fillestar	Plani Vjetor AN2	% e realizimit vjetor Buxhet Fillestar	% e realizimit vjetor AN2
Të Ardhurat e Përgjithshme	435,529	421,129	-14,400	96.7%	486,676	486,676	86.5%	86.5%
Shpenzimet e Përgjithshme	456,832	431,954	-24,878	94.6%	519,576	519,577	83.1%	83.1%
Shpenzimet Korrente	383,735	376,215	-7,520	98.0%	426,068	428,719	88.3%	87.8%
Shpenzimet Kapitale	70,824	55,686	-15,138	78.6%	90,608	87,508	61.5%	63.6%
Deficit/Suficit	-21,303	-10,825	-10,477	50.8%	-32,900	-32,901	32.9%	32.9%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Tabela 4.2.2 Treguesit fiskalë të konsoliduar për 11-mujorin e vitit 2018 dhe 2019 (në milion lek)

Emërtimi	Fakt Nëntor 2018	Nëntor 2019		Diferenca Fakt 2019 Plan 2019	Në % ndaj Plan 2019	Diferenca Fakt 2019 Fakt 2018	Në % ndaj Fakt 2018
		Plan	Fakt				
Të Ardhurat e Përgjithshme	407,429	435,529	421,129	-14,400	96.7%	13,700	103.4%
Shpenzimet e Përgjithshme	408,700	456,832	431,954	-24,878	94.6%	23,254	105.7%
Shpenzimet Korrente	351,008	383,735	376,215	-7,520	98.0%	25,207	107.2%
Shpenzimet Kapitale	57,512	70,824	55,686	-15,138	78.6%	-1,825	96.8%
Deficit/Suficit	-1,271	-21,303	-10,825	-10,477	50.8%	9,554	851.6%

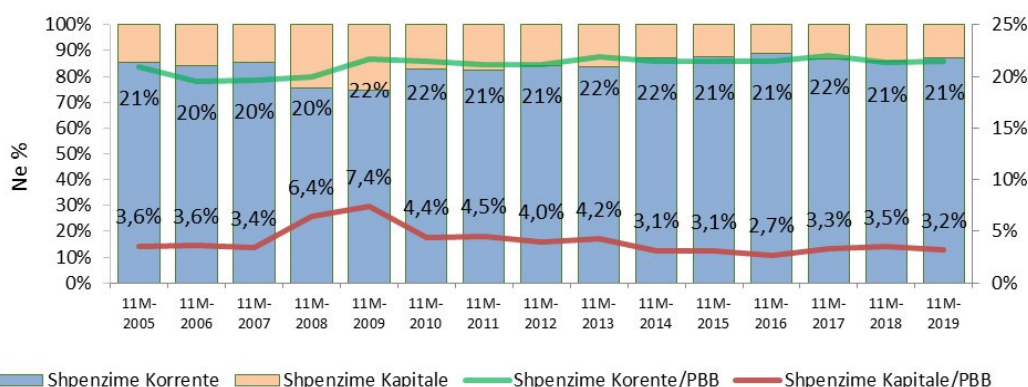
Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Shpenzimet korrente, për periudhën 11-mujore të vitit 2019, rezultuan në rreth 376.2 miliardë lekë, ndërsa krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë, ky zë ka rezultuar 7.2 për qind më i lartë ose rreth 25.2 miliard lek më shumë. Shpenzimet korrente, për muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2019, zënë 87.1 për qind të totalit të shpenzimeve, ndërkohë që krahasuar me PBB-në zënë 21 për qind. Për shpenzimet korrente, për periudhën 11-mujore, niveli mesatar ndër vite kundrejt PBB-së është 21 për qind.

Shpenzimet kapitale, për muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2019, paraqesin një realizim në masën rreth 55.69 miliardë lekë. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2018, ky zë është 3.2 për qind më i ulët ose 1.83 miliardë lekë më pak. Shpenzimet kapitale për muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2019 zënë 12.9 për qind të totalit të shpenzimeve, ndërkohë që krahasuar me PBB-në zënë 3.2 për qind. Për shpenzimet kapitale, për periudhën 11-mujore ndër vite, niveli mesatar kundrejt PBB-së është 4 për qind.

Niveli i deficitit, në muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2019, rezultoi në rreth 10.83 miliardë lekë ose rreth 10.48 miliardë lekë më pak se plani i periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2018, në të cilën niveli i deficitit arriti në masën rreth 1.27 miliardë lekë, për 11-mujorin e vitit 2019, niveli i deficitit është rritur me rreth 9.55 miliardë lekë më shumë në terma nominalë.

Grafiku 4.2.3 Struktura e shpenzimeve të përgjithshme dhe raporti me PBB-në, për periudhën 11-mujore

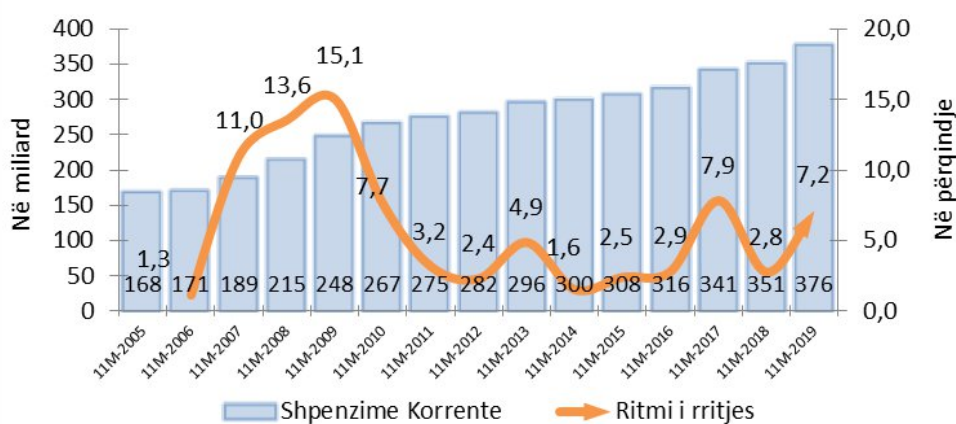

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

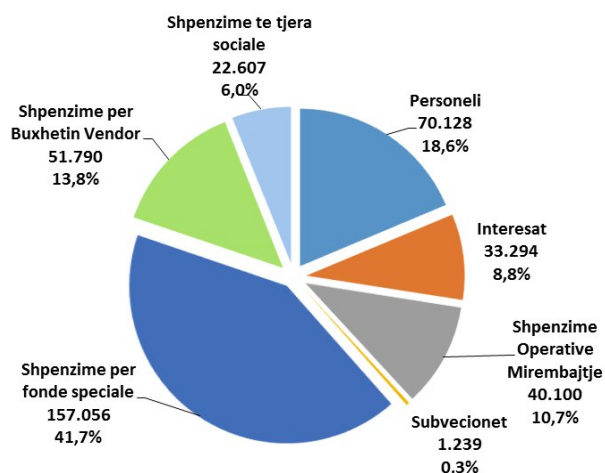
Shpenzimet korrente, në raport me planin 11-mujor të këtij viti, paraqesin një realizim prej 98 përqindësh, duke rezultuar në rreth 376.2 miliardë lekë. Zërat kryesorë që ndikuan në nivelin e realizimit të shpenzimeve korrente, kundrejt planit 11-mujor janë përkatësisht:

- shpenzimet për subvencione arritën në nivelin rreth 1.24 miliardë lekë ose 104.8 për qind e planit të periudhës;
- shpenzimet e tjera sociale arritën në nivelin 22.6 miliardë lekë ose 101.9 për qind e planit të periudhës;
- shpenzimet për buxhetin vendor arritën në nivelin rreth 51.8 miliardë lekë ose 100.4 për qind e planit të periudhës.

Grafiku 4.2.4 Shpenzimet korrente dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliard lek)

Grafiku 4.2.5 Struktura e shpenzimeve korrente

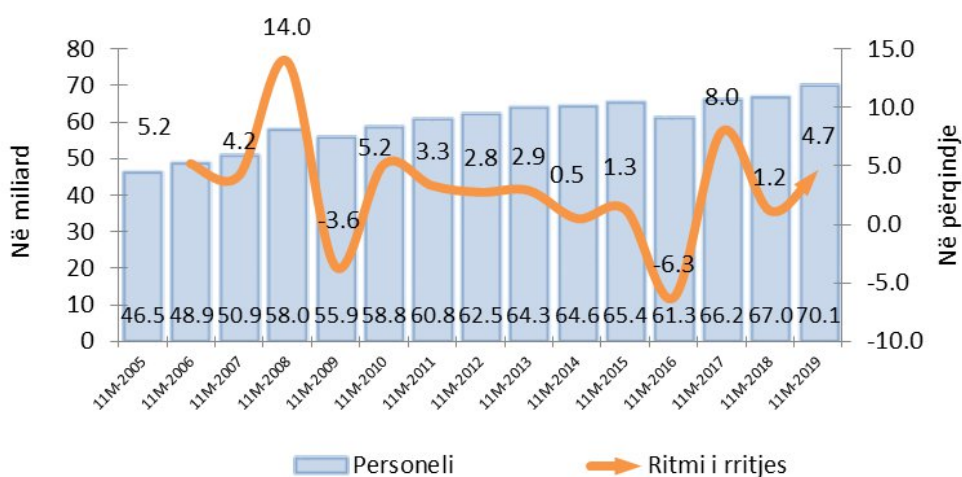

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Në shpenzimet korrente peshën kryesore e zënë shpenzimet për fondet speciale me 41.7 për qind të totalit të shpenzimeve korrente.

Shpenzimet e personelit, gjatë muajit nëntor 2019, përfaqësuan 18.6 për qind të totalit të shpenzimeve korrente. Niveli i shpenzimeve faktike të personelit prej rreth 70.1 miliardë lekësh realizon nivelin e parashikuar për këtë zë në planin e periudhës 11-mujore, në masën 97.4 për qind. Krahësohet me të njëjtën periudhë të vitit 2018, ky zë është 4.7 për qind më i lartë ose rreth 3.1 miliardë lekë më shumë.

Grafiku 4.2.6 Shpenzimet e personelit dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliard lek)

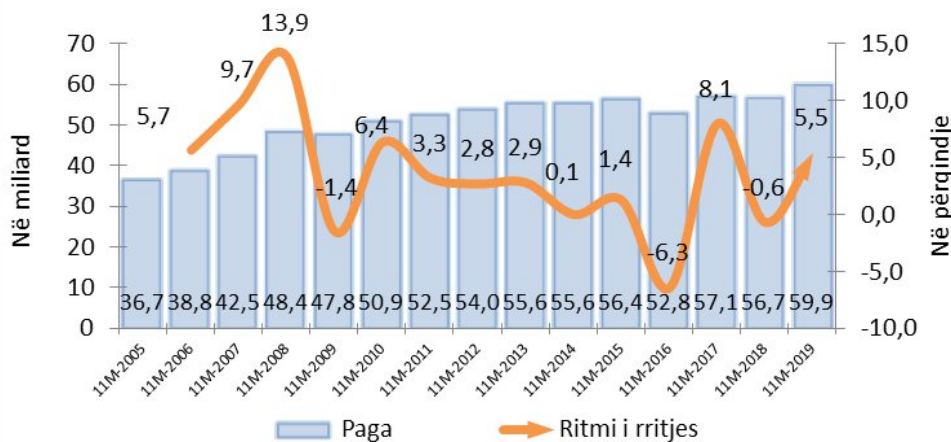

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Shpenzimet për paga, në fund të muajit të njëmbëdhjetë të vitit 2019 u realizuan në masën rreth 59.9 miliardë lekë, duke qenë 5.5 për qind më të larta se e njëjta periudhë e vitit 2018 ose 3.1 miliardë lekë më shumë. Për rrjedhojë, edhe shpenzimet për sigurime shoqërore rezultuan në masën 3.7 për qind më të larta se një vit më parë ose 344 milionë lekë më shumë. Realizimi faktik

i këtyre zërave së bashku është në nivelin 98.4 për qind krahasuar me planin e periudhës ose 91.2 për qind e planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe sipas AN2.

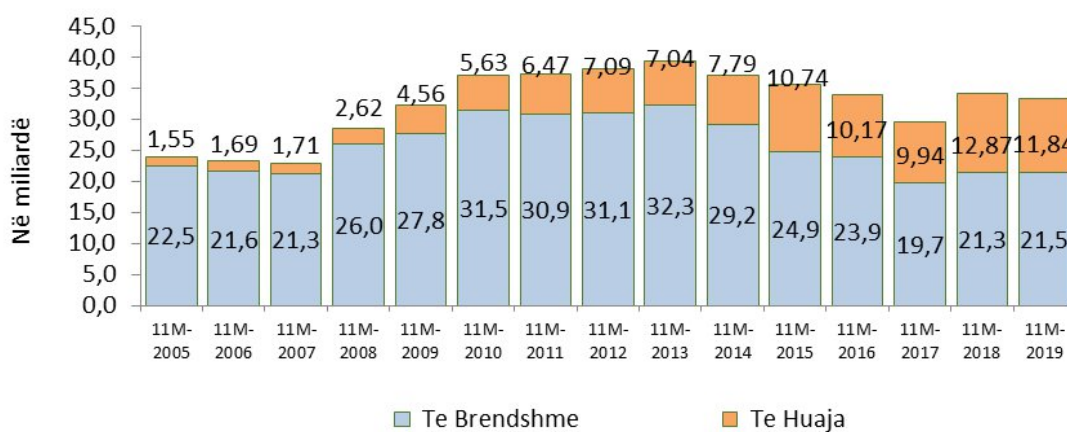
Grafiku 4.2.7 Shpenzimet e pagave dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliard lek)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Shpenzimet për interesa, gjatë periudhës 11-mujore 2019, kanë përfaqësuar 8.85 për qind të shpenzimeve korrente. Niveli faktik i tyre prej rreth 33.3 miliardë lekë ka rezultuar në masën 98.7 për qind të planit të periudhës. Në raport me planin vjetor, në nivel 11-mujori, këto shpenzime janë realizuar në masën 79.8 për qind të planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 83 për qind sipas AN2. Ndërsa, krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2018, ky zë ka rezultuar 2.7 për qind më i ulët ose 920 milionë lekë më pak.

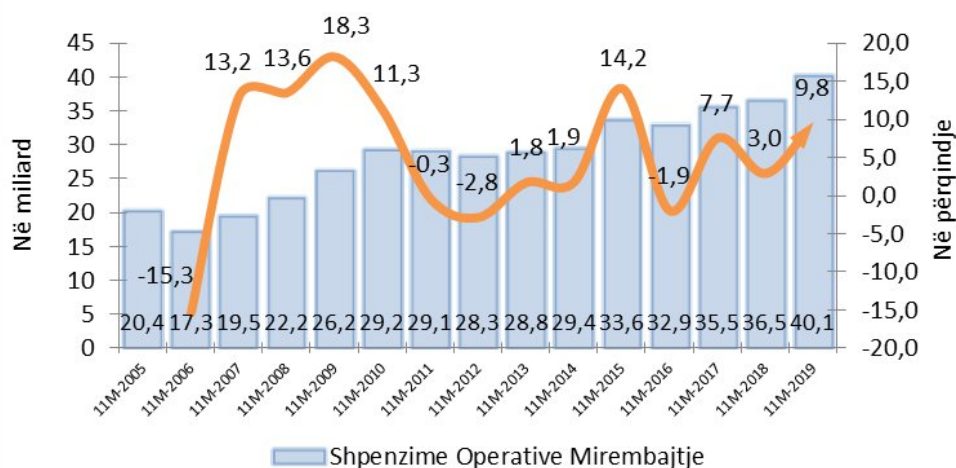
Grafiku 4.2.8 Shpenzimet për interesa (në miliard lek)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Shpenzimet Operative dhe Mirëmbajtjeje, gjatë periudhës 11-mujore të vitit 2019, kanë shënuar një realizim në masën rreth 40.1 miliardë lekë ose 95.9 për qind të planit të periudhës. Niveli faktik i tyre ka rezultuar në masën 85.6 për qind të planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 83.5 për qind sipas AN2. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2018, ky zë ka rezultuar 9.8 për qind më i lartë ose rreth 3.57 miliardë lekë më shumë.

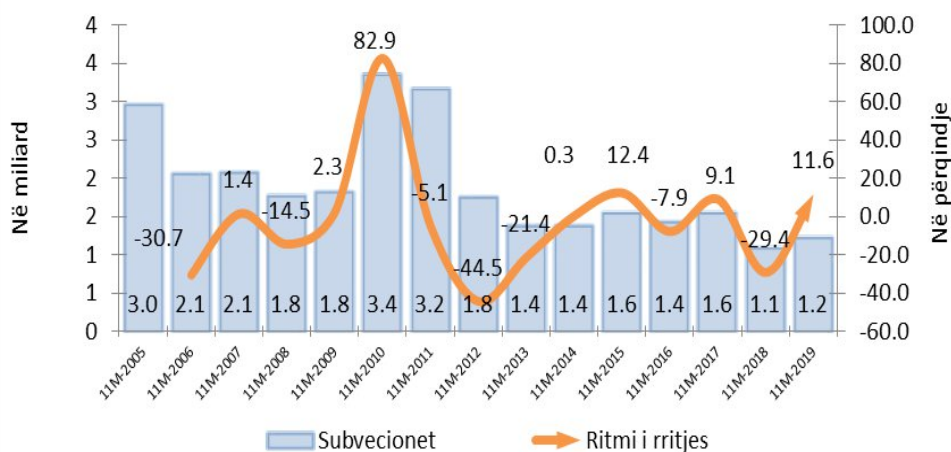
Grafiku 4.2.9 Shpenzimet operative dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliard lek)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Shpenzimet për subvencione, në fund të muajit të njëmbëdhjetë të vitit 2019, arritën nivelin rreth 1.24 miliardë lekë, me një realizim në masën 104.8 për qind të planit të periudhës ose 57 milionë lekë më shumë në terma nominalë. Në raport me planin vjetor ky zë është realizuar në masën 83.1 për qind të planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 86.6 për qind sipas AN2, ndërkohë që, kundrejt së njëjtës periudhë të vitit 2018, shpenzimet për subvencione rezultojnë 11.6 për qind më të larta ose 129 milionë lekë më shumë.

Grafiku 4.2.10 Shpenzimet për subvencione dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliard lek)

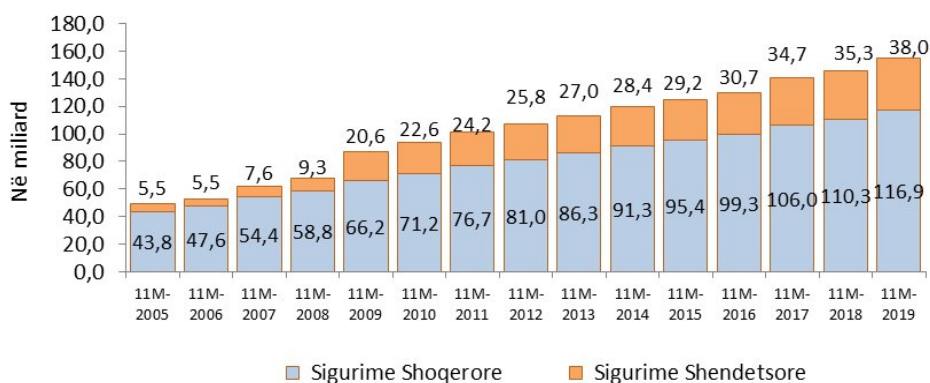
Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Shpenzimet për fondet speciale, për muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2019, rezultuan në nivelin rreth 157.1 miliardë LEKë, me një realizim prej 97.4 për qind, kundrejt planit të periudhës. Përkatesisht:

- shpenzimet për sigurime shoqërore u realizuan në masën rreth 116.9 miliardë lekë;
- shpenzimet për sigurime shëndetësore në rreth 38 miliardë lekë; dhe
- shpenzimet për kompensimin e pronarëve në rreth 2.1 miliardë lekë.

Kundrejt së njëjtës periudhë të vitit 2018, shpenzimet për sigurime shoqërore janë 6.65 miliardë lekë më të larta, shpenzimet për sigurime shëndetësore janë 2.76 miliardë lekë më të larta, ndërsa shpenzimet për kompensimin e pronarëve 203 milionë lekë më të ulëta.

Grafiku 4.2.11. Shpenzimet për sigurime shoqërore dhe shëndetësore (në miliard lek)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

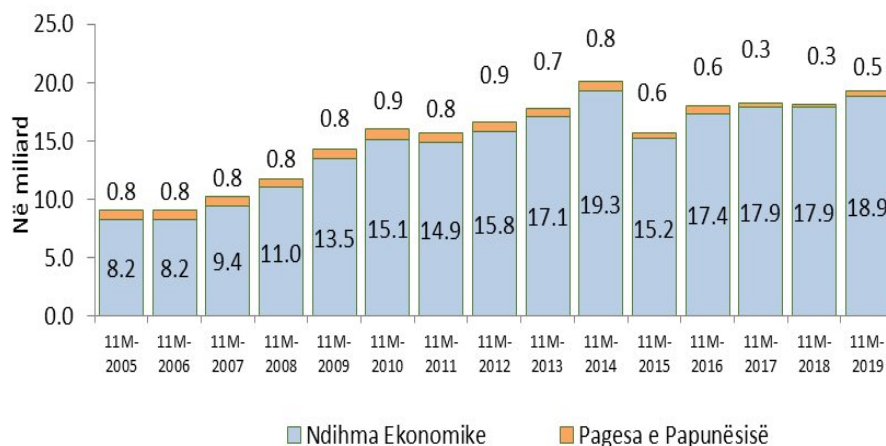
Shpenzimet për papunësinë, për 11-mujorin e vitit 2019, janë realizuar në masën 96 për qind e planit të periudhës ose 92.6 për qind e planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 85.7 për qind sipas AN2. Kundrejt së njëjtës periudhë të vitit 2018, shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një rritje në masën 53 për qind ose 160 milionë lekë më shumë në terma nominalë.

Shpenzimet për ndihmën ekonomike dhe pagesën e paaftësisë (PAK), për periudhën 11-mujore të vitit 2019, u realizuan në masën rreth 18.9 miliardë lekë, duke rezultuar 100 për qind e planit të periudhës. Në raport me planin vjetor ato janë realizuar në masën 92 për qind të planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 90.7 për qind sipas AN2. Kundrejt së njëjtës periudhë të vitit 2018, shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një rritje në masën 5.5 për qind ose 989 milionë lekë më shumë në terma nominalë.

Shpenzimet për kompensimin e ish-të përndjekurve politikë, për periudhën 11-mujore të vitit 2019, u realizuan në masën 1.15 miliardë lekë, duke rezultuar 104.5 për qind krahasuar me planin e periudhës. Në raport me planin vjetor ato janë realizuar në masën 115.4 për qind të planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 96.2 për qind të AN2. Kundrejt së njëjtës periudhë të vitit 2018, shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një rritje në masën 477 milionë lekë më shumë në terma nominalë.

Shpenzimet për bonusin e lindjeve për periudhën 11-mujore të vitit 2019 u realizuan në masën rreth 2.1 miliardë lekë, duke rezultuar 121.4 për qind e planit të periudhës ose 374 milionë lekë më shumë në terma nominalë. Në raport me planin vjetor ato janë realizuar në masën 106.2 për qind të planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 118 për qind sipas AN2.

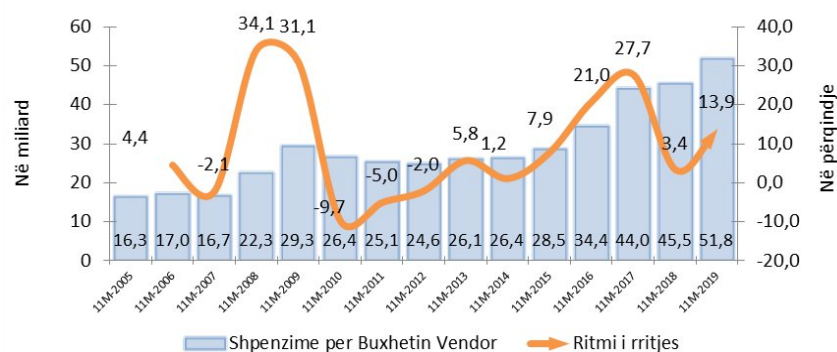
Grafiku 4.2.12. Shpenzimet për ndihmën ekonomike, PAK-në dhe Papunësinë (në miliard lek)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Shpenzimet për pushtetin vendor, gjatë periudhës 11-mujore të vitit 2019, kanë arritur në masën rreth 51.8 miliardë lekë, duke përbërë 13.8 për qind të shpenzimeve korrente. Kundrejt së njëjtës periudhë të vitit 2018, ky nivel rezulton 13.8 për qind më i lartë ose rreth 6.3 miliardë lekë më shumë.

Grafiku 4.2.13 Shpenzimet e pushtetit vendor dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliard lek)

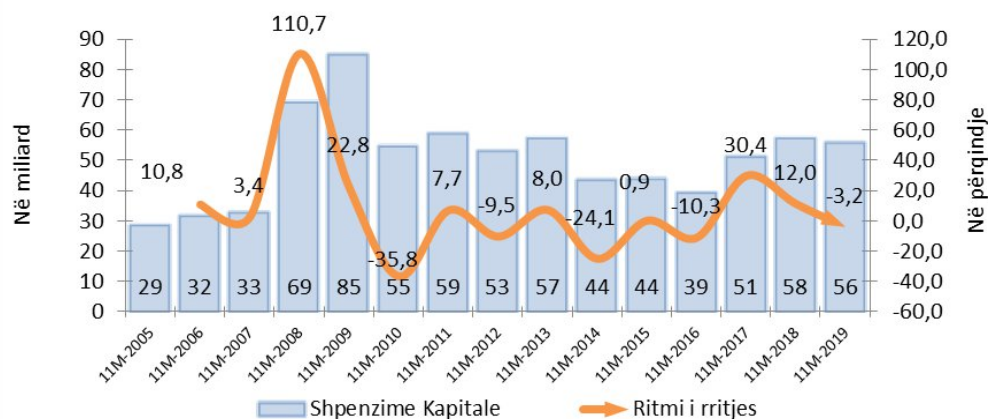

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Shpenzimet kapitale, për muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2019, kanë një realizim në masën rreth 55.69 miliardë lekë ose 78.6 për qind në raport me fondet e planifikuara për këtë periudhë. Respektivisht, projektet e investimeve me financim të brendshëm kanë shënuar një realizim në masën rreth 37.1 miliardë lekë, duke rezultuar 82 për qind krahasuar me planin e periudhës ose 8.16 miliardë lekë më pak, ndërkohë që ato me financim të huaj kanë shënuar një realizim në masën rreth 17.9 miliardë lekë, duke rezultuar 72.6 për qind krahasuar me planin e periudhës ose rreth 6.76 miliardë lekë më pak në terma nominalë. Krahasuar me planin vjetor, për 11-mujorin e vitit 2019 është konstatuar një realizim i përgjithshëm i investimeve publike në masën 61.5 për qind të planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 63.6 për qind sipas AN2 dhe, më konkretisht:

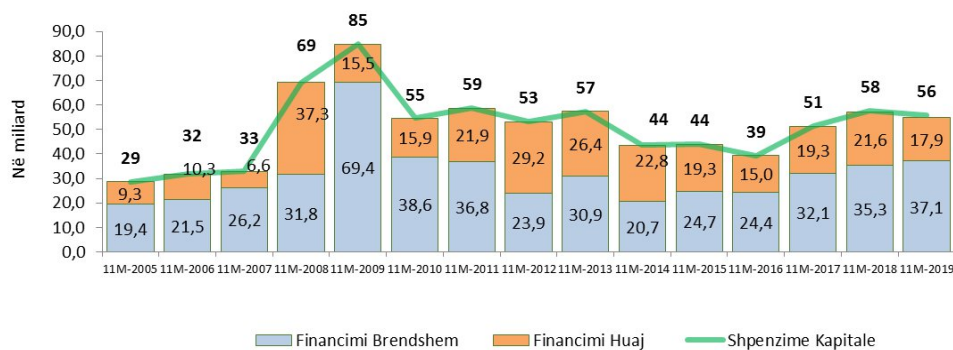
- financimi i brendshëm është realizuar 65.1 për qind e planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 67.6 për qind sipas AN2;
- financimi i huaj është realizuar 54.9 për qind e planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 56.6 për qind sipas AN2.

Grafiku 4.2.14 Shpenzimet kapitale dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliard lek)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

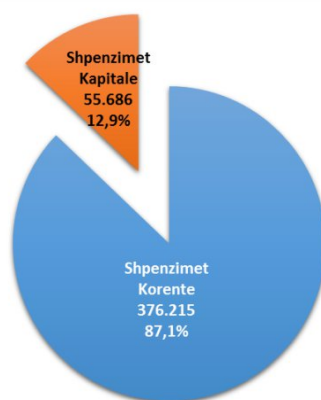
Grafiku 4.2.15 Shpenzimet kapitale dhe burimi i financimit të tyre (në miliard lek)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Grafiku i mëposhtëm paraqet ndarjen e **shpenzimeve publike faktike** për muajin nëntor të vitit 2019. Shpenzimet korrente për këtë periudhë përbëjnë pjesën më të madhe të shpenzimeve totale faktike me 87.1 për qind, ndërsa shpenzimet kapitale përbëjnë 12.9 për qind.

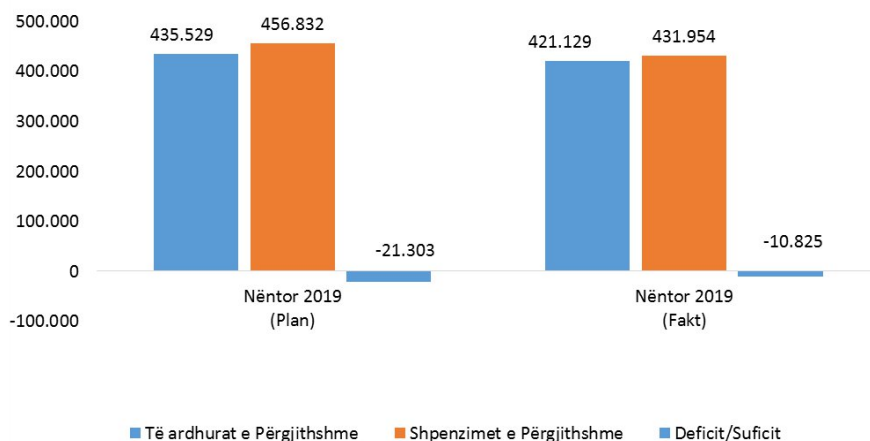
Grafiku 4.2.16 Detajimi i shpenzimeve buxhetore (në milionë lek)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Sikurse evidentohet nga tabela e treguesve fiskalë të konsoliduar, realizimi i shpenzimeve të përgjithshme për muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2019 është 431.95 miliardë lekë ose 94.6 për qind kundrejt planit të periudhës. Kjo situatë është shoqëruar me një deficit buxhetor prej rreth 10.83 miliardë lekësh. Grafiku i mëposhtëm tregon tendencat e treguesve kryesorë të buxhetit të shtetit.

Grafiku 4.2.17 Të ardhurat, shpenzimet dhe deficit/suficiti - plan vs fakt 11-mujori 2019 (në milion lek)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Të ardhurat totale të mbledhura, për periudhën janar–nëntor 2019, ishin rreth 421 miliardë lekë ose 96.7%, kundrejt planit të periudhës, duke shënuar një rritje prej 3.3% ose 13.6 miliardë lekësh më shumë se viti mëparshëm. Të ardhurat nga grantet arritën në 5 miliardë lekë ose 32% të planit të periudhës dhe 0.75 miliardë lekë më pak se e njëjta periudhë e vitit të mëparshëm.

Të ardhurat e mbledhura nga Drejtoria e Përgjithshme e Doganave (DPD) dhe Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve (DPT), duke përfshirë kontributet shoqërore të mbledhura nga DPT-ja ishin 368.8 miliardë lekë, me një realizim prej 97.4% të planit dhe 2.9% ose 10.5 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit të kaluar. Në krahasim me vitin e kaluar, këto të ardhura shënuan një përmirësim të ndjeshëm në performancën e të ardhurave, si rezultat i: i, përpjekjeve intensive për të zvogëluar informalitetin; ii. administrimin më të mirë në DPD dhe DPT gjatë vitit 2019; dhe iii. rritja e të ardhurave nga dividendi, si pasojë e uljes së normës së tatimit mbi dividendin nga 15% në 8%.

Tabela 4.2.3 Të ardhurat totale nga tatimet dhe doganat (në milion lek)

Lloji i tatimit	Fakti 11 Mujor	Plani 11 Mujor	Diferenca Fakt - Plan	
			Në vlerë	Në %
Tatimi mbi vlerën e shtuar (TVSH)	125,104	136,307	(11,203)	-8.2%
Tatimi mbi fitimin	32,744	29,587	3,157	10.7%
Akciza	42,020	44,195	(2,175)	-4.9%
Tatimi mbi të ardhurat personale	43,328	37,792	5,536	14.6%
Taksat nacionale dhe të tjera	33,093	37,597	(4,504)	-12.0%
Taksa Doganore	5,888	6,703	(815)	-12.2%
Total të ardhura tatimore	282,177	292,181	(10,004)	-3.4%
Kontributet e mbledhura nga DPT	86,630	86,369	261	0.3%
Totali i përgjithshëm (DPD+DPT+Kontribute)	368,807	378,550	(9,743)	-2.6%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Faktorët kryesorë që kanë ndikuar në performacën e 11-mujorit përkundrejt planit janë:

- ndikimi i një rënie (zhvlerësimi) të kursit të këmbimit USD dhe EUR ndaj monedhës vendëse, e cila pati efekte negative të rëndësishme në uljen e të ardhurave të TVSH-së nga importet për të gjitha kategoritë e mallrave;

- rënia e taksave kombëtare, për shkak të rënies së çmimeve ndërkombëtare të mallrave, si nafta bruto dhe metale të tjera dhe, pjesërisht për shkak të parashikimit shumë optimist të planit për vitin 2019.

Të ardhurat nga Drejtoria e Përgjithshme e Doganave arritën në 148 miliardë lekë, me një realizim prej 95.4% të planit. Në krahasim me të njëjtën periudhë të vitit 2018, janë arkëtuar 2.4% ose 2.2 miliardë lekë më shumë.

Tabela 4.2.4 Të ardhurat e mbledhura nga DPD-ja (në milion lek)

Lloji i tatimit	Fakti 11 Mujor	Plani 11 Mujor	Diferenca Fakt - Plan	
			Në vlerë	Në %
TVSH në import	97,866	101,645	(3,779)	-3.7%
Akciza	42,020	44,195	(2,175)	-4.9%
Renta minerare	2,191	2,582	(391)	-15.1%
Taksa Doganore	5,888	6,703	(815)	-12.2%
Totali i të ardhurave doganore	147,965	155,125	(7,160)	-4.6%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Të ardhurat nga TVSH-ja në import janë 97.9 miliardë lekë me një realizim prej 96.3 % të planit me një rritje 1 miliard lekë ose 1% në krahasim me të njëjtën periudhë të vitit të kaluar. Performanca e TVSH-së në import është ndikuar nga disa faktorë, siç janë:

- zhvlerësimi i monedhës euro kundrejt monedhës vendëse me 4.2%, pati efekt të rëndësishëm negativ në uljen e të ardhurave të TVSH-së nga importi për të gjitha kategoritë e mallrave;

- rënia e importit të energjisë, si rezultat i rritjes së prodhimit vendës dhe i ndërgjegjësimit të konsumatorit, në lidhje me konsumin e tyre të energjisë;

- ulja e të ardhurave nga importi i projektit TAP, për shkak të përfundimit të periudhës së projektit.

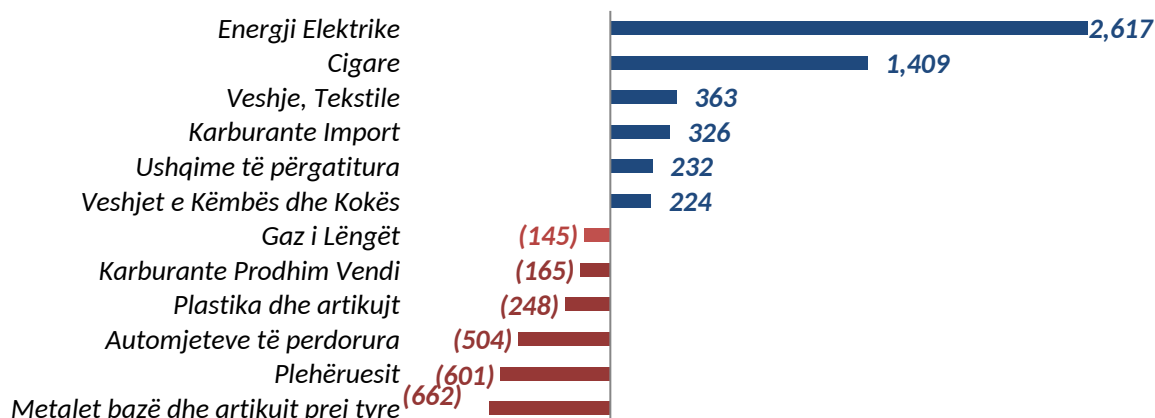
Të ardhurat nga akciza ishin 42 miliardë lekë, me një realizim prej 95.1% të planit. Performanca e akcizës për periudhën janar – nëntor është ndikuar nga disa faktorë:

- gjatë kësaj periudhe rimbursimi i akcizës ishte 1.12 herë më shumë se 11-mujori 2018.

- performanca pozitive, si rezultat i rritjes së sasisë u shënuar nga: importi i karburantit +2% ose +5000 tonë; importi dhe prodhimi vendës i birrës me +6.2%; importi i cigareve me +4.2%, së bashku me rritjen e prodhimit të duhanit vendës nga 20 tonë në 27 tonë, të deklaruar në periudhën janar–nëntor 2018.

Performanca e të ardhurave nga renta minerare, gjatë periudhës janar–nëntor 2019 ishte 2.2 miliardë lekë, me një realizim prej 84.9% të planit, duke shënuar një rënie me 11.7% ose 291 milionë lekë më pak se e njëjta periudhë e vitit të kaluar. Në krahasim me vitin e kaluar, të ardhurat nga nafta bruto kanë pësuar një rënie, si rezultat i zvogëlimit të vëllimit të eksportit, për shkak të përpunimit brenda vendit dhe, gjithashtu, për shkak të uljes së çmimeve ndërkombëtare për 6.6%.

Grafiku 4.2.18 Kontribuesit kryesorë të të ardhurave doganore (janar–nëntor 2019/2018)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Të ardhurat e mbledhura nga Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve (përfshirë kontributet për sigurimet shoqërore dhe shëndetësore të mbledhura nga DPT-ja) për periudhën janar–nëntor 2019 janë 220.8 miliardë lekë, me një realizim prej 98.8% të planit dhe 3.9% ose 8.3 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e një viti më parë. Tabela e mëposhtme tregon të dhëna të hollësishme në lidhje me performancën tatimore.

Tabela 4.2.5 Performanca e të ardhurave të administratës tatimore (në milion lek)

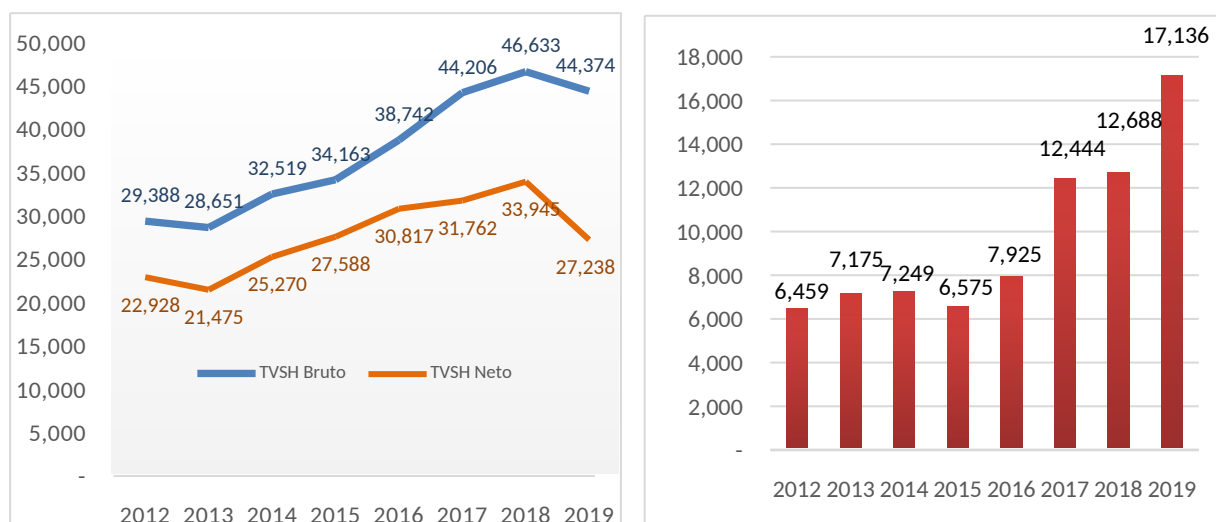
Lloji i tatimit	Fakti 11 Mujor	Plani 11 Mujor	Diferenca Fakt - Plan	
			Në vlerë	Në %
TVSH Neto brenda vendit	27,238	34,662	(7,424)	-21.4%
TVSH Bruto	44,374	52,162	(7,788)	-14.9%
Rimbursimi	17,136	17,500	(364)	-2.1%
Tatimi mbi Fitimin	32,744	29,587	3,157	10.7%
Tatimi mbi të Ardhurat Personale	43,328	37,792	5,536	14.6%
Taksat nacionale	30,902	35,015	(4,113)	-11.7%
Totali i të ardhurave tatimore	134,212	137,056	(2,844)	-2.1%
Kontribute të mbledhura nga DPT	86,630	86,369	261	0.3%
Totali i të ardhurave nga DPT	220,842	223,425	(2,583)	-1.2%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Të ardhurat nga TVSH-ja neto e brendshme janë 27.2 miliardë lekë, me një realizim prej 78.6 për qind kundrejt planit dhe 6.7 miliardë lekë (19.8%) më pak se 11-mujori i vitit 2018. Në periudhën janar–nëntor 2019, shuma e rimbursuar e TVSH-së ishte 17.1 miliardë lekë, rreth 35.1% ose 4.5 miliardë lekë, më shumë se e njëjta periudhë e vitit 2018. Performanca negative në të ardhurat e TVSH-së së brendshme rezultoi nga ulja e prodhimit të energjisë elektrike vendëse dhe ndikimi i rritjes së madhe të rimbursimit.

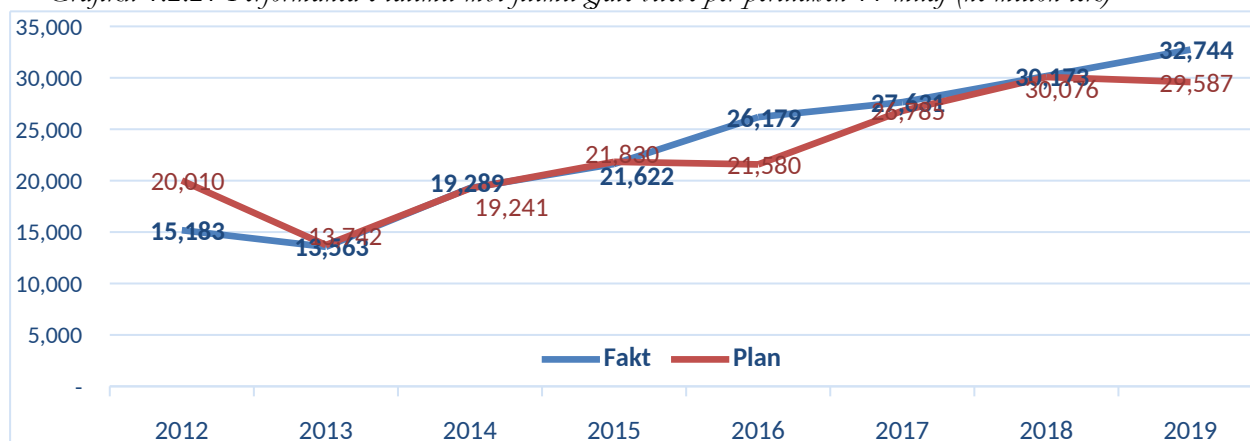
Grafiku 4.2.19 Performanca e TVSH-së gjatë vitit (11-mujaj)/ milion lek

Grafiku 4.2.20 Rimbursimet e TVSH-së gjatë vitit (11-mujaj)/ milion lek

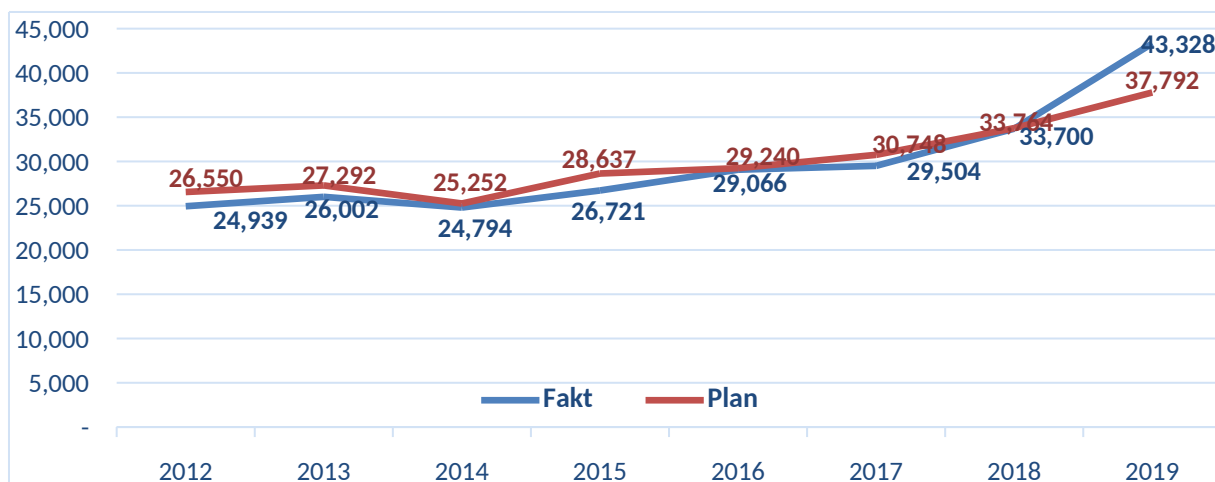
Të ardhurat nga tatimi mbi fitimin u realizuan në shumën 32.7 miliardë lekë me një realizim prej 110.7% të planit dhe shënuan një rritje me 8.5% ose 2.6 miliardë lekë me shumë se e njëjta periudhë e vitit paraardhës. Kjo performacë pozitive e tatimit mbi fitimin e shoqërive ka ardhur më së shumti nga situata pozitive e shoqërive që operojnë në sektorin energjetik, e cila i ka dhënë atyre më shumë mundësi të paguajnë tatimin mbi fitimin. Gjithashtu, rritja e tatimit mbi fitimin e vitit 2018 reflektoi rritjen dhe përmirësimin e fitimit të tatueshëm të shoqërive.

Grafiku 4.2.21 Performanca e tatimit mbi fitimit gjatë viteve për periudhën 11 muaj (në milion lek)

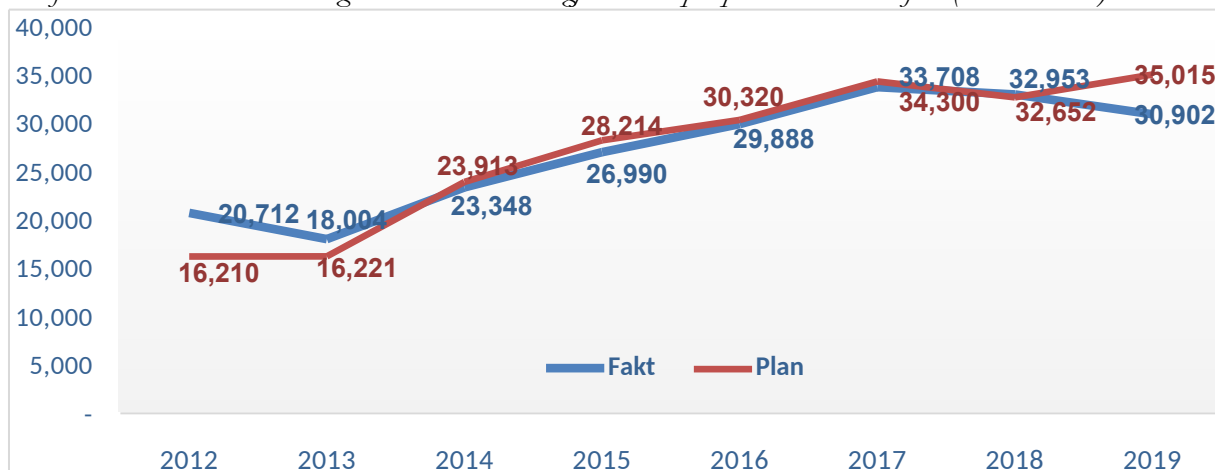
Të ardhurat nga tatimi mbi të ardhurat personale u realizuan me 43.3 miliardë, me një realizim prej 114.6% të planit me rritje 28.6% ose 9.6 miliardë lekë krahasuar me vitin 2018. Të ardhurat nga punësimi në sektorin privat dhe sektorin publik janë rritur, si rrjedhojë e rritjes së numrit të të punësuarve dhe të rritjes së nivelit të pagave. Gjithashtu, një rritje të madhe është realizuar në tatimin mbi dividendin, për shkak të politikave të ndërmarra nga qeveria, duke reduktuar normën e tatimit mbi dividendin nga 15% në 8%.

Grafiku 4.2.22 Të ardhurat nga tatimi mbi të ardhurat personale për periudhën 11-mujore (në milion lek)

Të ardhurat nga taksa nacionale për vitin 2019 ishte 30.9 miliardë lekë, me një realizim prej 88.3% të planit.

Grafiku 4.2.23 Të ardhurat nga taksat kombëtare gjatë viteve për periudhën 11-mujore (në milion lek)

Të ardhurat nga kontributet e sigurimeve shoqërore të arkëtuara nga DPT-ja arritën vlerën 79.2 milionë lekë, duke shënuar një rritje prej 5.9% ose 4.8 miliardë lekë në krahasim me vitin 2018 dhe 0.3% ose 261 milionë lekë më shumë se plani. Performanca e lartë dhe rritja e qëndrueshme ka ardhur si pasojë e situatës ekonomike pozitive dhe rritjes së numrit të të punësuarve. Nga ana tjetër, aksioni kundër informalitetit ka dhënë efekte të dukshme në formalizimin e tregut të punës.

4.3 Perspektiva buxhetore afatmesme

Parashikimi i të ardhurave tatimore, për vitin 2020, ka marrë në konsideratë të gjithë faktorët që ndikojnë në buxhet, përfshirë efektin e rritjes ekonomike, si dhe politika fiskale të përshtatshme për të mbështetur këtë rritje. Politikat e reja fiskale dhe efektet e luftës kundër informalitetit së bashku me masat antikorrupsion ndihmojnë në rritjen e pajtueshmërisë vullnetare të taksapagueve me legjislacionin.

Parashikimi i të ardhurave për vitin 2020 mbështet qëllimet e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë për konsolidimin e mëtejshëm fiskal, reduktimin e deficitit buxhetor dhe të borxhit publik. Ky program është bazuar në përmirësimin e administratës fiskale dhe minimizimin e informalitetit në ekonomi, duke mbështetur rritjen e qëndrueshme ekonomike, si dhe rritjen e prodhimit dhe eksportit.

Metodologjia e parashikimit të të ardhurave është bazuar në modelet bashkëkohore të modelimit, sugjeruar dhe aplikuar nga Fondi Monetar Ndërkombëtar dhe duke përfshirë analizën e detajuar të faktorëve të cilët ndikojnë në çdo taksë. Modelet bazë të përdorura janë:

- parashikimi në kuadrin makroekonomik;
- analiza e importit të 60 grup-produkteve bazë dhe në analizën e serive kohore;
- matja dhe vlerësimi i efekteve në treguesit makroekonomikë, duke analizuar efektin në ndryshimin e të ardhurave për çdo përqindje të ndryshimit të PBB (*“Buoyancy”* dhe *“Norma efektive tatimore”*).

Faktorët makroekonomikë, në lidhje me parashikimin e vitit 2020, janë kombinuar me treguesit kryesorë që ndikojnë në çdo taksë. Sasitë dhe çmimet e mallrave kryesore të importuara dhe prodhimi vendës (i cili mbulon 90% të të ardhurave totale) janë analizuar dhe vlerësuar si më poshtë:

- rritja nominale e PBB-së;
- kursi monetar i pritshëm i dy monedhave kryesore USD dhe EUR me lekë;
- çmimet në tregjet financiare që ndikojnë në të ardhurat nga TVSH-ja dhe renta minerare;
- sasitë e parashikuara për import dhe prodhim;
- rritja e të ardhurave nga akcizat për karburant, cigare, pije etj., si rezultat i rritjes së pritshme të sasisë së tyre, në përputhje me konsumin;
- rritja e të ardhurave nga tatimi mbi fitimin, duke reflektuar rritjen e deklarimit dhe qarkullimin e operatorëve ekonomikë;
- rritja e çmimit të naftës bruto për rreth 4% në krahasim me vitin 2019, sipas parashikimeve në EIA, *“Administrata e informacionit të energjisë të SHBA-së”*;
- rritja e të ardhurave nga TVSH-ja në importin dhe TVSH-në e brendshme, lidhur me planifikimin e fondeve të nevojshme për rimbursimin në kohë të tatimpaguesve;
- planifikimi i fondeve të nevojshme për rimbursimin e TVSH-së, me qëllim të zvogëlimit të stokut në vitin 2020 me 67% në krahasim me fundin e vitit 2019.

Të ardhurat totale të mbledhura nga DPD-ja dhe DPT-ja (përfshirë sigurimet shoqërore) vlerësohet të jenë 437.15 miliardë lekë ose 29 miliardë (7.2%) më shumë se viti pararendës 2019. Të ardhurat nga DPD-ja dhe DPT-ja për vitin 2020 vlerësohen të jenë 334.12 miliardë ose 24.5 miliardë (7.9%) më shumë se viti paraprak 2019, ndërsa të ardhurat nga kontributet shoqërore vlerësohet të jenë 103 miliardë ose 4.7 miliardë lekë (4.8%) më shumë se viti fiskal 2019.

Tabela 4.3.1 Të ardhurat totale nga administrata tatimore dhe doganore

Lloji i Tatimit	2017	2018	2019 Paraprak	2020 Plan	Diferenca 2020 - 2019	
					Në vlerë	Në %
1 Total TVSH Neto	139,541	143,464	137,970	151,621	13,651	9.9%
2 Tatimi mbi Fitimin	31,645	34,461	36,483	38,000	1,517	4.2%
3 Akciza	45,105	44,987	46,725	50,500	3,775	8.1%
4 Tatimi mbi të ardhurat personale	32,102	36,517	46,165	47,500	1,335	2.9%
5 Taksa Nacionale dhe të tjera	38,502	38,673	35,765	39,500	3,735	10.4%
6 Taksa Doganore	6,492	6,217	6,482	7,000	518	8.0%
Total DPT+DPD	293,387	304,319	309,590	334,121	24,531	7.9%
7 Kontributet e mbledhura nga DPT	85,601	91,850	98,300	103,025	4,725	4.8%
Total i përgjithshëm i të ardhurave	378,988	396,169	407,890	437,146	29,256	7.2%

Të ardhurat doganore janë projektuar në bazë të analizës së trendit historik të 60 grup-produkteve për një periudhë 6-vjeçare. Ky parashikim është korrigjuar me efektet e faktorëve të jashtëm në çdo taksë. E njëjta procedurë është përdorur për të ardhurat tatimore, bazuar në modelin statistikor të parashikimit të të ardhurave të pritshme, si dhe faktorët ekzogjenë që ndikojnë në çdo taksë.

Faktorët e jashtëm që duhet të merren në konsideratë në ndikimi e rritjes së të ardhurave për vitin 2020 janë:

Kuadri makroekonomik

Rritja nominale e PBB-së është aplikuar, duke analizuar këtë efekt në një metodë të integruar me faktorë të tjerë për çdo taksë në veçanti, në lidhje me të dhënat historike dhe parashikimet e çmimeve në tregjet ndërkombëtare, për tatimet në vlerë si TVSH-ja, renta minerare dhe taksa doganore.

Në parashikim janë përfshirë faktorët e mëposhtëm:

- rritja nominale e PBB-së;
- ndryshimi i kursit të këmbimit euro–lekë dhe dollar–lekë;
- çmimet *brent* të naftës bruto dhe mineraleve të tjera.

Efektet e politikave fiskale

Për vitin 2020 nuk parashikohen ndryshime të mëdha fiskale. Prioritet do të jetë zbatimi dhe matja e efekteve të politikave fiskale të miratuara në 3 vjetët e fundit, me qëllim konsolidimin e sistemit tatimor. Është e rëndësishme të theksohet se duhet të konsolidohet qëndrueshmëria e politikave fiskale, duke stimuluar thjeshtësinë, transparencën, zvogëlimin e kostove të administrimit, si dhe duke shmangur përjashtimet ose tarifat e favorshme.

Ndryshimi kryesor lidhet me ligjin për faturën dhe sistemin e monitorimit të qarkullimit, i cili pritet të ndikojë në transparencën dhe kontrollin e transaksioneve ekonomike, prej të cilëve lindin edhe detyrimet tatimore. Realizimi në kohë reale i transaksioneve biznes–konsumator dhe më pas transaksionet biznes–biznes, duke përdorur faturën elektronike, synon të rritë parametrat e TVSH-së neto brenda vendit nga 8.8% të GDP-së deri në 9.1% brenda një periudhe 2–3-vjeçare.

Parashikimi i të ardhurave për çdo taksë për vitin 2020

Të ardhurat nga TVSH-ja janë parashikohet të arrijnë 151.6 miliardë lekë, 13.6 miliardë lekë ose 8.1% më shumë se viti 2019. Burimi kryesor i rritjes së të ardhurave nga TVSH-ja, për vitin 2020 pritet, të jetë:

- rezultati i rritjes ekonomike dhe indeksit të çmimeve;
- rritja e vëllimit të tregtisë ndërkombëtare dhe rritja e çmimeve ndërkombëtare të naftës;
- rezultati i fushatës antinformalitetit dhe forcimi i bashkëveprimit midis administratave tatimore dhe doganore për të kontrolluar zinxhirin e transaksioneve dhe mbledhjen e kësaj takse në linjën që krijohet.

Të ardhurat nga akciza janë parashikuar të rriten me 3.8 miliardë lekë ose 5.9% më shumë se viti paraardhës, me një vlerë totale 50.5 miliardë lekë. Faktorët kryesorë, që parashikohet të ndikojnë në rritjen e të ardhurave nga akciza, janë si më poshtë:

- rritja me 4% e import/prodhim i karburantit vendës;
- rritja e të ardhurave nga akciza e cigareve me 0.75 miliardë lekë;
- kontroll më i rreptë i subjekteve të akcizës dhe disiplinim i mëtejshëm i procedurave për zbatimin e përjashtimeve dhe rimbursimeve nga kjo taksë.

Të ardhurat nga tatimi mbi fitimin parashikohet të realizohet në masën 38 miliardë lekë ose 1.5 miliardë lekë (+4.2%) më shumë se viti mëparshëm 2019, si rezultat i:

- rritjes ekonomike, e cila do të pasqyrohet edhe në deklaratat e tatimpaguesve;
- forcimi i kontrollit të deklaratave, bazuar në kriteret e riskut;
- rritja e vetëdeklarimit të tatimpaguesve.

Të ardhurat nga tatimi mbi të ardhurat personale parashikohet të realizohen në 47.5 miliardë lekë, 1.3 miliardë lekë ose 2.9% më shumë se viti 2019. Vlerësimi i të ardhurave nga tatimi mbi të ardhurat personale është bërë duke marrë në konsideratë disa faktorë, të tillë si:

- ulja e të ardhurave që vijnë nga taksa e dividendit, pasi në vitin 2019 (përveç dividendit të 2018), u mbledh edhe dividendi i viteve të kaluara. Pra, ky faktor prej rreth 6 miliardë lekësh konsiderohet si “një e ardhur jo e zakonshme”;

- rritja e numrit të kontribuesve aktivë bazuar në ecurinë e vitit 2018 dhe vitit 2019.

- rritja e të ardhurave të tjera personale.

Të ardhurat nga taksat kombëtare vlerësohet të realizohen në 39.5 miliardë lekë, 3.7 miliardë lekë, ose 10.4% më shumë se viti paraardhës 2019.

Të ardhurat nga taksa doganore parashikohet të realizohen në 7 miliardë lekë, 518 milionë lekë ose 8% më shumë se viti fiskal 2019. Në planifikimin e të ardhurave janë marrë parasysh, efektet e rritjes së importeve të tatueshme, si dhe disa efekte minimale nga ndryshimi i taksës doganore.

Të ardhurat nga kontributet e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore të mbledhura nga DPT-ja konsiderohen të realizohen në 103 miliardë lekë, 4.7 miliardë ose 4.8% më shumë se viti fiskal 2019, në të cilin të ardhurat nga kontributet për sigurimet shoqërore dhe shëndetësore ishin 98.3 miliardë. Planifikimi i rritjes së të ardhurave nga kontributet e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore mbështetet nga këta faktorë:

- rritja ekonomike, e cila do të reflektohet në rritjen e numrit të të punësuarve;
- forcimi i administratës përmes kontrollit të nivelit të pagës së deklaruar dhe devijimit të saj nga paga reale;
- shkalla e rritjes së të ardhurave nga kontributet për 2 deri 3 vitet e fundit.

Risqet fiskale

Sipas parashikimeve të të ardhurave të vitit 2020 ekzistojnë disa rreziqe fiskale, që konsistojnë në:

Projeksioni i të ardhurave për vitin 2020 bazohet në rritjen nominale ekonomike prej 4.1% dhe indeksin e çmimeve 2.1%. Nëse ekonomia nuk performon në këta parametra, ekziston rreziku për të ardhurat buxhetore. Nëse ekonomia do të rritet jo 4.1% por 3.5% efekti negativ në të ardhurat tatimore do të jetë përafërsisht 3 miliardë lekë.

Në bazë të performancës së vitit 2019, parashikohet një rritje prej 4% në importet e karburantit dhe prodhimit të brendshëm. Mosarritja e kësaj rritjeje mund të rezultojë në një qarkullim më të ulët e cila mund të ketë një efekt negativ në të ardhura me 0.5 miliardë lekë, shkaktuar nga një rënie 0.22 miliardë në TVSH dhe 0.28 miliardë lekë në akcizë.

Shtyrja e afatit të implementimit të ligjit nr. 87/2019, “Për faturën dhe sistemin e monitorimit të qarkullimit”, e cila mund të shkaktojë një efekt negative në TVSH prej 3 miliardë lekësh.

Risku Fiskal	Efekti negativ në të ardhura (në milionë lekë)		
	Akciza	TVSH	TOTAL
Rritja ekonomike 3.5% (në vend të 4.1%)		3,000	3,000
Rritja e sasisë së karburantit (import+vendas) 2.4% (në vend të 4% siç ishte në 2019)	280	220	500
Shtyrja e afatit të implementimit të Ligjit "Për faturën dhe sistemin e monitorimit të qarkullimit"		3,000	3,000
Total	280	6,220	6,500

Huamarrja në periudhën afatmesme

Në periudhën afatmesme, nevojat për financim do të plotësohen duke përdorur burimet e brendshme dhe ato të huaja të financimit.

Burimet e brendshme të financimit do të vazhdojnë të jenë burimi kryesor i financimit (mbi 80% të financimit bruto), me qëllim zhvillimin e tregut të brendshëm të titujve shtetërorë, si edhe mbajtjen e riskut të kursit të këmbimit nën kontroll (borxhi në monedhë të huaj jo më shumë se 55% e totalit të borxhit shtetëror). Huamarrja e brendshme do të vazhdojë të bazohet kryesisht te sektori bankar, ndërkohë që ka pritshmëri pozitive për rritjen e aktivitetit të institucioneve jofinanciare dhe individëve.

Nëpërmjet titujve afatshkurtër, kryesisht do të synohet rifinancimi me sukses i titujve ekzistues që maturohen dhe menaxhimi aktiv i nevojave për likuiditet. Ndërkohë, nëpërmjet titujve afatgjatë do të synohet të mbulohet financimi i deficitit buxhetor. Struktura e financimit të brendshëm do të jetë fleksibël në terma të përzgjedhjes së titujve shtetërorë, në varësi të kushteve të tregut të brendshëm (niveli i kërkesës, normat e interesit etj.), duke garantuar në këtë mënyrë

optimizimin e kostove, në përputhje me objektivat e vendosur për të menaxhuar risqet e portofolit të borxhit.

Në periudhën afatmesme, huamarrja nëpërmjet burimeve të huaja do të plotësojë nevojat vjetore për hua të qeverisjes qendrore (në terma bruto) deri në 20%, si edhe do të kontribuojë në optimizimin e kostove të portofolit të borxhit, duke qenë se një pjesë e konsiderueshme e këtij financimi do synojë të sigurohet me terma koncesionalë dhe gjysmëkoncesionalë (nëpërmjet burimeve dypalëshe dhe shumëpalëshe të financimit). Huamarrja nga burime bilaterale dhe multilaterale do të përdoret kryesisht për të financuar projektet strategjike të qeverisë dhe reformat e ndërmarra nga qeveria. Gjithashtu, burimet private të financimit të siguruara në tregjet ndërkombëtare të kapitalit do të përdoren kryesisht për qëllime të menaxhimit të riskut, menaxhimit të detyrimeve të borxhit në valutë të huaj, si edhe për të shmangur konsumin e burimeve të brendshme dhe stimuluar kreditimin e sektorit privat.

4.4 Bilanci strukturor

Vlerësimi i PBB-së potenciale dhe i hendekut të prodhimit

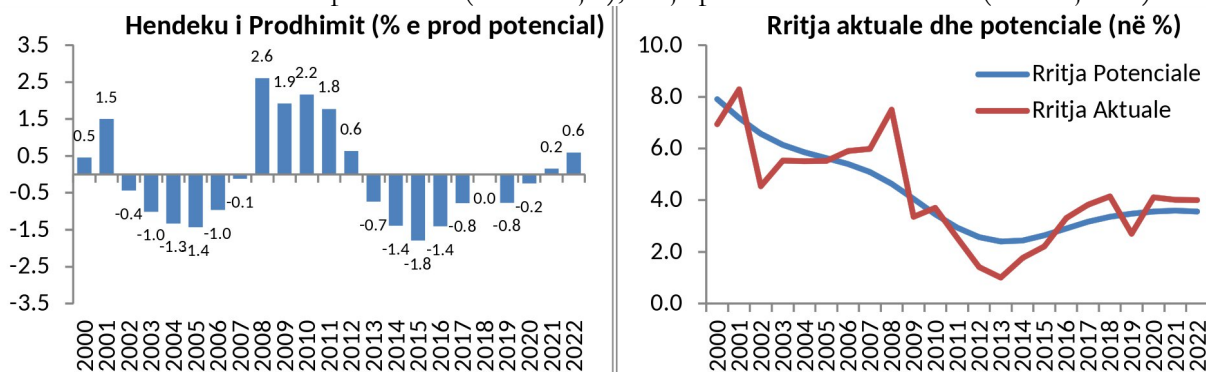
Teknika e filtrimit *Hodrick-Prescott (HP)* është përdorur për të vlerësuar serinë e PBB-së potenciale.

Filtrimi HP është aplikuar në rritjen ekonomike aktuale vjetore, duke marrë parasysh vlerat më të përshtatshme të parametrave λ , në rastin e të dhënave vjetore, përkatësisht $\lambda = 100$; $\lambda = 30$; $\lambda = 6.5$. Rritja e PBB-së potenciale u nxor më pas si një mesatare e serive të filtrimit HP bazuar në këta tre parametra të ndryshëm të λ -s. Bazuar në rritjen potenciale të përfituar, u nxor më pas niveli i PBB-së potenciale dhe, në përputhje me të, u llogarit dhe niveli i *output*-it. Parashikimet e FMN-së WEO (tetor 2019), për periudhën 2020–2022, u përdorën për të adresuar problemin e të dhënës së fundit që shfaq teknika e filtrimit HP

$$\text{Hend. Pr odhimit}_t = \frac{PBB_{t,aktuale} - PBB_{t,potencial}}{PBB_{t,potencial}}$$

Hendeku i prodhimit është paraqitur në anën e majtë të figurës së mëposhtme.

Grafiku 4.4.1 Hendeku i prodhimit (në të majtë), rritja potenciale dhe aktuale (në të djathtë)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Rezultatet na tregojnë se prodhimi aktual ka qenë nën potencialin e tij gjatë 2002–2006, thuhet në potencial në vitin 2017 dhe, më pas është tejkaluar në mënyrë të konsiderueshme në vitin 2008.

Lëvizja e fundit pozitive në hendekun e prodhimit vazhdoi disi dhe gjatë viteve 2009–2012, duke u ngushtuar gradualisht, si pasojë e rritjes aktuale më të ulët krahasuar me potencialin, në sajë të krizës globale financiare. Megjithatë Shqipëria arriti ta kalojë relativisht lehtë goditjen e parë nga kriza globale në vitin 2009, duke shmangur një recesion të mundshëm që ndodhi në pjesën më të madhe të vendeve të tjera, gjithsesi, rritja aktuale u dobësua ndjeshëm krahasuar me nivelet e para krizës dhe me rritjen potenciale. Në vitin 2013 u shënua rritja më e ulët dhe në të

njëjtën kohë hendeku i prodhimit u zhvendos në negativ dhe qëndroi i tillë deri në vitin 2017, me maksimumin e arritur në vitin 2015. Hendeku i prodhimit u mbyll më 2018 dhe pritet të kthehet lehtësisht në terma negativë në vitet 2019 dhe 2020. Duke vazhduar më tej në vitet 2021 dhe 2022, pritet që hendeku i prodhimit të konvergojë në potencialin e tij.

Vlerësimi i elasticiteteve dhe i ndjeshmërisë së buxhetit ndaj hendekut të prodhimit

Pasi u hoqën faktorët që kanë pasur ndikime vetëm në një periudhë të caktuar, u vlerësuan elasticitetet e të ardhurave dhe të shpenzimeve edhe me metodën e disagregimit (sipas qasjes së OECD-së 2005) dhe me metodën agregate (sipas qasjes së FMN-së 2010). Gjithsesi, elasticitetet finale totale të marra nga secila metodë ishin pothuajse të ngjashme. Për të qenë më konkretë, elasticiteti i përgjithshëm i të ardhurave, i nxjerrë nga elasticitetet specifike të zërave kryesorë të të ardhurave me metodën e disagregimit ishte 1.03, ndërsa elasticiteti i vlerësuar nga metoda agregate ishte 1.45⁹. Të ardhurat totale u rregulluan për efektet e ciklit, duke aplikuar mbi to elasticitetin mesatar të përfituar nga të dyja qasjet, i cili është:

$$\bar{\epsilon}_{R,Y} = \text{mesatare}(1.03, 1.45) = 1.24$$

Për sa u përket elasticiteteve të shpenzimeve, ato nuk ishin të ndryshme nga niveli zero. Analiza e regresionit na prodhoi elasticitete të shpenzimeve me shenjë negative, sipas të dyja metodave, por asnjëra prej tyre nuk ishte statistikisht e rëndësishme, duke na treguar se

koeficienti i elasticitetit është i barabartë me zero $\epsilon_{G,Y} = 0$. Për më tepër shpenzimet totale nuk u rregulluan për efekte ciklike. Aplikimi direkt i formulës së ndjeshmërisë për bilancin e buxhetit ndaj hendekut të prodhimit (ose i ashtuquajtur elasticitet i pjesshëm) na dha vlerën e mëposhtme:

$$\epsilon_B = r(\bar{\epsilon}_{R,Y} - 1) - g(\epsilon_{G,Y} - 1) = 0.251(1.24 - 1) - 0.261(0 - 1) = 0.321$$

ku: $r = 0.251$ është norma mesatare e të ardhurave totale ndaj PBB-së (duke përjashtuar faktorët njëndikimësh) për 5 vjetët e fundit (2013–2017), $g = 0.261$ është norma mesatare e shpenzimeve primare ndaj PBB-së (duke përjashtuar faktorët njëndikimësh) për 5 vjetët e fundit (2013–2017). Parametri i vlerësuar i ndjeshmërisë buxhetit na thotë se për çdo pikë përqindjeje negative (pozitive) të hendekut të prodhimit, bilanci i përgjithshëm fiskal primar do të përkeqësohet (përmirësohet) me 0.321 pikë përqindjeje të PBB-së potenciale.

Llogaritja e bilancit fiskal të rregulluar ciklikisht dhe vlerësimi i politikës fiskale në ekonomi

Bazuar te hendeku i prodhimit (OG) dhe parametri i ndjeshmërisë së buxhetit (ϵ_B), komponenti ciklik i bilancit fiskal primar (CPB) në terma të PBB-së potenciale është llogaritur si: $CBT_t = \epsilon_B * OG_t$. Ndërkohë, stabilizatorët automatikë janë përkufizuar si ndryshimi i CPB-së të dy

viteve rresht (AS), pra: $AS_t = CPB_t - CPB_{t-1}$

Bilanci primar i rregulluar ciklikisht (CAPB) llogaritet si diferencë mes bilancit primar fiskal aktual (PB) dhe komponentit të tij ciklik (CPB): $CAPB_t = PB_t - CPB_t$.

Bilanci i përgjithshëm i rregulluar ciklikisht (CAB) del pasi bilancit primar të rregulluar ciklikisht i hiqen shpenzimet për interesat (INT): $CAB_t = CAPB_t - INT_t$

Impulsi fiskal (FI) në terma të PBB-së potenciale është ndryshimi i bilancit primar të rregulluar ciklikisht çdo vit, relativisht me vitin e kaluar: $FI_t = CAPB_{t-1} - CAPB_t$.

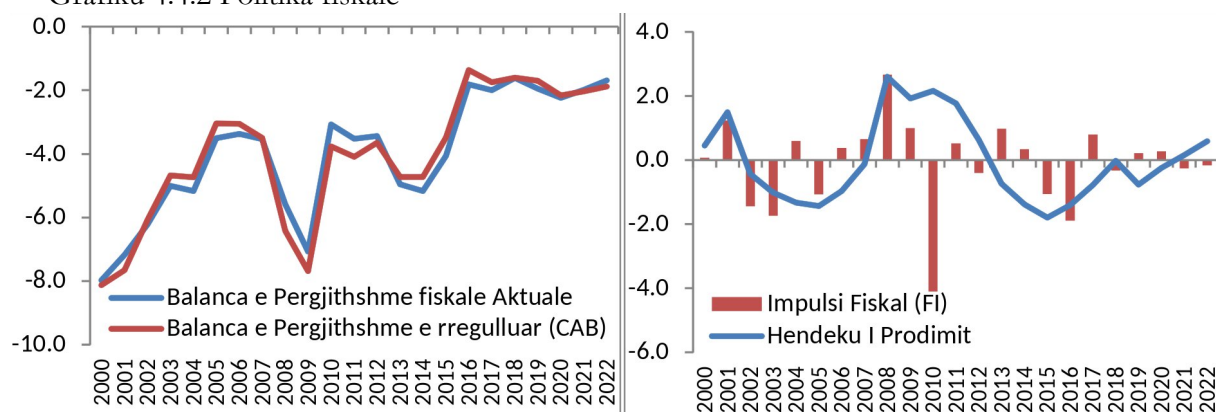
Bazuar në drejtimin e impulsit fiskal (ngushtues apo zgjerues) dhe hendekut të prodhimit (negative ose pozitive), ne po japim një paraqitje të thjeshtë për sa i përket natyrës së politikës fiskale, n.q.s. ajo ka qene prociklike, kundërciklike apo neutrale. Rezultatet e marra janë paraqitur në tabelën dhe grafikun më poshtë.

⁹ Për shkak të mungesës së të dhënave dhe serive relativisht të shkurtra, në rastin e qasjes së disagregimit, disa nga elasticitetet/koeficientët e vlerësuar nuk ishin të rëndësishëm në nivelet konvencionale dhe disa supozime u vendosën.

Tabela 4.4.1 Politika fiskale

Viti	Hendeku I Prodimit	Balanca e Pergjithshme fiskale Aktuale	Balanca Primare Fiskale	Balanca Primare Giklike	Balanca Primare e rregulluar Giklikisht	Shpenzimet e Interesit	Balanca e Pergjithshme e rregulluar (CAB)	Stabilizuesit Automatik	Impulsi Fiskal (FI)	Politika Fiskale krahasuar me hendekun e prodhimit
1999	1.4	-9.6	-1.7	0.4	-2.2	7.9	-10.0	-	-	-
2000	0.5	-8.0	-2.1	0.1	-2.2	5.9	-8.1	-0.3	0.1	Neutrale
2001	1.5	-7.2	-3.0	0.5	-3.5	4.2	-7.7	0.3	1.2	Pro-ciklike
2002	-0.4	-6.2	-2.2	-0.1	-2.0	4.1	-6.1	-0.6	-1.4	Pro-ciklike
2003	-1.0	-5.0	-0.6	-0.3	-0.3	4.4	-4.7	-0.2	-1.7	Pro-ciklike
2004	-1.3	-5.2	-1.3	-0.4	-0.9	3.9	-4.7	-0.1	0.6	Kunder-Giklike
2005	-1.4	-3.5	-0.3	-0.5	0.2	3.2	-3.0	0.0	-1.1	Pro-ciklike
2006	-1.0	-3.4	-0.5	-0.3	-0.2	2.9	-3.1	0.1	0.4	Kunder-Giklike
2007	-0.1	-3.5	-0.9	0.0	-0.8	2.7	-3.5	0.3	0.7	Kunder-Giklike
2008	2.6	-5.6	-2.7	0.8	-3.5	2.9	-6.4	0.9	2.7	Pro-ciklike
2009	1.9	-7.1	-3.9	0.6	-4.5	3.2	-7.7	-0.2	1.0	Pro-ciklike
2010	2.2	-3.1	0.3	0.7	-0.4	3.4	-3.8	0.1	-4.1	Kunder-Giklike
2011	1.8	-3.5	-0.4	0.6	-0.9	3.2	-4.1	-0.1	0.5	Pro-ciklike
2012	0.6	-3.4	-0.3	0.2	-0.5	3.1	-3.6	-0.4	-0.4	Kunder-Giklike
2013	-0.7	-5.0	-1.7	-0.2	-1.5	3.2	-4.7	-0.4	1.0	Kunder-Giklike
2014	-1.4	-5.2	-2.3	-0.4	-1.9	2.9	-4.7	-0.2	0.3	Kunder-Giklike
2015	-1.8	-4.1	-1.4	-0.6	-0.8	2.7	-3.5	-0.1	-1.1	Pro-ciklike
2016	-1.4	-1.8	0.7	-0.5	1.1	2.5	-1.4	0.1	-1.9	Pro-ciklike
2017	-0.8	-2.0	0.1	-0.3	0.3	2.1	-1.7	0.2	0.8	Kunder-Giklike
2018	0.0	-1.6	0.6	0.0	0.6	2.2	-1.6	0.2	-0.3	Kunder-Giklike
2019	-0.8	-1.9	0.2	-0.2	0.4	2.1	-1.7	-0.2	0.2	Kunder-Giklike
2020	-0.2	-2.2	0.1	-0.1	0.1	2.3	-2.2	0.2	0.3	Kunder-Giklike
2021	0.2	-2.0	0.5	0.0	0.4	2.5	-2.0	0.1	-0.3	Kunder-Giklike
2022	0.6	-1.7	0.8	0.2	0.6	2.5	-1.9	0.1	-0.2	Kunder-Giklike

Grafiku 4.4.2 Politika fiskale

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Tabela 4.4.2 Politika fiskale lidhur me ciklin e ekonomisë

Politika Fiskale	Njesia	Vitet	
		2000 - 2019	2020 - 2022
Pro-ciklike	numër	9	0
Kunder-Ciklike	numër	10	3
Neutrale	numër	1	0
Hendeku i Prodhimit Kumulativ v.s. Politika Fiskale Kumulative --> Politika Fiskale			
Hendeku i Prodhimit Kumulativ	p.p.të PBB-së	-1.1	0.5
Impulsi Fiskal Kumulativ	p.p.të PBB-së	-2.6	-0.2
Politika Fiskale e Përgjithshme		Pro-ciklike	Kunder-Ciklike

Kjo analizë e thjeshtë empirike tregon se gjatë viteve 2000–2019, politika fiskale ka qenë prociklike në nëntë raste (vite), kundërciklike në dhjetë raste dhe neutrale në një rast. Ndërsa për horizontin afatmesëm, politika fiskale parashikohet të jetë kundërciklike në të gjitha vitet (2020 dhe 2022).

Kur matet si shumë kumulative e impulseve fiskale të çdo viti, në lidhje me hendekun kumulativ të prodhimit, politika fiskal rezulton prociklike gjatë viteve 2000–2019. Më konkretisht, hendeku kumulativ i prodhimit për vitet 2000–2019 rezulton negativ, me 1.1 pikë përqindjeje të PBB-së potenciale, ndërkohë që impulsset fiskale kumulative për periudhën përkatëse rezultojnë gjithashtu negative në 2.6 pikë përqindjeje të PBB-së. Kjo tregon një politikë fiskale prociklike që pasqyron borxhin publik relativisht të lartë dhe, për këtë arsye nënkupton që i është dhënë një rëndësi më e madhe objektivit të sigurimit të qëndrueshmërisë afatgjatë të financave publike, kundrejt objektivit të stabilizimit afatshkurtër të cikleve ekonomike. Në periudhën afatmesme 2020–2022, impulsi fiskal kumulativ është parashikuar të jetë negativ, në përputhje me objektivin kryesor të reduktimit të borxhit publik, megjithëse gjatë kësaj periudhe pritet të mbështetet edhe objektivi i stabilizimit ekonomik, për aq kohë sa hendeku kumulativ i prodhimit do të jetë pozitiv.

4.5 Ecuria e borxhit të qeverisjes qendrore

Përgjatë nëntëmuorit të vitit 2019, borxhi i qeverisjes qendrore përgjithësisht u karakterizua nga një ecuri pozitive, duke qenë në përputhje me buxhetin e planifikuar për vitin 2019 dhe objektivat e Strategjisë Afatmesme të Menaxhimit të Borxhit (SAMB). Nevojat e qeverisë për financim janë plotësuar me sukses, duke mbajtur raporte të pranueshme ndërmjet kostos dhe risqeve, ndërkohë që janë ndërmarrë aktivitete të cilat synojnë zhvillimin e mëtejshëm të tregut primar të titujve shtetërorë.

Në linjë me buxhetin e vitit 2019 është realizuar me sukses huamarrja, e cila ka mundur rifinancimin e borxhit ekzistues dhe menaxhimin e nevojave për likuiditet. Nëpërmjet burimeve të brendshme dhe të huaja, huamarrja është realizuar përkatësisht në nivelin 45.2% dhe 67.1% të planit vjetor¹⁰.

Në linjë me objektivat e Strategjisë Afatmesme të Menaxhimit të Borxhit u menaxhua ulja e mëtejshme e ekspozimit ndaj risqeve në portofolin e borxhit të brendshëm, duke mbajtur nën kontroll kostot e borxhit.

Borxhi i qeverisjes qendrore

Në fund të muajit shtator 2019, borxhi i qeverisjes qendrore u vlerësua në nivelin 1,109.9 miliardë lekë ose 65.1% e PBB¹¹. Në terma nominalë, stoku i borxhit të qeverisjes qendrore është rritur me rreth 3.3 miliardë lekë, krahasuar me fundin e vitit 2018, nga të cilat 9.6 miliardë lekë i korrespondojnë rritjes së borxhit të brendshëm dhe -6.2 miliardë lekë borxhit të jashtëm. Pavarësisht sa më sipër, rritja e borxhit në terma nominalë është brenda kufijve të parashikuar në ligjin vjetor të buxhetit dhe në përputhje me objektivat afatmesëm makrofiskalë për uljen e nivelit

¹⁰ Plan i vjetor referuar aktit normativ nr. 2, datë 2.10.2019, “Për buxhetin e vitit 2019”.

¹¹ PBB mbi bazë vjetore, sipas draftkuadrit makroekonomik dhe fiskal, 2021–2023.

të borxhit, në raport me PBB-në. Në përputhje me objektivat makrofiskalë, parashikimet sinjalizojnë se borxhi i qeverisjes qendrore, në raport me PBB-në do të vazhdojë të qëndrojë në trajektoren rënëse dhe pritet të ulet me rreth 2.5 pikë përqindjeje deri në fund të vitit 2019.

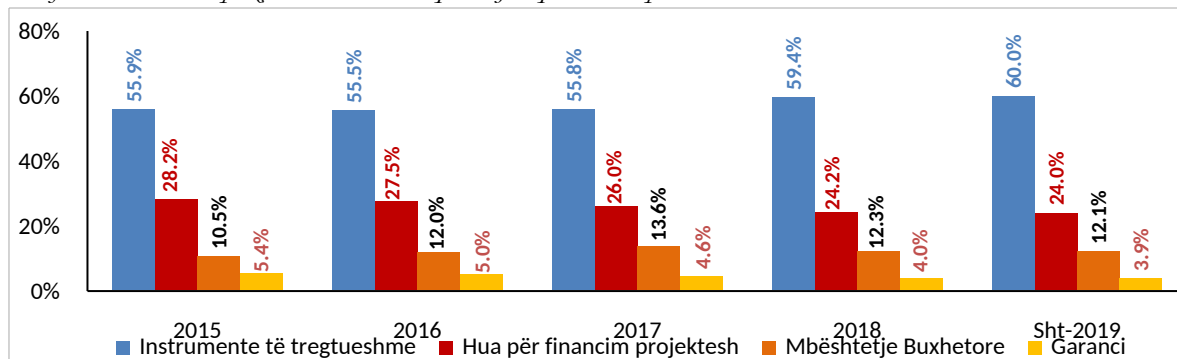
Tabela 4.5.1 Stoku i borxhit të qeverisjes qendrore (në milion lek)

	2015	2016	2017	2018	Sht. 2019
Stoku i borxhit gjithsej (I+II)	1,042,272.0	1,065,709.0	1,087,341.9	1,106,568.8	1,109,893.6
I. Stoku i borxhit të brendshëm	551,375.0	561,120.0	577,055.7	580,310.3	589,870.5
Shtetëror	520,936.0	530,834.0	546,938.7	565,092.5	574,703.0
Garanci	30,439.0	30,286.0	30,117.0	15,217.8	15,167.5
II. Stoku i borxhit të jashtëm	490,897.0	504,589.0	510,286.2	526,258.5	520,023.1
Shtetëror	465,306.0	481,407.0	490,517.9	496,804.2	492,066.2
Garanci	25,591.0	23,182.0	19,768.2	29,454.3	27,956.9
PBB	1,434,308.0	1,472,479.6	1,551,281.4	1,630,904.8	1,705,246.4
Stoku i borxhit gjithsej /PBB	72.7%	72.4%	70.1%	67.8%	65.1%
Stoku i borxhit të brendshëm/PBB	38.4%	38.1%	37.2%	35.6%	34.6%
Stoku i borxhit të jashtëm/PBB	34.2%	34.3%	32.9%	32.3%	30.5%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Borxhi i qeverisjes qendrore ka ndjekur të njëjtën tendencë si në vitin 2018, për sa i përket kompozimit sipas maturitetit dhe instrumenteve. Peshën më të madhe (60%) në stokun e borxhit të qeverisjes qendrore vazhdojnë ta mbajnë instrumentet e tregtueshme (bono thesari, obligacione, eurobond), duke reflektuar kushtet e favorshme të tregut të brendshëm dhe tregjeve ndërkombëtare.

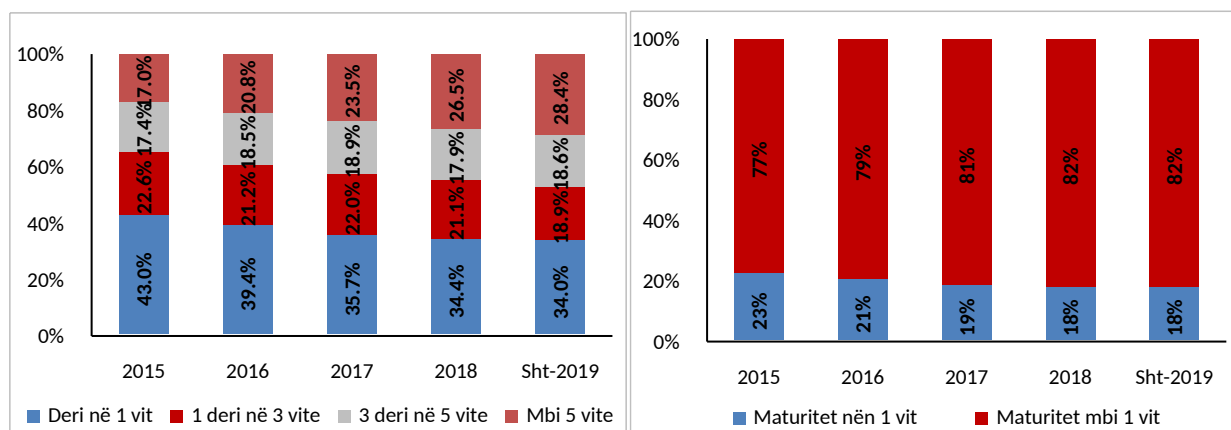
Grafiku 4.5.1 Kompozimi i borxhit të qeverisjes qendrore sipas instrumenteve

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Në përputhje me objektivat për reduktimin e ekspozimit të portofolit të borxhit ndaj risqeve, pesha e instrumenteve afatgjata u rrit me 0.4 pikë përqindjeje.

Grafiku 4.5.2 Kompozimi i borxhit sipas maturitetit original të instrumenteve të huas

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Burimet e financimit

Gjatë periudhës janar–shtator 2019, Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka emetuar në tregun e brendshëm tituj shtetërorë në vlerën 246.3 miliardë lekë, nga të cilat 235.9 miliardë lekë kanë shërbyer për rifinancimin e titujve ekzistues. Në linjë me objektivin për reduktimin e ekspozimit ndaj risqeve, financimi neto (huamarrja e re) është siguruar kryesisht nëpërmjet titujve afatgjatë.

Tabela 4.5.2 Huamarrja e brendshme

Lloji i instrumentit	Janar–shtator 2019			
	Emetime (në mld lekë)	Maturime (në mld lekë)	Financimi neto (në mld lekë)	Financimi neto (në %)
Instrumente afatshkurtra	164.3	163.2	1.1	10.6%
Bono thesari	164.3	163.2	1.1	10.6%
Instrumente afatgjata	82.0	72.8	9.2	89.4%
Obligacione 2-vjeçare	31.8	45.8	-14.0	-135.3%
Obligacione 3-vjeçare	14.1	10.7	3.4	32.6%
Obligacione 5-vjeçare	17.7	11.3	6.4	61.4%
Obligacione 7-vjeçare	8.9	5.0	3.9	38.0%
Obligacione 10-vjeçare	9.6	0.0	9.6	92.7%
Total	246.3	235.9	10.3	100.0%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Gjatë nëntëmujorit të vitit 2019, huamarrja e huaj bruto u realizua në vlerën 107.5 milionë euro dhe është siguruar kryesisht nëpërmjet burimeve shumëpalëshe dhe dypalëshe në formën e huave që financojnë projektet ekzistuese. Niveli i realizimit të huamarrjes së huaj ka qenë në nivele të krahasueshme me të njëjtën periudhë të një viti më parë.

Tabela 4.5.3 Huamarrja e huaj

	9m. 2018		9m. 2019	
	Shuma (në mln euro)	%/Total	Shuma (në mln euro)	%/total
Disbursimet total	104.4	100.0%	107.5	100.0%
Mbështetje buxhetore	0.2	0.2%	14.0	13.0%
Hua për financim projektsh	104.1	99.8%	93.5	87.0%

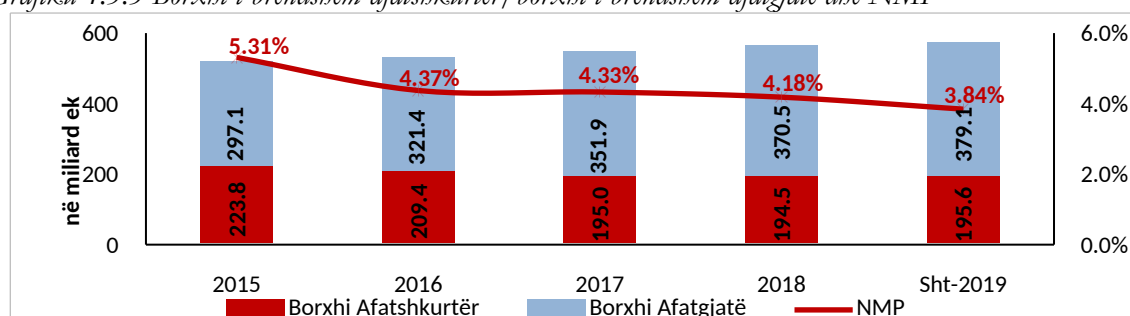
Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Kosto dhe risqet

Kushtet e favorshme në tregjet e brendshme dhe të jashtme për sa i përket kërkesës për borxh, si edhe mjedisi i favorshëm i normave të interesit gjatë vitit 2019, shoqëruar me një strategji huamarrje të mbështetur kryesisht në titujt afatgjatë me norma interesi fikse, mundësuan reduktimin e mëtejshëm të ekspozimit ndaj risqeve, si edhe mbajtjen e koston nën kontroll gjatë vitit 2019.

Në portofolin e borxhit të brendshëm ka vazhduar ulja e koston për njësi. Ulja e koston për njësi të borxhit të brendshëm ndërkohë që maturiteti i borxhit vazhdon të rritet, reflekton një përmirësimin në raportin ndërmjet koston dhe riskut.

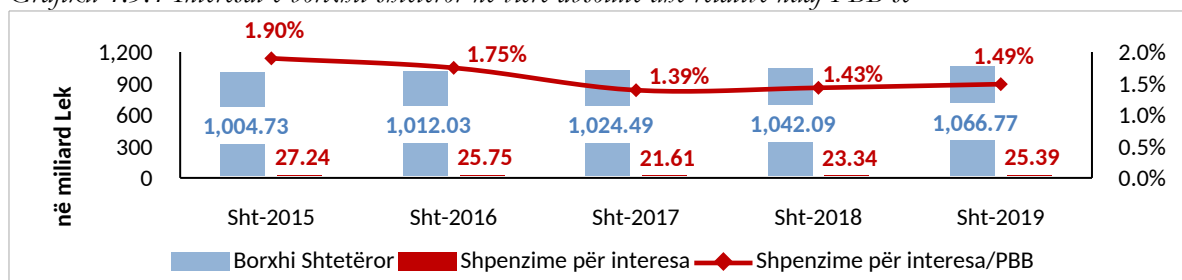
Grafiku 4.5.3 Borxhi i brendshëm afatshkurtër/ borxhi i brendshëm afatgjatë dhe NMP

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Shpenzimet për interesa gjatë periudhës janar–shtator të vitit 2019 janë vlerësuar në 25.4 miliardë lekë. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2018, në përputhje me parashikimet për buxhetin e vitit 2019, shpenzimet për interesa të borxhit shtetëror janë rritur me 2.1 miliardë lekë. Rritja e shpenzimeve për interesa i atribuohet kryesisht rritjes së stokut të borxhit në vlerë nominale.

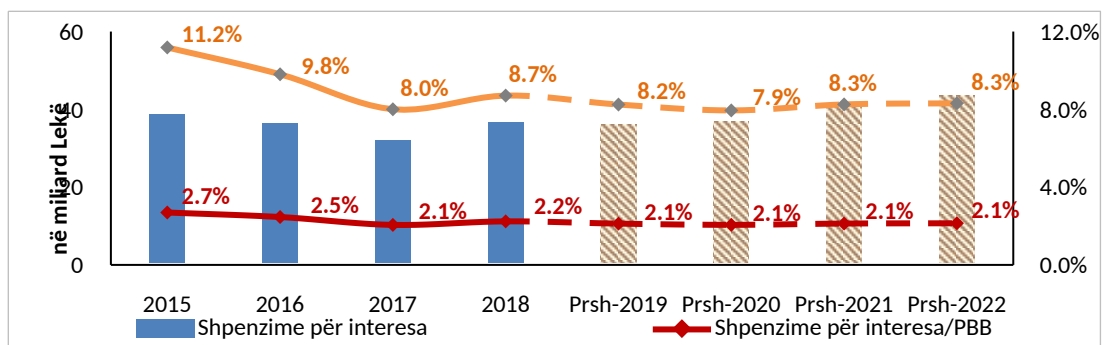
Grafiku 4.5.4 Interesat e borxhit shtetëror në vlerë absolute dhe relative ndaj PBB-së

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Në periudhën afatmesme, pritet një rritje graduale e shpenzimeve për interesa në vlerë nominale, si rezultat i rritjes së stokut të borxhit. Megjithatë, në terma relativë ndaj PBB-së dhe të ardhurave tatimore, kostoja e borxhit pritet të qëndroje në nivele të qëndrueshme dhe nën mesataren e pesë vjetëve të fundit.

Grafiku 4.5.5 Shpenzimet për interesa dhe interesa ndaj PBB-së dhe të ardhurave tatimore

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Reduktimi i riskut të rifinancimit dhe i riskut të normave të interesit në tregun e brendshëm është ndër objektivat parësorë në menaxhimin e portofolit të borxhit. Në këtë drejtim, progres është bërë edhe gjatë nëntëmuorit të vitit 2019.

Borxhi i jashtëm paraqet më pak risk se borxhi i brendshëm, kryesisht pasi është i kompozuar nga instrumente me afat të gjatë maturimi dhe një pjesë e konsiderueshme e tij është me terma koncesionalë.

Risku i rifinancimit është përmirësuar, pasi jetëgjatësia e borxhit të brendshëm është rritur, duke prekur nivelin e 819 ditëve në fund të muajit shtator 2019, krahasuar me 783 ditë në fund të vitit 2018.

Risku i normave të interesit, gjithashtu, është përmirësuar si rezultat i reduktimit të peshës së instrumenteve me afat të shkurtër maturimi dhe instrumenteve me norma interesi të ndryshueshme, përkatësisht me 0.38 dhe 1.57 pikë përqindjeje, krahasuar me fundin e vitit 2018. Gjithashtu, pesha e instrumenteve që rivlerësojnë normën e interesit në harkun kohor të një viti është ulur nga 54.3% në dhjetor 2018 në 50.8% në shtator 2019.

Tabela 4.5.4 Treguesit e riskut të normave të interesit në borxhin e brendshëm

Treguesi	2017	2018	Sht-2019
Obligacione me norma interesi të ndryshueshme/totalit	8.8%	6.5%	4.9%
Obligacionet me norma interesi fikse/totalit	55.6%	59.1%	61.0%
Borxhi i rivlerësuar në një vit/totalit	56.7%	54.3%	50.8%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

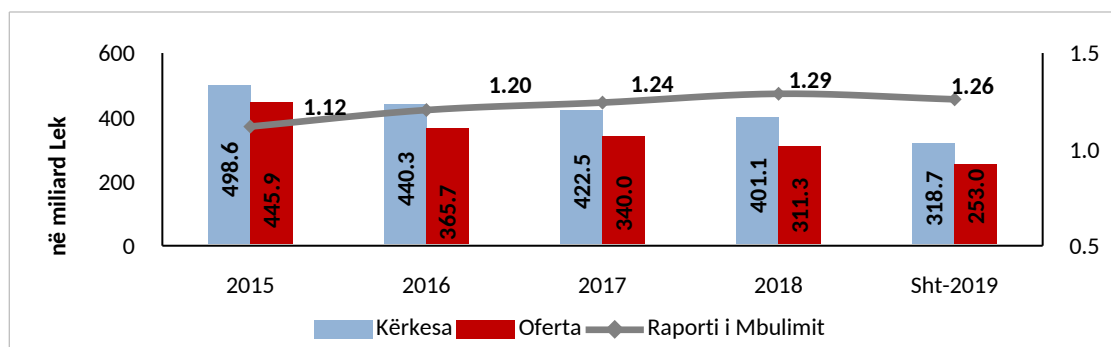
Pavarësisht zhvillimeve pozitive të tregut të brendshëm, portofoli i borxhit vazhdon të jetë i ekspozuar ndaj riskut të rifinancimit dhe riskut të normave të interesit. Nisur nga ky fakt, në të ardhmen, menaxhimi i borxhit të vazhdojë përpjekjet për zgjatjen e mëtejshme të jetëgjatësisë së borxhit të brendshëm, si edhe mbajtjen nën kontroll të peshës së instrumenteve me norma interesi të ndryshueshme.

Zhvillimi i tregut

Tregu primar i titujve shtetërorë gjatë periudhës janar–shtator të vitit 2019, përgjithësisht është karakterizuar nga zhvillime pozitive, ndër të cilat mund të përmenden kërkesa e kënaqshme e tregut në raport me nevojat e qeverisë për huamarrje dhe rënia e normave të interesit në krahasim me ato të vitit 2018.

Gjatë periudhës janar–shtator të vitit 2019, kërkesa për tituj shtetërorë ka rezultuar në vlerën 318.7 miliardë lekë, nga të cilat 190.1 miliardë lekë për bono thesari dhe 128.7 miliardë lekë për obligacione. Kërkesa gjatë nëntëmuorit të vitit 2019 ka qenë relativisht më e lartë se oferta e qeverisë për tituj shtetërorë, duke rezultuar në një raport të përgjithshëm mbulimi prej 1.26.

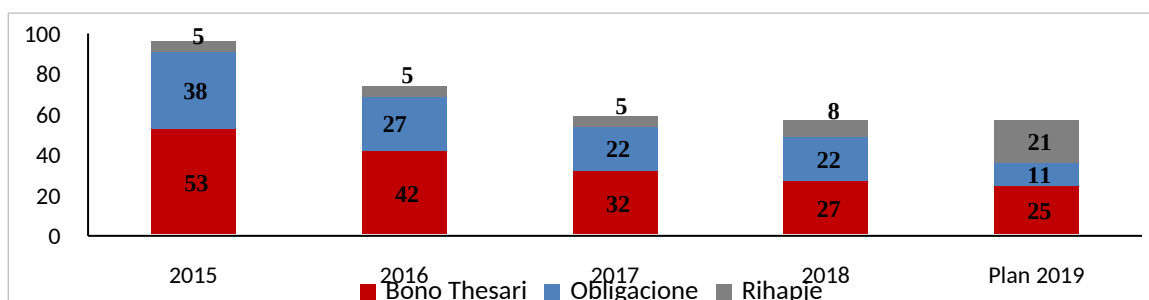
Grafiku 4.5.6 Kërkesa dhe oferta për tituj shtetërorë në tregun e brendshëm

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Në vazhdim të angazhimit të marrë, në lidhje me përmirësimin e mëtejshëm të tregut primar të titujve shtetërorë, si edhe hedhjen e hapave për funksionimin e tregut sekondar, përgjatë vitit 2019 janë ndërmarrë aktivitete që kanë për qëllim reduktimin e fragmentizimit të kërkesës dhe krijimin e madhësive *benchmark* për titujt afatgjatë. Për sa i përket krijimit të madhësive *benchmark*, ka vazhduar implementimi i projektit pilot për emetimin e obligacioneve 5-vjeçare referencë, pasi rezultatet paraprake të këtij projekti kanë qenë pozitive në kuadër të rritjes së aktivitetit të tregtimit të titujve në tregun sekondar. Nisur nga këto rezultate, gjatë vitit 2019 ky projekt është shtrirë edhe te obligacionet 3-vjeçare. Për më tepër, numri i titujve të emetuar është konsoliduar duke përdorur ankandet e rihapjes së titujve ekzistues në vend të emetimeve të reja.

Grafiku 4.5.7 Ecuria e ankandave në tregun primar

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Në periudhën afatmesme, zhvillimi i tregut primar do të bazohet kryesisht në aktivitetet të cilat kanë për qëllim rritjen e likuiditetit, eficiencës dhe transparencës.

Ecuria e normave të interesit

Krahasuar me fundin e vitit 2018, normat e interesit gjatë vitit 2019, kanë shfaqur tendencë rënëse, duke reflektuar vazhdimin e politikave lehtësuese të ndërmarra nga Banka e Shqipërisë, si edhe reduktimin e nevojave për hua të qeverisë në gjysmën e parë të vitit, për shkak të likuiditetit të mjaftueshëm të siguruar nga emetimi i eurobondit gjatë vitit 2018.

Grafiku 4.5.8 Yield-i mesatar i ponderuar

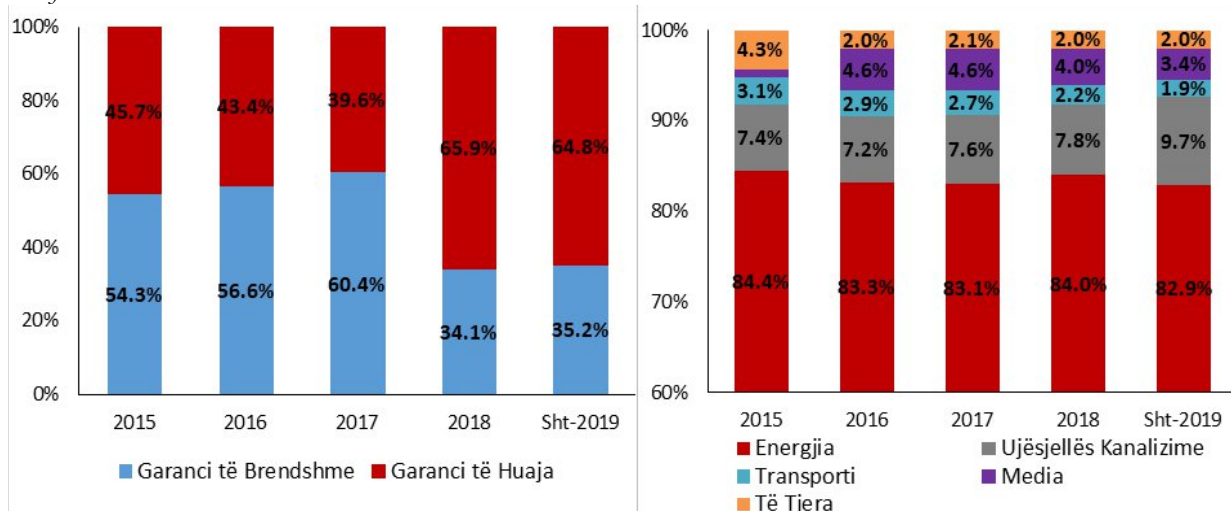
Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Gjatë periudhës afatmesme normat e interesit në tregun e brendshëm pritet të rriten gradualisht, por gjithsesi duke qëndruar në nivele të krahasueshme me mesataren e normat të viteve të fundit.

Detyrimet kontingjente

Në fund të muajit shtator 2019, portofoli i borxhit të garantuar vlerësohet në 43.1 miliardë lekë (2.5% e PBB-së) ose 3.9% e portofolit të borxhit të qeverisjes qendrore. Garancitë në tregun e brendshëm përfaqësojnë 35.2% të totalit të stokut të borxhit të garantuar ose 15.2 miliardë lekë, ndërsa garancitë e emetuara në favor të kreditorëve të huaj përfaqësojnë 64.8% të stokut të borxhit të garantuar ose 28.0 miliardë lekë. Garancitë e brendshme përbëhen nga linja kredie afatshkurtra dhe me norma interesi tregtare, të cilat i janë akorduar KESH sh.a. nga bankat tregtare vendëse. Në dallim nga garancitë e brendshme, garancitë e huaja janë kredi afatgjata të akorduara kryesisht me norma interesi koncesionare.

Grafiku 4.5.9 Garancitë shtetërore

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Në periudhën afatmesme, niveli i garancive është planifikuar të qëndrojë në nivelin 5%–6% ndaj PBB-së dhe garancitë e reja do të emetohen, kryesisht:

- për të mbështetur projektet zhvillimore të cilat kontribuojnë në përmirësimin e infrastrukturës, zhvillimin rajonal, mbrojtjen e mjedisit dhe krijimin e vendeve të reja të punës;
- për të mbështetur masat e mundshme të ndërmarra në rast të përkeqësimit të sistemit financiar;
- për të menaxhuar risqet dhe kostot e portofolit ekzistues të detyrimeve kontingjente.

Koncesionet dhe PPP-të

Ministria e Financave vlerëson dhe miraton paraprakisht të gjitha projektet koncesionare dhe të partneritetit publik privat (PPP), si edhe çdo ndryshim të tyre, nga pikëpamja e implikimeve individuale apo në grup, për shpenzimet buxhetore, deficitin buxhetor, qëndrueshmërinë e borxhit publik dhe detyrimet kontingjente eventuale. Shuma e përgjithshme e pagesave vjetore neto, që kryhen nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme, të cilat rezultojnë nga kontrata koncesionare apo partneriteti publik privat (PPP), si rregull, nuk duhet të tejkalojnë kufirin prej 5 për qind të të ardhurave tatimore faktike të vitit paraardhës buxhetor. Në rast tejkalimi të këtij kufiri, Këshilli i Ministrave merr masa korrektuese në krahun e të ardhurave buxhetore, të nevojshme dhe të mjaftueshme, për t'u rikthyer brenda kufirit të lejuar, gjatë dy viteve të ardhshme buxhetore.

Aktualisht, janë aktive 13 kontrata koncesionare apo partneriteti publik privat (PPP)¹² sipas tabelës 4.5.5 të mëposhtme:

Tabela 4.5.5 Koncesionet/PPP aktive me mbështetje financiare nga buxheti i shtetit

Autoriteti Kontraktor	Nr.	Emërtimi i Kontratës PPP	Viti i fillimit	Viti i përfundimit	Programi	Lloji i shpenzimit	në mijë lekë				
							2019 11 majori	2019 Plan	2020 Parashikimi	2021 Parashikimi	2022 Parashikimi
Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë	1	Ndërtimi, operimi dhe transferimi i inceneratorit për përpunimin e mbetjeve urbane të Bashkisë së Elbasanit	2015	2021	06220	Investime	484,916	661,500	661,500	331,000	0
	2	Ndërtimi, operimi dhe transferimi i inceneratorit për përpunimin e mbetjeve urbane të Bashkisë Fier	2016	2023	06220	Investime	504,576	752,772	752,770	752,770	752,770
	3	Ndërtimi, Operimi dhe Transferimi (BOT) HEC mbi lumin Devoll, rimbursimi i ndërtimit të rrugëve zëvendësuese ¹	2015	2019	04320	Investime	1,505,821	1,580,406	0	0	0
	4	Ndërtimi dhe Operimi i Rugës së Arbit	2018	2030	04520	Investime	2,654,774	2,701,500	3,925,000	3,325,000	3,000,000
	5	Ndërtim, Operim dhe Mirëmbajtje e Rugës Milot-Morinë	2017	2047	04520	Investime	558,598	685,000	720,000	720,000	692,000
	6	Ndërtimi dhe Operimi i Porti Jahteve Orikum - Dukat	2018	2030	04520	Investime	0	0	393,147	1,087,880	1,036,300
	7	Ndërtimi dhe Operimi i Rugës Milot - Ballëdren	2018	2032	04520	Investime	0	0	100,000	100,000	312,000
Ministria e Financave dhe Ekonomisë	1	Shërbimi i Skanimit në Dogana	2013	2030	01150	Komente	1,384,497	1,512,571	1,540,896	1,587,123	1,634,737
Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale	1	Koncesioni/PPP Kontrolli bazë i popullsisë (check up)	2015	2024	07220	Komente	803,076	876,083	876,083	876,083	876,083
	2	Koncesioni/PPP (Ofrimi i setit të personalizuar të instrumenteve kirurgjikale, material mjekësor steril njëpërdorimësh në sallat kirurgjikale, trajtimi i mbetjeve biologjike dhe dezinfektimi i sallave kirurgjikale)	2015	2024	07330	Komente	1,907,940	2,134,827	1,655,322	1,704,982	1,756,211
	3	Koncesioni/PPP (Ofrimi i shërbimit të dializës në 5 spitale rajonale)	2016	2025	07330	Komente	719,650	751,448	688,581	734,021	756,200
	4	Ofrimi i Shërbimeve laboratorike spitale	2019	2028	07330	Komente	0	0	1,280,444	1,290,241	1,300,136
Bashkia Tiranë / Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë	1	Për përmirësimin e infrastrukturës arsimore në Bashkinë Tiranë	2017	2024	09120	Investime	0	0	1,018,303	1,528,336	1,401,505
Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë / Bashkia Tiranë	1	Për ndërtimin e landfillit, inceneratorit dhe rehabilitimin e vendeve ekzistuese Tiranë dhe prodhimin e energjisë elektrike	2017	2046	06220	Komente	977,125	977,125	998,410	1,165,124	1,165,124
TOTALI							11,560,973	12,633,232	14,610,456	15,202,560	14,683,066
Totali i të Ardhurave Tatimore parashikuar për periudhën 2019-2021							448,336,713	465,089,688	490,815,966	...	...
Respektimi i Rregullit Fiskal (përpjesa e pagesave të PPP ndaj totalit të të ardhurave tatimore të vitit paraardhës buxhetor më pak se 5%)							2.8%	3.0%	3.3%	3.3%	3.0%

*Kontrata PPP "Ndërtimi, Operimi dhe Transferimi (BOT) HEC mbi lumin Devoll, rimbursimi i ndërtimit të rrugëve zëvendësuese përfundon në fund të vitit 2019, vit në të cilin parashikohet të kryhet dhe pagesa e fundit.

Për sa i përket respektimit të nenit 4/2, të ligjit nr. 9936, datë 26.6.2008, "Për menaxhimin e sistemit buxhetor", ku përcaktohet, se: "... shuma e përgjithshme e pagesave vjetore neto, që kryhen nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme, të cilat rezultojnë nga kontrata koncesionare apo partneriteti publik privat (PPP), si rregull, nuk duhet të tejkalojnë kufirin prej 5 për qind të të ardhurave tatimore faktike të vitit paraardhës buxhetor", për vitin 2020, vërehet se:

- për vitin 2020, kufiri i lejuar i pagesave neto për kontratat koncesionare/PPP, prej 5% të të ardhurave tatimore të pritshme të vitit 2019, është rreth 22.42 miliardë lekë;
- referuar tabelës X, për vitin 2020 pagesat vjetore neto që parashikohen të kryhen nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme për kontratat koncesionare apo PPP-ve, kapin vlerën rreth 14.6 miliardë lekë;
- rrjedhimisht, në buxhetin 2020 është respektuar kufizimin ligjor i sipërcituar në zbatim të rregullës fiskale respektive, pasi vlera e parashikuar prej 14.6 miliardë lekësh për pagesat vjetore neto të kontratave koncesionare

¹ Kontrata PPP "Ndërtimi, operimi dhe transferimi (BOT) HEC mbi lumin Devoll, rimbursimi i ndërtimit të rrugëve zëvendësuese përfundon në fund të vitit 2019, vit në të cilin parashikohet të kryhet dhe pagesa e fundit.

apo PPP për vitin 2020, përbën vetëm 3.3 për qind të totalit të të ardhurave tatimore të parashikuara për vitin 2019, prej rreth 448.3 miliardë lekësh.

Gjatë vitit 2019, Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka intensifikuar monitorimin e performancës së kontratave koncesionare/PPP-ve me mbështetje buxhetore, duke monitoruar jo vetëm ecurinë e pagesave faktike buxhetore, por edhe treguesit e performancës të planifikuar/të realizuar për secilën kontratë koncesionare/PPP. Duke filluar nga viti 2019, monitorimi dhe raportimi mbi kontratat koncesionare/PPP është institucionalizuar përmes përfshirjes në udhëzimin plotësues nr. 1, datë 17.1.2019, “Për zbatimin e buxhetit të vitit 2019”, të skedulit të detyrueshëm kohor të raportimit të tyre nga çdo autoritet kontraktor dhe të formateve standarde respektive, me qëllim thellimin e analizës dhe rritjen e transparencës. Ky monitorim është kryer në bazë mujore.

Për sa i përket ecurisë faktike të pagesave koncesionare, për periudhën janar–nëntor 2019 dhe pritshmëritë deri në fund të vitit 2019, në vijim jepet një tablo përmbledhëse:

Fondet buxhetore të planifikuara për vitin 2019, me destinacion mbështetjen nga buxheti për kontratat koncesionare/PPP, janë në total rreth 12.63 miliardë lekë. Nga këto, rreth 6.38 miliardë lekë janë investime dhe 6.25 miliardë lekë shpenzime korrente.

Kundrejt faktit të vitit 2018 që kapi vlerën 8.76 miliardë lekë, plani 2019 rezulton 44.2% më i lartë ose rreth 3.87 miliardë lekë më shumë.

Pagesat faktike, në total për 11-mujorin 2019, rezultojnë 11.56 miliardë lekë ose 91.5% e planit vjetor 2019, të ndryshuar. Nivelin më të lartë të pagesave e ka shënuar muaji janar, me 2.9 miliardë lekë nga të cilat 2.52 miliardë lekë është pagesa për kontratën e MIE-s “Ndërtimi dhe operimi i Rrugës së Arbrit”, specifikisht për ndërtimin, operimin dhe mirëmbajtjen e kësaj kontrate.

Krahasuar me pagesat faktike për 11-mujorin e vitit 2018, fakti 11-mujor i vitit 2019 rezulton në masën 4.1 miliardë lekë më shumë ose 55.9 për qind më i lartë.

Theksojmë faktin, se për kontratën koncesionare/PPP, “Ndërtimi i rrugës së Arbrit”, në vitin 2018 nuk ka pasur asnjë pagesë buxhetore.

Bazuar në parashikimin e ecurisë së pagesave për muajin e fundit të vitit 2019, fondi i planifikuar për t’u shpenzuar është 742.5 milionë lekë, nivel ky që do të përmbushte 97.4% planin vjetor për vitin 2019.

4.4 Analiza e ndjeshmërisë dhe krahasimi me programin e mëparshëm

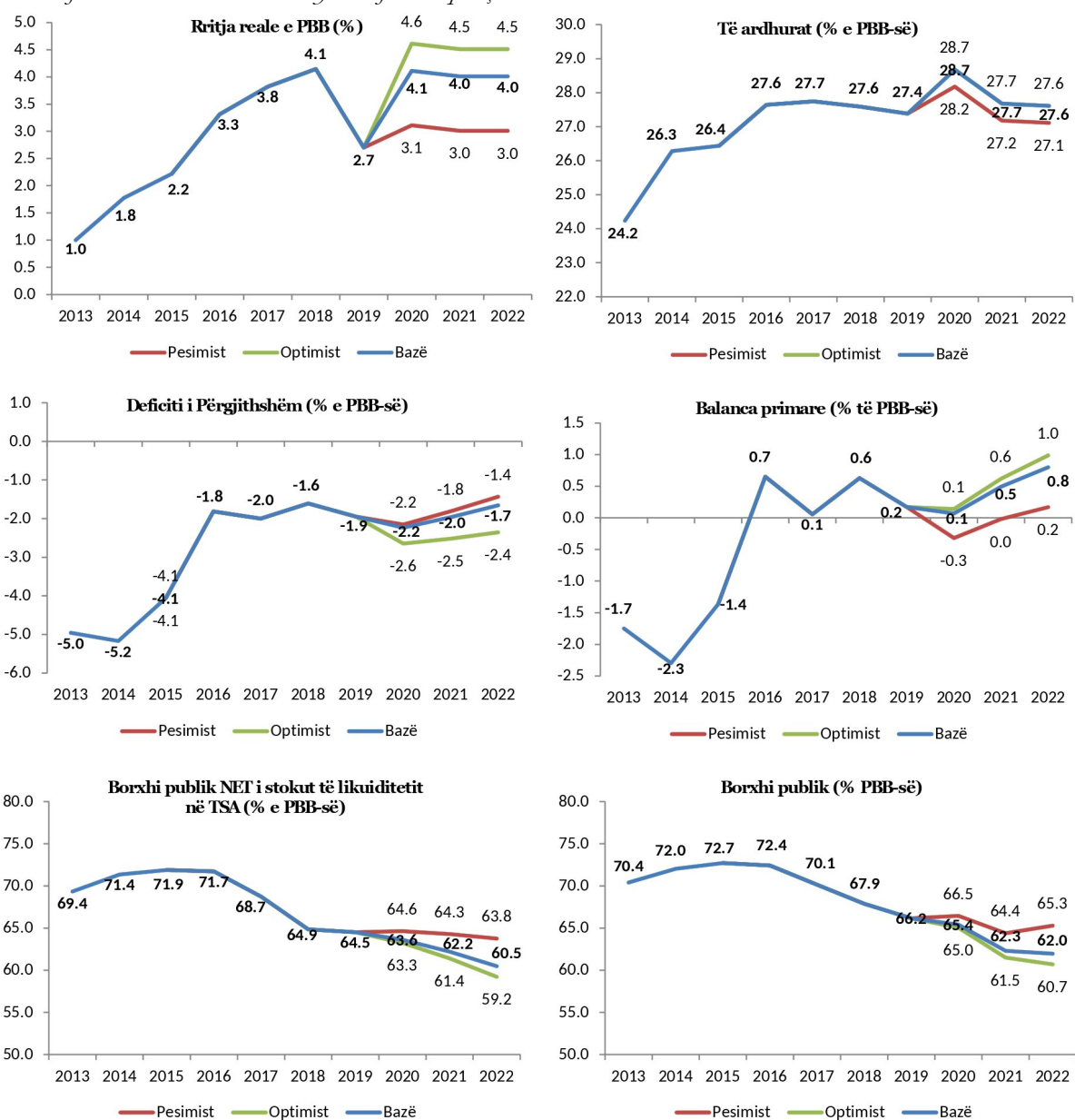
Ky seksion paraqet ndikimet e pritshme në kuadrin fiskal, si dhe rregullimet e mundshme të politikave fiskale. Kjo është në përputhje me të dy skenarët alternativë makroekonomikë të paraqitura në nenin 3.3.

Në rastin e skenarit “pesimist”, i cili supozon një rritje të konsiderueshme më të ulët se parashikimi i skenarit bazë gjatë çdo viti, kuadri fiskal përkatës do të bazohet në elasticitetin më të ulët të taksave se në skenarin bazë. Ky supozim reflekton arsyetimin se në përgjithësi një nivel dukshëm më i ulët i rritjes ekonomike pritet të çojë në arkëtim më të ulët të taksave për një numër komponentësh kryesorë të taksave. Ndërsa në rastin e skenarit “optimist” makroekonomik, të ardhurat ndaj PBB-së janë supozuar më të larta se në skenarin bazë.

Politika e konsoliduar fiskale është planifikuar të ruhet në çdo skenar makroekonomik. Megjithatë, objektivi sasior i deficitit fiskal vjetor ndryshon pak në çdo skenar, duke pasqyruar një rregullim kundër ciklik ndaj dinamikave të ndryshme të supozuara të ciklit ekonomik. Më konkretisht, është parashikuar një relaksim i objektivit të deficitit fiskal në rastin e skenarit “pesimist” dhe një konsolidim i fortë fiskal në rastin e skenarit “optimist”. Pjesa e humbur (shtrëngim) e objektivit nominal të deficitit në skenarin “pesimist” (“optimist”) është sa gjysma e devijimit të të ardhurave totale në secilin prej skenarëve alternativë kundrejt skenarit bazë. Borxhi publik pritet të reduktohet në çdo skenar. Megjithatë, në kundërshtim me skenarin bazë makroekonomik, trajektorja e reduktimit të borxhit publik është më i zbutur në rastin e skenarit “pesimist”, si dhe në rastin e skenarit “optimist”.

Pjesa kryesore e shpenzimeve të cilat janë planifikuar për të absorbuar shumicën e efekteve fiskale në rastin e secilit skenar alternativ janë: Shpenzimet korrente me financim të brendshëm. Edhe pse ekziston një linjë e qartë e kontigjencave për goditjet në normat e interesit në buxhetet afatmesme, si dhe kontingjenca të tjera të nënkuptuara, ne nuk llogarisim përdorimin *ex ante* të tyre për të përmbushur objektivat e deficitit në skenarin pesimist. Sidoqoftë, në praktikë (*ex post*), në rast se të ardhurat rezultojnë të jenë më të ulëta se në skenarin bazë, por në të njëjtën kohë nuk do të ketë goditje të normave të interesit dhe për më tepër nuk ka shpenzime shtesë në zërin e interesave, si te skenari i buxhetimit bazë (që është rasti më i besueshëm), atëherë një hapësirë fiskale që varion prej 0.3% të PBB-së për çdo vit do të ishte automatikisht në dispozicion për të absorbuar një pjesë të presioneve fiskale në rast të një skenari pesimist. Gjithashtu, nevojat më të larta për financimin e deficitit në rastin e skenarit “pesimist” pritet të mbulohen nga huamarrja e brendshme neto më e lartë. Implikimet fiskale të skenarëve alternativë makroekonomikë janë paraqitur në tabelën dhe grafikët në vijim.

Grafiku 4.6.1 Indikatorët kryesorë fiskalë për çdo skenar

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Tabela 4.6.1 Indikatorët kryesorë fiskalë për çdo skenar

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
							Vler	Para	Para	Para
Të ardhurat totale (në miliard Lek)										
Bazë	327.2	366.7	379.2	407.0	430.4	449.9	462.5	509.7	520.4	549.5
Pesimist								496.0	501.2	524.2
Optimist								512.1	525.4	557.5
Shpenzimet totale (në miliard Lek)										
Baza nga e cila :	394.1	438.8	437.4	433.7	461.4	476.1	495.4	549.4	557.3	582.4
(% PBB)	29.2%	31.5%	30.5%	29.5%	29.7%	29.2%	29.3%	30.9%	29.6%	29.3%
Shpenzimet korrente	328.6	341.0	350.8	368.7	382.3	397.3	420.0	446.0	466.8	486.0
(% PBB)	24.3%	24.4%	24.5%	25.0%	24.6%	24.4%	24.9%	25.1%	24.8%	24.4%
Shpenzimet kapitale nga të cilat:	65.5	60.7	63.1	59.5	68.5	78.4	75.4	101.6	88.6	94.4
(% PBB)	4.8%	4.4%	4.4%	4.0%	4.4%	4.8%	4.5%	5.7%	4.7%	4.7%
Financim i brëndshëm	36.7	34.0	38.1	39.1	46.2	52.2	50.4	52.3	52.6	58.2
Financim i jashtëm	28.8	26.8	24.9	20.4	22.3	26.2	24.9	29.3	31.1	34.2
Pesimist nga e cila :								542.5	547.7	569.7
(% PBB)								30.8%	29.7%	29.5%
Shpenzimet korrente								446.0	466.8	486.0
(% PBB)								25.3%	25.3%	25.1%
Shpenzimet kapitale nga të cilat:								94.8	79.0	81.7
(% PBB)								5.4%	4.3%	4.2%
Financim i brëndshëm								45.5	43.0	45.6
Financim i jashtëm								29.3	31.1	34.2
Optimist nga e cila :								550.6	559.8	586.4
(% PBB)								30.8%	29.5%	29.0%
Shpenzimet korrente								446.0	466.8	486.0
(% PBB)								25.0%	24.6%	24.1%
Shpenzimet kapitale nga të cilat:								102.9	91.1	98.4
(% PBB)								5.8%	4.8%	4.9%
Financim i brëndshëm								49.3	52.1	59.2
Financim i jashtëm								29.3	31.1	34.2
Deficiti i Përgjithshëm (% e PBB-së)										
Bazë	-5.0	-5.2	-4.1	-1.8	-2.0	-1.6	-1.9	-2.2	-2.0	-1.7
Pesimist			-4.1	-1.8	-2.0	-1.6	-1.9	-2.6	-2.5	-2.4
Optimist			-4.1	-1.8	-2.0	-1.6	-1.9	-2.2	-1.8	-1.4
Financimi i deficitit të përgjithshëm (në miliard Lek)										
Bazë nga e cila :	66.9	72.1	58.2	26.7	31.0	26.2	32.9	39.7	36.9	32.9
Huamarrja e brëndshme neto	46.3	38.2	-17.3	10.6	16.3	19.6	18.5	29.9	22.9	22.9
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:	10.8	29.9	64.6	17.5	29.1	33.1	-7.5	14.2	-16.1	37.7
Mbështetje buxhetore nga IFIs	0.0	30.5	111.5	21.1	31.3	0.9	1.6	3.5	7.0	0.0
Tjetër, huamarrja e jashtme	9.6	1.3	-43.9	-3.2	-2.4	32.1	-9.1	10.7	-23.1	37.7
Pesimist nga e cila :								46.5	46.5	45.6
Huamarrja neto e brëndshme								36.7	32.5	35.6
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:								14.2	-16.1	37.7
Mbështetje buxhetore nga IFIs								3.5	7.0	0.0
Tjetër, huamarrja e jashtme								10.7	-23.1	37.7
Optimist nga e cila :								38.5	34.4	28.9
Huamarrja neto e brëndshme								28.7	20.4	18.9
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:								14.2	-16.1	37.7
Mbështetje buxhetore nga IFIs								3.5	7.0	0.0
Tjetër, huamarrja e jashtme								10.7	-23.1	37.7
Balanca primare (% të PBB-së)										
Bazë	-1.7	-2.3	-1.4	0.7	0.1	0.6	0.2	0.1	0.5	0.8
Pesimist			-1.4	0.7	0.1	0.6	0.2	-0.3	0.0	0.2
Optimist			-1.4	0.7	0.1	0.6	0.2	0.1	0.6	1.0
Borxhi publik NET i stokut të likuiditetit në TSA (% e PBB-së)										
Bazë	69.4	71.4	71.9	71.7	68.7	64.9	64.5	63.6	62.2	60.5
Pesimist			71.9	71.7	68.7	64.9	64.5	64.6	64.3	63.8
Optimist			71.9	71.7	68.7	64.9	64.5	63.3	61.4	59.2
Borxhi publik total (% PBB-së)										
Bazë	70.4	72.0	72.7	72.4	70.1	67.9	66.2	65.4	62.3	62.0
Pesimist			72.7	72.4	70.1	67.9	66.2	66.5	64.4	65.3
Optimist			72.7	72.4	70.1	67.9	66.2	65.0	61.5	60.7

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

4.7 Qeverisja fiskale dhe kuadri buxhetor

Qeverisja fiskale dhe kuadri buxhetor janë çështjet kryesore të ciklit të Menaxhimit të Financave Publike (MFP). Reforma e MFP-së është në zbatim. Gjatë vitit 2019, Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka përgatitur strategjinë e re të MFP-së, 2019-2022. Strategjia u miratua me vendim të Këshillit të Ministrave më 18 dhjetor 2019. Ajo zëvendëson strategjinë e mëparshme të periudhës 2014-2020, duke u bazuar në rishikimin afatmesëm të vitit 2018 (RA) të Strategjisë, e cila synon zgjatjen e strategjisë dhe planin e veprimit për MFP përtej vitit 2020, me dy vite shtesë deri në vitin 2022, për të mundësuar një kalim të lehtë në Instrumentin e Ndhmës Paraadherimit (IPA) pas vitit 2020.

Programi do të përshkruajë ndryshime të parashikuara në qeverisjen fiskale të vendit, d.m.th., në grupin e mekanizmave, rregullave dhe institucioneve që mbështesin politikën fiskale, siç janë:

1. Rregullat fiskale numerike

Objektivi kryesor i qeverisë në strategjinë e re të MFP-së, 2019-2022, do të vazhdojë të jetë forcimi i kuadrit afatmesëm makrofiskal, duke përmirësuar rregullat procedurale që do të kërkojnë të eliminojnë riskun e paragjyqimeve sistematike optimiste në parashikimet e PBB-së dhe të ardhurave nga buxheti. Gjithashtu, qeveria do të përpikët të forcojë më tej monitorimin dhe menaxhimin e riskut fiskal. Qeveria e Shqipërisë do të punojë për të adresuar rekomandimin e bërë nga vlerësime të ndryshme që kuadri fiskal duhet të strukturohet rreth një spirance fiskale më operative, siç është bilanci primar, se sa raporti i borxhit dhe që në mënyrë që borxhi të jetë në një rënie derisa të arrijë 45 për qind të PBB-së, dhe të përgatisë një udhëzim operacional.

2. Institucionet e pavarura fiskale për të monitoruar performancën fiskale dhe/ose këshillojnë qeverinë për çështje të politikës fiskale

Qeveria, krijimin e planifikuar, fillimisht të një këshilli fiskal, e zëvendësoi me futjen e rregullave fiskale në LOB, i cili ka bërë të mundur që MFE-ja të ketë një spirancë efektive për përcaktimin e hapësirave fiskale, duke filluar me buxhetin e vitit 2017. Ndryshimet në LOB janë të hollësishme dhe të qarta. Ata arrijnë të njëjtin objektiv me atë të një këshilli fiskal, d.m.th., parashikime më realiste të të ardhurave dhe shpenzimeve. Në kontekstin e administratës publike shqiptare, ato kanë përparësinë e të qenit të përfshirë në ligj dhe të jenë menjëherë të zbatueshëm.

3. Kuadri buxhetor afatmesëm

Shumë boshllëqe janë identifikuar në procesin e PBA-së. Me ndihmën e asistencës teknike të MFP-së, janë adresuar disa nga këto dobësi, për shembull, miratimi i një metodologjie të re për përgatitjen e PBA-së dhe udhëzimeve të reja për përgatitjen e buxhetit. Këto ndryshime rregullatore kanë kontribuar në forcimin e kapacitetit të MFE-së dhe të ministrive të linjës për formulimin dhe përgatitjen e PBA-së dhe të buxhetit, por ende duhet të punohet për të forcuar rolin udhëzues të dokumentit të PBA-së dhe cilësinë e fazës strategjike të përgatitjes së buxhetit. Për më tepër, rishikimi i parashkrimeve të kërkesave buxhetore të institucioneve buxhetore zbuloi se më shumë theks duhet t'i kushtohet zbatimit të buxhetimit, bazuar në performance, ku bëhet përcaktimi i qëllimeve strategjike, objektivave dhe treguesve të rezultatit në nivel programi. Buxhetimi i Përgjegjshëm Gjinnor (BPGJ) në Shqipëri ka përparuar gjatë pesë vjetët e fundit. Ndryshimet e fundit në LOB më 2016, si dhe ligji i financave vendore i miratuar në vitin 2017, kanë bërë që të gjithë institucionet e pushtetit qendror dhe vendor të menaxhojnë të gjitha politikat dhe buxhetet e tyre, në përputhje të plotë me parimet e barazisë gjinore. Megjithatë, ekzistojnë ende sfida të konsiderueshme në strategjinë e MFP-së, 2019-2022, në mënyrë që të zbatohet plotësisht BPGJ-ja në ciklin MFP, në nivelin qendror dhe vendor.

4. Përdorimi i parashikimeve reale, të paanshme për planifikimin e buxhetit dhe vlerësimin e rregullt të tyre

Siç u shpjegua më lart, përmirësimi i rregullave procedurale do të çojë në eliminimin e rrezikut sistematik optimist të paragjyqimeve në parashikimet e PBB-së dhe të ardhurave buxhetore. Për këtë qëllim, në Strategjinë e re të MFP-së, MFE-ja ka planifikuar të blejë dhe të përdorë një softuer të përshtatshëm të TI-së, për modelet e parashikimit të të ardhurave dhe të përgatisë udhëzimet për përdoruesit që të përdorin, siç duhet modelet e të ardhurave nga taksat.

5. Disponueshmëria dhe cilësia e të dhënave fiskale dhe përputhja me standardet ESA

Progres është arritur drejt fuqizimit të INSTAT-it, megjithatë në strategjinë e MFP-së, 2019–2022, është përfshirë përgatitja e një sistemi statistikor gjithëpërfshirës, të standardizuar për njësitë e qeverisë së përgjithshme, i cili do të duhet të përgatitet dhe do të shoqërohet me rishikime të politikave, procedurave standarde dhe formateve për të mundësuar përgatitjen e raporteve sipas ESA 2010. Në këtë kontekst, forcimi i grupit ndërinstitucional të punës dhe zhvillimi i një sistemi të integruar të përpilimit të SFQ-së do të jetë në fokus në vitet e ardhshme, si pjesë e strategjisë së MFP-së, 2019–2022. Për më tepër, tabelat e njoftimeve për EDP-në janë dërguar rregullisht në EUROSTAT që nga viti 2014, megjithatë kërkojnë zhvillime të mëtejshme.

4.8 Fiscal governance and budgetary frameworks

Autoritetet pritet të shpalosin strategjinë e tyre të politikave, në lidhje me qëndrueshmërinë e financave publike. Në mbështetje të kësaj strategjie, programet do të paraqesin një analizë të qëndrueshmërisë afatgjatë të financave publike, veçanërisht, në dritën e tendencave të parashikuara në shpenzimet e pensioneve dhe kujdesit shëndetësor. Politikat themelore duhet të përshkruhen siç duhet dhe parashikimet duhet të bazohen në “skenari aktual i politikës”. Në rast të reformave të planifikuara, por ende jo të implementuara, duhet të ofrohet një tabelë alternative e “skenarit të reformës” dhe të përshkruhen reformat, siç janë në fushën e pensioneve dhe kujdesit shëndetësor.

Strategjia e MFP-së, 2019–2022, synon të konsolidojë mësimet e marra dhe rezultatet e rena dakord pas rishikimit afatmesëm të realizuar në 2018 dhe të shërbejë si një kuadër dhe udhëzues për të udhëhequr përmirësimet në rezultatet e MFP-së, për vitin 2019–2022. Kjo strategji e rishikuar mundëson që qeveria e Shqipërisë të përfshijë masat e kërkuara të MFP-së që janë shfaqur që nga viti 2014, brenda këtij kuadri, në mënyrë që këto prioritetet të adresohen në mënyrë efektive. Edhe pse janë bërë ndryshime në strategji, themeli mbetet i njëjtë me vizionin dhe objektivin e përgjithshëm që ruhet:

Vizioni i Strategjisë së Reformës së MFP-së është të sigurojë një sistem të financave publike që promovon transparencën, përgjegjshmërinë, disiplinën fiskale dhe efikasitetin në menaxhimin dhe përdorimin e burimeve publike për ofrimin e shërbimeve më të mira dhe zhvillimin ekonomik.

Objektivi i përgjithshëm i Strategjisë së Reformës së MFP-së është të arrihet një buxhet më i balancuar dhe i qëndrueshëm me një raport të zvogëluar të borxhit përmes menaxhimit më të fortë financiar dhe proceseve të kontrollit dhe auditimit dhe, kur ekzekutimi i buxhetit është i lidhur siç duhet me politikat e qeverisë. Strategjia është riorganizuar për të reflektuar prioritetet në ndryshim të reformave të MFP-së, që nga viti 2014, dhe tani adresohet përmes shtatë (jo gjashtë) “Objektivave specifike” (më parë shtyllat), në përputhje me kuadrin e rishikuar strategjik të planifikimit dhe monitorimit që është prezantuar së fundmi nga Kryeministria (KM):

Objektivi specifik 1. Kuadri fiskal i qëndrueshëm dhe i matur. Përmes këtij objektivi, qeveria pret që të ketë një kuadër të kujdesshëm makroekonomik dhe politikë fiskale që synon uljen e raportit të borxhit/PBB-së, për një periudhë afatmesme në 60 për qind dhe të mbajë në mënyrë më efektive risqet fiskale.

Objektivi specifik 2. Planifikim i integruar dhe efikas. Qeveria njeq nevojën për të përafruar më tej dokumentet kryesore të planifikimit të qeverisë, të tilla si Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (SKZHI-II), Strategjitë Sektoriale dhe Programi Buxhetor Afatmesëm (PBA), që janë në fokus të objektivit specifik 2. Proceset e buxhetit vjetor dhe PBA-së do të vazhdojnë të përmirësohen dhe detyrimet e prapambetura do të minimizohen. Gjithashtu është e rëndësishme që Menaxhimi i Investimeve Publike (PIM) të drejtohet ndërmjet MFE-së dhe KM-së dhe që mbikëqyrja të forcohet.

Objektivi specifik 3. Mobilizimi i të ardhurave. Fokusi i objektivit specifik 3 është rritja e mobilizimit të të ardhurave me përmirësim të efikasitetit në mbledhjen e burimeve të të ardhurave, që përfshijnë si tatimet dhe doganat që çojnë në një stabilitet më të madh në

financimin e buxhetit në nivelin kombëtar dhe atë të qeverisjes vendore (QV). Informaliteti gjithashtu do të zvogëlohet.

Objektivi specifik 4. Ekzekutimi efektiv i buxhetit. Do të fokusohet në integrimin e plotë të Sistemit të Informacionit të Menaxhimit Financiar (SIMF) me sistemet e tjera të MFP-së, duke minimizuar operacionet manuale dhe duke siguruar më shumë saktësi dhe afat për raportimin e të gjitha operacioneve financiare të qeverisë. Qëllimi i tij i përgjithshëm është të sigurojë përdorim efikas dhe efektiv të burimeve buxhetore të miratuara. Ndërhyrjet do të synojnë minimizimin e detyrimeve të prapambetura; të ulin kostot e huamarrjes dhe rritjen e efikasitetit dhe transparencës së sistemit të prokurimit.

Objektivi Specifik 5. Transparenca e financave publike. Ky objektivi kërkon përgjegjëshmëri dhe transparencë të përmirësuar nëpërmjet raportimit më të mirë të performancës financiare dhe jofinanciare, në përputhje me standardet ndërkombëtare për të përmirësuar mbulimin, cilësinë dhe aksesin e informacionit mbi financat publike. Përpjekje të mëtejshme do të bëhen për të përfshirë publikun në procesin e buxhetimit.

Objektivi specifik 6. Kontroll efektiv i brendshëm. Në fokus të këtij objektivi janë disiplina financiare, kontrolli dhe transparenca përmes Auditimit të Brendshëm (AB), Kontrollit të Menaxhimit Financiar (KMF) dhe Inspektimit Financiar Publik të përmirësuar dhe efikas në nivelet qendrore dhe vendore.

Objektivi specifik 7. Mbikëqyrja efektive e jashtme e financave publike. Së fundmi, ky objektivi kërkon të rrisë mbikëqyrjen efektive të jashtme të financave publike, duke rritur aftësinë e Institucionit Suprem të Auditimit të Shqipërisë (ALSAI) (i njohur si Kontrolli i Lartë i Shtetit (KLSH)). Auditimet financiare dhe të performancës do të rriten, kështu që vlera dhe përfitimet e tyre për shoqërinë mund të maksimizohen.

Në kuadër të zbatimit të strategjisë së MFP-së, 2019–2022, qeveria e Shqipërisë do të promovojë dhe do të thellojë reformat për të përshpejtuar zbatimin e tyre dhe për të përmbushur objektivat gjatë 2019–2022. Fokusi i qeverisë në këtë dokument do të jetë: ulja e borxhit publik; shlyerja dhe parandalimi i detyrimeve të prapambetura; mobilizim i vazhdueshëm për të mbledhur të ardhurat nga tatimet dhe doganat; të përmirësojë menaxhimin e projekteve të investimeve publike përfshirë partneritetet publike dhe koncesionet; sigurimi i një lidhje më të mirë të planeve strategjike me Programin Buxhetor Afatmesëm; një angazhim më i strukturuar dhe në kohë me qytetarët, organizatat e shoqërisë civile dhe akademinë për planifikimin, monitorimin dhe raportimin e buxhetit; rritje e përpjekjeve për të përmirësuar shkallën e zbatimit të rekomandimeve dhe gjetjeve të Kontrollit të Lartë të Shtetit.

5. REFORMAT STRUKTURE PARËSORE MË 2020–2022

5.1 Identifikimi i pengesave kyçe për zhvillim dhe për konkurrueshmëri dhe për rritje përfshirëse

Programi i mëparshëm i Reformës Ekonomike (ERP) përvijoi diagnostikimin e hollësishëm të pengesave për konkurrencën dhe për rritjen e mëtejshme ekonomike dhe zhvillimin e Shqipërisë, dhe përfshiu masa reformash që synojnë adresimin e tyre. Për shkak të natyrës së këtyre reformave strukturore dhe pengesave që adresojnë, procesi pritet të vazhdojë në afat të gjatë.

Megjithëse raportet e ndryshme të prodhuara nga organizatat ndërkombëtare deklarojnë se konkurrenca e Shqipërisë është përmirësuar, janë identifikuar pengesa të cilat duhet të adresohen në mënyrë që të sigurohet zhvillimi i mëtejshëm në vend. Raporti i FMN-së i korrikut 2019 deklaroi se gjatë periudhës afatmesme, rritja e PBB-së parashikohet të rritet, pasi aktiviteti pritet të nxitet si pasojë e rritjes në BE, duke rritur pjesëmarrjes në tregun e punës, forcimin gradual të eksporteve përfshirë turizmin dhe investimet e nevojshme për ngushtimin e hendekut të madh të infrastrukturës së vendit. Për këtë qëllim, reformat strukturore në ata sektorë shihen si përparësi nga qeveria dhe do të vazhdojnë të përfshihen në ERP.

Raporti i të bërit biznes 2020 identifikoi pengesat në lidhje me përmirësimin e të bërit biznes dhe rritjen e konkurrencës së përgjithshme, ku ekonomia shqiptare duhet të përmirësohet në

vijim: “trajtimi i lejeve të ndërtimit”, “marrja e energjisë elektrike”, “regjistrimi i pronës”, “mbrojtja e investorëve të pakicave”, “pagimi i taksave” dhe “zbatimi i kontratave”.

Në raportin e 2019-ës për Shqipërinë, Komisioni Evropian përcakton se vendi ynë ka bërë një përparim dhe është e përgatitur në mënyrë të moderuar në zhvillimin e një ekonomie funksionale të tregut. Sipas raportit, rritja ekonomike u rrit më tej dhe papunësia u ul. Ka pasur një rritje të fortë në eksporte dhe bankat pësuan një ulje të numrit të kredive të këqija dhe të përdorimit të valutës së huaj. Mjedisi i biznesit është përmirësuar në disa aspekte, ndërsa zbatimi i reformës në drejtësi pritet të kontribuojë në forcimin e mjedisit të biznesit dhe tërheqjen e investimeve. Raporti vazhdon të thotë se është arritur një përparim në rritjen e pjesëmarrjes së tregut të punës dhe cilësinë dhe efektivitetin e institucioneve dhe shërbimeve të tregut të punës, megjithatë shkalla e punësimit dhe pjesëmarrja e tregut të punës mbetin të ulëta, ndërsa ekonomia informale është ende një ofrues i rëndësishëm i punës.

Raporti i OECD-së *Competitiveness in SEE: A Policy Outlook 2018*, shton se investimet në rritje në arsim dhe kompetenca janë thelbësore për rritjen e kapitalit njerëzor dhe përmirësimin e produktivitetit të punës, si një shtytës afatgjatë të konkurrencës ekonomike. Mbyllja e hendekut midis nevojave të sektorit privat dhe aftësive të ofruara nga sistemi arsimor është thelbësore për uljen e shkallës së papunësisë, veçanërisht në mesin e të rinjve (raportuar me 20.9% në korrik 2019). Politikatat e aktivizimit duhet të mbështesin gratë, të rinjtë dhe grupet e cënueshme për të gjetur punë të përshtatshme dhe për të rritur mundësitë e tyre të punësimit.

Sipas Indeksit të Performancës Industriale Konkurruese të UNIDO-s për 2019–ën, Shqipëria renditet në vendin e 109-të nga 150 vende, duke zbritur me 5 vende nga viti i kaluar. Gati 80% e sektorit të prodhimit përbëhet nga teknologjia e ulët, e ndjekur nga ajo e bazuar në burime, ndërsa teknologjia e lartë është pothuajse joekzistente me 0.2%. Ka nevojë për një zhvendosje drejt prodhimit me vlerë të lartë të shtuar, veçanërisht prodhim i bazuar në teknologji të lartë, e cila do të rritë vlerën e shtuar për frymë të prodhimit, duke u përkthyer në standarde më të mira jetese për qytetarët.

5.2 Përmbledhje e masave të reformave

I. Energjia dhe transporti
<i>Reforma 01: Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë</i>
<i>Reforma 02: Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes promovimit të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe përmirësimi i eficiencës së energjisë</i>
<i>Reforma 03: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit bekurudhor Durrës–Rinas–Tiranë</i>
II. Bujqësia, industria dhe shërbimet
<i>Reforma 04: Defragmentimi dhe konsolidimi i tokës bujqësore</i>
<i>Reforma 05: Reforma e ujësjellës-kanalizimeve</i>
<i>Reforma 06: Rritja e standardeve të shërbimeve në sektorin e turizmit</i>
III. Klima e biznesit dhe reduktimi i ekonomisë informale
<i>Reforma 07: Reforma e taksës së pronës dhe krijimi i kadastrës fiskale</i>
<i>Reforma 08: Zhvillimi i kuadrit ligjor në mbështetje të start up inovative</i>
<i>Reforma 09: Përmirësimi i aksesit në financë për NVM-të</i>
<i>Reforma 10: Modernizimi i instrumenteve të pagesave retail</i>
IV. Kërkim, zhvillim dhe inovacion, dhe ekonomia digjitale
<i>Reforma 11: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale të sistemit të kërkim dhe inovacion</i>
<i>Reforma 12: Zhvillimi i infrastrukturës broadband dhe ekonomisë digjitale</i>
V. Tregtia
<i>Reforma 13: Lehtësimi i lëvizjes ndërkuftare të mallrave</i>
V. Arsimi dhe aftësitë
<i>Reforma 14: Finalizimi i reformës kurrikulare parauniversitare, trajnimi dhe punësimi i mësuesve</i>
<i>Reforma 15: Arsimi përfshirës</i>
<i>Reforma 16: Modernizimi i financimit të sistemit arsimor parashkollor</i>
<i>Reforma 17: Përmirësimi i cilësisë dhe mbulimit të AFP-së, duke siguruar lidhjet me tregun e punës</i>
VI. Punësimi dhe tregu i punës
<i>Reforma 18: Përmirësimi i punësueshmërisë së papunësuarve punëkërkues nga grupet më të cënuara përmes adresimit më të mirë të</i>

VII. Mbrojtja dhe përfshirja sociale*Reforma 19: Forcimi i mbrojtjes sociale dhe masave të përfshirjes sociale*

Masat e reformës pjesë të ERP-së, 2019–2021, nën fushën tematike të “mjedisi i biznesit dhe ulja e ekonomisë informale”, përkatësisht reforma 7, “Ulja e barrës rregullatore për bizneset”, dhe reforma 8, “Ulja e burokracisë dhe rritja e efikasitetit të institucioneve që ofrojnë shërbime për qytetarët dhe sipërmarrësit “janë tërhequr nga ERP-ja, 2020–2022, sepse objektivi i tyre kryesor cilësohet i arritur: ulja e burokracisë, zvogëlimi i barrës administrative dhe transferimi 100% në shërbimet *online*. Duke filluar nga 1 janari 2020, 472 shërbime do të ofrohen *online*, pra 100% e shërbimeve *online*. Në qershor 2020 blloku i dytë i shërbimeve do të jetë në dispozicion *online* dhe deri në fund të vitit 2020, të gjitha shërbimet do të vihen në dispozicion në internet. Aktivitetet e masave konsiderohen si veprimtari ditore funksionale të autoriteteve qeveritare.

Gjithashtu, masa e reformës 10, “Sigurimi i një regjimi të vetëm dhe transparent të investimeve ligjore në vend” është tërhequr nga ERP-ja, 2020–2022, pasi projektligji është konsoliduar dhe përfunduar dhe pritet që së shpejti të kalojë në parlament për miratim. Masa e reformës konsiderohet, gjithashtu, e maturuar.

5.3 Analiza sipas fushave dhe masave të masave të reformave

5.3.1 Reformat në tregun e energjisë dhe transportit

a) *Analiza e pengesave kryesore*

Sektori i energjisë është një nga sektorët strategjikë në Shqipëri dhe vazhdon të mbetet prioritet i qeverisë, duke pasur parasysh larminë e burimeve të energjisë (ujë, erë, diellor, naftë, gaz etj.) që vendi ynë posedon, të cilat deri më tani nuk janë shfrytëzuar plotësisht. Referuar Strategjisë Kombëtare të Energjisë, 2018–2030, sektori i energjisë ka potencialin e të qenit një burim i qëndrueshëm i rritjes për vendin në terma afatshkurtër drejt mesatarë dhe afatgjatë. Importet e energjisë elektrike (60% e konsumit vjetor/nevojës) mbeten të larta dhe kërkojnë përdorim më të mirë të të gjitha burimeve potenciale të energjisë të disponueshme. Në thelb, Shqipëria ka potencialin për të rritur sasinë e energjisë elektrike të prodhuar brenda vendit dhe, për këtë arsye, të zvogëlojë importet e nevojshme të energjisë. Pothuajse 100% e energjisë elektrike e prodhuar në Shqipëri prodhohet nga HEC-et, por vetëm 50% e këtij potenciali është përdorur dhe prodhimi i energjisë elektrike varet shumë nga paqëndrueshmëria e rrjedhës së ujit në kaskadën e lumit Drin.

Bazuar në raportin ERE të 2018–ës, kapaciteti i instaluar (i licencuar) në vendin tonë është 2.204 mw, nga të cilat 1.448 mw është kapaciteti i instaluar i hidrocentraleve (HEC) në kaskadën e lumit Drin të shoqërisë KESH sh.a., 756 mw kapaciteti total i instaluar nga prodhuesit privatë/koncesionarëve të energjisë elektrike dhe 98 mw, kapaciteti i instaluar i TEC-it të Vlorës. Prodhimi neto i energjisë elektrike nga HEC-et në vend ishte 8,552,152 mwh. Prodhimi publik neto i energjisë elektrike është realizuar 100% nga HEC-et, prej të cilave 5,850,932 mwh është prodhuar nga KESH (prodhues publik, që është 68.4% e prodhimit të përgjithshëm) dhe 2.701.220 mwh nga HEC-et e tjera (31.6% e prodhimit të përgjithshëm). Prodhimi nga HEC-et në kaskadën e lumit Drini ka pjesën kryesore të prodhimit vendës.

Puna vazhdon me qëllim rritjen e kapacitetit prodhimit nga hidrocentralet përmes ndërtimit të HEC-ve të dhëna më herët në marrëveshje koncesionesh ose HEC-ve të vogla nën 2 mw dhe masa për të shfrytëzuar potencialin domethënës nëpërmjet kapacitetit të burimeve të rinovueshme në vend, si era dhe dielli. Në këtë kontekst, Shqipëria tashmë po eksploron investime të reja të mundshme në centralet me erë dhe diellorë. Për më tepër, ulja e nivelit të humbjeve teknike dhe joteknike në rrjetet e shpërndarjes dhe investimi në rrjetin e shpërndarjes mbetet një tjetër përparësi për sektorin.

Ndryshimet e paraqitura në ligjin nr. 7/2018, të datës 15.2.2018, heqin pengesat ligjore për krijimin e Bursës Shqiptare të Energjisë. Themelimi i Bursës Shqiptare të Energjisë synon të përmbushë detyrimet e Republikës së Shqipërisë si anëtar i Komunitetit të Energjisë dhe të

zbatojë politikat e qeverisë për liberalizimin e tregut të energjisë elektrike dhe krijimin e një tregu të tregtimit të energjisë elektrike.

Në 4 vjetët e fundit, Shqipëria ka parë përmirësime të mëdha në qasjen ndaj burimeve të rinovueshme. Historikisht, e vetmja politikë e zhvillimit të kapaciteteve të reja të prodhimit ka qenë në sektorin e hidrocentraleve dhe kjo ka provuar të jetë me një kosto të madhe mjedisore dhe në të vërtetë ka rritur varësinë nga klima dhe ulur sigurinë e furnizimit.

Në politikat energjetike të Shqipërisë përfshihet dhe promovimi i përdorimit të burimeve të rinovueshme të energjisë përveç hidrocentraleve, për shkak të potencialit të rëndësishëm që ka vendi ynë për prodhimin e energjisë nga dielli dhe era, si rezultat i pozicionit të favorshëm gjeografik, kushteve klimatike dhe intensitetit të lartë të rrezatimit diellor për prodhimin e energjisë diellore. Për të arritur objektivin kombëtar, janë aprovuar tarifat e rregulluara për këto burime dhe metodologjitë për përcaktimin e çmimit të blerjes së energjisë elektrike të prodhuar prej tyre dhe, siç reflektohet në ligjin nr. 7/2017, janë krijuar dy tipa të skemave të mbështetjes financiare për BRE-të:

- Tarifa FiT, “*Feed in Tariff*” është një mbështetje ligjore për çmimin e blerjes së energjisë elektrike të prodhuar nga burime të rinovueshme me kapacitet prodhimi të kufizuar deri në 2 mw për energjinë e prodhuar nga dielli, deri në 3 mw për energjinë e prodhuar nga era, si dhe deri në 15 mw për energjinë e prodhuar nga hidrocentralet. Kjo është një metodologji e propozuar nga MIE dhe e aprovuar me VKM, ku i propozohet ERE-s përcaktimi i çmimit fiks me të cilin prodhuesi do t’i shesë OSHEE-së energjinë elektrike të prodhuar për 15 vjet.

- Tarifa e FiP, “*Feed in Premium*” është mbështetje ligjore për çmimin e blerjes së energjisë elektrike të prodhuar nga burime të rinovueshme me kapacitet prodhimi mbi 2 mw për energjinë e prodhuar nga dielli, mbi 3 mw për energjinë e prodhuar nga era, si dhe mbi 15 mw për energjinë e prodhuar nga hidrocentralet. Këto projekte janë aprovuar me një procedurë transparente të tenderimit, të miratuar me VKM-në nr. 349, datë 12.6.2018, “Për miratimin e masave mbështetëse për promovimin e përdorimit të energjisë elektrike nga burimet e rinovueshme të diellit dhe erës, si dhe procedurat për zgjedhjen e projekteve për përfitimin e tyre”.

- Procedurat për zgjedhjen e projekteve që përfitojnë nga këto masa kanë të bëjnë me njoftimin e paraqitur nga MIE, për përcaktimin e afateve përkatëse, kriteret, vlerësimet e pikës së lidhjes, pronësinë e tokës etj., përmes një PPA-je (marrëveshja për blerjen e energjisë) ose një kontratë parablerjeje. Energjia që del nga ankandi i blerë me një çmim fiks, për 15 vjet është pikat kryesore të kontratës së ardhshme të parablerjes. Në këtë rast, kjo kontratë është një kontratë për diferencë (CfD) dhe mund të ushtrohet në një treg të liberalizuar të energjisë elektrike.

Eficienca e energjisë një rol të madh në Strategjinë Kombëtare të Energjisë, në veçanti, janë marrë në konsideratë dy politika afatshkurtra dhe afatmesme: rritja e kursimit të energjisë dhe zvogëlimi i emetimeve të gazrave serrë. Një nga objektivat kryesorë ishte diversifikimi përmes ndërtimit të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe masave të eficiencës së energjisë, për të arritur sigurinë politike dhe makroekonomike të prodhimit të energjisë.

Ulja e konsumit të energjisë, duke rritur eficiencën e energjisë, është një mënyrë shumë e suksesshme për të përmbushur objektivat kryesorë të politikës energjetike për sigurinë e furnizimit, kostot e përballueshme të shërbimeve energjetike dhe qëndrueshmërinë e mjedisit.

Sektorët e transportit dhe të banimit kanë pjesën më të lartë në konsumin e përgjithshëm të energjisë (përkatësisht 39% dhe 27%). Kjo tregon nevojën për të përmirësuar politikën e efikasitetit të energjisë dhe zbatimin e masave të efikasitetit të energjisë për të shfrytëzuar potencialin e lartë të efikasitetit të energjisë në dispozicion në vend.

Agjencia Kombëtare e Eficiencës së Energjisë, e cila është një person juridik publik, buxhetor, përgjegjës për zbatimin e politikave dhe promovimin e masave të efikasitetit të energjisë në Shqipëri, ka filluar të funksionojë që nga tetori i vitit 2018, por nuk është plotësuar ende me stafin e plotë.

Duke pasur parasysh vendndodhjen gjeografike të vendit, sektori i transportit në Shqipëri është i rëndësishëm strategjik për konkurrencën dhe për rritjen ekonomike. Shqipëria renditet në vendin e 109-të nga 140 vendet për infrastrukturën e transportit në Raportin Global të Konkurrencës së Forumit Ekonomik Botëror 2018, i cili është nën moshat e tij rajonalë. Transporti hekurudhor është joefikas. Rrjeti hekurudhor shqiptar operon nën kapacitetin e tij aktual, për shkak të mungesës së investimeve, operacioneve të mirëmbajtjes dhe rrjetit të vjetërsuar. Ndarja e operacioneve të trenave nga menaxhimi i infrastrukturës ende nuk është arritur. Legjislacioni zbatues është duke u përgatitur për krijimin e strukturave dhe agjencie përkatëse, veçanërisht të Autoritetit Rregullator të Hekurudhave. Infrastruktura detare është e pazhvilluar me kapacitete joadekuat. Cilësia e ulët e infrastrukturës së saj të transportit është një pengesë për integrimin e Shqipërisë në zinxhirët rajonalë dhe globalë të furnizimit dhe ka një ndikim të drejtpërdrejtë në zhvillimin e turizmit dhe shërbimeve të tranzitit. Mungesa e infrastrukturës e kombinuar me mirëmbajtjen e pahijshme çon në një numër shumë të lartë të aksidenteve në komunikacionin rrugor. Flota e automjeteve shqiptare është rritur në mënyrë dramatike brenda dhjetë vjetëve të fundit, dhe numri i përgjithshëm i aksidenteve fatale të trafikut pas disa uljes në të kaluarën ka ngecur në 2-3 vjetët e fundit. Shkalla e vlerësuar e fatalitetit në Shqipëri është 136 vdekje për milion banor, që është pothuajse tri herë më shumë se mesatarja e BE-së prej 49 vdekjeve për milion (*WHO Global Status Report 2018*). Pothuajse 40% e të gjithë personave të vrarë në rrugë janë këmbësorë, krahasuar me rreth 21% në BE. Nuk ka të dhëna për koston e aksidenteve, por ato ka të ngjarë të kenë një ndikim të rëndësishëm në ekonomi, për shkak të frekuencës së tyre.

b) Masat e reformave

Reforma 01: Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë

1. Përshkrimi

Në përputhje me masat e paraqitura në dokumentet e mëparshme të ERP-së dhe referuar objektivave/piketave të arritur tashmë, për periudhën raportuese ERP, 2020-2022, fokusi do të jetë në: Rritjen e konkurrencës ndërmjet furnizuesve të energjisë, duke rritur përfitimet nga efienca dhe produktiviteti, të cilat çojnë në kosto më të ulëta të prodhimit, si dhe në çmime më të ulëta të energjisë elektrike, nëpërmjet iniciativave ligjore dhe rregullatore dhe rritjen e sigurisë së furnizimit.

- Liberalizimi i tregut të energjisë elektrike (konsumatorë në tregun e lirë)

Siç është parashikuar edhe në ligj: *“Konsumatori fundor i furnizuar me energji elektrike nga furnizuesi i mundësisë së fundit dhe në kuptim të nenit 109, të këtij ligji del për herë të parë në një treg të liberalizuar, është i detyruar të lidhë një kontratë furnizimi me një furnizues të ri, brenda 2 vjetëve nga fillimi i kontratës së furnizimit nga furnizuesi i mundësisë së fundit. Në fund të kësaj periudhe, operatori i sistemit ndërpret furnizimin me energji elektrike për këtë klient. Duke filluar nga 1 janari 2018, të gjithë konsumatorët e lidhur në rrjetin 35 kV duhet të sigurojnë energjinë elektrike të nevojshme në tregun e parregulluar”*. Aktualisht janë 98 konsumatorë të lidhur në rrjetin 35 kV, por deri tani vetëm 1/3 e tyre (28 konsumatorë) të lidhur në rrjetin 35 kV, kanë zgjedhur të sigurojnë energjinë elektrike të nevojshme në tregun e liberalizuar.

- Ndarja e aktivitetit të shpërndarjes nga furnizimi

Sikurse është raportuar edhe më herët, ndarja ligjore dhe funksionale e Operatorit të Shpërndarjes së Energjisë Elektrike (OSHEE Sh.a), ka për qëllim ndarjen e shpërndarjes nga veprimtaria e furnizimit. Modeli i ndarjes është miratuar nga Këshilli Mbikëqyrës i OSHEE Sh.a dhe nga Ministri i Energjisë dhe Industrisë në cilësinë e Asamblesë së Përgjithshme të Shoqërisë. Themelimi i tri kompanive bija ka përfunduar dhe ato janë:

- **Furnizuesi i Shërbimit Universal (FSHU)**, me objekt të aktivitetit: *“Furnizimi me energji elektrike i klientëve fundorë që operojnë në tregun e rregulluar të përcaktuar me legjislacionin në fuqi”;*

- **Furnizuesi i Tregut të Lirë (FTL)**, me objekt të aktivitetit *“Blerja dhe menaxhimi i energjisë elektrike dhe operimi në tregun e lirë etj.”;*

- **Operatori i Sistemit të Shpërndarjes (OSSH)**, me objekt të aktivitetit *“Shpërndarja e energjisë elektrike, ndërtimi, funksionimi dhe mirëmbajtja e rrjetit të shpërndarjes së energjisë elektrike për furnizimin me*

energji elektrike konsumatorëve, lidhja e konsumatorëve dhe shfrytëzuesve të rrjetit të shpërndarjes së energjisë elektrike, shërbimet e matjes etj.”.

Enti Rregullator i Energjisë, ERE, me vendimet e bordit të saj nr. 198 dhe 199, të datës 3 shtator 2018, nr. 215, të datës 11 tetori 2018 dhe nr. 216, të datës 11 tetor 2018, licencuar këto tri kompani të reja në aktivitetet përkatëse.

Me vendimin nr. 264, të datës 20 dhjetor 2018, Bordi i ERE-s ka rënë dakord për të vendosur një periudhë tranzitore prej 12 muajsh për transferimin e licencave të mësipërme. Deri në fund të periudhës kalimtare (12 muaj), aktivitetet në sistemin e shpërndarjes së energjisë elektrike, furnizimi me energji elektrike dhe detyrimi i shërbimit universal të furnizimit me energji elektrike, do të vazhdojnë të kryhen nga OSHEE sh.a.

Aktualisht, kompania “Deloitte” po kryen vlerësimin e pasurive të OSHEE sh.a.

- Themelimi i Bursës Shqiptare të Energjisë

Në përputhje me dispozitat e ndryshimeve të bëra në ligjin për sektorin e energjisë, Këshilli i Ministrave:

- me vendimin nr. 322, datë 15.5.2019, ka vendosur “Krijimin dhe përcaktimin e formës ligjore dhe të strukturës së pronësisë së kapitalit të operatorit të tregut”;

- me vendimin nr. 609, datë 11.9.2019, ka vendosur “Përcaktimin e kriterëve dhe procedurave të përzgjedhjes së pjesëmarrësve në kapitalin e operatorit të tregut”.

VKM-të kanë përmbyllur kuadrin e nevojshëm ligjor për krijimin e Operatorit të Tregut në Shqipëri.

- Siguria e furnizimit

- Investimet në rrjetin shpërndarës/transmisionit dhe gjenerues (Përfundimi i projektit në sistemin e transmetimit - Ndërtimi i linjës së Interkoneksionit 400 kV (Shqipëri–Republika e Maqedonisë së Veriut) Aktivitetet e planifikuara 2019–2021 - Zbatimi i projektit Elbasan (Shqipëri) - Linja e interkoneksionit të Manastirit (Republika e Maqedonisë së Veriut) 400 kv: loti 1 dhe loti 2);

- Ulje e mëtejshme e nivelit të humbjeve në rrjetin e shpërndarjes – niveli i humbjeve në rrjetin e shpërndarjes:

Viti 2018 – 23.96%;

Viti 2019 (janar–korrik) – 23.10%.

Rritje e mëtejshme e nivelit të mbledhjes së faturave – niveli i mbledhjes së faturave:

Viti 2018 — 101.9%;

Viti 2019 (Janar – Korrik) – 96.56%.

2. Aktivitetet e planifikuara

Liberalizimi i tregut të energjisë elektrike (konsumatorë në tregun e lirë)

a) Të gjithë konsumatorët e lidhur në 35 kV, deri në fund të vitit 2019, nuk do të jenë në gjendje të sigurojnë energjinë elektrike të nevojshme nga OSHEE sh.a., si Furnizues i Mundësisë së Fundit.

b) Ndarja e aktivitetit të shpërndarjes nga furnizimi

Ndarja efektive e OSHEE sh.a. do të ndodhë duke filluar nga 1 janari 2020.

c) Themelimi i Bursës Shqiptare të Energjisë

- Në zbatim të pikës 2, të VKM-së nr. 609, datë 11.9.2019, me urdhër të përbashkët të ministrit përgjegjës për energjinë dhe ministrit që ushtron të drejtat e pronësisë mbi OST-në do të themelohet një komision i përbashkët, i cili do të hartojë dokumentet standarde të procedurës së tenderimit dhe vlerësimin e ofertave, bazuar në ofertë kriteret e kualifikimit. Ky proces po vazhdon.

d) Siguria e furnizimit

- investimet në rrjetin shpërndarës/transmisionit dhe gjenerues (Përfundimi i projektit në sistemin e transmetimit - Ndërtimi i linjës së interkoneksionit 400 kV (Shqipëri–Republika e Maqedonisë së Veriut);

- ulje e mëtejshme e nivelit të humbjeve në rrjetin e shpërndarjes;

- rritje e mëtejshme e nivelit të mbledhjes së faturave.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (viti)	Objektivi i ndërmjetëm (viti)	Objektivi (viti)
Reduktimi i importeve të energjisë			
Rritja e kapacitetit kombëtar për prodhimin e energjisë			
Rritja e investimeve në rrjet			
Reduktimi i humbjeve teknike dhe joteknike në rrjet			
Rritja e mbledhjes së faturave			

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Forcon lidhjet e interkoneksionit me rrjetin rajonal të energjisë elektrike, duke krijuar kushte për shkëmbimet tregtare dhe tranzitin e pakufizuar të energjisë elektrike në rajon. Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë, i cili do të çojë në decentralizimin e sistemit të energjisë elektrike, do të ketë ndikime pozitive të drejtpërdrejta në konkurrencën, duke mundësuar pjesëmarrjen e operatorëve privatë në tregun e energjisë elektrike dhe do të rrisë cilësinë e furnizimit. Kjo masë e reformës do të rrisë ndjeshëm investimet dhe do të kontribuojë në punësimin dhe konkurrencën në punë dhe, gjithashtu, do të lejojë uljen e kostos së energjisë për konsumatorët.

5. Kostoja e parashikuar e aktivitetëve dhe burimi i financimit

Për sa i përket reformës së liberalizimit të mëtejshëm të tregut të energjisë, nuk ka ndikim të drejtpërdrejtë në buxhetin e shtetit, por megjithatë investimet në rrjetin shpërndarës/transmetimit dhe prodhimin e energjisë janë përcaktuar në programet e zhvillimit të kompanive (KESH, OST dhe OSHEE). Në mbështetje të kësaj çështjeje, kostoja e preventivit për përfundimin e linjës interkonektive 400 kV Elbasan (Shqipëri) - Bitola (FYROM), pjesa e Shqipërisë - 70 milionë euro, financiar 50 milionë euro nga KfW (hua), 15 milionë euro nga WBIF (grant) dhe 5 milionë euro nga OST sh.a. (përfshirë TVSH-në).

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Kjo masë e reformës kontribuon në punësimin dhe konkurrencën në punë dhe, gjithashtu, do të lejojë uljen e kostos së energjisë për konsumatorët. Kjo reformë do të kontribuojë në mënyrë indirekte në krijimin e vendeve të punës, duke siguruar furnizim të qëndrueshëm të energjisë me nivele çmimesh të arsyeshme dhe duke stimuluar mjedisin e përgjithshëm të biznesit, dhe duke e bërë sektorin më tërheqës për investitorët. Është një masë reforme neutrale e gjinive.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Duke marrë parasysh llojin e projektit, ndikimi në mjedis është i pakonsiderueshëm.

8. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Për projektin "Linja e Interkoneksionit 400 kV (Shqipëri - FYROM)" pengesa specifike mund të lindin gjatë procedurave të shpronësimit, të prokurimit dhe të licencimit të nevojshme për zbatimin e projektit dhe, gjithashtu, bllokime teknike, duke pasur parasysh natyrën e projektit	I mesëm	Monitorim më i mirë, vlerësim dhe koordinim me grupet e interesit përgjatë gjithë fazave të projektit. Rritja e rëndësisë së masës së reformës
Mungesa e kapaciteteve dhe e koordinimit ndërmjet institucioneve	I ulët	Monitorim më i mirë, vlerësim dhe koordinim me grupet e interesit përgjatë

Vonesa në miratimin e akteve nënligjore	I ulët	gjithë fazave të projektut. Rritja e rëndësisë së masës së reformës
---	--------	---

Reforma 02: Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes nxitjes së burimeve të energjisë së rinovueshme dhe investimeve në eficiencën e energjisë

1. Përshkrimi

Kjo masë e reformës synon të kontribuojë në diversifikimin e burimeve përmes promovimit të prodhimit të energjisë së rinovueshme, përveç hidrocentraleve dhe në përmirësimin e eficiencës së energjisë, duke përbërë një mjet të rëndësishëm të politikave energjetike të Shqipërisë, për rritjen e sigurisë së furnizimit me energji, në një mënyrë të qëndrueshme dhe miqësore me mjedisin.

Masa është në përputhje me politikën e energjisë së Shqipërisë, Strategjinë Kombëtare të Zhvillimit dhe Integritetit (2015–2020), Strategjinë Kombëtare të Energjisë (2018–2030), Marrëveshjet Ndërkombëtare (Marrëveshja e Parisit, UNFCCC etj.), Planin aktual Kombëtar i Veprimit për Burimet e Rinovueshme të Energjisë (2019–2020), si dhe në përputhje me Planin Kombëtar të Veprimit për Eficiencën e Energjisë së Shqipërisë (2017–2020).

Politika Energjetike e Shqipërisë përfshin promovimin e përdorimit të burimeve të rinovueshme të energjisë përtej hidrocentraleve, për shkak të potencialit të rëndësishëm që vendi paraqet për prodhimin e energjisë nga panelet fotovoltaike dhe impiantet eolike, bazuar në pozicionin e tij të favorshëm gjeografik, kushtet klimatike dhe intensitetin e lartë të rrezatimit diellor për përdorimin e energji diellore. Qëllimi i Strategjisë Kombëtare të Energjisë është të rrisë kapacitetet e Burimeve të Rinovueshme të Energjisë në 42% dhe të zvogëlojë emetimet e gazrave serrë deri në 11.5% të emetimeve totale për periudhën 2020–2030.

Për sa i përket “Planit kombëtar të veprimit të burimeve të rinovueshme të energjisë”, që përcakton udhërrëfyesin për arritjen e objektivit kombëtar të konsumit të tyre (38%) deri në vitin 2020, është bërë rishikimi i tij (miratuar me VKM-në 580, datë 28.8.2019), me qëllim arritjen e këtij objektivit kombëtar nëpërmjet zgjerimit të kapaciteteve të instaluar të PV-së nga 120 mw në 499 mw, të eolikëve nga 70 mw në 150 mw, si dhe uljen e kapaciteteve të instaluar të hidrocentraleve nga 600 mw në 57 mw. Legjislacioni sekondar nuk është përfunduar plotësisht.

Në kuadër të kësaj reforme, janë ndërmarrë përpjekje të mëtijshme për të prezantuar skema të reja incentivuese të mbështetjes financiare për BRE-në, siç parashikohet në ligjin nr. 7/2017: “Feed in Tariff”, për çmimin e blerjes së energjisë elektrike të prodhuar nga burime të rinovueshme deri në 2 mw dhe “Feed in Premium”, për çmimin e blerjes së energjisë elektrike të prodhuar nga burime të rinovueshme me kapacitet prodhimi mbi 2 mw (Procedura e ankandeve përmes kontratave për diferencë), për 15 vjet, sipas ligjit nr. 7/2017. Ndihma financiare sigurohet vetëm për të arritur në 38% deri në vitin 2020, si një angazhim i drejtpërdrejtë për të subvencionuar energjinë e pastër përkundrejt importeve.

Sipas “Planit të 2-të dhe të 3-të kombëtar të veprimit për eficiencën e energjisë së Shqipërisë, 201 –2020”, i cili përcaktoi një përmbledhje gjithëpërfshirëse të statusit të zbatimit dhe planeve të ardhshme për politikën e eficiencës së energjisë në Shqipëri dhe përputhshmërinë me detyrimet e Shqipërisë nën Komunitetin e Energjisë, objektivi përfundimtar i kursimit kumulativ të energjisë deri në vitin 2020 është prej 123.7 ktoe (ose 6.8%); qeveria po punon për krijimin e një kornize të plotë ligjore dhe institucionale për sektorin. Siç specifikohet në këtë plan, sektori i ndërtesave pritet të kontribuojë në masë të madhe në rritjen e kursimeve kombëtare të energjisë, me 30% ulje të konsumit përfundimtar të energjisë, planifikuar për t’u arritur brenda vitit 2020. Në këtë fushë janë në proces disa investime, kryesisht projekte IPPA, si dhe një tjetër me financim nga buxheti i shtetit për rikonstrukcion e ndërtesave publike me masa të larta të eficiencës së energjisë.

Lind nevoja e krijimit të një kornize të plotë ligjore dhe institucionale, në përputhje me ligjin nr. 124/2015, “Për eficiencën e energjisë” dhe me ligjin nr. 116/2016, “Për performancën e energjisë së ndërtesave”, për krijimin e kushteve të favorshme (ekonomike, teknike dhe ligjore) për të vënë në

zbatim shërbimet energjetike (ndërmarrjet ESCO), krijimin e fondit EE për të garantuar arritjen e kursimit, duke aplikuar masa të eficiencës të energjisë, vënien në funksion të Certifikatën e Performancës së Ndërtesave etj.

Përmes kësaj mase synojmë zbatimin e përmirësimeve të EE-së në ndërtesat publike dhe private, familje, industri, transport etj., arritjen e objektivit të kursimit të energjisë prej 123.7 ktoe (ose 6.8%) të konsumit përfundimtar të energjisë elektrike dhe investimeve në projekte përmes fondit EE. Themelimi i Fondit të Eficiencës së Energjisë është ende në proces. Zbatimi i tij është i rëndësishëm për të mbështetur zbatimin më të shpejtë të programeve të suksesshme të eficiencës së energjisë dhe për të përmirësuar investimet.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën

- Përgatitja dhe miratimi i legjislacionit dytësor në zbatim të ligjit nr. 7/2017, të datës 2.2.2017, *“Për promovimin e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme”* (MIE/AKBN/OSHEE/OST/ERE);

- VKM “Për detyrimin e detyrimit për të blerë energji elektrike të prodhuar nga prodhuesit e energjisë elektrike me përparësi, që nuk përfitojnë nga skema e mbështetjes, sipas kontratës së ndryshimit;

- VKM “Për metodologjinë për llogaritjen e çmimit të energjisë elektrike për vetëprodhuesit që përfitojnë nga skema e matjes neto”.

Rishikimi i ligjit nr. 124/2015, “Për eficiencën e energjisë” dhe përgatitja dhe aprovimi i legjislacionit dytësor, bazuar në ligjin e mësipërm dhe në ligjin nr. 116/2016 të datës 10.11.2016, “Për performancën e energjisë në ndërtesa” (MIE/BERZH/AEE);

- VKM “Për miratimin e metodologjisë kombëtare të llogaritjes së PEN-it”;

- VKM “Për kërkesat minimale të PEN-it dhe ndërtimin e elementeve”;

- VKM “Për procedurat dhe kushtet e certifikimit të performancës së energjisë në ndërtesa”.

- Implementimi i projektit “Impianti PV 100 mw, Akërnja” (Faza e lejeve) (MIE);

- Shpallja e procedurës konkurruese për zgjedhjen e projektit zhvillues për ndërtimin e një impianti fotovoltai 70 mw si pjesë e masave mbështetëse në zonën Karavasta (Lushnjë–Fier) dhe ndërtim shtesë, me kapacitet 70 mw, i cili nuk do të jetë pjesë e masave mbështetëse, si dhe nënshkrimin e Kontratës së Zhvillimit të Projektit;

Monitorimi i zbatimit të projekteve të reja të energjisë së erës dhe të diellit, që janë të pajisura me miratimin përfundimtar për ndërtimin e kapaciteteve të reja të prodhimit të energjisë elektrike (MIE/AKBN);

Projekt pilot për promovimin e eficiencës së energjisë.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin

Përgatitja dhe miratimi i legjislacionit dytësor në zbatim të ligjit nr. 7/2017, të datës 2.2.2017, *“Për promovimin e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme”* (MIE/AKBN/OSHEE/OST/ERE);

- VKM “Për detyrimin për blerjen e energjisë elektrike të prodhuar nga prodhuesit prioritarë të energjisë elektrike, që nuk përfitojnë nga skema e mbështetjes sipas kontratës së ndryshimit”;

- Projekti i VKM-së “Për miratimin e llojeve të certifikatave dhe kriteret e nevojshme të certifikimit për instalimin e kazanëve dhe sobave të vogla të biomasës, PV diellore, termike, termodinamike, sistemeve gjeotermale të cekëta dhe pompave të nxehtësisë;

- VKM “Për metodologjinë e llogaritjes së pjesës së energjisë nga burimet e rinovueshme në bilancin kombëtar”.

- Përgatitja dhe miratimi i legjislacionit dytësor në zbatim të ligjit nr. 124/2015, *“Për eficiencën e energjisë”* dhe të ligjit nr. 116/2016, të datës 10.11.2016, *“Për performancën e energjisë në ndërtesa”* (MIE/EBRD/AEE);

- VKM “Për miratimin e kategorive, kushteve, kërkesave të kualifikimit për ndërmarrjet e shërbimit të energjisë”;

- VKM “Për përcaktimin e kategorive të ndërtesave, të cilat do t’i nënshtrohen përjashtimit nga performanca energjetike e ndërtesave (PEN)”;

- VKM “Për kriteret dhe procedurat për zgjedhjen dhe sasinë e certifikatave që duhen verifikuar, dhe procesin e mbikëqyrjes së certifikatave të performancës energjetike të ndërtesave.

- Implementimi i projektit “Impianti PV 100 mw, Akërnja” (Faza e ndërtimit), (MIE);

- Implementimi i projektit “Impianti PV 140 mw, Karavasta” (Faza e lejeve), (MIE);

- Monitorimi i zbatimit të projekteve të reja të energjisë së erës dhe të diellit që janë të pajisura me miratimin përfundimtar për ndërtimin e kapaciteteve të reja të prodhimit të energjisë elektrike (MIE/AKBN);

- Projekt pilot për promovimin e eficiencës së energjisë.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin

- Monitorimi i zbatimit të projekteve të reja të energjisë së erës dhe të diellit që janë të pajisura me miratimin përfundimtar për ndërtimin e kapaciteteve të reja të prodhimit të energjisë elektrike (MIE/AKBN);

- Implementimi i projektit “Impianti PV 140 mw, Karavasta” (Faza e ndërtimit), (MIE);

- Projekt pilot për promovimin e eficiencës së energjisë.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikator	Bazë (viti)	Objektivi i ndërmjetëm (viti)	Objektivi (viti)
Sasia e energjisë elektrike e prodhuar nga impiantet diellore PV dhe turbinat e erës	4%	40%	81%
Plotësimi i legjislacionit sekondar dhe rregullator	80%	100%	-
Raportet e auditimit të efikasitetit të energjisë/nr. i certifikatave të performancës së ndërtesave	-	-	-

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Sektori i energjisë ka hyrë në një epokë të një transformimi të rëndësishëm, për shkak të rritjes së depërtimit të energjisë së rinovueshme.

- Diversifikimi i burimeve të energjisë (të rinovueshme) do të ketë ndikim të drejtpërdrejtë pozitiv në rritjen e konkurrueshmërisë, si rezultat i përdorimit të burimeve të reja të energjisë (diellore dhe e erës) që do të rrisin prodhimin vendës të energjisë në tregun shqiptar. Ndërsa teknologjitë e gjenerimit të energjisë së rinovueshme kanë avancuar dhe kostot e tyre janë ulur, ka një tendencë në rritje drejt ankandëve. Në tregun shqiptar me vëllime të kufizuara në ofertë, kjo ka çuar në konkurrencë të fortë për projekte dhe ka rezultuar në rënie të kostove të energjisë (ankandi Akërnja 59.9 euro kwh).

- Promovimi dhe masat nxitëse për burimet e rinovueshme do të kontribuojnë në rritjen e sigurisë së furnizimit me energji në vend dhe do t’i detyrojë zhvilluesit të zbatojnë praktikën më të mira për zhvillimin e projekteve, të përdorin teknika të teknologjive inovative, duke thjeshtuar në përgjithësi arritjen e rezultatit.

- Rezultatet e kursimit të energjisë, si rezultat i masave të eficiencës, do të kenë ndikim të drejtpërdrejtë pozitiv në rritjen e konkurrueshmërisë, duke bërë të mundur uljen e konsumit të energjisë dhe uljen e kostove.

- Ulja e emetimeve të CO₂ dhe përmirësimi i mjedisit.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Për të siguruar arritjen e objektivit kombëtar të konsumit të BRE-së (38%) në vitin 2020, janë aprovuar miratime me tarifa të rregulluara për këto burime, si dhe janë miratuar metodologjitë për çmimet e blerjes së tyre.

Ligji konservon kontratat e koncesionit për hidrocentralet e vogla të aprovuara më parë deri në 15 mw. Gjithashtu, si nevojë për diversifikim, është marrë parasysh promovimi i burimeve të tjera të rinovueshme, siç janë eoliket ose PV-të. Në çdo rast, ligji parashikon mundësinë e mbështetjes financiare me tarifa të rregulluara (*Feed in Tariffs*) dhe kontratat për diferencë (*Feed in Premium*), si për prodhuesit e rinj dhe ekzistues me përparësi, si dhe për prodhuesit e rinj pas përfundimit të 2017–ës, kur kontratat që nuk i nënshtroheshin koncesionit filluan të funksionojnë nën një procedurë të aprovuar nga VKM-ja nr. 822, datë 7.10.2015, e ndryshuar.

Sipas PKVBRE-së, investimi i përgjithshëm për sektorin e BRE-ve, me mbështetje të drejtpërdrejtë nga sektori privat përmes dhënies së miratimeve për ndërtimin e kapaciteteve gjeneruese me HEC-e, PV, eolik dhe MNU-të llogaritet 538 milionë euro deri në vitin 2020, bazuar në tarifat e rregulluara dhe çmimin e blerjes të aprovuar nga ERE për vitin 2017. ERE nuk e ka aprovuar ende çmimin për vitet 2018 dhe 2019.

Mbështetja që buxheti do të ketë për BRE-të është llogaritur në 120 milionë EUR deri në vitin 2020 për të arritur objektivin kombëtar prej 38%.

Investimet e kërkuara në bazë të buxhetit të shtetit për zbatimin e planit të 2-të dhe të 3-të Kombëtar të Veprimit për Eficiencën e Energjisë janë rreth 15,000 milionë lekë deri në vitin 2020. Synimi kumulativ i kursimit të energjisë së këtij plani deri në vitin 2020 është prej 123.7 ktoe (ose 6.8%). Synimi vështirë se mund të arrihet, shkak i legjislacionit dytësor i cili është ende në proces.

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Sektori i energjive të rinovueshme do të ketë ndikim të drejtpërdrejtë social dhe ekonomik, duke kontribuar në përmirësimin e mundësive të punësimit. Zhvillimi i energjisë së rinovueshme ka rritur numrin e të punësuarve në disa fusha, përfshirë: projektimin, ndërtimin, instalimin, operimet dhe mirëmbajtjen, transportin dhe logjistikën, shërbimet financiare, ligjore dhe këshilluese. Në sektorin industrial do të rekrutohet staf mjaft i kualifikuar me kualifikime të përshtatshme profesionale (auditues dhe menaxher energjie), të cilët do të angazhohen vazhdimisht në monitorimin e konsumit dhe propozimin e masave të reja për arritjen e kursimeve të energjisë. Barazia gjinore po avancohet në çdo fushë të ekonomisë, ashtu si edhe në fushën e prodhimit të energjisë së rinovueshme. Numri i grave në rolet e biznesit tejkaloi atë të grave që drejtojnë burimet njerëzore, gjë që sinjalizon një ndryshim në llojet e përgjegjësisë që gratë tani po marrin. Në Shqipëri, nuk ka kërkesa ligjore, që, posaçërisht synojnë pjesëmarrjen e femrave në bordet e kompanive. Sidoqoftë, vihet re një rritje e rekrutimit të femrave nga kompanitë që operojnë në fushën e energjive të rinovueshme dhe eficiencës së energjisë.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Qeveria shqiptare po ndërmerr veprime për të proceduar me përgatitjen e Strategjisë së Integruar të Energjisë dhe Klimës, duke marrë parasysh edhe adaptimin e ndryshimeve klimatike. Strategjia Kombëtare e adaptimit të ndryshimeve klimatike nuk është përgatitur ende. Shqipëria nënshkroi Marrëveshjen e Parisit më 22 prill 2016, duke hyrë në një epokë të re të procedimit, bazuar në politikën ndërkombëtare të klimës. Shqipëria u bashkua me Konventën Kuadër të Kombeve të Bashkuara për Ndryshimin e Klimës (UNFCCC) më 1995 dhe Protokollin e Kiotos më 2005, dhe ka filluar procesin e ndryshimit të statusit të një vendi në zhvillim në një të zhvilluar, në kontekstin e UNFCCC-ve.

Shumica e burimeve të rinovueshme të energjisë prodhojnë pak ose aspak emetime që ndikojnë në ngrohjen globale. Turbinat e erës, panelet diellore dhe hidrocentralet prodhojnë energji elektrike pa u shoqëruar me emetime gazesh ndotëse të ajrit. Për më tepër, energjia e erës dhe ajo diellore nuk kërkojnë në ujë për të gjeneruar dhe, për rrjedhim nuk shkakton ndotje të burimeve ujore sipërfaqësore apo të burimeve të furnizimit me ujë të pijshëm. Prodhimi i energjisë nga instalimet që prodhojnë energji të rinovueshme nuk kontribuojnë në shkarkimin e gazeve CO₂ në ajër. Masat e eficiencës së energjisë janë një mjet i rëndësishëm për të zvogëluar emetimin e CO₂, përmes kursimeve në të gjithë sektorët, si: industrial, rezidencial, transport etj.

8. Rrezikët e mundshme

Vonesa në miratimin e legjislacionit dytësor; vonesat në krijimin e Fondit të Eficiencës së Energjisë - derisa të krijohet ky fond, projektet do të zbatohen nga buxheti i shtetit dhe nëpërmjet financimit nga instrumentet financiare të huaja (fondet IPPA); Agjencia e Eficiencës së Energjisë nuk është ende e pajisur plotësisht me staf; vonesa në aktivitetet e projekteve (faza e prokurimit etj.); vonesa në lejen dhe fazën e ndërtimit të projekteve të prodhimit të energjisë nga dielli dhe nga era.

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Zgjatja e aktiviteteve të projekteve	I mesëm	Monitorim periodik i zbatimit të aktiviteteve
Vonesa në miratimin e legjislacionit dytësor	I lartë	Përdorimi i asistencës teknike për një më të mirë dhe eficient të legjislacionit

Reforma 03: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës–Rinas–Tiranë

1. Përshkrimi

Masa është marrë nga ERP-të e mëparshme dhe synon rehabilitimin e linjës hekurudhore 34.17 km midis Terminalit të Transportit Publik të Tiranës (PTT) dhe qytetit të Durrësit dhe ndërtimin e një linje të re hekurudhore dhe shkëmbimi, me gjatësi afro 5 km, që lidh linjën Tiranë–Durrës me Aeroportin Ndërkombëtar të Tiranës. Kjo linjë është pjesë e Rrjetit Qendror të Ballkanit Perëndimor, i cili është krijuar si një shtrirje indikative në Rrjetet Transevropiane të Transportit (TEN-T) në rrjetin hekurudhor bazë të Ballkanit Perëndimor pjesë e Korridorit VIII të Hekurudhave. Projekti është, gjithashtu, pjesë e agjendës së lidhjes së BE-së, e cila promovon lidhjen e transportit në Ballkanin Perëndimor, si një faktor i rëndësishëm për zhvillimin ekonomik, bashkëpunimin rajonal dhe integrimin në BE.

Linja Tiranë–Durrës (e vetme) është aktualisht seksioni më i ngarkuar i rrjetit hekurudhor shqiptar, duke siguruar lidhjen e kryeqytetit të vendit me Durrësin, qytetin e dytë më të madh shqiptar dhe me portin e Durrësit, portën kryesore detare të vend për në Evropë dhe pjesën tjetër të botës.

Projekti është nën konsultë për trenat hibrid, një teknologji të lartë e BE-së, e cila lejon operacionet DMU dhe EMU. Ky projekt në lidhje me konceptin e tërheqjes/të furnizimit me energji elektrike është parashikuar vetëm në skenarin maksimal (i njëjtë si me linjën hekurudhore Durrës–Elbasan–Pogradec/linjat hekurudhore të Maqedonisë Veriore). Elektrifikimi i ardhshëm i linjës hekurudhore përfshin ndërtimin e objekteve të qëndrueshme tërheqëse elektrike, të cilat duhet të përfshijnë: nënstacionet tërheqëse elektrike; Pikat e ndarjes; Pikat e ndarjes me seksion neutral; Linja e kontaktit të lartë.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën

Gjatë vitit 2020, masa do të vazhdojë me përgatitjen e prishjes së linjës ekzistuese RW dhe rehabilitimin e punimeve në seksionin e parë, duke filluar nga Durrësi deri në PTT në Tiranë. Njësia për Zbatimin e Projektit (PIU), që përfshin administratorin e Ndërmarrjes Hekurudhore Shqiptare (HSH), si përfituesi kryesor do të mbikëqyrë zbatimin e projektit.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin

Gjatë vitit 2021, projekti do të vazhdojë me rehabilitimin e punimeve në seksionin kryesor nga Durrësi në Tiranë PTT dhe do të fillojë ndërtimin e linjës së re hekurudhore deri në Aeroportin Ndërkombëtar të Tiranës. Projekti parashikohet të përfundojë dhe të dorëzohet në fund të vitit 2021. Njësia e Implementimit të Projektit (PIU), që përfshin Administratorin e Ndërmarrjes Hekurudhore Shqiptare (HSH) parashikohet si përfituesi kryesor do të mbikëqyrë zbatimin e Projektit.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin

Aktivitetet ndërtimore të parashikuara për vitin 2022 lidhen vetëm në Periudhën e Detyrimeve të Defektit, e cila do të zgjasë 12 muaj. Njësia për Zbatimin e Projektit (PIU) që përfshin

administratorin e Ndërmarrjes Hekurudhore Shqiptare (HSH), si përfituesi kryesor, do të mbikëqyrë periudhën e përgjegjësisë së defektit të projektit.

3. *Indikatorët e rezultateve*

Indikatori	Bazë (12/2018)	Objektivi i ndërmjetëm (2022–2047)	Objektivi (2047)
Treguesi i rezultatit 1 - miliona pasagjerë/vit	0.75881	1.1741	1.25
Treguesi i rezultatit 2 - tonë/vit	198,900	51,100	250,000
Treguesi i rezultatit 3 (ton/vit) - ulje e emetimeve të CO ₂ kundrejt veturave	0	486	486
Treguesi specifik i projektit 1 - km - makina të reduktuar nga rruga/vit	0	8,700,000	8,700,000
Treguesi specifik i projektit 2 - kamion - km reduktuar nga rruga në vit	0	138,000	138,000
Treguesi ndër sektor (# në milion) - numri i përgjithshëm i përfituesve	0	2,9	2,9

4. *Ndikimi i pritsbëm në konkurrueshmëri*

Ky është një nga projektet me përparësi strategjike të qeverisë shqiptare që do të japë prosperitet dhe zhvillim në objektet e transportit të qytetarëve në mesin e qyteteve më të mëdha të Shqipërisë. Projekti hekurudhor Tiranë–Durrës dhe lidhja me Aeroportin Ndërkombëtar të Tiranës kompletojnë dhe arrijnë plotësisht multimodalitetin e rrjetit të infrastrukturës midis dy metropoleve, duke krijuar një rrjet efikas midis infrastrukturës rrugore, aeroportit ndërkombëtar dhe portit më të madh në vend dhe një prej më të rëndësishmit në rajon, Porti i Durrësit. Në këtë mënyrë, ky projekt do të ketë një ndikim të madh ekonomik dhe shoqëror në ndërtimin e grupeve në rajonin në rritje Tiranë/Durrës. Sigurimi i rajonit me një linjë hekurudhore që funksionon mirë do të jetë një avantazh i sitit, i dobishëm për të dy kompanitë tashmë të vendosura, si dhe për investitorët e mundshëm vendorë dhe të huaj.

A ka plane për të ndërtuar një linjë tjetër hekurudhore që lidh Durrësin me pjesën tjetër të Evropës qendrore? Po. Sfida është të jesh konkurrues me vetura private, të vendosësh tarifa në autostradën Durrës–Tiranë–Durrës për autobusë dhe taksi.

Ka plane aktuale të DD-së për të ndërtuar një linjë tjetër hekurudhore që lidh Durrësin me pjesën tjetër të Evropës qendrore CEFTA, përmes TEN-T OEM në Beograd, duke arritur nga Podgorica në Durrës/Tiranë në projektin prioritar nga Shqipëria në Mal të Zi, si pjesë e ndërlidhshmërisë në TEN-T Korridori Mesdhetar MED, përmes Malit të Zi–Shqipëri–Greqi.

Pengesat kryesore, ndër të tjera, përfshijnë:

a) identifikimi i pengesave për rritjen ka ndikime sociale në konkurrencën dhe rritjen gjithëpërfshirëse;

b) për transportin, tarifat mesatare ekzistuese të njësisë, d.m.th., treguesit për ton-km, merren të pandryshuara në të dyja seksionet e tij të rehabilituara dhe jo të rehabilituara;

c) kjo masë e konsideruar, që do të rrisë konkurrencën e hekurudhës, është arritja e devijimit maksimal të mundshëm të transportit të mallrave nga rruga për në tren;

d) gjithashtu, duke marrë parasysh faktin se ai pengon para se të llogaritni pagesa transferimi në njësitë e tjera të HSH-së;

e) mungesa e shumicës në pajisjet e peshimit për ton/bosht për kamionë dhe kamion, varet veçanërisht për mallrat e rrezikshme;

f) rritja e inspektimeve policore dhe kodeve të sigurisë rrugore për të hequr gjurmët e rezervuarëve të mallrave të rrezikshëm nga autostrada Tiranë–Durrës, e cila duhet të mbetet kryesisht për makinat familjare dhe turistët;

g) pengesa për ndërrime për tonet/HGV ngarkesa e trenit në tonet/treni pas vlerësimit të llogaritjeve për trenat e mallrave, ngarkesa mesatare e ngarkuar në trenin e mallrave është deri në 600 tonë për tren - Komitetet;

h) sigurimi kryesor për biletën e pasagjerëve, si në kontratën e shërbimit publik të RU-së me pasagjerin e aprovuar;

i) kostoja për njësi e aksidenteve hekurudhore në Shqipëri vlerësohet e barabartë me 0.0099 euro për tren-km;

j) AARC = norma mesatare (e përbërë) vjetore e ndryshimit të njësisë VOT 2.25% në bazë vjetore;

k) MCA-ja në njësinë e kostos operative të njësisë kostoja/ora e trenit të pasagjerëve për koston/trenat F EUR/orë-tren.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Projekti ka një kosto totale të vlerësuar prej 90,45 milionë EUR. Kontrata përfshin punime për rehabilitimin e linjës hekurudhore Tiranë–Durrës dhe ndërtimin e linjës së re hekurudhore, si dhe shërbime konsulence për mbikëqyrjen e punimeve, për të cilat proceset e tenderimit po vazhdojnë, gjithashtu. Një hua sovraane deri në 36.87 milionë EUR për punë civile (përfshirë rastet e papritura) dhe shtesa për forcimin e kapacitetit institucional përmes grantit të BERZH-it 0.87 mln €.

Një grant nga WBIF-BE, prej 35.435 milionësh EUR, i përbërë nga: 32.935 mln € për punë civile dhe 1,5 mln € për mbikëqyrje dhe 1 mln € për zbatimin e ESIA-s dhe menaxhimin e projektit dhe dokumentacioni i tenderit në vlerë prej 1,215 mln € në total 36,65 mln € është tashmë dhënë për këtë projekt të rëndësishëm. Për më tepër, shpronësimi i tokës (1 mln) dhe TVSH (15,06 mln €) është pjesë e kostove të buxhetit shqiptar (mbi 16.06 milionë EUR). Numri i objekteve nga projekti është 39 (tridhjetë e nëntë) shtëpi dhe depo të tjera në kryqëzimin teknik trekëndësh vendës, të ndryshuar. Zona përfshin praninë e kryqëzimeve të paligjshme me rrjetin ekzistues hekurudhor, veçanërisht, ato të përdorura nga vendësit për të hyrë në tokat bujqësore ose banesat në Domje.

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Projekti do të mbështesë zhvillimin kombëtar ekonomik të Shqipërisë dhe do të kontribuojë në integrimin rajonal të Shqipërisë, duke përmirësuar lidhjen e qyteteve kryesore të tij me Portin e Durrësit dhe TIA. Projekti pritet të ndikojë në hapjen e shumë vendeve të reja të punës, si gjatë ndërtimit të punimeve, ashtu edhe gjatë funksionimit të kësaj linje hekurudhore. Vlerësohet të krijojë rreth 1.375 vende të reja pune gjatë ndërtimit dhe rreth 2.200 punë të reja të parashikuara gjatë funksionimit të kësaj linje për RU-në, i cili ka përfituar PSC në 15 vjet (ndërsa kohëzgjatja maksimale e kontratave të shërbimit publik të pasagjerëve hekurudhorë është 15 vjet, që mund të shkojë në 50% në rastet e përcaktuara me Kodin Hekurudhor). Ndikimi i pritshëm dhe rezultati i punësimit mund të përfshijnë, ndër të tjera, stafin e mirëmbajtjes nga IM-ja.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Një objektiv paralel i projektit është të sigurojë një regjim miqësor të mjedisit, zvogëlimin e bllokimeve të trafikut rrugor midis Durrësit, Tiranës dhe Aeroportit Rinas, dhe të kontribuojë në zvogëlimin e ndotjes së ajrit nga trafiku rrugor në rajonin Durrës–Tiranë. Sigurimi i shërbimeve hekurudhore me cilësi të lartë, e cila është thelbësore për zhvillimin e sistemeve të qëndrueshme të transportit që zvogëlojnë *CO₂emission*, në përputhje me objektivat e politikës së transportit kombëtar dhe të BE-së.

8. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
1. Territori urbanistik dhe planifikimi hapësinor dhe pengesat e lejeve	I ulët	Disenjimi i propozuar i kushtoi vëmendje të veçantë qasjes së përdorimeve dhe të pronave fqinje të tokës, si dhe lidhjeve të këmbësorëve dhe rrugëve
2. Pamundësi për të negociuar zgjidhjet, duke çuar në dështim të marrëveshjeve të negociimit të shpronësimit, d.m.th.,	I ulët	Vendbanimet e negociuara inkurajohen të ndihmojnë në shmangien e shpronësimeve dhe të eliminojnë nevojën e përdorimit të

duke inkurajuar me ligj dhe pronarëve u jepet së pari një ofertë		autoritetit qeveritar për të larguar njerëzit me forcë
--	--	--

5.3.2 Bujqësia, industria dhe shërbimet

a) *Analiza e pengesave kryesore*

Toka bujqësore, pronësia e saj dhe të drejtat e tjera të lidhura me të, është një nga çështjet më të ndërlikuara dhe të vështira në Shqipëri që prek zhvillimin e saj ekonomik. Pas rënies së regjimit komunist, ligjet e para të miratuara pas 1992-shit synonin transferimin e tokës në pronësi të shtetit në private dhe për të rregulluar situatën e shkaktuar nga konfiskimi dhe nacionalizimi i regjimit të dikurshëm. Toka bujqësore ishte e ndarë sipas ligjit nr. 7501/1991, “Në tokë”, i ndryshuar, për kapital dhe prandaj është shumë e fragmentuar, ndërsa kompensimi dhe kthimi i pronave të paluajtshme për pronarët ishte në qendër të zhvillimeve ligjore dhe politike. Sipas Vjetarit Statistikor të Shqipërisë, ekzistojnë 352,315 ferma familjare, me një madhësi mesatare toke për familje rreth 1.26 ha, të ndarë mesatarisht në 4.7 parcela, me një madhësi mesatare prej 0.27 ha/komplot. Përafërsisht 46% e fermave janë nën 1 ha, ndërsa 86% janë nën 2 ha. Ndarja e tokës paraqet sfida për prodhimin dhe për shitjen e produkteve bujqësore dhe e ka bërë të vështirë përvetësimin dhe përdorimin e sektorit të automatizmit në vend. Në vitet që pasuan, ligjet dhe rregulloret që synojnë rregullimin e problemeve të krijuara nga korniza ligjore e miratuar në fillim të viteve 1990.

Procesi i ndarjes së tokës përfundoi në vitin 2008, me hyrjen në fuqi të ligjit nr. 9948/2008, por problemet ligjore me pronësinë e tokës kanë vazhduar. Ndryshimet ligjore të vjetëve të fundit kanë për qëllim përfundimin e procesit të transferimit të pronësisë së tokës bujqësore, familjeve bujqësore dhe regjistrimin e tyre në zyrat e regjistrimit të pasurive të paluajtshme.

Ndërsa shumë familje bujqësore, deri në fund të vitit 2018, nuk kishin aplikuar në bashki në përputhje me legjislacionin për të respektuar aktet e blerjes së tokës, pavarësisht fushatës së ndërgjegjësimit të realizuar nga qeveria shqiptare, miratimi i akteve ligjore, si:

- ligji 9/2019, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 171/2014, ‘Për përfundimin e procesit të transferimit të tokës bujqësore në ndërmarrjet bujqësore në pronësi të ish-përfituesit’, të ndryshuar”.

- ligji nr. 10/2019, “Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 17/1, të ligjit nr. 9948, datë 7.7.2008, ‘Për ekzaminimin e vlefshmërisë ligjore të krijimit të titullit në tokën bujqësore’, të ndryshuar” dhe akteve zbatuese të tij.

Miratuar vendimi i Këshillit të Ministrave (VKM) nr. 299, datë 10.5.2019, “Për disa shtesa dhe ndryshime në VKM-në nr. 994/2015, të ndryshuar”, ky vendim thjeshton procedurën për regjistrimin e akteve të pronësisë së tokës (AMTP) dhe rritjen e aplikacioneve në Agjencinë Shtetërore të Kadastrës (ASHK).

Miratimi i kornizës ligjore do të synojë të zgjidhë shumë çështje të të drejtave pronësore. Ligji i ri për kadastrën do të sigurojë një sistem të rregulluar dhe të harmonizuar të regjistrimit të pasurive të paluajtshme. Një sistem i qartë dhe i besueshëm i informacionit mbi pronësinë e tokës siguron kushte për konsolidimin e tokës dhe zhvillon një treg dinamik të tokës përmes krijimit të një sistemi me siguri të qartë të të drejtave dhe një kornizë të integruar për të drejtat e pronësisë së tokës në Shqipëri.

Ndryshimet ligjore vitet e fundit kanë ndikuar, gjithashtu, në të drejtat pronësore të grave mbi tokën bujqësore, kryesisht në zonat rurale, sepse gratë janë trajtuar si anëtare të familjes bujqësore më të barabarta me burrat e tyre. Ndërkohë, qeveria shqiptare ka rritur ndjeshëm mbështetjen e saj buxhetore për sektorin e bujqësisë, me futjen e një Skeme Kombëtare të Ndihmës (subvencioneve) të zbatuar nga Agjencia e Zhvillimit Bujqësor dhe Rural (ARDA), si dhe programi IPARD II. Në procesin e aplikimit dhe të zbatimit të Skemës Kombëtare të Mbështetjes, është parashikuar që gratë do të jenë më të favorizuara se burrat në procesin e aplikimit dhe në shumën financiare të mbështetjes (subvencione).

Në fund të vitit 2019 parashikohet që përfundimi i akteve të pronësisë së tokës (AMTP) për 20,000 familje fermerë të vazhdojë me fazën e regjistrimit në Agjencinë Shtetërore të Kadastrës. Ligji i ri për kadastrën ofron një sistem të rregulluar dhe të harmonizuar të regjistrimit të pasurive të paluajtshme, i cili ofron tituj të pronësisë mbi tokën bujqësore, përmes reformimit të mjedisit institucional, përmirësimit të kornizës ligjore dhe përmirësimit të saktësisë së regjistrave të pasurive, në përputhje me standardet e Bashkimit Evropian dhe praktikën më të mira në këtë fushë. Një nivel më i lartë i sigurisë së të drejtave pronësore dhe të drejtave të integruara të administrimit të tokës pritet të kenë një ndikim pozitiv në nxitjen e investimeve shqiptare dhe të huaja, duke përfutur kështu zhvillimin ekonomik të Shqipërisë.

Në këtë drejtim, një projektligj “Për përfundimin e procesit të tranzicionit për pronësi në Republikën e Shqipërisë” është, gjithashtu, në proces, ku titujt e pronësisë mbi tokën bujqësore janë, gjithashtu, pjesë e tij dhe do të zgjidhin problemet e pronësisë në Shqipëri.

Finalizimi i transferimit të pronësisë së tokës bujqësore dhe regjistrimi i titujve të pronësisë në Agjencinë Kadastrale Shtetërore, siguron arritjen e objektivit kryesor të Strategjisë së Konsolidimit të Tokës Bujqësore, sipas masave konkrete të përcaktuara në Strategjinë Kombëtare të Konsolidimit të Tokës, të miratuar nga VKM nr. 700/2016.

Vit pas vitit, turizmi po kristalizohet gjithnjë e më shumë si një nga motorët kryesorë të zhvillimit ekonomik të vendit. Kjo gjithashtu bazuar edhe në statistikat e fundit mbi numrin e turistëve të huaj që kanë vizituar vendin, të cilët për vitin 2018 llogariten 5,926,803 turistë hyrës sipas të dhënave të INSTAT. Për më tepër, sipas publikimeve të Këshillit Botëror të Udhëtimit dhe Turizmit (WTTC) 2019, gjatë vitit 2018, sektori i turizmit regjistroi një kontribut total prej 4.274 miliardë dollarë, duke zënë rreth 27.3% të Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB). Gjithashtu, për sa i përket punësimit, kontributi i përgjithshëm i udhëtimit dhe turizmit ishte rreth 286,700 vende pune ose 25.2% e punësimit të përgjithshëm në Shqipëri, ndërsa deri në vitin 2029 ky numër pritet të rritet në 315.900 vende pune. Sidoqoftë, krahasuar me vendet e tjera të pellgut të Mesdheut, zhvillimi i turizmit në Shqipëri është ende larg potencialit të përfaqësuar nga pasuritë natyrore, historike dhe kulturore të vendit. Një nga sfidat kryesore me të cilat përballlet sektori i turizmit në vend, duke iu referuar Strategjisë Kombëtare për Zhvillimin e Qëndrueshëm të Turizmit, 2019–2023, është mungesa e standardizimit dhe sistemit të klasifikimit. Në Shqipëri strukturat akomoduese dhe ofruesit e shërbimeve të tjera turistike nuk janë të klasifikuara në bazë të standardeve për shërbimet që ato ofrojnë. Sipas të dhënave jozyrtare, vlerësohet se funksionojnë rreth 3000 struktura akomodimi. Në këtë kontekst, procesi i kategorizimit dhe klasifikimit është parë me përparësi, për shkak të ndikimit të drejtpërdrejtë në cilësinë e shërbimeve të ofruara dhe do të kryhet nga strukturat përkatëse në Ministrinë e Turizmit dhe Mjedisit.

b) Masat e reformave

Reforma 04: Konsolidimi dhe defragmentimi i tokës bujqësore

1. Përshkrimi

Qëllimi kryesor i strategjisë kombëtare për konsolidimin e tokës është krijimi i fermave familjare konkurruese dhe ekonomishtë të suksesshme. Objektivi do të arrihet duke krijuar kushtet e nevojshme për konsolidimin e tokës përmes kornizës ligjore përkatëse, përmes përfundimit të procesit të transferimit të pronësisë së tokës bujqësore, regjistrimit të titujve të pronësisë së tokës bujqësore dhe zbatimit të projekteve të konsolidimit të tokës, si hap i parë për konsolidimin e tokës bujqësore.

Bartja e pronësisë së tokës bujqësore dhe regjistrimi i titujve të pronave mundëson arritjen e shtyllave kryesore për të arritur objektivat e strategjisë.

Për këtë qëllim, qeveria shqiptare ka miratuar një numër të akteve ligjore që mundësojnë që dokumentet e fermerëve të përgatiten pa kosto nga komunat, të regjistrohen në Agjencinë Shtetërore të Kadastrës (ASHK). Ligji për kadastrën rregullon shërbimin publik të regjistrimit të pasurive të patundshme, organizimin e institucionit përgjegjës për këtë shërbim, Agjencinë Shtetërore të Kadastrës dhe mënyrën e administrimit të kadastrës si regjistër publik të pasurive të

patundshme. Projektligji “Për përfundimin e procesit të tranzicionit për pronësi në Republikën e Shqipërisë” është në proces, me titujt e pronësisë së tokës bujqësore, gjithashtu, pjesë e tij.

Miratimi i kornizës ligjore zgjidh shumë mosmarrëveshje mbi të drejtat e pronës. Procesi i regjistrimit të aktit të blerjes së tokës është duke u zhvilluar dhe do të vazhdojë. Deri në fund të vitit 2019, afro 20,000 raste ishin nën trajtim dhe nuk u trajtuan nga bashkitë që janë në proces të përfundimit të akteve të blerjes së tokës, në total janë dhënë rreth 450,000 akte të blerjes së tokës.

Përparësi do t’u jepen qarqeve me bujqësi të zhvilluar dhe intensive, ku ngastrat e vogla dhe të fragmentuara kufizojnë zhvillimin e mëtejshëm të bujqësisë, si një aktivitet parësor në zonat rurale, nëse ka interes nga fermerët.

2. Aktivitetet e planifikuara

Programi “Menaxhimi i qëndrueshëm i tokës bujqësore” do të vazhdojë gjatë gjithë vitit 2020, 2021 dhe 2022, dhe do të zbatohet nga QTTB-ja (Qendra për Transferimin e Teknologjisë Bujqësore), Fushë-Krujë.

Përcaktimi i 60,000 ha ndërtimi i softuerit WEB GIS, për 20 njësi administrative në vit, është i kushtëzuar nga kapacitetet njerëzore dhe planifikimi i buxhetit për QTTB, Fushë-Krujë.

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën:

- sistemi i Informacionit të Tokës (LIS) do të krijojë/do të digjitalizojë informacionin për rreth 50,000 ha tokë bujqësore në rrethet Lezhë, Shkodër dhe Dibër nga QTTB-ja, Fushë-Krujë;
- digjitalizimi i pjesshëm i regjistrave të tokave bujqësore për 20 njësi administrative.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- LIS do të krijojë/do të digjitalizojë informacione për rreth 60,000 ha tokë bujqësore në rrethet e Tiranës, Gjirokastrës dhe Shkodrës nga QTTB-ja Fushë-Krujë;
- digjitalizimi i pjesshëm i regjistrave të tokave bujqësore për 20 njësi administrative.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- LIS do të krijojë/do të digjitalizojë informacione për rreth 70,000 ha tokë bujqësore në rrethet Elbasan, Gjirokastrë, Korçë, Kukës dhe Tiranë nga QTTB-ja Fushë-Krujë;
- digjitalizimi i pjesshëm i regjistrave të tokave bujqësore për 20 njësi administrative.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (viti)	Objektivi i ndërmjetëm (viti)	Objektivi (viti)
Digjitalizimi i informacionit mbi tokën bujqësore në Sistemin e Informacionit të Tokës		110000	180000
Digjitalizimi i regjistrat të tokës bujqësore, njësitë administrative		40	60

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Reforma e konsolidimit të tokës është më komplekse dhe së pari e bazuar në vendosjen e bazës ligjore dhe rregullimit të duhur të lidhura fort me zyrtarizimin e fermave bujqësore, si dhe veprimtarinë e tyre ekonomike, që do të thotë rritje e aksesit për subvencione dhe kredi rurale nga fermerët dhe agrobizneset. Për më tepër, do të rrisë investimet në bujqësi dhe zhvillimin e tregut zyrtar të tokës. Konsolidimi i tokës do të çojë në rritjen e mekanizmit të bujqësisë, që do të thotë rritje të vendeve të reja të punës dhe përmirësimin e cilësisë së jetës në zonat rurale

Gjatë zbatimit të hershëm të programit, rezultatet e mëposhtme priten të arrihen:

- ulja e fragmentimit të parcelave bujqësore;
- përmirësimi i aftësive për t’u marrë me menaxhimin dhe administrimin e tokës bujqësore;
- rritja e përdorimit të tokës.

Kjo do të mundësojë përdorimin më të mirë të ekonomive të shkallës dhe për këtë arsye rrit konkurrencën e bujqësisë.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

- 910.931 EUR nga buxheti i shtetit për “Regjistrimin dhe digjitalizimin e tokës bujqësore” (2020, 2021 dhe 2022);
- 242,915 EUR për integrimin në LIS të 50,000 ha tokë bujqësore dhe digjitalizimin e regjistrave të tokave bujqësore (2020);
- 161,943 EUR për përfundimin e laboratorit GIS në QTTB Fushë-Krujë (2020);
- 251,012 EUR për integrimin në LIS të 60,000 ha tokë bujqësore dhe digjitalizimin e regjistrave të tokave bujqësore (2021);
- 255.061 EUR për integrimin në LIS të 70,000 ha tokë bujqësore dhe digjitalizimin e regjistrave të tokave bujqësore (2022).

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Pritet që reforma e tokës dhe avantazhet ekonomike që ajo sjell, të krijojnë vende të reja pune dhe të përmirësojnë cilësinë e jetës në zonat rurale. Gratë do të kenë të drejta të barabarta për të marrë pjesë në aktivitetet e konsolidimit të tokës. Projektet e konsolidimit të tokës do të mundësojnë, do të mbrojnë dhe do të respektojnë të drejtat pronësore të të gjithë grave, burrave dhe të rinjve.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Masa e reformës nuk pritet të ketë ndikim në mjedis. Konsolidimi i tokës shoqërohet me procese që çojnë në një sistem ekologjik të suksesshëm, që synojnë ruajtjen e natyrës dhe përdorimit të mirë të tokës bujqësore, në mënyrë të organizuar, dhe sipas praktikave të duhura bujqësore, sipas projekteve të konsolidimit të tokës bujqësore, ruajtjen e tokës dhe veçoritë e saj nga veprimtaritë industriale, tregtare.

8. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Burimet e pamjaftueshme financiare për të përfunduar procesin	Mesatar	
Mosmarrëveshjet mbi të drejtat e pronës		
Skepticizëm midis pronarëve të tokave dhe komuniteteve rurale	I ulët	Fushata ndërgjegjësimi mbi rëndësinë dhe përfitimet e suksesit të reformës

Reforma 05: Reforma e sektorit të ujësjellësit dhe kanalizimeve

1. Përshkrimi

Për të adresuar sfidat në sektorin e ujit, QSH-ja po reformon dhe sektorin e ujit dhe ujërave të zeza. Që nga fillimi i reformës, janë nënshkruar 39,000 kontrata të reja dhe janë instaluar 80,000 metra të rinj dhe 22 milionë euro të ardhura të krijuara.

Masa e reformës në këtë sektor përfshin shërbimin e furnizimit me ujë dhe trajtimin dhe largimin e ujërave të ndotura urbane dhe do të bazohet në krijimin e tri shtyllave kryesore: qeverisje të mirë, investime efektive dhe veprim kundër informalitetit.

Pasqyra e sektorit është e orientuar, në: i. reduktimin e ujit pa të ardhura me 20%; ii. siguron qasje 24/7 në ujë në zonat bregdetare; iii. përmirësimi i ujit me cilësi; iv. sinteza dhe hapat e ardhshëm. Fokusi është:

- sigurimi i qeverisjes efektive të sektorit të ujit dhe të kanalizimeve;
- siguron qasje universale në ujë të pijshëm dhe në kanalizime të sigurta;
- arritja e pajtueshmërisë me ujin pagan për parimin e ujit përmes rikuperimit të plotë të kostos;
- arritja e pajtueshmërisë me parimin e ndotësit pagan;
- ofroni shërbime të furnizimit me ujë dhe me kanalizimeve për konsumatorët me një çmim të përballueshëm;
- sigurimi i pjesëmarrjes së publikut dhe transparencës në politikën e ujit.

Masa e reformës do të përmirësojë mirëqenien e qytetarëve duke ofruar shërbime të furnizimit me ujë dhe depozitimit të ujërave të zeza dhe trajtimit, në përputhje me standardet e njohura në nivel ndërkombëtar. Ka disa dimensione të karakterit shoqëror dhe ekonomik, siç janë:

1. Qeveria do të përmbushë detyrën e saj për t'u ofruar qytetarëve shërbimin që ata meritojnë;
2. Mbështetje për shëndetin, për sigurinë dhe për përgjegjësitë sociale përmes qeverisjes;
3. Mbështet stabilitetin financiar dhe efikasitetin;
4. Mbështet mbrojtjen e mjedisit;
5. Zbatimi i ligjit;
6. Siguroni një klimë më të mirë për turizmin;
7. Zbatimi i parimit të konsumatorit paguan.

Reforma do të përpiqet të ulë informalitetin në rritjen e shërbimit të ujit dhe mbulimin e ujërave të zeza dhe të përmirësojë trajtimin e ujërave të zeza. Për më tepër, ekzistojnë dy objektiva kombëtarë, për:

- uljen e ujit pa të ardhura me 20% deri në vitin 2021;
- rritjen e orarit të shërbimit në zonën bregdetare që synon 22 orë deri në vitin 2021.

Sidoqoftë, objektivi i fundit varet shumë nga disponueshmëria e fondeve. Një plan pune është duke u hartuar për të llogaritur nevojën e saktë për fonde për të adresuar këtë çështje.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën

- vlerësimi dhe optimizimi i kontratave të performancës. Organi qeveritar: MIE, AKUM;
- monitorimi dhe zbatimi i ligjit “Për furnizimin me ujë dhe shërbimet e kanalizimeve të ujërave të ndotura urbane”. Organi qeveritar: MIE, AKUM;
- monitorimi dhe zbatimi i “Strategjisë kombëtare të shërbimit të ujësjellës-kanalizimeve, 2019–2030”. Organi qeveritar: MIE, AKUM;
- monitorimi dhe implementimi i “Masterplanit për furnizimin me ujë dhe shërbimet e kanalizimeve të ujërave të ndotura urbane”. Organi qeveritar: MIE, AKUM;
- projektet e furnizimit me ujë dhe furnizimit me ujë për zonat bregdetare – I. Organi qeveritar: MIE, AKUM;
- mbështetje teknike për zbatimin e reformës në sektorin e ujësjellësit dhe të kanalizimeve (sipas performancës, zvogëlimi i humbjeve të ujit deri në nivelin teknik 20% dhe matja e prodhimit të ujit). Organi qeveritar: MIE, AKUM;
- krijimi dhe implementimi i programit kombëtar të testimit dhe certifikimit në sektorin e ujit. Organi qeveritar: MIE, AKUM;
- miratimi i treguesve dhe kritereve, të përfshirë në kontratën e performancës, për ofruesit e shërbimeve në sektorin e ujësjellësit dhe të kanalizimeve. Organi qeveritar: MIE, AKUM.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin

- vlerësimi i vazhdueshëm dhe optimizimi i kontratave të performancës. Përgjegjës për zbatimin, organi qeveritar: MIE, AKUM;
- implementimi i programit kombëtar të testimit dhe certifikimit në sektorin e Mbretërisë së Bashkuar. Organi qeveritar: MIE, AKUM;
- ndjekja e kontratës suaj të performancës, për ofruesit e shërbimeve në sektorin e ujësjellësit dhe të kanalizimeve. Organi qeveritar: MIE, AKUM;
- monitorimi dhe zbatimi i ligjit “Për furnizimin me ujë dhe kanalizimet e ujërave të ndotura urbane”. Organi qeveritar: MIE, AKUM, ERRU.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin

- vlerësimi i vazhdueshëm dhe optimizimi i kontratave të Performancës. Përgjegjës për zbatimin, organi qeveritar: MIE, AKUM;
- implementimi i programit kombëtar të testimit dhe certifikimit në sektorin e Mbretërisë së Bashkuar. Organi qeveritar: MIE, AKUM;
- ndjekja e kontratës suaj të performancës, për ofruesit e shërbimeve në sektorin e ujësjellësit dhe të kanalizimeve. Organi qeveritar: MIE, AKUM;

- monitorimi dhe zbatimi i ligjit “Për furnizimin me ujë dhe kanalizimet e ujërave të ndotura urbane”. Organi qeveritar: MIE, AKUM, ERRU.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikator	Baza	I ndërmjetëm	Objektivi
Mbulimi i furnizimit me ujë në nivelin kombëtar	84.6%	87.7%	96.4%
Mbulimi i ujësjellësit për zonat urbane	94.0%	97%	98%
Mbulimi i furnizimit me ujë për zonat rurale	60.0%	74%	94%
Mbulimi i kanalizimeve (niveli kombëtar)	56.3%	62.5%	74.1%
Mbulimi i kanalizimeve për zonat urbane	79.5%	86%	96%
Mbulimi i ujërave të zeza për zonat rurale	16%	28%	42%
Mbulimi i trajtimit të ujit i përdorur nga ITUP-ja	12.0%	17%	33%
Vazhdimësia e furnizimit me ujë në zonat bregdetare	13		
Vazhdimësia e furnizimit me ujë (orë/ditë)	13	20	24
Ulja e ujit pa të ardhura	67%	50%	45%
Mbulimi i totalit të kostove operative (TOC përfshirë shpenzimet e shlyerjes së huas dhe fondet e rezervës kapitale) me koleksionet aktuale	66%	82%	100%
Mbulimi i furnizimit me ujë në nivelin kombëtar	84.6%	87.7%	96.4%
Mbulimi i ujësjellësit për zonat urbane	94.0%	97%	98%

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Veprimet e parashikuara kanë disa dimensionet të ndikimit në shoqërinë dhe ekonominë me karaktere të ndryshme, siç janë: - Zbatimi i parimit të konsumatorit paguan; - Siguroni një klimë më të mirë për turizmin; - Zbatimi i ligjit, zvogëlimi i informalitetit; - Ofrimin e qytetarëve për shërbimin që ata meritojnë; - Mbështetje për shëndetin, sigurinë dhe përgjegjësitë sociale përmes qeverisjes; - Mbështet stabilitetin financiar dhe efikasitetin; - Mbështet mbrojtjen e mjedisit.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Disa nga veprimet do të kenë ndikim në buxhet; megjithatë shifrat e sakta janë ende duke u llogaritur. Furnizimi me ujë i bregdetit 24/7; ulje 20% NRW - 60 milionë euro; 80 milionë euro furnizim me ujë; 280 milionë euro WWTP të ujërave të zeza; Gjithsej - 360 milionë euro (2018–2021).

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Kjo është një masë reforme neutrale gjinore. Do të ketë një efekt të drejtpërdrejtë në punësimin gjatë fazës së ndërtimit të impianteve të trajtimit të ujërave të ndotura dhe të ujërave të zeza në një afat të shkurtër dhe mund të ketë një efekt pozitiv indirekt në punësimin në sektorë të tillë si turizmi, bujqësia etj.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Një nga misionet dhe objektivat strategjike të Strategjisë Kombëtare të Shërbimeve të Ujësjellës-Kanalizimeve, 2019–2030, është të sigurojë mbledhjen, trajtimin dhe depozitimin cilësor për të mbrojtur shëndetin publik dhe në përputhje me rregulloret kombëtare të mjedisit.

Të zhvillojë studime të fizibilitetit të projekteve të infrastrukturës për të përfshirë vlerësimet e ndikimit në mjedis dhe social, mjetet e monitorimit dhe praktikat e tjera që synojnë arritjen e furnizimit me ujë 24/7 në zonat bregdetare.

8. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Vonesa për shkak të mungesës së fondeve	(5%)	Një planifikim i kujdesshëm në nivelin qendror
Vonesa për shkak të ngarkesës në punë	(15 %)	Një ekip që ka filluar punën për hartimin e

		një plani të detajuar
Mungesa e vullnetit politik		Një angazhim i niveleve më të larta të qeverisë dhe përfshirje e të gjithë partnerëve të mundshëm në sektor

Reforma 06: Rritja e standardeve të shërbimeve në sektorin e turizmit

1. Përshkrimi

Kjo reformë synon të nxisë konkurrencën nëpërmjet vendosjes dhe zbatimit të standardeve në zhvillimin e aktiviteteve të turizmit. Në mënyrë të veçantë, procesi i kategorizimit synon të ndajë strukturat e akomodimit në kategori, duke evidentuar njëkohësisht zbatimin e kushteve të detyrueshme për secilën kategori. Në të njëjtën kohë, procesi i kategorizimit do të mundësojë krijimin e një databaze të plotë të dhënash statistikore, që më pas do të shërbejë si një bazë e shëndoshë për formulimin e politikave. Aktiviteti i dytë synon të rrisë cilësinë e shërbimeve dhe sigurinë në zonat e plazhit. Ndërkohë, agroturizmi mbështet zhvillimin e qëndrueshëm të turizmit në zonat rurale përmes mbrojtjes së mjedisit, ruajtjes së traditave dhe promovimit të produkteve tipike të zonës dhe nga ana tjetër kontribuon në uljen e varfërisë dhe rritjen e mirëqenies së komuniteteve pritëse.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën

- Kategorizimi i strukturave akomoduese¹³. Procesi i kategorizimit përfshin tri faza: 1. Vetëdeklarimi nga sipërmarrësi turistik; 2. Shqyrtimi nga Komisioni për Standardizimin e Aktiviteteve Turistike i dokumentacionit të paraqitur në procesin e vetëdeklarimit; 3. Verifikimi në terren (rast pas rasti) i të dhënave të vetëdeklarimit. Rreth 2000 struktura akomodimi mendohet t'i nënshtrohen procesit të kategorizohen deri në vitin 2020 (MTM);

- Rritja e standardeve të shërbimit në aktivitetet e stacionit të plazhit në zonat bregdetare dhe liqenore përfshin përmirësimin e kornizës ligjore, në lidhje me sistemin e menaxhimit të hapësirave të plazhit, si dhe forcimin e kontrollit mbi zbatimin e standardeve (MTE dhe agjencitë e varësisë).

- Përmirësimi i standardeve në strukturat që funksionojnë si struktura agroturizmi¹⁴. Procesi i certifikimit si strukturë agroturizmi përfshin disa faza: 1. Aplikimi nga subjekti; 2. Ekzaminimi rast pas rasti i aplikimeve (dokumentacionit) nga Komiteti i Vlerësimit të Certifikimit të Subjekteve Agroturizëm. Për më tepër, subjektet e reja që kërkojnë të ndërtojnë një strukturë për zhvillimin e veprimtarisë së turizmit pritës mund të pajisen me “Certifikatë paraprake për aktivitetet pritëse të certifikuar si agroturizëm”, e cila lëshohet pas miratimit paraprak të projektit nga Komiteti i Vlerësimit.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- kategorizimi i strukturave akomoduese;
- rritja e standardeve të shërbimit në aktivitetet e stacionit të plazhit në zonat bregdetare dhe liqenore;
- përmirësimi i standardeve në strukturat që funksionojnë si struktura agroturizmi.

¹³ Në përputhje me ligjin 93/2015, “Për turizmin” dhe VKM-në nr. 730/2016, “Për miratimin e rregullores për klasifikimin e strukturave të akomodimit”, çdo subjekt që do të funksionojë si strukturë akomodimi duhet të pajiset me certifikatë kategorizimi, brenda 30 ditëve nga regjistrimi në Qendrën Kombëtare të Biznesit, ndërsa subjektet që aktualisht operojnë si strukturë akomoduese, duhet t'i nënshtrohen procesit të kategorizimit deri më 31 dhjetor 2019, afat ky i përcaktuar në urdhrin e ministrit të Turizmit dhe Mjedisit, për miratimin e rregullores për kategorizimin e strukturave akomoduese. Kategorizimi, si pjesë e procesit të klasifikimit, nënkupton që çdo subjekt duhet të plotësojë kriteret e detyrueshme për nivelin më të ulët të sistemit të klasifikimit, të kategorisë për të cilën aplikon. Ekzistojnë 8 kategori, si: hotel, motel, B&B, vendpushim, resort etj.

¹⁴ Në përputhje me VKM-në nr. 22/2018, “Për miratimin e kriterëve për certifikimin e aktivitetit agroturistik”, çdo entitet që kërkon të ofrojë aktivitet pritës të certifikuar si “agroturizëm” duhet të përmbushë kriteret e përcaktuara në këtë vendim. Vetëm subjektet e certifikuar sipas këtij vendimi kanë të drejtë të përdorin përcaktimin “agroturizëm” në emrin e tyre tregtar ose në ambientet e tyre.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin

- kategorizimi i strukturave akomoduese;
- rritja e standardeve të shërbimit në aktivitetet e stacionit të plazhit në zonat bregdetare dhe liqenore;
- përmirësimi i standardeve në strukturat që funksionojnë si struktura agroturizmi.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (2019)	Objektivi i ndërmjetëm (2020)	Objektivi (2021)
Struktura akomoduese të kategorizuara	0	2000	2800 ¹⁵
Subjekte turistike bregdetare të licencuara (kontrata të stacioneve të plazhit dhe guida zhytjeje)	0	N/A	N/A
Struktura agroturizmi të licencuara	5	200% ¹⁶	300%

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Kjo reformë do të kontribuojë, ndër të tjera, në uljen e informalitetit, në ofrimin e produkteve dhe shërbimeve me cilësore në sektorin e turizmit, inkurajimin dhe promovimin më tej të konkurrencës midis bizneseve që operojnë në sektor, forcimin e kapaciteteve njerëzore në sektorin e turizmit, diversifikimin e aktiviteteve ekonomike në zonat rurale, si dhe në aftësinë për mbledhjen dhe përpunimin e të dhënave.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Burimi i financimit është nga buxheti i shtetit (pa kosto shtesë).

Për më tepër, në kuadër të procesit të kategorizimit dhe certifikimit, si: agroturizëm, subjektet turistike përfitojnë incentiva fiskale dhe në rastin e agroturizmit, ata, gjithashtu, marrin ndihmë financiare nga skema e qeverisë kombëtare dhe programi IPARD.

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Ushtrimi i aktiviteteve të ndryshme turistike brenda një kornize rregullash do të ketë një ndikim të drejtpërdrejtë në rritjen e cilësisë së shërbimeve të ofruara për turistët në afatgjatë. Kjo përket në kënaqësinë dhe dëshirën e tyre për t'u kthyer, duke ndikuar drejtpërdrejtë në zhvillimin e sektorit të turizmit dhe kontributin e tij në ekonominë e vendit. Nga ana tjetër, kjo përket në rritje të të ardhurave për banorët lokalë të zonave turistike, me shumë mundësi punësimi për ta, përfshirë gratë dhe persona me kualifikime më të ulëta.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Vendosja e rregullave dhe e standardeve në përgjithësi dhe veçanërisht të atyre që lidhen me higjienën dhe pastërtinë, si dhe më tej, garantimi i respektimit të tyre gjatë kryerjes së aktiviteteve të ndryshme të turizmit ka për qëllim ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit. Nga ana tjetër, zhvillimi i turizmit nënkupton një fluks më të madh të turistëve që vizitojnë zona turistike në periudha të caktuara të vitit, siç është sezoni turistik, duke ndikuar negativisht në mjedis. Për të zbutur ndikimin negativ në mjedis synohen një sërë masash, si: trajtimi i ujërave të zeza; zbatimi i politikave për të minimizuar ndotjen nga mbeturinat urbane nëpërmjet ndarjes në burim për riciklimin, kompostimin dhe hedhjen; mbledhjen dhe deponimin e mbeturinave urbane në venddepozitimet e aprovuara etj.

8. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Kapacitete të pamjaftueshme administrative për të përpunuar fluksin e lartë të aplikacioneve të pranuar	Mesatar	Koordinim i mirë i punës në secilën fazë të procesit për të shmangur situata të tilla

¹⁵ 800 new structures planned to be categorised in 2021.

¹⁶ compared to the base year 2019.

Barrierat administrative që mund të rezultojnë në afate të zgjatura për përfundimin e detyrave specifike	Mesatar	Koordinim i mirë i punës në secilën fazë të procesit për të shmangur situata të tilla
--	---------	---

5.3.3 Mjedi i biznesit dhe zvogëlimi i ekonomisë informale

a) Analiza e pengesave kryesore

Përmirësimi i mëtejshëm i cilësisë së rregulloreve që ndikojnë në operacionet e përditshme të biznesit mbetet prioritet i qeverisë shqiptare, si pjesë e përpjekjeve të saj për të hyrë në tregun e përbashkët të BE-së. Shqipëria tregoi një përmirësim në raportin e *BB Doing Business 2017*, duke u renditur në vendin e 58-të nga 190 ekonomi që reflekton se reformat e fundit të ndërmarra nga qeveria janë në rrugën e duhur, veçanërisht, në lidhje me uljen e barrës administrative për bizneset. Përgjatë 2018–2019, qeveria ka përmirësuar klimën e biznesit, kryesisht, në çështjet që kanë të bëjnë me marrjen e energjisë elektrike, e cila është reflektuar në renditje më të lartë të arritur për këtë tregues në raportin *Doing Business 2020*.

Qasja në financa për NVM-të është një kufizim afatgjatë, i penguar nga mungesa e kolateralit tradicional në pronësi të NVM-ve dhe mungesa e strategjive dhe instrumenteve financiare nga sistemi bankar. Sistemi përballet me fonde të kufizuara për kompanitë, çmime të larta të huave, mbulim të kufizuar rajonal në zonat rurale etj. Aksesit i kufizuar në financë për NVM-të është një pengesë detyruese për rritjen dhe dëmton konkurrueshmërinë e NVM-ve për t'u integruar në tregjet rajonale dhe evropiane.

Ekzistojnë disa programe qeveritare për të mbështetur financimin e NMVM-ve, por këto janë relativisht të vogla dhe me ndikim të kufizuar. Qeveria ka krijuar dhe drejton disa programe financiare (subvencione direkte ose lloje të tjera të mbështetjes) përmes agjencive të ndryshme qeveritare, të tilla si: Agjencia për Kërkim, Teknologji dhe Inovacion dhe Agjencia Shqiptare e Zhvillimit të Investimeve. Fondet e kufizuara, mungesa e disponueshmerisë dhe koordinimi i dobët i këtyre programeve kanë dhënë rezultate të kufizuara.

Një numër i konsiderueshëm i ndërhyrjeve të financuara nga donatorët, gjithashtu, synojnë të mbështesin qasjen e NMVM-ve në financa, por duket se nuk ka koordinim midis donatorëve dhe synojnë fusha dhe sektorë të ndryshëm. Financimi dhe mbështetja për NMVM-të ndryshon gjerësisht në sasinë dhe natyrën e saj, si me mangësitë e kufizimet, ashtu edhe me mbivendosjen dhe mungesën e përqendrimit dhe koordinimit shumë të kufizuar në sektorët me përparësi.

Financimi jobankar mbetet shumë i kufizuar. Mikrokredia, dhënia me qira dhe *faktoring* janë të disponueshme dhe mbështeten nga kuadër ligjor i zhvilluar mirë, por qasja e NVM-ve është e ulët. Mikrokredia, përfshirë nga 13 shoqata të kursim-kreditit, është deri tani lloji më i zakonshëm i financimit, që përbën dy të tretat e të gjitha kredive nga institucionet financiare jobankare.

Qeveria ka në fokus përmirësimin e financimit të NMVM-ve, i cili do të kontribuojë në rritjen ekonomike; sidoqoftë, nevojitet një koordinim dhe strukturë më e mirë për të lehtësuar zbatimin e iniciativave dhe reformave rregullatore. Ekziston një mundësi e vogël për qasjen e NMVM-ve në financat dhe projektet e drejtuara nga donatorët. Përveç iniciativave politike, janë krijuar lehtësira të ndryshme të financimit të NMVM-së që ndryshojnë në madhësi, kushte të financimit dhe të fokusit.

Sidoqoftë, këto nisma janë mjaft të vogla dhe mund të përmirësohen duke vendosur objektiva më të lartë. Ka mungesë burimesh dhe kapacitetesh njerëzore për të mbështetur zhvillimin e NMVM-ve, të cilat është e shpërndarë përmes disa agjencive dhe institucioneve publike pa koordinim të duhur. Një strukturë e organizuar, transparente dhe e përgjegjshme e koordinimit të palëve të interesuara publike është e nevojshme për mundësimin e aksesit në financë në të gjithë sektorët kryesorë të ekonomisë.

Dallimet midis përkufizimit ligjor ekzistues të NMVM-ve dhe përkufizimeve të përdorura nga bankat e bëjnë të vështirë për Bankën e Shqipërisë (BSH) dhe autoritetet e tjera qeveritare përkatëse të mbledhin dhe analizojnë të dhënat e huazimit në një mënyrë të qëndrueshme. Mungesa e standardizimit, megjithëse nuk është unike për Shqipërinë, kufizon aftësinë për të

përpunuar dhe për të analizuar me efikasitet të dhënat për NMVM-të, duke përfshirë të dhëna për huadhënien dhe aksesin në finance në përgjithësi.

Në Shqipëri, aktualisht nuk ka një strategji në nivel kombëtar për *start up* dhe as ndonjë ligj specifik ato. Për më tepër, legjislacioni aktual nuk përmban deri më tani një përkufizim të qartë ligjor se çfarë entiteti mund të konsiderohet si *start up*.

Sistemi i vjetër i taksimit të pasurisë së paluajtshme, bazuar në çmimet fikse, paraqet rreziqe dhe kosto të larta për kompanitë, pasi tregu i pasurive të paluajtshme është një nga faktorët kryesorë për aktivitetin ekonomik. Për më tepër, performanca e dobët e mbledhjes së taksave dhe mungesa e një regjistri kombëtar të taksimit të pasurisë së paluajtshme, çuan në nevojën e madhe për të kaluar në një sistem të taksës së pasurisë bazuar në vlerën e saj.

Reformimi i sistemit të taksës së pasurisë së paluajtshme, duke krijuar një metodë të re të llogaritjes, bazuar në çmimin e tregut dhe krijimi i kadastrës fiskale do të ketë një ndikim pozitiv në mjedisin e biznesit. Do të shoqërohet me përfitime ekonomike dhe fiskale dhe do të rrisë ndjeshëm sigurinë dhe parashikueshmërinë juridike. Ekzistojnë të paktën tri mënyra në të cilat ekonomia e Shqipërisë pritet të ndikohet:

- Përmirësimi i mjedisit të biznesit

Një taksë e qartë e pasurisë përbën një mënyrë transparente, të qëndrueshme dhe të parashikueshme për bashkitë për të rritur fondet, si dhe krijon kushtet për zhvillimin e një mjedisi të mirë për bizneset.

- Funksionimi më i mirë i tregut të pasurive

Një vlerë zyrtare mbi ndërtesat (njësi pronësore) do të kontribuojë për një treg pasurish të paluajtshme më transparent. Për pasojë, një treg më transparent e bën më të lehtë për investitorët të marrin pjesë në të, si dhe do e bënte më të lehtë për të ndjekur ndryshimet në çmimet e pasurive. Ndryshime të tilla përbëjnë një bazë të rëndësishme për vendimet politike dhe ekonomike. Shumë prej këtyre vendimeve janë të lidhura më mirëfunksionimin e kredive.

- Përmirësimi i tregut të kredive

Një vlerë e vlerësuar e pasurisë së paluajtshme, e konfirmuar nga shteti, mund të përdoret si bazë për tregun e kredive dhe do të reduktojë nevojën për vlerësim individual të pasurive. Mund të jetë, gjithashtu, baza për tregun e kredive nëse sistemet e IT-së do të përdoren nga persona në tregun e pasurive të paluajtshme për procese të brendshme efikase në gjykimin e vlerave. Në afatgjatë, kjo do të sjellë uljen e interesave në tregun e kredive të pronave në tregun e pasurive të paluajtshme.

b) Masat e reformave

Reforma 07: Reforma e taksës së pronës dhe krijimi i kadastrës fiskale

1. Përshkrimi

Për të vendosur bazën e informacionit për taksën e re të pasurisë së paluajtshme, është krijuar kadastra fiskale dhe do të implementohet një metodologji e re e sistemit të taksave e bazuar në vlerën e pasurive të paluajtshme. Bashkitë po punojnë vazhdimisht me hedhjen e të dhënave të përditësuara në sistem. Qëllimi i kadastrës është të konsolidojë dhe të përmirësojë cilësinë e të dhënave ekzistuese, lidhur me taksimin e ndërtesave dhe me pronarin/përdoruesin dhe të llogarisë taksën vjetore për çdo pasuri të paluajtshme. Për çdo pasuri do të regjistrohet një numër identifikimi unik i cili lidhet me pronarin legal (nëse dihet) ose poseduesin së bashku me numrin e identiteti kombëtar për atë person ose entitet. Njësia përgjegjëse për kadastrën fiskale nuk do të ketë autoritetin për të zgjidhur pretendimet ligjore konfliktuale ose të vërtetojë pronësinë.

Aktivitetet e përfshira në PRE, 2018–2020, kanë ndryshuar përmes asistencës ndërkombëtare për krijimin e Kadastrës Fiskale, nëpërmjet një projekti të financuar tërësisht, i cili filloi në vitin 2018.

Sidoqoftë aktivitetet e mëparshme nuk janë anuluar, por janë riorganizuar si pjesë e ristrukturimit të aktiviteteve të projektit.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën¹⁷

¹⁷ Aktivitetet e përfshira në PRE, më 2018–2020, kanë ndryshuar përmes asistencës ndërkombëtare për krijimin e

- Implementimi taksimit të pasurive të paluajtshme bazuar në vlerën e tregut. Aplikimi i qasjes së vlerës së tregut në 61 bashkitë.

- Hartimi i një ligji të ri mbi taksimin e pasurive të paluajtshme. Korniza ligjore ekzistuese do të aplikohet në periudhën tranzitore deri në momentin e miratimit të kuadrit të ri ligjor të taksës së pasurisë.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin

- Faza tranzitore. Procesi i regjistrimit kalohet te bashkitë.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (2017)	Objektivi i ndërmjetëm (2019)	Objektivi (2020)
Nr. i ndërtesave të regjistruara në regjistrin e kadastrës fiskale	0		40%
Nr. i bashkive të trajnuara ¹⁸	0		61 bashki

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Kjo masë do të sjellë funksionim më të mirë të tregut të pasurive të paluajtshme. Ekonomia do të ndikohet përmes shumë mënyrave:

i. taksa e qartë e pasurisë është një mënyrë e parashikueshme, transparente dhe e qëndrueshme për bashkitë, për të mbledhur fonde dhe po kështu një instrument për financim të qëndrueshëm të bashkisë. Rritja e të ardhurave nga taksa e pasurisë do të investohen në shërbime më të mira bashkiake;

ii. një vlerë zyrtare e taksueshme e ndërtesave do të kontribuojë në një treg më transparent të pasurive të paluajtshme, gjë që e bën më të lehtë për pjesëmarrjen e investitorëve; rritja e transparencës në tregun e pasurive sjell rritjen e konkurrencës së ndershme në treg;

iii. një vlerë e vlerësuar e pasurisë së paluajtshme, e konfirmuar nga shteti, mund të përdoret si bazë për tregun e kredive dhe do të reduktojë nevojën për vlerësim individual të pasurive. Ajo mund të jetë, gjithashtu, baza për tregun e të kredisë nëse (IT-së) sistemet e IT-së janë përdorur nga aktorët në tregun e pasurive të paluajtshme, për procese të brendshme efikase në gjykimin e vlerave.

Në afatgjatë, kjo do të çojë në interesa më të ulët për të kredive për tregun e pasurive të patundshme.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kjo masë do të zbatohet përmes një projekti i cili është plotësisht i financuar përmes një grandit. Kostoja e vlerësuar për këtë masë është 3.5 milionë euro.

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Krijimi i kadastrës fiskale në vetvete nuk parashikon ndikim të drejtpërdrejtë në treguesit socialë, siç janë: punësimi, ulja e varfërisë, punësimi kombëtar dhe gjinia. Ndikimi i vetëm i drejtpërdrejtë në punësim është punësimi i stafit për agjencitë e reja në nivelin e qeverisë qendrore dhe lokale. Në planin afatgjatë, masa pritët të stimulojë investimet e huaja direkte përmes sigurisë juridike, duke krijuar kështu më shumë biznese dhe duke rritur punësimin, por

Kadastrës Fiskale, nëpërmjet një projekti totalisht të financuar, i cili filloi në vitin 2018. Sidoqoftë aktivitetet e mëparshme nuk janë anuluar por janë riorganizuar si pjesë e ristrukturimit të aktiviteteve të projektit. Duke e krahasuar me PRE 2019–2022, së fundmi është prezantuar një aktivitet shtesë për vitin 2020, që prezantohet për herë të parë në PRE 2020–2022.

¹⁷ Nuk ka aktivitete të planifikuara më 2020–ën. Gjithsesi, nëse ka rishikime ose nëse merren në konsideratë aktivitete të reja këtë vit ato do të reflektohen në të ardhmen

¹⁸ DPTP-ja ka organizuar një cikël trajnimesh me punonjësit e bashkive në vend, të cilat kanë pasur qëllime të ndryshme, si: prezantimi i sistemit, familjarizimi me funksionalitetet e sistemit të cilat janë në përditësim të vazhdueshëm dhe prezantimi i metodologjisë. Ndërsa, me prefekturat trajnimet janë përqendruar në kompetencat dhe çështjet që ato duhet të mbështeten, kur vlerësojnë vendimet e Këshillit Bashkiak në lidhje me taksën e pasurisë. Ky proces do të vazhdojë edhe në të ardhmen.

asnjë efekt nuk parashikohet me dallimet gjinore. Sidoqoftë, në sistemin e kadastrës, numri i pronarëve femra tashmë është rritur.

7. Ndikimi i pritsbëm në mjedis

Krijimi i kadastrës fiskalë në vetvete nuk parashikon ndikim të drejtpërdrejtë në mjedis.

8. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Pasaktësia e të dhënave ekzistuese për ndërtesat	E lartë	Të gjitha ndërtesat do të regjistrohen në sistem. Tashmë 586,164 nga 1.500,000 ndërtesa janë regjistruar, të cilat përmbajnë informacion për pronarin (poseduesin) dhe për sipërfaqen. Drejtoria e Përgjithshme e Taksës së Pasurisë tashmë zotëron të dhëna nga ALUIZNI dhe ZRPP-ja, por cilësia e të dhënave është shumë e ulët. Sidoqoftë kjo drejtori është e vetëdijshme për cilësinë e këtyre të dhënave dhe është duke punuar, me qëllim që të identifikojë mjetet e duhura për t'i bërë këto të dhëna të disponueshme për të gjitha bashkitë.
Mungesa e fondeve/burimeve financiare të mjaftueshme	E ulët	Ky risk është reduktuar nga asistenca ndërkombëtare. SIDA e cila ka siguruar ndihmën teknike dhe mbështetjen financiare përmes një grandi për zhvillimin e sistemit financiar të IT-së.
Mungesa e burimeve në bashki	E ulët	Burimet në bashki duhet të jenë të disponueshme për të trajtuar regjistrimin, informacionin dhe ankesat, pasi të fillojë taksimi. Rritja e eficientës së administrimit të taksës së pasurisë së paluajtshme do të reduktojë riskun, por gjithsesi Ministria e Financave dhe Ekonomisë duhet të ndërmarre hapa të tjerë dhe bashkitë duhet të sigurojnë stafin e duhur.

Reforma 08: Zhvillimi i kuadrit ligjor në mbështetje të start up inovative

1. Përshkrimi

Vitet e fundit, roli i *start up*-eve inovative ka fituar në mënyrë të qëndrueshme rolin si një forcë nxitëse për zhvillimin ekonomik dhe shoqëror drejt një shoqërie të bazuar në dije. Suksesi i ndërmarrjeve *start-up* dhe potenciali i tyre për t'u rritur varet nga një sërë faktorësh.

Kuadri i politikave për inovacionin në Shqipëri është i shpërndarë në tri dokumente: Strategjia kombëtare e shkencës, teknologjisë dhe inovacionit (2017–2022); Strategjia e zhvillimit të biznesit dhe investimeve (2014–2020); dhe Plani i veprimit për inovacionin brenda kuadrit të politikave për inovacionin (2017–2022), i cili u përgatit në bashkëpunim me OECD-në.

Qeveria e Shqipërisë, është e përkushtuar të krijojë një kornizë të favorshme ligjore për *start-up*-et e dhe, për këtë qëllim ka kërkuar mbështetje financiare nga projektet dhe donatorët e huaj, për të kuptuar tërësisht kuadrin legjislativ të bizneseve të reja dhe mënyrat e mundshme të krijimit të politikave mbështetëse.

Është objektivi specifik i këtyre projekteve përmirësimi i ekosistemit inovator dhe nxitja për krijimin e *start-up*-ve në Shqipëri.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën:

- fillimi i konsultimit publik me palët e interesuara për hartimin e ligjit për *start-up*;
- hartimi i ligjit për *start-up*.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- miratimi i ligjit për *start-up*;
- hartimi dhe miratimi i akteve nënligjore bazuar në ligjin e miratuar;

- hartimi dhe miratimi i kuadrit politik dhe skemave mbështetëse me fokus në produktet apo shërbimet inovative dhe krijimi i një modeli të ri biznesi.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- zbatimi i ligjit të ri dhe i skemave mbështetëse.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (viti)	Objektivi i ndërmjetëm (viti)	Objektivi (viti)
Miratimi i ligjit të ri “Mbi <i>start-up</i> inovative” dhe akteve nënligjore		Miraturar (2021)	Në zbatim (2022)
Miratimi i kuadrit politik dhe skemave mbështetëse për <i>start-up</i>		Miraturar (2021)	Në zbatim (2022)
Të paktën 2 thirrje për aplikim për skemat mbështetëse për <i>start-up</i> dhe të paktën 5 <i>start-up</i> të financuara nga thirrjet		1 thirrje; 2 <i>start-up</i> të financuara	2 thirrje; 5 <i>start-up</i> të financuara

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Politikat në mbështetje të sipërmarrjeve dhe start-ups mund të nxisin zhvillimin dhe rritjen e start-ups, duke siguruar një mjedis të përshtatshëm për këto ndërmarrje (p.sh., përmes lehtësimit të pengesave financiare për start-ups). Duke u përqendruar në idetë dhe shërbimet inovative të biznesit, start-ups paraqesin një segment specifik të ekonomisë, i cili ka potencialin për të përcaktuar suksesin dhe mirëqenien e ekonomisë në planin afatgjatë. Start-ups sjellin prurje të reja dhe adaptojnë teknologjitë ekzistuese në treg dhe, për këtë arsye krijojnë mundësi për komercializimin e rezultateve të kërkimit shkencor.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostot e aktiviteteve dhe burimi i financimit janë të detajuara në tabelat 10a dhe 10b.

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Start-ups krijojnë vende pune në sektorët e orientuar nga e ardhmja në ekonomi dhe sjellin një impuls proaktiv për ekonominë përmes mënyrës së tyre konkurruese dhe dinamike të funksionimit. Ky ligj dhe programet e tjera janë, gjithashtu, veçanërisht të rëndësishme për zhvillimin e sipërmarrjes nga femrat, pasi ato zakonisht lehtësojnë kërkesat në lidhje me elementet e sigurisë (kolateral, letër garancie etj.) me rastin e aprovimit të financimit, gjë që është e rëndësishme për gratë sipërmarrëse, pasi ato zakonisht zotërojnë më pak kolateral.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Reforma nuk parashikon ndikim të drejtpërdrejtë në mjedis.

8. Rreziqet e mundshme

Ekziston mungesa e bashkëpunimit dhe e koordinimit midis qeverive kompetente dhe organizatave joqeveritare. Ekosistemi shqiptar i start-ups dhe i inovacionit është në një fazë shumë të hershme të zhvillimit të tij, kështu që ky status vjen së bashku me disa sfida (ndërtimi i kapaciteteve, stafi etj.).

Reforma 09: Përmirësimi i aksesit në financë për NVM-të

1. Përshkrimi

NVM-të në Shqipëri janë kontribues të rëndësishëm në ekonomi. Më 2017-ën, NVM-të krijuan 80.3% të totalit të punësimit, që korrespondon me pothuajse katër nga pesë vende pune të ofruara në Shqipëri dhe gjeneruan më shumë se dy të tretat (68.3%) vende pune si vlerë të shtuar. Në drejtim të punësimit që sigurojnë NVM-të, tregtia me shumicë dhe pakicë ishte sektori me rritje më të shpejtë në Shqipëri në vitet 2016–2017, duke gjeneruar rritje prej 6.6% dhe duke tejkaluar ndjeshëm normën mesatare të rritjes prej 1.5% të NVM-ve në BE, në të njëjtin sektor. Ndërsa numri i personave të punësuar është rritur me gati 50% që nga viti 2012.

Reforma synon të zbatojë politika proaktive për t’iu përgjigjur më mirë forcave të konkurrueshmërisë në tregjet rajonale dhe më gjerë. Kjo reformë do të zbatohet përmes zhvillimit të një kornize ligjore dhe institucionale, si dhe përmes bashkëpunimit me institucionet financiare.

Qëllimi i kësaj reforme është sigurimi i një aksesit adekuat në financa për secilën fazë të zhvillimit të NVM-ve, duke përmirësuar tregun financiar dhe atë të kapitalit, duke krijuar kushte për funksionimin dhe zgjerimin e instrumenteve të ndryshëm financiarë që nuk ishin të pranishëm në tregun e brendshëm (skemat garantuese etj.), duke optimizuar financimin publik dhe duke përmirësuar nivelin e informacionit dhe aftësive të NVM-ve për të pasur akses në lloje të ndryshme të financimit.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën:

- krijimi i njësisë së veçantë brenda Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë për të promovuar zhvillimin e NVM-ve;

- kryerja e një analize të përshtatshme për krijimin e një platforme të centralizuar informacioni për burimet financiare nga donatorët, sektorët privatë dhe publik, si një mjet i rëndësishëm për NVM-të;

- studim për zbatimin e mundshëm të skemave të garancisë së kredisë, bazuar në praktikën më të mira ndërkombëtare për të lehtësuar kreditimin e NMVM-ve.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- krijimi i një platforme të centralizuar informacioni për burimet financiare nga donatorët, sektorët privat dhe publik të aksesueshme nga NVM-të;

- hartimi dhe konsultimi publik me të gjithë aktorët lidhur me miratimin e skemave të të pjesshme garantuese të kredive.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- miratimi i akteve ligjore lidhur me skemat e pjesshme garantuese të kredive.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (viti)	Objektivi i ndërmjetëm (viti)	Objektivi (viti)
Miratimi i strukturës së re në MFE	0	Qershor 2020	Dhjetor 2020
Numri i përdoruesve të platformës së centralizuar të informacionit	0	1000	5000
Miratimi i akteve ligjore për skemat e pjesshme të garancisë	N/A	N/A	Miraturar
Rritje e normës të NVM-ve që përfitojnë nga rritja e aksesit në financa	0	5%	10%

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Akses i përmirësuar në financë për NVM-të dhe një ndikim i drejtpërdrejtë në konkurrueshmëri në atë pjesë të ekonomisë e cila ka kontributin më të madh në PBB dhe punësim në sektorin jofinanciar. Rritja e investimeve e nxitur nga një akses më i mirë në financë do të ketë një ndikim pozitiv në forcimin e kapaciteteve, modernizimin teknologjik të prodhimit, rritjen e produktivitetit dhe futjen e produkteve dhe të shërbimeve të reja inovative nga NVM-të.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostot e aktiviteteve dhe burimi i financimit janë të detajuara në tabelat 10a dhe 10b.

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Prezantimi i instrumenteve të reja financiare për fillimin e një biznesi dhe zhvillimi i NVM-ve do të kontribuojë drejtpërdrejt në krijimin e vendeve të punës dhe vetëpunësim. Reforma është veçanërisht e rëndësishme, sepse do të ndihmojë në fuqizimin e grave sipërmarrëse duke lehtësuar kanalet e komunikimit drejt financimit, gjë që është e rëndësishme për gratë sipërmarrëse.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Masa nuk parashikohet të ketë ndikim në mjedis.

8. Rreziqet e mundshme

Ekzistojnë rreziqe të mundshme që lidhen me zbatimin e reformës, të tilla si: paqëndrueshmëria makroekonomike dhe fiskale, dhe bashkëpunim e koordinim i ulët ndërinstitucional midis qeverisë dhe organizatave joqeveritare.

Reforma 10: Modernizimi i instrumenteve të pagesave retail

1. Përshkrimi

Objektivi kryesor i “Strategjisë kombëtare të pagesave me vlerë të vogël” është promovimi i përdorimit intensiv të instrumenteve moderne të pagesave me vlerë të vogël në të gjithë vendin, me qëllim arritjen e 10 pagesave elektronike për frymë deri në fund të vitit 2022. Zgjerimi i mundësisë për aksesin në llogaritë është një kusht i domosdoshëm për të arritur objektivin kryesor. Në këtë drejtim, Shqipëria synon të arrijë një raport të zotërimit të llogarisë prej popullsisë në moshë madhore në nivelin 70% deri në vitin 2022.

1. Përmirësime ligjore dhe të kuadrit rregullator:

a) aprovimi i projektligjit “Mbi shërbimet e pagesave”, i cili transpozon direktivën e ndryshuar evropiane 2015/2366 deri në fund të vitit 2019;

b) hartimi i një akti ligjor që do të transpozojë direktivën e Bashkimit Evropian “Mbi llogarinë e pagesave”, brenda vitit 2021;

2. Përmirësime infrastrukturore dhe teknologjike, të tilla si:

a) mundësia e zbatimit të një platforme kombëtare të procesimit të kartave (SWITCH)/*instant payment* pagesave në kohë reale;

b) zbatimi i skemës së debitimit direkt ndërbankar;

c) vendosja e një sistemi për shlyerjen e pagesave në euro për pagesat kombëtare;

d) operacionalizimi i kategorisë së “ Pjesëmarrësve jo të drejtpërdrejtë” në sistemin AECH.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën:

- hyrja në fuqi e ligjit “Mbi shërbimet e pagesave”, i cili transpozon direktivën e ndryshuar evropiane 2015/2366 dhe hartimi e aprovimi/miratimi i akteve nënligjore për këtë ligj;

- hartimi i aktit ligjor që do të transpozojë direktivën e Bashkimit Evropian “Mbi llogarinë e pagesës”;

- aprovimi i ndryshimeve rregullative dhe në infrastrukturë për skemën e debitimit direkt ndërbankar;

- zbatimi i sistemit për shlyerjen e transfertave në euro për pagesat kombëtare.

- aprovimi i ndryshimeve rregullative dhe në infrastrukturë për “pjesëmarrjen e jo të drejtpërdrejtë” në sistemin AECH;

- studimi i fizibilitetit për zbatimin e platformës kombëtare për procesimin e kartave (SWITCH) /*instant payment*/pagesave në kohë reale.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- hyrja në fuqi e akteve ligjore që transpozojnë direktivën e Bashkimit Evropian “Mbi llogarinë e pagesës”;

- termat e referencës (TORs) dhe projekti për zbatimin e platformës kombëtare për procesimin e kartave (SWITCH) /*instant payment*/pagesave në kohë reale.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- implementimi/zbatimi i një platforme kombëtare të procesimit të kartave (SWITCH)/*instant payment*/ pagesave në kohë reale.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikator	Bazë (viti)	Objektivi i ndërmjetëm (viti)	Objektivi (viti)
Hyrja në fuqi e ligjit “Mbi shërbimet e pagesave”	Aprovimi i ligjit (tremujori i 2020)	Krijimi i akteve nënligjore në zbatim të ligjit	Zbatimi final i ligjit
Hartimi i një akti ligjor që do të transpozojë direktivën e Bashkimit Evropian “Për llogarinë e	Hartimi i aktit ligjor (2020)	Aprovimi i aktit ligjor (2021)	Zbatimi i aktit ligjor 2021–2022

pagesës”, brenda vitit 2021			
Miratimi i ndryshimeve rregullative dhe në infrastrukturë për skemën e debitit direkt ndërbankar			2020
Miratimi i ndryshimeve rregullative dhe në infrastrukturë për “pjesëmarrjen jo të drejtpërdrejtë” në sistemin AECH ndërbankar			2020
Studimi i fizibilitetit për zbatimin e platformës kombëtare të procesimit të kartave (SWITCH)/ <i>instant payment</i> / pagesave në kohë reale	Studimi i realizueshmërisë (2020)	Termat e referencës ToR (2021)	Zbatimi 2022

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

1. Projektligji “Mbi shërbimet e pagesave” pritet të rrisë konkurrencën në tregun e shërbimit të pagesave nëpërmjet krijimit të një fushë të përshtatshme për institucionet financiare jobanka për të ofruar shërbime inovative të pagesave elektronike përmes:

a) duke i lejuar ato të hapin llogari pagesash dhe të ofrojnë pagesa elektronike (gjë e cila nuk lejohet me legjislacionin aktual);

b) krijimin e licencimit dhe të mbikëqyrjes së institucioneve që ofrojnë shërbime pagese në përpjesëtim me rrezikun që këto institucione mbartin;

c) garantimin e aksesit të tyre në sisteme pagesash;

d) garantimin e aksesit të palët e treta (TPP - ofruesit e shërbimit të informacionit mbi llogarinë dhe ofruesit e shërbimit të pagesës të informacionit mbi llogarinë) të informacionit mbi llogarinë e klientit pas pëlqimit të qartë të këtij të fundit përmes krijimit të infrastrukturës së Bankës së Hapur (*Open Banking*); si dhe

e) krijimin e një kornize prudenciale për mbrojtjen e konsumatorit.

2. Hartimi i aktit ligjor që do të transpozojë direktivën e Bashkimit Evropian “Mbi llogarinë e pagesës”:

Vlerësohet/pritet që të rrisë konkurrencën nëpërmjet përmirësimit të mëtejshëm të transparencës së shërbimeve të ofruara në treg, si dhe të rritjes së lëvizshmërisë së klientëve përmes vendosjes së procedurave të ndërrimit/ndryshimit me kosto më efektive ndërmjet ofruesve të ndryshëm të shërbimeve të pagesave.

3. Miratimi i ndryshimeve rregullative dhe në infrastrukturë për “pjesëmarrje jo të drejtpërdrejtë” në AECH - përmirësimin e kushteve të tregut ndërmjet bankave dhe institucioneve financiare jobanka, të cilat ofrojnë shërbime pagese.

4. Mundësia e zbatimit të një platforme kombëtare të procesimit të kartave (SWITCH)/ *instant payment*/ pagesat në kohë reale.

Rritja e konkurrencës për procesimin e kostove të pagesave të kartave dhe, gjithashtu, rritja e konkurrencës ndërmjet pagesave me karta dhe transfertave të kreditit në formë joletër.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Procesi i hartimit të ligjit “Mbi shërbimet e pagesave”, si dhe i akteve nënligjore të tij, si dhe projektligji që do të transpozojë direktivën e Bashkimit Evropian “Mbi llogarinë e pagesës” është financuar nga SECO.

Zhvillimet infrastrukturore do të mbulohen nga Banka e Shqipërisë (me përjashtim të SWITCH-it kombëtar i cili do të jetë një konsortium ndërbankar).

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Duke marrë parasysh që projektligji “Mbi shërbimet e pagesave” nxit përfshirjen e kompanive *Fintech* në sferën financiare, vlerësohet se hyrja e ofruesve të rinj të shërbimeve të pagesave do të përmirësojë/do të nxisë, gjithashtu, edhe punësimin.

Nga ana tjetër është pranuar gjerësisht se përfshirja financiare është një komponent i rëndësishëm në uljen e varfërisë. Në këtë drejtim, duke marrë parasysh që strategjia ka si synim gjithëpërfshirës/themelor rritjen e përqindjes së popullsisë që ka akses në shërbimet financiare nga 40% në 70%, vlerësohet se strategjia ka një ndikim të drejtpërdrejtë në uljen e varfërisë.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Strategjia pritet të promovojë pagesa elektronike kundrejt pagesave në formë letër. Në këtë drejtim pritet që shërbimet e reja të pagesave do të promovojnë politika më miqësore ndaj mjedisit.

8. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Mosmiratimi i ligjeve dhe i rregulloreve në nivelin e duhur, në kohën e planifikuar për miratim të ligjeve të tjera të lidhura indirekt që pengojnë ose kanibalizojnë objektivat e synuar të ligjit/të ndryshimeve rregullative të planifikuara	I ulët	Koordinimi ndërmjet institucioneve të ndryshme nëpërmjet Komitetit Kombëtar të Sistemit të Pagesave
Mungesa e përfshirjes së të gjitha palëve të interesit që kontribuojnë në hartimin, zbatimin dhe ekzekutimin e ndryshimeve në ligje /rregullore dhe në infrastrukturën që planifikohen të zbatohen	I ulët	Koordinimi ndërmjet institucioneve të ndryshme nëpërmjet Komitetit Kombëtar të Sistemit të Pagesave
Mungesë ekspertize dhe/ose ekspertizë e kufizuar për të aplikuar ndryshime në ligj/rregullore dhe/ose zbatime teknike të parashikuara të përmirësimit të infrastrukturës	I ulët	Banka e Shqipërisë po punon intensivisht për të pasur ekspertizën e duhur nga Banka Botërore dhe Bankat Qendrore të vendeve të Bashkimit Evropian

5.3.4 Kërkim, zhvillim dhe inovacion, dhe ekonomia digjitale

a) Analiza e pengesave kryesore

Sektori TIK dhe telekomunikacionet përbëjnë një nga sektorët e rëndësishëm ekonomikë në vend. Infrastruktura digjitale dhe *broadband* janë thelbësore për të gjitha zhvillimet e tjera në integrimin digjital dhe ndikon në të gjithë sektorët e ekonomisë. Infrastruktura digjitale është një parakusht për zhvillimet e ekonomisë digjitale në industrinë inovative, e-qeverisjen, e-shëndetësinë, ofrimin e shërbimeve të ndërveprueshme, ofrimin e shërbimeve ndërkufitare etj. Zhvillimi i rrjeteve *broadband* kërkon investime të mëdha dhe në këtë aspekt, sektori privat është kontribuesi kryesor. Në Shqipëri, tregu i telekomunikacionit është i hapur plotësisht për konkurrencën që nga viti 2008. *Broadband* nga rrjetet e lëvizshme ofrohet gjerësisht bazuar në teknologjinë LTE. Ndërkohë, në treg ka një numër të konsiderueshëm të ISP-ve që ofrojnë lidhje *broadband*, bazuar në rrjetin fiks. Prej vitesh në treg ofrohen shërbime të kombinuara trefishe/katërfishe: telefoni, internet dhe TV. Përdoruesit e internetit dhe abonimet në *broadband* fiks në Shqipëri janë rritur çdo vit me 10–15%. Në fund të vitit 2018, numri i abonimeve *broadband* fiks ishte 361.000. Megjithatë, penetrimi i *broadband*-it fiks mbetet në nivele shumë të ulëta krahasuar me vendet e tjera të rajonit dhe me vendet e BE-së.

Situata e *broadband* në Shqipëri është si më poshtë:

- ekziston një boshllëk i madh për sa i përket depërtimit të *broadband*-it fiks midis zonave urbane dhe atyre rurale;
- penetrimi i *broadband*-it fiks është i ulët, përafërsisht 40% e familjeve;
- penetrimi i *broadband*-it të telefonisë celulare është më i lartë se ai fiks, mbulimi i popullsisë me LTE është mbi 85%;

- përdoruesit e *broadband*-it të telefonisë celulare arritën në mbi 1.8 milionë deri në fund të vitit 2018.

Situata aktuale e lidhjes *broadband* në arsimin publik është larg nga ajo e ofrimit të këtij shërbimi me shpejtësi mbi 30 Mbps. *Bandwidth* maksimal i ofruar është deri në 8–10 Mbps dhe gjysma e shkollave janë pa ose me lidhje internet shumë të kufizuara. E njëjta situatë ekziston edhe për institucionet e shëndetit publik, gjë që e bën të vështirë zbatimin e shërbimeve të e-shëndetësisë, veçanërisht në zonat e largëta të vendit.

Qeveria e Shqipërisë ka identifikuar zhvillimin e infrastrukturës digjitale dhe *broadband* si prioritet kyç në dokumentet strategjike, si: Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (SKZHI), Strategjia e Agjendës Digjitale, Programi i Reformave Ekonomike (ERP) 2019–2021, Plani Kombëtar i *Broadband*-it. Prioriteti i dytë strategjik i Agjendës Digjitale 2020: “Politika për zhvillimin e komunikimeve elektronike në të gjithë sektorët (shëndetësi, arsim, mjedis, bujqësi, turizëm, kulturë, energji, transport etj.)” thekson se një nga drejtimet kryesore është zhvillimi i infrastrukturës së komunikimeve elektronike, së bashku me *broadband*-in e shpejtë dhe shumë të shpejtë.

Kuadri ligjor kryesor për telekomunikacionin dhe *broadband*-in është ligji nr. 9918, datë 19.5.2008, “Për komunikimet elektronike në Republikën e Shqipërisë”, i amenduar. Ky ligj është bazuar në paketën e BE-së për komunikimet elektronike 2002, amenduar nga direktiva 2009. Shqipëria ka miratuar, gjithashtu, ligjin nr. 120, datë 24.11.2016, për zhvillimin e *broadband*-it¹⁹. Ky ligj synon të rrisë investimet, të përmirësojë depërtimin e *broadband*-it, të rrisë efikasitetin e infrastrukturës ekzistuese përmes ndarjes së infrastrukturës, si dhe do të rrisë konkurrencën. Përveç kësaj, ky ligj ka edhe disa përfitime sociale dhe mjedisore. Zbatimi i ligjit nr. 120/2016 është ende në fazat e hershme. Puna për të ndarë infrastrukturën, midis sektorit energjetik dhe sektorit telekom, është në proces.

Në dhjetor 2018, Bashkimi Evropian ka aprovuar kodin e ri të komunikimeve elektronike nga direktiva 2018/1972/EU. Kodi i ri i komunikimeve elektronike zëvendëson paketën rregullatore të BE-së për komunikimet elektronike 2002/19/EC, 2002/20/EC, 2002/22/EC, 2002/21/EC të amenduar. Dispozitat e kodit përfshijnë masa për të stimuluar investimet dhe marrjen e rrjeteve me kapacitet shumë të lartë në Bashkimin Evropian, rregulla të reja të spektrit për lidhjen mobile dhe 5G, si dhe ndryshimet në qeverisje, regjimin e shërbimit universal, rregullat e mbrojtjes së përdoruesit fundorë dhe rregullat e numërimit dhe të komunikimit urgjent.

Raporti i Komisionit Evropian 2019, rekomandon, gjithashtu, që Shqipëria duhet të adaptojë amendamentet e nevojshme të ligjit të komunikimeve elektronike, në përafrim me Kodin e Ri të Komunikimeve Elektronike dhe të përgatitë një plan veprimi për agjendën digjitale. Rishikimi i kuadrit ligjor ekzistues duhet të marrë në konsideratë rregullimin më të mirë të ofrimit të shërbimit universal për komunikimet elektronike, përfshirë mbulimin *broadband*, bazuar në rregullat e BE-së për ndihmën shtetërore në *broadband*.

Bazuar në urdhrin e Kryeministrit nr. 157, datë 22.10.2018, “Mbi masat për zbatimin e një qasjeje të gjerë sektoriale/ndërsektoriale, si dhe krijimin dhe funksionimin e mekanizmit të integruar sektorial/ndërsektorial, u krijuan komitetet GMIP (Grupet e Menaxhimit të Integruar të Programit) dhe Komitetet Sektoriale Drejtuese. Komiteti Drejtues Sektorial i “*Connectivity*” drejtohet nga Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë. Telekomunikacioni dhe *Broadband*-i është një grup specifik tematik pjesë e Komitetit të Lidhjes.

Grupi tematik i Telekomunikacionit dhe *Broadband*-it u krijua në shkurt 2019, nga një urdhër specifik i ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë. Grupi tematik i telekomunikacionit dhe i *broadband*-it, si pjesë e Komitetit Sektorial Drejtues të “*Connectivity*”, synon të sigurojë bashkëpunim dhe vendimmarrje të përbashkët në nivelin më të lartë politik dhe menaxherial për planifikimin, koordinimin dhe monitorimin e programeve ndërsektoriale dhe kombëtare në

¹⁹ Ligji “Për zhvillimin e rrjeteve të komunikimeve elektronike të shpejtësisë së lartë dhe sigurimin e së drejtës së kalimit” ka përafruar plotësisht direktivën 2014/61/BE.

fushat me përparësi, duke siguruar udhëzime për vijimin e zbatimit të koordinuar të politikave dhe reformave prioritare përmes raportimit dhe monitorimit të masave që lidhen me qëllimet dhe objektivat prioritarë në fushat prioritare, reformat dhe sektorët me rëndësi të veçantë etj.

Një studim i plotë i fizibilitetit për zhvillimin e *broadband*-it është duke u përgatitur me mbështetjen e WBIF-së. Ky studim do të mbështesë përgatitjen e një Programi Kombëtar për Zhvillimin e Infrastrukturës *Broadband* në zona ku mungon interesi i mjaftueshëm tregtar për investime, si dhe për të arritur objektivat për lidhjen *broadband*, me të paktën 30 Mbit/s dhe më shumë drejt *gigabit society*, bazuar në strategjinë “*Gigabit Society*” të BE-së. Për më tepër, është hartuar një udhërrëfyes 5G për Shqipërinë. Puna për të rishikuar Planin Kombëtar të *Broadband*-it filloi gjatë korrikut 2019. Zhvillimi i *broadband*-it është në përputhje me Agjendën Digjitale të BE-së, dhe një nga përparësitë e WB6 të Planit Shumëvjeçar të Veprimit për Zonën Ekonomike Rajonale (MAP-REA) të miratuar gjatë Samitit të Triestes, të mbajtur më 12 korrik 2017.

Mjedisi i kërkimit dhe inovacionit në Shqipëri është ende përballë sfidave që ngadalësojnë transformimin e tij në një shtyllë të qëndrueshme për zhvillimin ekonomik. Ndërkohë, korniza strategjike dhe ligjore vazhdojnë të përmirësohen për të lehtësuar një transformim të tillë në vitet e ardhshme. Një nga hapat më të rëndësishëm të ndërmarrë në vitin 2017 ishte miratimi i Strategjisë Kombëtare për Shkencë, Teknologji dhe Inovacion (SKSHTI), 2017–2022.

Shqipëria është në proces të miratimit të një Strategjie të Specializimit të zgjuar (S3). Në prill 2018 u krijua një grup pune nga ministri i Arsimit, Sportit dhe Rinisë. GG ka hartuar një hartë rrugore të aktiviteteve që do të ndërmerren deri në miratimin e saj përfundimtar. Tregu i vetëm digjital shqiptar paraqet një qasje të re për të nxitur rritjen dhe masat për të arritur atë janë pjesë e Agjendës Digjitale të Shqipërisë, 2015–2020. Një projektligj i ri “për kërkimin” është përfunduar dhe është planifikuar të paraqitet në parlament.

b) Masat e reformave

Reforma 11: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale të sistemit të kërkimit dhe inovacionit

1. Përshkrimi

Masa përputhet me “Strategjinë për shkencë, teknologji dhe inovacion”, 2017–2022; Programin qeveritar 2017–2020; Planin Kombëtar për Integrimin Evropian, 2017–2021, kapitulli 25, “Shkenca dhe kërkimi shkencor”; SEE 2020. Qëllimi i tij është të zhvillojë infrastrukturën e kërkimit dhe inovacionit, të aktivizojë burimet financiare publike dhe private që mbështesin kërkimin shkencor dhe promovojnë studiuesit shkencorë. Për më tepër, ai synon të rrisë bashkëpunimin midis studiuesve dhe komunitetit të biznesit që mbështesin krijimin e vendeve të punës dhe zhvillimin ekonomik të vendit.

Masa përfshin nisma ligjore që do të zhvillohen gjatë viteve 2020–2022; aktivitete në lidhje me përmirësimin e infrastrukturës kërkimore; aktivitete promovuese të programeve shkencore evropiane; investime për të mbështetur kërkimin shkencor të lidhur ngushtë me zhvillimin ekonomik të vendit; aktivitete të promovimit të kapitalit njerëzor etj.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën:

- rritja e kapaciteteve të Agjencisë Kombëtare të Kërkimit Shkencor dhe Inovacionit përmes vendosjes së marrëveshjeve/projekteve dypalëshe dhe shumëpalëshe;
- krijimi i strukturave të koordinimit kombëtar për kërkimin shkencor (një strukturë ndërinstitucionale);
- AKSHI, në bashkëpunim me INSTAT-in dhe me MFE-në do të mbledhë dhe do të përpunojë të dhëna për matjen e treguesit GERD;
- infrastruktura kërkimore do të vazhdojë të mbështetet pas monitorimit të performancës së tyre;
- vazhdimi i hartimit të S3.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- finalizimi i S3 dhe sigurimi për fillimin e zbatimit;

- identifikimi i partnerëve për inovacion; eksplorimi i shanseve të reja brenda bashkëpunimit ndërmjet universiteteve dhe bizneseve;
- infrastruktura kërkimore do të vazhdojë të mbështetet pas monitorimit të performancës së tyre.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- përpos projekteve hulumtuese, projektet e inovacionit do të mbështeten dhe financohen, pasi ato kanë në thelb bashkëpunimin midis shkencës (universiteteve) dhe biznesit, duke promovuar modele të reja, si *hackathons* dhe *triple-helix* (BE për inovacion);
- përgatitja e udhëzimeve dhe e modeleve të nevojshme për financimin e projekteve të inovacionit. Siguroni miratimin e tyre nga bordi i administrimit.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (2019)	Objektivi i ndërmjetëm (2020)	Objektivi (2022)
Numri i projekteve të kërkimit dhe inovacionit të themeluar	15 NPSR 12 infrastrukturë	20/20	25/25
% e fondit të kërkimit dhe inovacionit kundrejt PBB-së (GERD)	0.04 ²⁰	0.1	0.1
Numri i marrëveshjeve/projekteve bilaterale dhe multilaterale të krijuara	x	4+	5+

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Forcimi i kapaciteteve kërkimore institucionale do të kontribuojë në përmirësimin e pjesëmarrjes në programet “Horizont 2020” dhe do të forcojë lidhjet midis akademisë, biznesit dhe qeverisë në planin afatmesëm dhe afatgjatë. Ushqyerja e biznesit me kërkime dhe inovacion do të çojë në prodhimin e produkteve inovative në këto infrastrukturë dhe krijimin e vlerës së shtuar përmes komercializimit të këtyre produkteve.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Buxheti total i programit të kërkimit në Programin Buxhetor Afatmesëm.

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Synon të përmirësojë kapacitetet financiare dhe menaxheriale të infrastrukturave kërkimore në universitete, ku studiuesit e kualifikuar do të bashkëpunojnë me komunitetin e biznesit për biznes të ri inovativ që promovojnë krijimin e vendeve të punës.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Masa nuk pritët të ketë ndikim në mjedis.

8. Rreziqet e mundshme

Sfidat për zbatimin e masave të lartpërmendura në fushën e kërkimit dhe inovacionit përfshijnë vështirësi në koordinimin ndër-institucional, si dhe kufizimet e buxhetit.

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Kufizime buxhetore	I ulët	Sipas kornizës së buxhetit afatmesëm, fondet e planifikuara për infrastrukturën kërkimore shkencore janë rritur për tre vjetet e ardhshëm

Reforma 12: Zhvillimi i infrastrukturës të brezit të gjerë për ekonominë digjitale

1. Përshkrimi

Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* është një nga çështjet më të rëndësishme të strategjisë rajonale. Zhvillimi *broadband* është në përputhje me Agjendën Digjitale të BE-së, pjesë e përparësive të strategjisë SEE-2020, nën shtyllën e rritjes inteligjente dhe, gjithashtu, pjesë e MAP-REA e WB6, të miratuar në Samitin e Triestes, më 12 korrik 2017, nën shtyllën e integritit digjital. Në përputhje me objektivat e SEE 2020, procesin e integritit në BE dhe programin kombëtar parashikohen një numër masash. Masat e reformave të propozuara do të rrisin

²⁰ It is supposed that the GERD indicator is calculated properly.

investimet, do të përmirësojnë depërtimin *broadband*, do të rrisin efikasitetin e infrastrukturës ekzistuese përmes ndarjes së infrastrukturës, si dhe do të rrisin konkurrencën. Për më tepër, ekzistojnë disa përfitime sociale dhe mjedisore përmes:

- mbulim më i mirë *broadband*, që do të thotë kohezion social dhe territorial;
- rrit sinergjitë nëpër sektorë, p.sh., rrjete inteligjente dhe sisteme inteligjente transporti;
- më pak dyfishime të punimeve civile, më pak gjurmime;
- përmirësim i mjedisit të biznesit përmes transparencës dhe procedurave të thjeshta për lejet e ndërtimit etj.

Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* është duke ecur paralel me zhvillimin e rëndësishëm në e-qeverisje, e-shërbime, digjitalizim i sistemit TIK në administratën publike, që është një element i rëndësishëm për ekosistemin TIK dhe ekonominë digjitale. Kjo pjesë e investimeve është e lidhur me anën e kërkesës së *broadband*-it.

Pjesë e planit për të zbatuar këtë reformë gjatë vjetëve të ardhshëm, do të jenë:

- rishikimi i planit të veprimit të Planit Kombëtar të *Broadband*-it;
- kryerja e “Studimit të fizibilitetit dhe analizës kosto-përfitim për zhvillimin e infrastrukturës rajonale *broadband*”;
- ngritja e zyrave rajonale/kombëtare kompetente për *broadband*-in;
- fillimi i projekteve pilot për zhvillimin e infrastrukturës *broadband* në zonat rurale dhe të largëta;
- krijimi i sinergjive me projekte shërbimesh: ndjekja e rekomandimeve të studimit *Balkan Digital Highway*.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën:

- miratimi i Planit të ri Kombëtar të *Broadband*-it;
- kryerja e “Studimit të fizibilitetit dhe analizës kosto-përfitim për zhvillimin e infrastrukturës rajonale *broadband*”;
- miratimi i udhërrëfyesit 5G për Shqipërinë.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- ngritja e zyrave rajonale/kombëtare kompetente për *broadband*;
- fillimi i projekteve pilot për zhvillimin e infrastrukturës *broadband* në zonën 1 (zona rurale dhe të largëta/turistike në veri të Shqipërisë (Shkodër, Kukës, Tropojë, Dibër);
- miratim i ligjit të ri për komunikimet elektronike, në përputhje me Kodin e Ri Evropian për Komunikimet Elektronike, miratuar nga BE-ja më 2018.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- Fillimi i projekteve pilot për zhvillimin e infrastrukturës *broadband* në zonën 2 (zona rurale dhe të largëta/turistike. Për t'u vendosur bazuar në rezultatet e studimit të fizibilitetit).

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (viti)	Objektivi i ndërmjetëm (viti)	Objektivi (viti)
Rritje e penetrimit të <i>broadband</i> -it fiks, duke përfshirë zonat rurale – penetrimi i <i>broadband</i> -it në shtëpi	38%		45%
Rritje e numrit të shkollave publike dhe e strukturave shëndetësore me lidhje <i>broadband</i> -in – shpejtësia mesatare e internetit	8 Mbps		20 Mbps
Rritje e lidhjes <i>broadband</i> për NVM			≥30 Mbps
Rritje e përqindjes së mbulimit me <i>broadband</i> me shpejtësi >30 Mbps			

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Reforma e propozuar parashikon rritjen e investimeve në vend, përmirësimin e penetrimit *broadband*, rritjen e eficiencës së infrastrukturës ekzistuese nëpërmjet ndarjes së infrastrukturës, si

dhe të rritjen e konkurrueshmërisë. Zhvillimi i zonave të largëta dhe rurale nëpërmjet përdorimit të TIK-ut për bizneset dhe fermerët, si dhe aksesit që vjen si rezultat i njohurive të metodave teknologjike, si pjesë e kësaj reforme, pritet të përmirësojë konkurrueshmërinë në këto fusha.

Disa nga përfitimet sociale të reformës janë: mbulim më i mirë me internet që përkthehet në kohezion social dhe territorial; rritje e sinergjisë midis sektorëve, p.sh., *smart grids* dhe sistemet inteligjente të transportit; më pak dyfishim të punëve civile që do të thotë më pak gjurmime dhe/ose më pak ndotje akustike; përmirësim i klimës së biznesit nëpërmjet procedurave transparente dhe më të thjeshta për pajisjen me leje ndërtimi etj.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

1. Miratimi i Planit të ri Kombëtar të *Broadband*-it:

- 5.500 euro nga buxheti i shtetit për rishikimin e planit të veprimit të Planit Kombëtar të *Broadband*-it;

- mbështetje nga ITU-ja me një ekspert për hartimin e Planit Kombëtar të *Broadband*-it;

2. Studimi i fizibilitetit dhe analiza kosto-përfitim për zhvillimin e infrastrukturës rajonale të *broadband*-it:

- 520.000 euro nga granti i WBIF-së;

- 25.000 euro nga Buxheti i MIE-s.

3. Buxheti për aktivitetet nën planin e ri të veprimit të agjendës digjitale (digjitalizimi i shërbimeve/i sektorit TIK – ana e kërkesës e ekosistemit *Broadband*), për 2019–2020, **është afërsisht 26 mln euro si buxhet shteti dhe 12.5 mln euro donatorë/IPA/fonde të tjera (pritet të miratohet së shpejti me VKM).**

Ndikimi në buxhet për rishikimin e Planit Kombëtar të *Broadband*-it vjen si rezultat i kostove administrative të stafit. Kostoja e studimit të fizibilitetit do të mbulohet nga WBIF-ja.

Në total projekti për zhvillimin e *broadband*-it vlerësohet të jetë 48 milionë euro me kontribute të ndryshme.

Investimet për zhvillimin e infrastrukturës *broadband* në zonën 1 (zona të bardha) dhe në zonën 2 (zona gri) etj., do të jenë pjesë e këtij projekti.

Në kuptimin e rrjetit *broadband*, BE-ja propozoi klasifikimin e zonave sipas statusit të saj ekzistues ose të ardhshëm të infrastrukturës së rrjetit NGN, duke përcaktuar kështu situatën e tregut, si për rrjetet bazë dhe për rrjetet *broadband* NGN:

- zonë e bardhë nëse rrjeti *broadband* NGN aktualisht nuk është i pranishëm ose nuk është planifikuar të jetë funksional brenda tre vjetëve të ardhshëm; në këtë rast mund të lejohet ndihma shtetërore;

- zonë gri nëse ka vetëm një rrjet *broadband* NGN, që është në funksion (ose është planifikuar të jetë kështu brenda tre vjetëve të ardhshëm); në këtë rast, zona mund të jetë e pranueshme për ndihmën shtetërore, por do të jetë e nevojshme një analizë më e hollësishme.

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Zhvillimi i *broadband*-it pritet të rrisë numrin e të punësuarve dhe, gjithashtu, të krijojë më shumë mundësi punësimi *online* për femrat. Referuar studimit “*Impakti i transformimit digjital në Ballkanin Perëndimor – Trajtimi i sfidave drejt stabilitetit politik dhe prosperitetit ekonomik*”²¹, investimet në rrjetin *broadband* mund të japin kontribut në dinamikën e krijimit të vendeve të reja të punës në ekonominë e Ballkanit Perëndimor. Sipas studimit, investimet në infrastrukturën *broadband* me një vlerë prej 100 milionë eurosh mund të krijojnë 3,000 deri në 10,000 vende të reja pune. Si rezultat i produktivitetit më të ulët të punës (nevojitet më shumë punë për njësi të prodhuar), mundësia e krijimit të vendeve të reja të punës, prej investimeve në rrjetin *broadband* është më e lartë në Shqipëri; afërsisht 10,000 vende të reja pune.

Sipas studimit, nxitja e kërkesës nëpërmjet investimeve prej 100 milionë eurosh në rrjetin *broadband*, do të rezultonte në një vlerë të shtuar bruto shtesë, deri në 0.9% në rastin e Shqipërisë. Përveç kësaj, investimet në rrjetin *broadband* do të përmirësojnë prodhimin në përgjithësi, pasi

²¹ <https://wb6digital.files.wordpress.com/2018/01/wb6-study.pdf>

efektet relative mbi vlerën e shtuar bruto tejkalojnë efektet në punësim. Duke shtuar përfitimet ekonomike dhe vendet e reja të punës, investimet në rrjetin *broadband* jo vetëm japin përfitime ekonomike, por, gjithashtu, promovojnë stabilitet politik, si dhe cilësi më të lartë të shërbimeve publike. Reforma krijon mundësinë e adresimit të çështjeve gjinore në TIK, nëpërmjet rritjes së mundësive të femrave si punonjëse *online* nga shtëpia në zonat e largëta dhe rurale.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Reforma nuk pritet të ketë ndikim në mjedis.

8. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Infrastruktura digjitale dhe infrastrukturat e tjera, të tilla si projektet e transportit dhe energjisë kanë nevojë të koordinohen në mënyrë që të përfitohet nga sinergia dhe investimet e përbashkëta	15%	Monitorim, raportim dhe bashkëpunim i ngushtë i vazhdueshëm midis grupeve të interesit
Mungesa e bashkëpunimit midis aktorëve të ndryshëm të përfshirë në këtë proces është një nga vështirësitë e identifikuara në këtë sektor	15%	Monitorim, raportim dhe bashkëpunim i ngushtë i vazhdueshëm midis grupeve të interesit

5.3.5 Reformat e tregtisë

a) Analiza e pengesave kryesore

Regjimi tregtar shqiptar nuk ka pësuar ndonjë ndryshim thelbësor dhe ka ruajtur nivelin e tij të përgjithshëm të hapjes gjatë vitit të kaluar. Hapja e tregtisë për vitin 2018, si një aksion për PBB-në, arriti në 56%, ndërsa koeficienti i mbulimit të eksporteve/importeve tregoi një rritje të lehtë nga 43.6% për 2017 në 48.4% për 2018. Shkëmbimi tregtar shqiptar tregoi një përmirësim gjatë vitit 2018 me një rritje të eksportet me (13.7%) dhe një rritje të vogël të importeve me (2.4%).

Partnerët kryesorë të BE-së për eksporte gjatë vitit 2018 ishin Italia dhe Spanja dhe për importet ishin Italia dhe Greqia. Gjatë vitit 2018 eksportet në Itali dhe Spanjë ishin 10.2% dhe 62.9%, respektivisht i eksportit të përgjithshëm në BE; ndërsa importet nga Italia dhe Greqia ishin përkatësisht 43.7% dhe 13% e totalit të importeve nga BE. Eksportet për në Itali në vitin 2018, krahasuar me një vit më parë, u rritën me 2.1% dhe importet u ulën me 2.2%; ndërsa eksportet në Spanjë në 2018, krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2017, u rritën me 61.3% dhe importet nga Greqia u rritën me 4.5%.

Për më tepër, për integrim më të mirë dhe më të madh në tregjet rajonale, me synimin për të rritur pjesën e eksportit në rajon, për të adresuar më mirë pengesat në tregtinë dhe diversifikimin e eksporteve, do të prezantohet një qasje gjithëpërfshirëse në zbatimin e njëkohësisht të masave kombëtare dhe rajonale në fusha e lehtësimit të tregtisë. Për këtë arsye, në përputhje me rekomandimet e treguesit të tregtisë së OECD-së për konkurrencën 2018 dhe “Strategjinë e zhvillimit të biznesit dhe investimeve”, 2014–2020, është iniciuar një strategji e vetme dhe një plan veprimi për të përmirësuar performancën tregtare të vendit. Është ngritur një grup pune brenda Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, për të analizuar dhe identifikuar sektorët dhe produktet specifike që kanë potencial për t’u eksportuar. Ky dokument do të shërbejë si bazë për prezantimin e masave të reja për vitet e ardhshme. Bazuar në analizën dhe inputet në bashkëpunim me sektorin e biznesit, një seri rekomandimesh dhe plani i veprimit do të përgatiten dhe do t’u shpërndahen palëve të interesuara për zbatim.

Shqipëria mbetet shumë e përkushtuar për forcimin e kapaciteteve të Komitetit Kombëtar të Lehtësimit të Tregtisë. Për këtë qëllim, janë krijuar dy grupe pune *ad hoc* që përqendrohen në zvogëlimin dhe/ose eliminimin e tarifave dhe pagesave për importe dhe eksporte aty ku është e nevojshme dhe njohja e përbashkët e dokumenteve dhe certifikatave fitosanitare në mënyrë

bilaterale me palët CEFTA. Forcimi i kapacitetit administrativ dhe stafit të kualifikuar për tregti mbetet një sfidë.

Masat që janë futur në ERP, 2019–2021, të cilat janë në përputhje me MAP REA dhe synojnë uljen e kostove dhe kohën e procedurave të tregtisë ndërkufitare, do të vazhdojnë të zbatohen. Për më tepër, për të zbatuar angazhimet që rrjedhin nga protokoli shtesë 5, në nivelin rajonal, përparësia më e lartë do t'i jepet përgatitjeve të sigurimit të zbatimit të njohjes së ndërsjellë të dokumenteve kufitare dhe operatorit të autorizuar ekonomik.

a) Masat e reformave

Reforma 13: Lehtësimi i lëvizjes ndërkufitare të mallrave

1. Përshkrimi

Megjithëse Shqipëria renditet e 25-ta në aspektin tregtar përmes kufijve në raportin e *Doing Business 2020*, ajo nuk performon mirë në treguesit e tjerë të konkurrencës në raportet e infrastrukturës së tregtisë dhe transportit. Shqipëria renditet në vendin e 81-të në Indeksin Global të Konkurrencës 2019 nga 141 ekonomi, duke fituar 65.8 pikë nga 100 nën shtyllën e hapjes së tregtisë dhe 35.5 nga 100 nën shtyllën e infrastrukturës së transportit.

Koordinimi dhe veprimet kolektive janë të domosdoshme për të zvogëluar kostot e transaksioneve tregtare përgjatë korridoreve rajonale të tregtisë. Heqja e kufizimeve në korridoret e tregtisë mund të lejojë formimin e zinxhirëve të vlerës globale dhe të promovojë specializim më të mirë të industrive në vend. Lehtësimi i tregtisë dhe transportit janë elementet kryesore për thellimin e integritetit ekonomik në rajon, i cili ishte përfunduar gjatë vjetëve të fundit nga përpjekjet diplomatike të nivelit të lartë “Procesi i Berlinit”, i cili synon lehtësimin e tregtisë, çështjeve të zhvillimit të infrastrukturës dhe zhvillimit ekonomik.

Bazuar në analizat e mësipërme, dy masa të reja do të futen në ERP, 2020–2022, me fokus në lehtësimin e tregtisë dhe transportit në kufi.

i. *Përmirësimi i kalimit kufitar të pikës Qafëthanë (Shqipëri) me Maqedoninë e Veriut, përmes krijimit të një ndalese të vetme operative.* Masa e propozuar do të rezultojë në promovimin e lëvizjeve ndërkombëtare dhe tranzitore të njerëzve dhe mallrave me BE-në dhe fqinjët e saj rajonal. Ky përmirësim do të ketë një ndikim pozitiv në kostot logjistike të tërheqjes së më shumë përdoruesve ndërkombëtarë në transportin rrugor dhe rritjen e mundësive ekonomike për drejtuesit e kamionëve në distanca të gjata dhe përdoruesit lokalë të rrugës.

ii. *Zhvillimi i sistemit të ri të kalimit të kompjuterizuar* plotësisht i pajtueshëm me BE-NCTS.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën:

- promovimi i konceptit AEO me palët e interesuara përkatëse dhe njohja e ndërsjellë e programeve të AEO nën AP5 me sektorin privat;
- rishikimi i gjendjes fizike ekzistuese dhe pajisjeve dhe nevojave të parashikuara në projektin me Maqedoninë e Veriut.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- rishikimi i praktikave të tanishme dhe planit për të promovuar integritetin e rrjedhave të informacionit midis agjencive kufitare dhe tregtarëve dhe harmonizimin e procedurave të tyre operative me Maqedoninë e Veriut;
- zbatimi i planit për të promovuar integritetin dhe harmonizimin;
- analiza e situatës dhe rishikimi i praktikës më të mirë ndërkombëtare në zbatimin e një NCTS të re.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- arkitektura dhe vendosja e aplikimit kombëtar të tranzitit dhe regjistrimi dhe identifikimi i operatorit ekonomik plotësisht i pajtueshëm me BE-NCTS;
- vendosja e moduleve për zbatimin e NCTS, duke përfshirë sistemin kombëtar të IT-së, që krijon lidhje me fushën e përbashkët të BE-së përmes “CCN/CSI”/“SPEED 2”.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë	Objektivi	Objektivi
------------	------	-----------	-----------

		ndërmjetëm	
Rritja e eksporteve në rajon	8%	10%	12%
Ulja e kostos së transaksionit	4	8	10
Koha e duhur për të zhdoganuar mallrat	9	9	8.5

4. Ndikimi i pritsbëm në konkurrueshmëri

Përfitimet kryesore të këtyre masave do të jenë kursimi i kohës për procedurat e zhdoganimit të importit dhe të eksportit, radhitja dhe ndjekja midis pikave të kryqëzimit që do të stimulojnë tregtinë ndërkufitare dhe do të kontribuojnë pozitivisht në rritjen ekonomike, duke sjellë efekte pozitive dhe produktivitet.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostoja e vlerësuar për zbatimin e NCTIS-së dhe një ndalesë operative të vetme me Maqedoninë e Veriut është afërsisht 2.7 milionë euro për një projekt 5-vjeçar, një kredi nga Banka Botërore.

6. Ndikimi i pritsbëm në rezultatet sociale, si punësimi, ulja e varfërisë, barazja dhe gjinia

Një ndikim i drejtpërdrejtë do të jetë në rritjen e vëllimit të tregtisë, nxitjen e rritjes ekonomike, promovimin e vendeve të reja të punës dhe mundësi të reja.

7. Ndikimi i pritsbëm në mjedis

Masa është neutrale për sa i përket ndikimit në mjedis.

8. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Kapaciteti institucional për zbatimin e reformës	I mesëm	Masat kanë nevojë për një koordinim të lartë ndërinstitucional me vendin fqinj, i cili mund të vonojë ose të ndalojë zbatimin

5.3.6 Arsimi dhe aftësimi

a) Analiza e pengesave kryesore

Cilësia e arsimit dhe gjithëpërfshirja mbeten prioritet kryesor për sistemin arsimor parauniversitar. Shqipëria ka miratuar kurrikul të re bazuar në kompetencat shoqëruar me setin e librave, në përputhje me përmbajtjen dhe metodologjinë e re e zbatuar gradualisht nga viti 2014, nga klasa 1 deri 12 në sistemin arsimor parauniversitar.

Për të siguruar arsim cilësor dhe zbatimin e kurrikulës së re të bazuar në kompetenca, është i nevojshëm për t'u adresuar: përmirësimi i mëtejshëm i infrastrukturës shkollore, sigurimi i mjeteve didaktike, përdorimi i teknologjisë në procesin e mësimi, rritja e numrit të laboratorëve, kabineteve të IT-së, dhe objekteve sportive në shkolla. Vijimi me trajnimin e vazhdueshëm të mësuesve për metodologjinë e mësimdhënies, vlerësimit të nxënësve si dhe trajnimi fillestar i mësuesve të rinj, bazuar në kurrikulën me bazë kompetencën, është thelbësore.

Arsimi gjithëpërfshirës synon sigurimin e kushteve që çdo fëmijë të arrijë potencialin e plotë në sistemin arsimor. Integrimi i të gjithë fëmijëve me aftësi të kufizuara në sistemin arsimor vijon të mbetet sfidë. Numri i nxënësve me aftësi të kufizuara në shkolla jospesiale, në vitet 2018–'19, ishte 3,683, të mbështetur nga 944 mësues ndihmës, rreth një mësues për katër nxënës me aftësi të kufizuara në nivel kombëtar. Duhet të adresohet më tej numri i pamjaftueshëm i mësuesve ndihmës në rajone ku numri i nxënësve me aftësi të kufizuara për mësues është më i lartë, siç janë Tirana, qarku i Tiranës, Durrësi dhe Kamza. Ashtë aprovuar udhëzuesi i ri për mësuesit ndihmës, duke ulur numrin raportin nxënës për mësues në 2–3 nxënës për 1 mësues në nivel kombëtar.

Gjatë vitit 2019 është adresuar një çështje thelbësore për përmirësimin e këtij shërbimi arsimor: mungesa e mësuesve të licencuar të arsimit special (mësuesit ndihmës). MASR-ja ka bërë ndërhyrjet e nevojshme ligjore për të legjitimuar licencimin e kësaj kategorie mësuesish dhe në dhjetor 2019 janë licencuar 20 mësuesit e parë të arsimit special.

Në kuadër të përmirësimit të cilësisë së arsimit dhe sigurimin e arsimit gjithëpërfshirës është edhe centralizimi i klasave të kombinuara (kolektive) duke transferuar nxënësit e këtyre klasave në shkolla ku mund të arsimohen në klasa normale, me bashkëmoshatarë të tyre. Mungesa e infrastrukturës së duhur rrugore sidomos në zonat rurale të largëta, është pengesa kryesore për transportin e nxënësve. Gjithashtu, rritja e mbështetjes dhe sensibilizimi i prindërve dhe komunitetit për këtë proces centralizimi dhe transferimi të fëmijëve në shkolla me klasa normale, ku mund t'i sigurohet një arsim më cilësor, është një sfidë aktuale.

Reforma e sistemit të arsimit dhe aftësimit profesional (AFP) në Shqipëri është përqendruar kryesisht në përmirësimin aksesueshmërisë, atraktivitetit të sistemit të AFP-së, dhe rëndësisë së lidhjeve/me tregun e punës, ndërsa përpiqet të sigurojë parimet thelbësore të gjithë përfshirjes, autonomisë, cilësisë, bashkëpunimit, pjesëmarrjes, lëvizshmërisë dhe diversitetit. Pavarësisht nga potenciali i sistemit të AFP-së për t'i materializuar këto parime, sfidat legislative, institucionale dhe të zbatimit vazhdojnë. Sistemi i AFP-së ende përpiqet të përgjigjet në mënyrë proaktive ndaj nevojave/kërkesave të sektorit privat, ofron një gamë të ngushtë të programeve/kurseve dhe, kryesisht mundëson përvetësimin e aftësive të ulëta në dëm të aftësive të mesme dhe të larta profesionale. Ofruesit e AFP-së kanë një autonomi të kufizuar me vendimmarrje të pavarur të centralizuar dhe të kufizuar financiare. Bashkëpunimi me sektorin privat e ka dhënë disa rezultate pozitive sidomos në fushën e mësimin të bazuar në punë dhe, për sa i përket pjesëmarrjes së tyre në bordet menaxhuese të bordeve të ofruesve të AFP-së. Megjithatë, është e nevojshme pjesëmarrja e sektorit privat në nivele më të larta qeverisjeje.

2019-ta ka shënuar politika të konsiderueshme të zhvillimit të aftësive, si dhe kornizën ligjore dhe institucionale që rregullon sektorin. Pas rishikimit afatmesëm të Strategjisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive, 2014–2020, strategjia dhe plani i saj i veprimt të lidhur janë rishikuar dhe zgjatuar deri në vitin 2022 (siç është aprovuar me një vendim të Këshillit të Ministrave në tetor 2019). Miratimi i ligjit nr. 15/2019, “Për promovimin e punësimit” në mars 2019, përfundoi kornizën ligjore që lidhet me politikat/programet e punësimit dhe zhvillimin e aftësive, por më e rëndësishmja i hapi rrugën përfundimit të akteve nënligjore të ligjit të AFP-së. Deri në nëntor 2019, 13 nga 23 akteve nënligjore janë miratuar, 2 ishin në fazën përfundimtare të miratimit, 5 hartuar dhe rreth të ndahet për konsultime të mëtejshme dhe vetëm 3 nuk ka filluar. Për më tepër, vendosi ofruesit e arsimit dhe aftësimit profesional nën menaxhimin e Agjencisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive (AKSH) - VKM-ja 554/2019. Struktura e aprovuar e NAES përfshin një rritje të konsiderueshme të burimeve njerëzore në nivelin qendror, duke lejuar që institucioni të kryejë të gjitha funksionet e dhëna me ligj. Rikonstruksioni i Agjencisë Kombëtare të AAP-së dhe i Kualifikimeve (NAVETQ), duke përfshirë të gjitha funksionet e reja të dhëna nga ligji për AAP-në dhe ligji për kornizën e kualifikimeve shqiptare, kompletton kryesisht kornizën institucionale që rregullon sektorin e AFP-së.

Sipas të dhënave të INSTAT²², norma e punësimit të personave me arsimin e mesëm profesional është 68.3% në krahasim me 53% për ata me arsim të mesëm të përgjithshëm, duke theksuar se rritja e mundësive të punësimit për ata që janë në posedim të aftësive profesionale. Që nga viti 2017, punësimi i të gjithë maturantëve të AFP-së (si studentë të arsimit të mesëm dhe të trajnuar të mesëm) në gjurmimin përmes një studimi vjetor gjurmues. Këto rezultate tregojnë se në 2019, 52% e të diplomuarve nga 2018 ishin të punësuar dhe 12% janë njëkohësisht duke punuar dhe studiuar, për një normë të përgjithshme të punësimit prej 64%. Rezultatet nga 2018 (duke kërkuar në të diplomuar nga 2017) tregojnë se 55% janë të punësuar dhe 8% ishin duke punuar dhe studiuar, për një normë të përgjithshme të punësimit prej 63%. Pjesa e studentëve që ndjekin studimet e mëtejshme u rrit në vitin 2019.

Pavarësisht, avantazh të qartë në tregun e punës të të diplomuarve të AAP-së, regjistrimi në arsimin e mesëm profesional në vitin akademik, 2019–2020, ra në 18,164 (nga 19,200 në

²² Shqipëria në shifra 2018, INSTAT: <http://www.instat.gov.al/en/publications/books/2019/albania-in-figures-2018/>

2018–2019) studentët, njëkohësisht theksuan si sfidë atraktivitetin, nevojën për promovim më të madh të arsimit profesional, si një rrugë e zbatueshme drejt punësimit dhe ndikimet e rënies demografike. Në vitin aktual akademik ka një rritje të konsiderueshme të numrit të studentëve nga zonat rurale dhe grupeve të marginalizuara. Më konkretisht, pjesëmarrja e romëve dhe egjiptianëve (R/E) u rrit me 12%, duke arritur në 580 studentë (krahësuar me 519 në vitin e kaluar), ndërsa pjesëmarrja e personave me aftësi të kufizuara u rrit nga 108 në 128. 45,3% e nxënësve janë nga zona rurale, një rritje prej 43% më 2018–2019.

Lidhur me sigurimin e kurseve profesionale afatshkurtra të trajnimit nëpërmjet Drejtorive Rajonale Publike të Trajnimit Profesional, gjatë janar–nëntor 2019 numri i të trajnuarve të regjistruar arriti në 25,411 persona (nga të cilët 11,109 ishin femra). Kjo paraqet një rritje në krahasim me vitin 2018, kur numri i përgjithshëm i trajnuarve arriti në 17,844. Pavarësisht nga kjo rritje e rëndësishme, pjesëmarrja në arsimin dhe trajnimin formal ose joformal në Shqipëri mbetet shumë e ulët.

Prioritet i është dhënë, gjithashtu, sigurimit të cilësisë në arsimin dhe aftësimin profesional, veçanërisht zhvillimin e vazhdueshëm profesional të mësuesve/instruktorëve. Për herë të parë në 20 vjet, një program trajnimi pedagogjik 24-ditor u zhvillua në 2016 në shënjestër të të gjithë mësuesve dhe instruktorëve të AFP-së. Njohuritë pedagogjike dhe teknike kërkojnë trajnim të vazhdueshëm dhe zhvillim të vazhdueshëm, në mënyrë që të mundësojnë mësimin e njohurive bashkëkohore në një mënyrë të kuptueshme. Gjatë 3 vjetëve janë trajnuar 491 mësues dhe instruktorë dhe një shtesë 120 janë trajnuar në vitin 2019. Përtej trajnimit pedagogjik 21-ditor, programe të tjera trajnimi u janë dorëzuar menaxherëve dhe mësuesve në arsimin profesional përmes programeve të donatorëve. Institucionalizimi i tyre dhe sigurimi i zhvillimit të vazhdueshëm profesional përtej kualifikimit fillestar është akoma i nevojshëm.

Një hap shtesë drejt sigurimit të cilësisë ishte vetëvlerësimi i kryer në të gjithë 45 ofruesit e AFP-së (35 shkolla dhe 10 QFP) në vitin 2019 - mbështetur nga UNDP-ja dhe NAVETQ-ja, dhe i cili do të shërbejë një bazë të mirë për përmirësime të mëtejshme në nivelin e ofruesit. Për të përmbushur nevojat e tregut të punës për punonjës të aftë, në vitin 2019 janë hartuar 13 përshkrime/standarde të kualifikimit profesional dhe 6 kurrikula kornizë. Aktualisht, AKAFPK-ja është në proces të zhvillimit të dy kualifikimeve të reja për të teknologjitë e programimit dhe bujqësore. Kurrikulat e rishikuar synojnë të përfshijnë grupe të marginalizuara për të ndjekur arsimin profesional.

Gjithashtu, Rregullorja Kombëtare e Elementeve Thelbësore të WBL-së (mësimi i bazuar në punë) është në pritje të aprovimit. Ai rregullon WBL-në në nivel kombëtar në role dhe përgjegjësi midis shkollave LFS dhe sektorit privat, në mënyrë që të rrisë cilësinë për shpërndarjen e WBL-së.

Përmes buxhetit të shtetit, investime të konsiderueshme në infrastrukturë janë bërë në shkollat profesionale dhe qendrat e trajnimit, si në aspektin e ndërtesave të reja, moderne dhe laboratorëve. Ndërsa, digjitalizimi është bërë një element i rëndësishëm i tregut të punës dhe disa investime në infrastrukturë digjitale janë ndërmarrë; ofruesit e AFP-së ende nuk duhet të përdorin avantazhet e tij dhe të angazhohen në mënyra të reja të të mësuarit/mësimdhënies moderne.

b) Masat e reformave

Reforma 14: Përfundimi i reformës kurrikulare parauniversitare, trajnimi dhe punësimi i mësuesve

1. Përshkrimi

Implementimi i kurrikulës së bazuar në kompetenca për klasën e pestë përmbylli procesin e reformës kurrikulare në vitin 2020 dhe do t'i japë mundësinë MASR-së të zhvendosë fokusin drejt vijimit të trajnimit të mësuesve dhe vlerësimit të kurrikulës së re. Reforma në arsimin parashkollor ka qenë në koherencë me reformat në të gjitha nivelet e tjera të sistemit arsimor parauniversitar. Në këtë kuadër janë hartuar dokumente të reja kurrikulare, si dhe zhvillimi profesional i mësuesve parashkollorë.

Një politikë tjetër e rëndësishme është “sigurimi i teksteve falas” për të gjithë nxënësit e arsimit të detyrueshëm (klasa 1–9) deri në vitin 2022, përveç fëmijëve nga kategoritë vulnerabël.

Në lidhje me zhvillimin e vazhdueshëm profesional të mësuesve, legjislacioni shprehet që mësuesit dhe drejtorët duhet të trajnohen të paktën 3 ditë në vit, bazuar në nevojat e mësuesve dhe ofertave nga agjencitë e akredituara të trajnimit. Përveç agjencive të akredituara, trajnime për mësuesit ofron edhe Agjencia për Sigurimin e Cilësisë në Arsimin Parauniversitar (ASCAP).

Bazuar në Memorandumin e Mirëkuptimit mes MASR-së dhe *British Council*, në kuadër të programit “Shkollat e shekullit 21”, financuar nga Qeveria e Mbretërisë së Bashkuar, një total prej 4.500 mësuesish do të trajnohen nga trajnues kombëtar, 23 500 *micro:bits* do të shpërndahen përgjatë programit dhe 1197 shkolla do të jenë përfituese. Ky program trajnimi është i fokusuar në të menduarin kritik, zgjidhjen e problemeve dhe aftësitë në kodim për të përdorur *micro:bits* dhe për të praktikuar aftësitë në klasë. Kurrikula e bazuar në kompetenca në Shqipëri përfshin në aftësitë themelore dhe kompetencën e të mësuarit gjatë gjithë jetës, të menduarit kritik, zgjidhjen e problemeve dhe aftësitë digjitale.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën:

- vlerësimi i kurrikulës së re në arsimin parauniversitar bazuar në vlerësimin e brendshëm dhe raportet e jashtme;
- përfshirja e klasës së 6-të në politikën e “teksteve shkollore falas”;
- trajnimi i 1100 ToT, drejtuesit e rrjeteve profesionale, në kurrikulën e bazuar në kompetenca²³;
- rritja e kapaciteteve të stafit në njësitë arsimore vendore, mbi udhëzimet për sigurimin e cilësisë (200 specialistë);
- trajnimi i 92 ToT, drejtuesit e rrjeteve profesionale në arsimin parashkollor, në kurrikulën e bazuar në kompetenca;
- trajnimi i 1500 drejtuesve të arsimit parashkollor dhe mësuesit e nxënësve të moshës 5–6, mbi dokumentacionin e ri të kurrikulave;
- trajnimi i 2,200 mësuesve dhe implementimi i programit “Shkollat e shekullit 21” për 40,000 studentë.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin

- rishikimi i kurrikulës për arsimin bazë dhe zbatimi i tij sipas rezultateve të vlerësimit;
- trajnimi i 1100 ToT, drejtuesit e rrjeteve profesionale në kurrikulën e bazuar në kompetenca;
- përfshirja e klasës së 7-të në politikën e “librave shkollorë falas”;
- ngritja e qendrave të formimit të mësimit gjatë gjithë jetës në universitete për organizimin e aftësimit të mësuesve në arsimin parauniversitar;
- vlerësimi i reformës së punësimit të mësuesve, përfshirë vlerësimin e portofolit, të procesit të testimit dhe të gjithë platformës;
- ngritja e kapaciteteve për zbatimin e udhëzimeve për sigurimin e cilësisë, të stafit në njësitë arsimore vendore (200 specialistë të trajnuar dhe të mentoruar);
- trajnimi i 4800 drejtorëve të arsimit parashkollor dhe mësuesit e nxënësve të moshës 5–6, mbi dokumentacionin e ri kurrikular;
- trajnimi i 1100 mësuesve të mbetur dhe implementimi i programit “Shkollat e shekullit 21” për 20,000 nxënës.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- rishikimi i kurrikulave për arsimin e mesëm të lartë, sipas rezultateve të vlerësimit dhe zbatimi i tij;
- trajnimi i 1100 ToT, drejtuesit e rrjeteve profesionale në kurrikulën e bazuar në kompetenca;
- përfshirja e klasës së 8-të dhe të 9-të në politikën e “teksteve shkollore falas”;
- vlerësimi i efektivitetit të programit të aftësimit fillestar të mësuesve për mësuesit e rinj;

²³ Një TOT trajnon rreth 20–25 mësues në të njëjtin profil.

- ngritja e kapaciteteve për zbatimin e udhëzimeve për sigurimin e cilësisë, të stafit në njësitë arsimore vendore (200 specialistë të trajnuar dhe të mentoruar);
- trajnimi i 4800 drejtuesve dhe i mësuesve të arsimit parashkollor të moshës 5–6, mbi dokumentacionin e ri kurrikular;
- analizimi i rezultateve të programit “Shkollat e shekullit 21”.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (2019)	Objektivi i ndërmjetëm (2021)	Objektivi (2022)
Numri i mësuesve të trajnuar nëpërmjet rrjeteve profesionale	22 500	22500	22500
Rezultatet e OECD PISA në aftësitë bazë të 15-vjeçarëve	PISA 2018 literacy 405; matematikë 489; shkencë 417	2021 PISA	2022 (rezultatet e PISA 2021)
Numri i nxënësve që përfitojnë/përdorin tekste falas	Viti shkollor 2019–2020: rreth 155,000 nxënës, klasa 1–5; 70,000 nxënës nga 16 kategori vulnerabël ²⁴		

4. Ndikimi i pritsbëm në konkurrueshmëri

Në terma afatgjatë, sipas studimeve si ai i PISA-s i OECD-së, i cili bën një lidhje midis rezultateve më të mira në aftësitë bazë dhe zhvillimit ekonomik të vendeve, rritja e cilësisë së mësuesve rrit dhe rezultatet në aftësitë duke mundësuar gjeneratat e nxënësve të përgatiten më mirë për tregun e punës, si punëmarrës apo punëdhënës.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Në lidhje me programin “Shkollat e shekullit 21” kostot e vlerësuara janë 3 milionë e 484000 paund britanikë gjatë 3 vjetëve, të mbuluara nga Qeveria e Mbretërisë së Bashkuar.

Viti	Aktiviteti	Kostoja e vlerësuar	Burimi i financimit
2020	Vlerësimi i kurrikulës së re në arsimin parauniversitar bazuar në vlerësimin e brendshëm në arsimin bazë dhe atë të mesëm të lartë	10 000 euro	Buxheti i shtetit
	Vlerësimi i kurrikulës së re në arsimin parauniversitar bazuar në vlerësimin e jashtëm	27 300 euro	UNICEF
	Trajnim për 1100 ToT të fokusuar, veçanërisht, në shkencë	34 000 euro	Buxheti i shtetit
	Ngritja e kapaciteteve për 200 specialistë të zyrave vendore arsimore	3 000 euro	Buxheti i shtetit
	Trajnim për 92 ToT mbi kurrikulën e re.	1 500 euro	
	Trajnim për 1500 drejtorë të arsimit parashkollor dhe mësuesit e moshë 5–6 vjeç mbi dokumentacionin e ri kurrikular	20 000 euro	

²⁴ Raporti vjetor i MASR-së.

2021	Trajnimi i 1100 ToT (drejtuesi i rrjeteve profesionale) për zbatimin e kurrikulës së re, të fokusuar, veçanërisht, në gjuhë	40 000 euro	Buxheti i shtetit
	Rishikimi i kurrikulës për arsimin bazë dhe zbatimin e tij, sipas rezultateve të vlerësimit	2 000 euro	Buxheti i shtetit
	Ngritja e qendrave të formimit të mësimit gjatë gjithë jetës në universitete për organizimin e trajnimit të mësuesve në arsimin parauniversitar	750 820 euro	Erasmus+, buxhet BE
	Trajnim për 200 specialistë të zyrave vendore arsimore për zbatimin e udhëzimeve për sigurimin e cilësisë	4 000 euro	Buxheti i shtetit
	Trajnim për 4500 drejtues dhe mësues të arsimit parashkollor të moshës 5–6 vjeç mbi dokumentacionin e kurrikulës së re	60 000 euro	
2022	Trajnimi i 1100 ToT (drejtuesi i rrjeteve profesionale) për zbatimin e kurrikulës së re bazuar në kompetenca, të fokusuar, veçanërisht, në matematikë	40 000 euro	Buxheti i shtetit
	Rishikimi i kurrikulës për arsimin e mesëm të lartë dhe zbatimin e tij sipas rezultateve të vlerësimit	2 000 euro	Buxheti i shtetit
	Vlerësimi i efektivitetit të programit të aftësimit fillestar të mësuesve për mësuesit e rinj	2 000 euro	Buxheti i shtetit
	Mentorim 200 specialistë njësitë vendore arsimore për zbatimin e udhëzimeve për sigurimin e cilësisë	4 000 euro	Buxheti i shtetit

5. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Masa ka efekt neutral në aspektin gjinor. Barazia gjinore do të respektohet gjatë gjithë zbatimit të masës së reformës.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Masa ka efekt neutral për sa i përket ndikimit në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Kufizimet buxhetore për politikën e “teksteve shkollore falas”	I ulët	I përfshirë në Planin Buxhetor Afatmesëm, 2020-2022
Performanca e ulët e stafit të sapopunësuar në LEO	I ulët	Planifikim për ngritjen e kapaciteteve për stafin e zyrave vendore arsimore të cilët do të vlerësojnë cilësinë në shkollë

Reforma 15: Arsimi përfshirës

1. Përshkrimi

Kjo reformë synon arsim gjithëpërfshirës përmes rritjes së mëtejshme të numrit të mësuesve ndihmës për fëmijët me aftësi të kufizuara në shkollat publike kryesore dhe uljen e mëtejshme të nxënësve që ndjekin klasa kolektive me cilësi të ulët. Përgjatë dy viteve të kaluara është dhënë prioritet mbështetjes profesionale të mësuesve ndihmës. Janë bërë përpjekje për të organizuar mësuesit ndihmës në rrjete profesionale dhe trajnimin e tyre. Janë ngritur 42 rrjete profesionale dhe rreth 500 mësues ndihmës janë trajnuar nga Agjencia e Sigurimit të Cilësisë për Arsimin Parauniversitar, si dhe nga partnerë joqeveritarë. Nevojat për mësues ndihmës për fëmijë me aftësi të kufizuara përcaktohen nga komisionet multidisiplinare, të ngritura në secilën zyrë vendore arsimore.

Sa i përket centralizimit të klasave kolektive, vitin e kaluar janë centralizuar 348 klasa të tilla duke i transferuar 2829 nxënës në shkollat më të afërta për t'u arsimuar në klasa normale me bashkëmoshatarët e tyre. Janë marrë të gjitha masat për të siguruar transportin e nxënësve. Aktualisht, çdo fëmijë që jeton mbi 2 km nga shkolla, përfiton transport falas. Gjithashtu është hartuar kurrikul e dedikuar bazuar në kompetenca dhe udhëzuesi për zbatimin e saj, për nxënësit në klasat kolektive me arritje bazike në arsim.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-shin:

- rritja e numrit të nxënësve që ndjekin shkolla me cilësi më të mirë deri në 500²⁵ ose më shumë, duke i transferuar ata nga klasat kolektive²⁶;
- rritja e numrit të mësuesve ndihmës për fëmijët me aftësi të kufizuara në shkollat publike në 1,000;
- mbështetja e zhvillimit profesional të mësuesve ndihmës nëpërmjet trajnimit të 42 ToT (drejtuesit e rjetit profesional të mësuesve ndihmës) dhe 1000 mësuesve ndihmës.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- rritja e numrit të nxënësve që ndjekin shkolla me cilësi më të mirë deri në 500 ose më shumë, duke i transferuar ata nga klasat kolektive;
- rritja e numrit të mësuesve ndihmës për fëmijët me aftësi të kufizuara në shkollat publike në 1,050;
- mbështetja e zhvillimit profesional të mësuesve ndihmës nëpërmjet trajnimit të 1050 mësues ndihmës në të gjithë vendin;
- disenjimi i materialeve burimore (manuale, module, instrumente etj.) për mësuesit ndihmës.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- rritja e numrit të nxënësve që ndjekin shkolla me cilësi më të mirë deri në 500 ose më shumë, duke i transferuar ata nga klasat kolektive;
- rritja e numrit të mësuesve ndihmës për fëmijët me aftësi të kufizuara në shkollat publike në 1,100;
- mbështetja e zhvillimit profesional të mësuesve ndihmës nëpërmjet trajnimit të 1100 mësues ndihmës në të gjithë vendin;
- përmirësimi i materialeve burimore (manuale, module, instrumente etj.) për mësuesit ndihmës.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (viti)	Objektivi i ndërmjetëm (viti)	Objektivi (viti)
Numri i nxënësve në klasa kolektive të transferuar në shkollat e afërta me cilësi më të mirë	2018–2019 2829 nxënës	2020 +500 referuar nivelit bazë	2022 +1000 referuar nivelit bazë
Numri i mësuesve ndihmës për fëmijët me aftësi të kufizuara në shkollat publike	944	1000	1100
Fëmijët me aftësi të kufizuara të integruar në shkollat publike jospesiale në raport me totalin e nxënësve me aftësi të kufizuara që ndjekin arsimim.	2019 85%	2020 86%	2021 87%

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Në terma afatgjatë, sigurimi i mundësive për arsimim më të mirë për fëmijët që janë në klasa kolektive dhe për ata me aftësi të kufizuara, u rrit mundësinë për të arritur aftësitë e nevojshme për t'u përfshirë në tregun e punës dhe për të jetuar një jetë të pavarur si të rritur.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

²⁵ Numrat ekzaktë do të të përcaktohen bazuar në analizat vjetore.

²⁶ Për këtë aktivitet nuk është planifikuar kosto shtesë, pasi efektet në buxhet janë pozitive, pra sjell reduktim të shpenzimeve buxhetore.

Viti	Aktiviteti	Kostoja e vlerësuar	Burimi i financimit
<i>Mësues ndihmës për fëmijët me aftësi të kufizuara në shkollat kryesore është 6.8 milionë euro</i>		<i>6.8 milionë euro</i>	<i>Buxheti i shtetit</i>
2020	1000 mësues ndihmës për fëmijët me aftësi të kufizuara në shkollat publike	46 800 000 ALL	Buxheti i shtetit
	Trajnimi i 1000 mësuesve ndihmës në të gjithë vendin	27 000 euro	
2021	1050 mësues ndihmës për fëmijët me aftësi të kufizuara në shkollat publike	49 140 00 ALL	Buxheti i shtetit
	Trajnim të 1050 mësues ndihmës në të gjithë vendin	27 000 euro	
	Disenjimi i materialeve burimore (manuale, module, instrumente etj.)	12 000 euro	
2022	1100 mësues ndihmës për fëmijët me aftësi të kufizuara në shkollat publike.	51 480 000 ALL	Buxheti i shtetit
	Trajnim të 1100 mësuesve ndihmës në të gjithë vendin	29 000 euro	
	Përmirësim i materialeve burimore (manuale, module, instrumente etj.)	20 000 euro	

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Përfshirje më e mirë, mundësi më të mira për fëmijët. Punësimi i mësuesve ndihmës. Barazia gjinore do të respektohet gjatë zbatimit të masës së reformës.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Masa ka efekt neutral për sa i përket ndikimit në mjedis.

8. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Ngurrimi i familjeve për të lejuar transferimin e fëmijëve të tyre në shkollat më të afërta	I ulët	Masa mbështetëse për fëmijët dhe prindërit Bashkëpunim me komunitetin për këtë proces
Mungesa e fondeve të mjaftueshme për të punësuar mësues ndihmës	I ulët	Planifikuar në Planin Buxhetor Afatmesëm, 2020 –2022

Reforma 16: Modernizimi i financimit të sistemit parashkollor

1. Përshkrimi

Në kuadrin e politikave efektive të decentralizimit fiskal, Ministria e Financave dhe Ekonomisë, në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit, Sportit dhe Rinisë kanë punuar për të siguruar që transferimi i funksioneve në nivel vendor të shoqërohet me vendosjen e një skeme financimi të përshtatshme dhe efektive që synon përmirësimin e vazhdueshëm të cilësisë së shërbimeve.

Në këtë kuadër, në buxhetin e vitit 2020 do të konsolidohet një formulë e re e ndarjes së fondeve për arsimin parashkollor, e cila implementon legjislacionin për arsimin parauniversitar, legjislacionin për qeverisjen dhe financat vendore dhe që bazohet në praktikën e mira ndërkombëtare.

Buxheti i vitit 2020 shënon vazhdimin e një reforme të rëndësishme që vendos një standard të ri në arsimin parashkollor. Kjo reformë e nisur në vitin 2019 do të vazhdojë në vitet e mëvonshme, konform kuadrit ligjor në fuqi dhe praktikave më të mira ndërkombëtare, ku fondet për arsimin parashkollor të ndahen kryesisht mbi bazën e numrit të nxënësve, si treguesi më i mirë i nevojës për fonde dhe shërbime, dhe pjesërisht do të bazohet në sistemin aktual të ndarjes së fondeve, sipas numrit të edukatoreve të transferuara në vitin 2016 deri në vitin 2018. Për sa më sipër, në buxhetin e vitit 2020, fondet e pagave për edukatoret do të ndahen kryesisht mbi bazën

e numrit të fëmijëve. Më specifikisht, 60% e fondeve për pagat e edukatoreve do të ndahen mbi bazën e numrit të fëmijëve (me moshë 3–6 vjeç) dhe 40% mbi bazën e numrit të edukatoreve. Kjo reformë siguron një ndarje më të përshtatshme të fondeve, duke u bazuar në numrin e fëmijëve që duhet t'u ofrohet edukimi parashkollor, por njëkohësisht siguron një tranzicion gradual që minimizon kostot, duke ruajtur 40% të sistemit aktual.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën:

- evidentimi i edukatoreve të punësuar gjatë vitit 2019;
- në udhëzimin e zbatimit të buxhetit vjetor do të përcaktohen afatet dhe formatet e raportimit mbi ecurinë e kësaj reforme;
- monitorimi dhe ndjekja e ecures së implementimit të kësaj reforme dhe efekteve në përmirësimin e cilësisë së arsimit parashkollor.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- diskutimi me njësitë e vetëqeverisjes vendore mbi ecurinë dhe përmirësimin e kësaj reforme për vitet në vazhdim;
- monitorimi i vazhdimësisë së implementimit të reformës në arsimin parashkollor nga njësitë e vetëqeverisjes vendore;
- vlerësimi efektit që ka sjellë në arsimin parashkollor.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- diskutimi me njësitë e vetëqeverisjes vendore mbi ecurinë dhe përmirësimin e kësaj reforme për vitet në vazhdim;
- monitorimi i vazhdimësisë së implementimit të reformës në arsimin parashkollor nga njësitë e vetëqeverisjes vendore;
- vlerësimi efektit që ka sjellë në arsimin parashkollor.

3. Indikatorët e rezultateve

- ulja e madhësisë së grupeve/klasave të fëmijëve në kopshte nga raporti aktual mesatar 18 fëmijë për një edukatore në raportin 15 fëmijë për një edukatore.
- shtimi i fondeve në ato bashki, ku ka një nevojë reale dhe të menjëhershme për shtimin e numrit të edukatoreve, duke ulur madhësinë maksimale të grupeve nga 26 apo 23 fëmijë për një edukatore në 18 fëmijë për edukatore, një parakusht për përmirësimin e cilësisë së edukimit për fëmijët nga 3–6 vjeç që ndjekin kopshtet publike.

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Kjo reformë nuk ndikon në nivelin e konkurrueshmërisë në treg për sa kohë lidhet me rritjen e mbështetjes buxhetore me qëllim rritjen e cilësisë së ofrimit të shërbimit parashkollor. Në këtë mënyrë, rritja shkon plotësisht në drejtim të përmirësimit të shërbimit të arsimit parashkollor që ofrohet nga njësitë e vetëqeverisjes vendore, duke mos ndikuar në konkurrueshmërinë e tregut.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostoja e kësaj reforme është 327 milionë lekë, dhe mbulohet nga rritja e transfertës së pakushtëzuar për njësitë e vetëqeverisjes vendore në programin buxhetor afatmesëm për vitin 2020, 2021 dhe 2022. Burimi i financimit do të jetë rritja e transfertës së pakushtëzuar nga viti në vit, me qëllim mbulimin dhe krijimin e vazhdimësisë së reformës ndër vite.

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Kjo siguron një rritje të numrit të edukatoreve nga 4410 në 4850, pra 440 edukatore më shumë, të cilat do të shpërndahen në 32 bashki, të cilat kanë nevojën më imediate për shtimin e numrit të edukatoreve. Kjo rritje e numrit të punonjësve nuk ka në thelb adresimin e çështjeve gjinore, pavarësisht se mbështetja me edukatore të shërbimit parashkollor do të rritë numrin e femrave të punësuar në sistemin arsimor. Nga përmirësimi i këtij shërbimi, në mënyrë indirekte do të lehtësohet puna dhe shërbimi i nënave ndaj fëmijëve përmes shërbimit cilësor në arsimin parashkollor.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Reforma nuk pritet të ketë ndikim në mjedis.

8. Rrezikët e mundshme

Risk i mundshëm i zbatimit të reformës është mosplotësimi brenda një afati të shkurtër kohor të numrit të punonjësve nga njësitë e vetëqeverisjes vendore. Për këtë risk të evindetuar janë marrë masat e nevojshme nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë, përmes përcaktimit në kuadrin nënligjor të zbatimit të buxhetit mbi procedurat dhe rregullat që do të ndiqen në zbatimin e këtij fondi për mbështetjen e reformës në arsimin parashkollor.

Reforma 17: Përmirësimi i cilësisë dhe mbulimit të AFP-së duke siguruar lidhjet me tregun e punës

1. Përshkrimi

Strategjia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive, 2019–2022, është dokumenti kryesor i politikës që udhëzon zbatimin e veprimeve që lidhen me punësimin dhe zhvillimin e aftësive në vend. Objektivat (rritja e cilësisë së rezultateve të arsimit, zhvillimi i kualifikimeve, tërheqja dhe rëndësia e sistemit të arsimit profesional dhe parashikimi i aftësive për të korrigjuar mospërputhjet dhe përmirësimi i njohjes së aftësive) do të arrihen përmes disa aktiviteteve që lidhen me modernizimin e përfshirjes në AFP, duke synuar zhvillimin e tregut të punës.

Sigurimi i arsimit dhe aftësimit profesional cilësor për të rinjtë dhe të rriturit janë prioritetet e përgjithshme strategjike të AFP-së.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën:

- plani i optimizimit të ofertës së VET-së, në përputhje me nevojat rajonale për zhvillim të aftësive hartuar dhe miratuar nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë dhe të fillojë procesi riorganizimit të ofruesve të AFP-së;
- rishikimi i mekanizmave të financimit dhe buxhetimit të ofruesit të AFP-së dhe përfundimi i akteve nënligjore të autonomisë financiare;
- zhvillimi i kompetencat për 200 mësues të AFP-së, si dhe të trajnuesve të mësuesve (fillimi i një trajnimit profesional të vazhdueshëm), (MFE, NAVETQ, ofrues të AFP-së);
- analiza e sistemeve ekzistuese të informacionit për AFP;
- forcimi dhe zhvillimi i kapaciteteve të AKPA-së dhe AKAFPK-së;
- ngritja e Këshillit Kombëtar të AFP-së;
- rishikimi i kualifikimeve profesionale, në përputhje me KSHK-në dhe nevojave të tregut të punës.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- përmirësimi i cilësisë së AFP-së, përmes investimeve në infrastrukturë (MFE, NAES, NAVETQ);
- zhvillimi i kompetencave të 250 mësuesve të AFP-së, si dhe të trajnuesve të mësuesve;
- krijimi i sistemit të informacionit për AFP-në;
- zhvillimi dhe zbatimi i KSHK-së.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- rritja e cilësisë së AAP-së përmes investimeve në infrastrukturë;
- zhvillimi i kompetencave të 300 mësimeve të AAP-së dhe mbështetjen e stafit as dhe trajnuesit e mësuesve (MEF, NAES, AKAFPK);
- themelimi i Komitetit të Dytë sektorial (teknologjia e informacionit dhe komunikimi).

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (2014)	Objektivi i ndërmjetëm (2018)	Objektivi (2022)
% e të diplomuarve tani në punë			
% e mësuesve të trajnuar në trajnim gjatë gjithë jetës	0	70%	100%
Numri i regjistrimeve në AP dhe % e studentëve që ndjekin arsimin e mesëm të përgjithshëm	14%	19.8%	21%
% e studentëve femra që ndjekin shkollat e AP-së	10	16	20

4. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Reforma synon të aftësojë të rinjtë me trajnimin, aftësitë dhe kualifikimet e nevojshme për të konkurruar në tregun e punës dhe për të rritur mundësitë e tyre të punësimit. Një forcë pune e kualifikuar është një parakusht për tërheqjen e investimeve të bazuara në teknologji, zhvillim të mëtutjeshëm të sektorëve shqiptarë me avantazhe krahasuese dhe/ose mundësi dhe forca (si turizmi) dhe një faktor i rëndësishëm që nxit hyrjet e IHD-ve.

5. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Shpenzimet për zbatimin e masave të AFP-së përfshihen në Programin Buxhetor Afatmesëm. Buxheti afatmesëm, 2020–2023, është në procesin e planifikimit.

6. Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Reforma synon të sigurojë arsim gjithëpërfshirës dhe me cilësi të barabartë dhe të promovojë mundësi të të nxëniet gjatë gjithë jetës. Gjithashtu, përqendrimi synon zhvillimin e aftësive, veçanërisht në lidhje me qasjen në aftësi profesionale për punësim, punë të mirë dhe ndërmarrësi, eliminimi i pabarazisë gjinore dhe sigurimi i aksesit për të prekurit.

7. Ndikimi i pritshëm në mjedis

Masa e reformës nuk pritet të ketë ndikim në mjedis.

8. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Disponueshmëri e pamjaftueshme për trajnime/praktikë në vend të punës në treg	I ulët	
Mosgatishmëria e mësuesve për të marrë pjesë në trajnime të vazhdueshme		
Niveli i pamjaftueshëm i koordinimit me bizneset për mbështetje më të mirë të AFP-së	I mesëm	
Mungesa e vlerësimit specifik rajonal për aftësitë që mungojnë në tregun e punës	I mesëm	

5.3.7 Punësimi dhe tregu i punës

b) Analiza e pengesave kryesore

Të dhënat e tregut të punës sugjerojnë se rritja ekonomike në Shqipëri gjatë katër vjetëve të fundit është përkthyer në përmirësime të konsiderueshme në tregun e punës. Krijimi i vendeve të punës u shoqërua nga një rënie e thellë në 2013 dhe rritja ekonomike dhe punësimi filluan të lëvizin paralelisht. Edhe pse shkalla e punësimit për personat e moshës 15–64 vjeç në Shqipëri u rrit nga rreth 50 për qind në fund të vitit 2013 në 61.4 për qind në Q2-2019, duke shënuar kështu raportin më të lartë në mesin e vendeve të Ballkanit Perëndimor, ai mbetet nën mesataren e vendeve të Bashkimit Evropian. Shkalla e punësimit është përmirësuar ndjeshëm, veçanërisht, në mesin e grave (nga 40 për qind në 2013 në 54.6 për qind në TM2-2019). Sidoqoftë, pabarazia gjinore mbetet problematike, duke qenë se, niveli i punësimit të burrave është rreth 14 për qind më i lartë se ai i grave, potencialisht një pasqyrim i normave kulturore, në lidhje me strukturën familjare dhe alternativa të kufizuara për kujdesin për fëmijë dhe të moshuar.

Rritja e punësimit është shoqëruar me një rritje të pjesëmarrjes së fuqisë punëtore, e cila arriti 69.8 për qind në TM2-2019. Pjesëmarrja e grave u rrit me pothuajse 12 për qind gjatë katër viteve, nga 50 për qind në 2013 në 61.9 për qind në TM2-2019. Sidoqoftë, nivelet e pjesëmarrjes së fuqisë punëtore mbeten, gjithashtu, nën mesataren evropiane, me një ndryshim të rëndësishëm midis meshkujve dhe femrave prej 15 për qind. Shkalla e pjesëmarrjes së të rinjve (15–29) është më e ulët se për pjesën tjetër të popullsisë (53.0% me një hendek gjinor prej 14%).

Përtej përmirësimeve të qëndrueshme, Shqipëria ende përballlet me sfida të rëndësishme në sigurimin e punësimit të sigurt dhe produktiv për të gjithë personat në moshë pune, nxitjen e produktivitetit më të lartë dhe sigurimin e integritetit në tregun e punës, të grupeve të cënueshme,

veçanërisht të varfërve, grave, të rinjve dhe grupeve të tjera të pafavorizuara. Një sfidë e madhe për vendin është përmirësimi i cilësisë së mundësive të punësimit.

Ndërsa papunësia ka rënë ndjeshëm, në 11.5 për qind në TM2-2019, ajo mbetet e lartë, veçanërisht në krahasim me vendet e BE-së. Vetëm më pak se gjysma e të papunëve kërkojnë punësim përmes shërbimeve publike të punësimit, duke dëshmuar se skema e ndihmës ekonomike, zyrat e punësimit dhe politikat aktive të tregut të punës duhet të strukturohen më mirë për të mbështetur të papunët. Shkalla e papunësisë së të rinjve në 2018 ka rënë në 20.9%, niveli më i ulët që nga viti 2012, por ende mbetet i lartë. Të rinjtë përballen me një sfidë të shtuar në tranzicionin e tyre në tregun e punës, me 24.8% të tyre që nuk ishin në punësim, arsim ose trajnim (NEET) në Q2-2019. Rinia e rrezikuar është në shënjestër të pamjaftueshme të PNP-së. Ndërsa numri i studentëve të regjistruar në arsimin e mesëm profesional (AP) është rritur gjatë viteve të fundit, ai është akoma i ulët. Kalimi nga AP-ja në tregun e punës është mjaft i ulët (46.9% e punësuar një vit pas diplomimit).

Përmirësimet e mëtejshme, veçanërisht, për ato që janë në kufijtë e tregut të punës, varen nga përmirësimi i politikave aktive të punësimit dhe ofrimit të shërbimeve sociale cilësore. Riintegrimi në tregun e punës të grupeve të cënueshme nuk mund të arrihet plotësisht, ndërsa shërbimet e kujdesit shoqëror mbeten të pamjaftueshme dhe të pazhvilluar. Kjo e fundit lidhet kryesisht me përparimin e procesit të decentralizimit, kapacitetet e dobëta të qeverisjes vendore dhe aftësinë e tyre për të planifikuar dhe shpërndarë burime për ofrimin e shërbimeve të kujdesit shoqëror. Ka filluar koordinimi midis Shërbimit Kombëtar të Punësimit (SHKP) dhe Shërbimeve Sociale Shtetërore (SHSSH), megjithatë angazhimi i pushtetit lokal duhet të ndiqet.

Kursi i aftësive të buta/bazike (*Start Smart*) u zbatua në mbarë vendin gjatë vitit 2019.

Me gjithë disa përmirësimet gjatë vitit 2018, në efikasitetin e ndërmjetësimit të vendeve të punës, fondet për politikat aktive të tregut të punës kanë mbetur të pandryshuara në vitet e kaluara (pas një rritje të konsiderueshme më 2014–2015). Programet e nxitjes së punësimit (PNP), të zbatuara më 2015–2016 u vlerësuan në vitin 2018, duke theksuar më tej nevojën për rishikimin e PNP-ve dhe ndryshimin e modaliteteve të zbatimit. Pas aprovimit të ligjit për nxitjen e punësimit, procesi i ridisnjimit të PNP-së ka filluar, me qëllim përfundimtar të përmirësimit të relevancës me tregun e punës, cilësisë dhe targetimin.

c) Masat e reformave

Reforma 18: Përmirësimi i punësueshmërisë të punëkërkuesve të papunë më vulnerabël përmes adresimit më të mirë të PNP-ve dhe shërbimeve të punësimit

1. Përshkrimi

Strategjia Kombëtare për Punësim dhe Aftësi (SKPA), 2014–2020, dhe plani i saj i veprimit në lidhje janë rishikuar dhe zgjatur deri në vitin 2022 miratuar me vendim të Këshillit të Ministrave nr. 659, datë 10.10.2019. Çdo masë do të zbatohet nga mbështetja e parashikuar në Kontratën e Reformës Sektoriale (KRS) të mbështetjes buxhetore të BE-së, si dhe nga projektet e donatorëve. Qëllimi kryesor i Strategjisë Kombëtare për Punësim dhe Aftësi, 2019–2022 dhe planit të saj të veprimit është të identifikojë dhe hartojë politikat e duhura të stimulimit në vend për punësimin dhe aftësimin profesional të fuqisë punëtore, në mënyrë që të krijojë vende pune cilësore dhe mundësi për punësim dhe aftësi në të gjithë ciklin e jetës. Plan i veprimit përqendrohet në rritjen e mundësive për punë të denjë, përmes politikave efikase të tregut të punës, sigurimit të arsimit dhe aftësimit cilësor të të rinjve dhe të rriturve, nxitjen e përfshirjes dhe kohezionit social dhe forcimin e tregut të punës dhe sistemit të kualifikimeve. Në përputhje me vizionin e qeverisë, kjo strategji e shikon aftësimin profesional dhe punësimin të lidhura së bashku, me qëllimin e ofrimit të shërbimeve të arsimit dhe formimit profesional të lidhura ngushtë me punësimin.

Në këndvështrimin e planit të veprimit të SKPA-së, reformat synojnë:

Të mundësojnë një profilizim më të mirë të punëkërkuesve përmes sistemit të rinovuar të informacionit të SHKP dhe hartimit të planeve individuale të punësimit. Rishikimi i programeve të nxitjes së punësimit për t'ju përgjigjur më mirë nevojave të punëkërkuesve të papunë,

veçanërisht grupeve më të cenueshme dhe harmonizimin e bashkëveprimeve dhe ndërhyrjeve të SHKP, Shërbimit Social Shtetëror dhe autoriteteve lokale.

10. Aktivitetet e planifikuara

d) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën:

- plani i punës 3-vjeçare i SHKP, 2020-2022, i zhvilluar në përputhje me SKPA-në të rishikuar 2019–2022 dhe funksionet e reja të agjencisë;
- protokollet dhe mjetet e shërbimit, bazuar në modelin e shërbimit me tri nivele, të projektuar dhe sistemin e IT-së, që profilizojnë në mënyrë adekuate punëkërkesit e regjistruar është i vendosur;
- moduli i ri i profilizimit në sistemin e informacionit është funksional dhe objektivat vjetorë janë të derivuara, sistemi i adresimit të synimeve është krijuar dhe ka filluar të ndërtohet metodologjia e planit të punësimit;
- programe të reja dhe të rishikuara të nxitjes së punësimit, në përputhje me ligjin e ri të nxitjes së punësimit 15/2019, synojnë të mbështesin grupet më të cenueshme dhe punëkërkesit e papunë të regjistruar, që përfitojnë nga këto programe;
- marrëveshje bashkëpunimi të nënshkruara me të paktën 3 bashki në zonat e pambuluara;
- sistemi i referimit të punëkërkesve në QFP është i vendosur.

e) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit, me synimin që të mbështesin grupet më të cenueshme dhe aktivizimin, si dhe numri i punëkërkesve të regjistruar të papunë që përfitojnë nga programet e promovimit të punësimit synohet të arrijë në 6,7%;
- zbatimi i marrëveshjeve të nënshkruara me bashkitë në zonat e pambuluara;
- maksimizimi i bashkëveprimit dhe përmirësimi i shënjestrimit të politikave aktive të tregut të punës dhe zbatimi i paketës së përgatitur të arsimit dhe formimit profesional.

f) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- përmirësimi i cilësisë dhe i efektivitetit të institucioneve dhe shërbimeve të tregut të punës, përmes rritjes së performancës së stafit;
- zhvillimi dhe publikimi i informacionit dhe analiza e cilësisë së tregut të punës dhe përmirësimi i marrëdhënieve me publikun;
- zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit që synojnë mbështetjen e grupeve më të prekshme dhe aktivizimin dhe numri i punëkërkesve të regjistruar të papunë që përfitojnë nga programet e nxitjes së punësimit është targetuar të arrijë në 7%.

11. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (viti)	Objektivi i ndërmjetëm (viti)	Objektivi (viti)
Rritja e kualifikimit të punëkërkesve të papunë	50%	60%	65%
Rritja e punësimit të të papunëve nëpërmjet shërbimeve të ndërmjetësimit për punësim	28%	38%	43%
Rritja e pjesëmarrjes së punëkërkesve të papunë në programet e nxitjes së punësimit	6,4%	6,7%	7,0%

12. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Masa e reformës synon të përmirësojë aftësitë dhe kualifikimet e të papunëve; si pasojë rritet cilësia e forcës së punës. Në planin afatmesëm dhe afatgjatë, masa pritet të ndihmojë në tërheqjen e investimeve të huaja direkte, pasi një fuqi punëtore e aftë u përket faktorëve më të rëndësishëm të vendndodhjes.

13. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

	2020	2021	2022
	Parashikimi në EUR	Parashikimi në EUR	Parashikimi në EUR

Punësimet e realizuara nga zyrat e punësimit nëpërmjet ndërmjetësimeve	2,565,671	2,627,975	2,606,932
Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit	4,538,703	4,951,312	4,951,312
Trajnimi në QFP	2,414,523	2,430,615	2,438,785
Pagesa e papunësisë	4,621,225	4,951,312	4,951,312
Investimet	1,246,080	1,246,080	1,246,080
Shpenzime të tjera administrative	713,814	717,940	730,814
Totali	16,100,016	16,925,235	16,925,235

14. *Ndikimi i pritshëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia*

Ulja e papunësisë dhe pasivitetit të lartë, veçanërisht në grupin e të rinjve dhe grave. Rritja e kënaqësisë së grave dhe vajzave të përfshira në programe aktive të tregut të punës.

15. *Ndikimi i pritshëm në mjedis*

Masa është neutrale për sa i përket ndikimit në mjedis.

16. *Rreziqet e mundshme*

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Mungesa e bashkëpunimit midis aktorëve të ndryshëm të përfshirë në këtë proces është një nga vështirësitë e identifikuar në sektor	I ulët	Duke pasur monitorim, raportim dhe bashkëpunim të ngushtë ndërmjet palëve të interesuara përkatëse
Rritja e besimit të qytetarëve në shërbimet e ofruara nga zyrat e punës qendrat VT	I ulët	Publikime të programeve aktive, si dhe raste të suksesshme me të gjitha mjetet e mundshme elektronike dhe përmes medieve
Mungesa e përmirësimit të cilësisë së shërbimeve në nivel rajonal dhe lokal, për shkak të trajnimeve të pamjaftueshme	I ulët	Monitorim i ngushtë i aktiviteteve të trajnimit dhe rritja e numrit të trajnerëve në dispozicion

5.3.8 Përfshirja sociale, ulja e varfërisë dhe shanset e barabarta

Analiza e pengesave kryesore

Shqipëria ka bërë hapa të konsiderueshëm për të përmirësuar situatën e mbrojtjes dhe përfshirjes sociale dhe treguesit për të drejtat e njeriut. Rritja e treguesve në punësim ka pasur dhe ndikim në treguesit e varfërisë. Sidoqoftë, mbështetja me programe të mbrojtjes sociale dhe pagesat *cash* mbetet e rëndësishme për standardin e jetesës së njerëzve në nevojë.

Një zhvillim i rëndësishëm është botimi nga INSTAT-i për herë të parë i rezultateve e Anketës për të Ardhurat dhe Kushtet e Jetesës (SILC)²⁷, e cila mat standardet e jetesës, varfërinë relative dhe mungesat materiale në familjet shqiptare.²⁸ Treguesi i riskut të varfërisë është 23.4% për vitin 2018. Në vitin 2017, ky tregues ishte 23.7%, duke shfaqur rënie me 0.3%. Shkalla e riskut të varfërisë është 23.4% për vitin 2018. Varfëria relative (përqindja e individëve me të ardhura nën 60% të mesatares së të ardhurave ekuivalente), që tregon mundësinë e riskut për varfëri për çdo individ, në vitin 2018 u vlerësua në 160,742 lekë²⁹ në krahasim me 145,017 lekë më 2017-ën. Në vitin 2018, 671,000 individë ishin të rrezikuar nga varfëria në krahasim me 681,000 individë për vitin 2017, indikator tregues se të ardhurat familjare të disponueshme janë rritur dhe përqindja e

²⁷ Shënim. PNUD-i po bashkëpunon me INSTAT-in për realizimin e një ministudimi për të ardhurat dhe kushtet e jetesës (SILC), për të vlerësuar kushtet e jetesës së njerëzve në zonat e prekura nga tërmeti, përmes metodologjive inovative për mbledhjen e të dhënave për të identifikuar nevojat për ndihmë.

²⁸ Kjo anketë është plotësisht në përputhje me metodologjinë e Eurostatit dhe metodologjinë e përdorur nga të gjitha vendet e tjera anëtare të BE-së. Anketa është një burim kryesor i statistikave të krahasueshme për shpërndarjen e të ardhurave dhe përjashtimin social në nivelin evropian. Anketa AANJ zhvillohet çdo vit në të gjitha shtetet anëtare të BE-së, si dhe ato që aspirojnë anëtarësimin në BE-së.

²⁹ ALL

individëve në rrezik të varfërisë është ulur me rreth 1.5%.³⁰ Koeficienti GINI është 35.4 më 2018-ën (më pak se 36.8 në 2017) sipas të dhënave të SILC-së.

Në 2018, shpenzimi mesatar i konsumit mujor për një familje, e përbërë nga 3.7 persona, mesatarisht, ishte 75.935 lekë. Vlerësimi i shpenzimeve mesatare mujore, sipas Anketës së Buxhetit të Konsumit të Familjes, për vitin 2018 është 3.5% më i lartë se në vitin 2017³¹. Gjithashtu, të dhënat e Bankës Botërore për Shqipërinë vlerësojnë se rritja me 9% e pagës minimale me për qind në 2017, mund të ketë ndikuar në reduktimin e varfërisë. Referuar këtyre shifrave, paga reale për gratë është rritur relativisht më shpejt se sa për burrat në bujqësi dhe ndërtim, duke zvogëluar hendekun gjinor të pagave në këta sektorë, edhe pse në përgjithësi hendeku ka mbetur rreth nivelit 11% nga viti 2014.

Sipas INSTAT-it, treguesi i hendekut të pagave në Shqipëri gjatë vitit 2018 është 10,7%³². Gjatë vitit 2018, hendeku i pagave në Shqipëri ishte 10,7%.

Pagesat *cash* dhe të aftësisë së kufizuara të kombinuara me shërbimet sociale duhet të targetojnë varfërinë dhe vulnerabilitetin sipas riskut. Pilotimi i procedurave të vlerësimit të aftësisë së kufizuar përmes regjistrit elektronik synon të sigurojë një proces të drejtë dhe transparent dhe të përmirësojë kapacitetet e institucioneve për të menaxhuar vlerësimin dhe përcaktimin e aftësisë së kufizuar. Sfidë lidhur me procedurave të vlerësimit të pilotimit të ndihmës ekonomike dhe aftësisë së kufizuar, përmes regjistrit elektronik duhet të garantojë një proces të drejtë dhe transparent. Ajo duhet të përmirësojë kapacitetet institucionale për të zbatuar vlerësimin dhe përcaktimin e aftësisë së kufizuar.

Reforma e shërbimeve të kujdesit shoqëror, bazuar në ligjin për shërbimet sociale, për herë të parë ka zhvilluar shërbime të përkujdesjes shoqërore të integruar, si një shportë minimale e shërbimeve sociale të ofruara në komunitet, qendra të kujdesit shoqëror dhe ndihmesë shtëpiake për të gjitha kategoritë e identifikuara të përfituesve. Qasjet me bazë komunitare janë prezantuar dhe kanë sjellë diversifikimin e shërbimeve, duke përfshirë fusha, të tilla si: mbështetje psikologjike, ndërgjegjësimi dhe advokimi. Në kontekstin e ligjit nr. 121/2016, për Shërbimet Sociale, decentralizimi fiskal dhe administrativ në Shqipëri, shërbimet thelbësore publike u janë deleguar njësisë vendore dhe nevojiten fonde të reja dhe mekanizma efektivë menaxhimi për të ofruar shërbime të koordinuara në nivele të ndryshme të qeverisjes.

Është rritur numri i rajoneve të mbuluara nga shërbimet e kujdesit shoqëror. Këto shërbimet me bazë në komunitet drejtohen nga OJF-të, të cilat financohen nga donatorë të huaj që ofrojnë shërbime për një bazë të larmishme përfituesish, përfshirë fëmijë, fëmijë pa kujdes prindëror dhe ata me probleme sociale, persona me aftësi të kufizuara dhe të moshuar, persona të trafikuar si dhe këshillim për gra dhe vajza. Sfidë mbetet mungesa e shërbimeve në 27 nga 61 bashki, të cilat nuk ofrojnë shërbime të përkujdesjes shoqërore, ndërsa bashkitë e tjera përballen me sfida në lidhje me shërbimet, shpërndarjen e burimeve njerëzore dhe financiare, cilësinë dhe qëndrueshmërinë.

Duke marrë parasysh që njësitë vendore kanë përgjegjësinë për hartimin e planeve të kujdesit shoqëror, të cilat do të përcaktojnë ofrimin e shërbimeve sociale, nevojitet zhvillimi i kapaciteteve të nivelit lokal.

Fondi Social pritet të përmirësojë financimin e shërbimeve të kujdesit shoqëror, por do të duhet të bazohet në një mekanizëm transparent financimi që ofron mundësi në mënyrë të barabartë, për të garantuar besueshmëri publike, në mënyrën e shpërndarjes së fondeve në Bashki. Aktualisht, 24 komuna kanë hartuar plane sociale lokale të aprovuara dhe të buxhetuara dhe 14 prej tyre tashmë kanë përfituar nga Fondi Social, në kuadër të Thirrjes së Parë të Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale.

³⁰ INSTAT, Anketa për të Ardhurat dhe Kushtet e Jetesës, 2017–2018.

³¹ INSTAT, Anketa për Buxhetin e Familjes, 2018

³² In 2014, INSTAT ka botuar për herë të parë të dhëna, hendeku i pagës ishte 10%; 11.47 % më 2015-ën dhe 11.44 më 2016-ën.

Kapacitetet e pushtetit lokal për të përfitur nga Fondi Social dhe për të zgjeruar gamën e shërbimeve të integruara të kujdesit shoqëror, masat e punësimit dhe arsimin gjithëpërfshirës në nivelin lokal, në përputhje me planet sociale të bashkive, nuk janë të mjaftueshme. Garantimi i qëndrueshmërisë është i rëndësishëm, duke marrë parasysh metodologjinë e financimit të miratuar nga Këshilli i Ministrave, bazuar mbi të cilën, njësitë vendore krijojnë shërbime sociale në territor, duke filluar me një mbështetje në vitin e parë me 90% të financimit, vitin e dytë 60% të financimit, dhe vitin e tretë 30% të financimit, duke synuar që të rritet angazhimi i strukturave lokale për të financuar këto shërbime.

Matja e varfërisë me fokus grupet vulnerabël mbetet një sfidë. Të dhënat mbi standardin e jetesës duhet të adresohen në politikë bërje. Matja dhe monitorimi i përfshirjes sociale përmes të dhënave, IPMG dhe INSTAT, janë të rëndësishme për të adresuar objektivat e qeverisë për përfshirjen sociale të grupeve vulnerabël në nivel ndër sektorial. Kjo është e rëndësishme në rishikimin e strategjive ndërsektoriale dhe planeve të veprimit për barazinë gjinore, kategoritë LGBTI, komunitetin rom dhe egjiptian, për të përmirësuar mbledhjen e të dhënave dhe bashkëpunimin e qeverisë qendrore dhe lokale. Analiza e shërbimeve dhe zhvillimi i planeve të shërbimeve sociale në njësitë e qeverisjes vendore, në një mënyrë gjithëpërfshirëse është e nevojshme për të targetuar vulnerabël. Të dhënat e AANJ-së janë të dobishme për të adresuar në nivel kombëtar shkaqet dhe efektet e varfërisë dhe reflektohen në kontekstin strategjik për Planin e Veprimit për Personat me Aftësi të Kufizuara, si dhe politikën e mbrojtjes së fëmijëve ose individëve që janë të rrezikuar nga varfëria.

b) Masat e reformave

Reforma 19: Fuqizimi i mbrojtjes sociale, dhe masat e përfshirjes sociale

1. Përshkrimi

Qëllimi i përgjithshëm i kësaj mase është të targetojë individët më të varfër përmes pagesave dhe shërbimeve të integruara sociale dhe me ndërhyrje sociale nëpërmjet mekanizmave financiarë. Përmirësimi i monitorimit, vlerësimit dhe ngritjes së kapaciteteve në strukturat lokale, rajonale dhe qendrore është parakushti për të fuqizuar grupet/personat në nevojë. Në fushën e përfshirjes dhe mbrojtjes sociale.

Buxheti për mbrojtjen sociale përbënte 9.1 për qind nga buxheti i vitit 2017, krahasuar me 8.9 për qind në vitin e mëparshëm. Profilet e individëve në nevojë janë të ndryshëm në zonat urbane dhe rurale dhe sipas kategorive, si gratë dhe të rinjtë në nevojë, personat me aftësi të kufizuara dhe romët dhe komuniteti egjiptian. Ligji nr. 57.2019, “Për asistencën sociale” miratuar së fundmi përcakton përfitimet për aftësinë e kufizuar; për individët dhe familjet në nevojë të cilët nuk mund të sigurojnë minimumin e jetesës; uljen e varfërisë dhe mbrojtjen sociale përmes ndërhyrjeve sistemike dhe shërbimeve për përmirësimin e jetesës dhe ndihmës sociale të menjëhershme financiare për foshnjat e porsalindura.

Ndërhyrjet konkrete synojnë të përmirësojnë standardet e ofrimit të shërbimeve ekzistuese të kujdesit shoqëror; planifikimin dhe krijimin e shërbimeve të reja që mungojnë dhe zhvillimin e politikave sociale në nivel qendror dhe lokal. Ndërhyrje e tillë është fondi social, një mekanizëm financiar që ofron mbështetje financiare për njësitë e vetëqeverisjes vendore. Bazuar në Planin Social të Bashkisë dhe metodologjinë e financimit, shërbimet sociale në territor duhet të jenë në përputhje me nevojat e kategorive të veçanta, por edhe me qasjen e integruar me masa aktivizuese. Përfituesit e ndihmës ekonomike ose personat me aftësi të kufizuara janë dy kategori të rëndësishme në planin social të njësisë vendore.

Qeveria vendore pritet të mbështesë me bashkëpunim dhe partneritet qëndrueshmërinë e këtyre shërbimeve të qëndrueshme. Raundi i parë i procesit të vlerësimit të kërkesave dhe nevojave rezultoi në 14 shërbime të reja komunat që përfitojnë nga Fondi Social.

Një lloj tjetër i mbështetjes për njerëzit nga grupet e pafavorizuara përmes punësimit në ndërmarrjet shoqërore është zbatimi i legjislacionit për ndërmarrjet shoqërore dhe akteve nënligjore, si një mjet për riintegrimin e personave nga grupet e cenueshme.³³

³³ Legjislacioni për ndërmarrjet sociale parashikon që 30% të punësuarve janë nga kategori të veçanta.

Ndikimi i varfërisë dhe shkaqeve të identifikuara në nivel vendor pasqyrohet nga sistemi elektronik (MIS) për ndihmë ekonomike dhe verifikimi i përfituesve të ndihmës ekonomike. Nga ana tjetër, problemet sociale duhet të adresohen bazuar në nevojë specifike në zonat urbane dhe rurale dhe bazuar në profilin e varfërisë sipas AANJ-së. Harta e varfërisë përcakton kërkesat për instrumentet e reja financiare, administrative dhe legjislative që do të krijojnë një sistem gjithëpërfshirës të mekanizmave të monitorim.

2. Aktivitetet e planifikuara

a) Aktivitetet e planifikuara më 2020-ën:

- targetim i përmirësuar në skemën e ndihmës ekonomike dhe pagesa *cash* për AK-në të kombinuara me shërbime;
- mbështetja e individëve të disavantazhuar, veçanërisht përfituesit e ndihmës ekonomike dhe personat me aftësi të kufizuara drejt punësimit në ndërmarrjet sociale;
- ndërtimi i kapaciteteve të bashkive për të përfituar nga fondi social. Monitorimi i treguesve të përfshirjes sociale përmes të dhënave të përmirësuar në Planet Kombëtare të Veprimt;
- përmirësimi i treguesve për matjen e përfshirjes sociale dhe varfërisë.

b) Aktivitetet e planifikuara më 2021-shin:

- implementimi i skemës së re të vlerësimit dhe programeve të riintegritit shoqëror për të reduktuar numrin e familjeve dhe individëve në nevojë që përfitojnë nga skema e ndihmës ekonomike nga 70,000 familje aktualisht në 68.800 më 2021-shin;
- implementimi i skemës së vlerësimit biopsikosocial për të mbështetur personat me aftësi të kufizuara me mbështetje financiare dhe përkujdes shoqëror;
- mbështetja e individëve të disavantazhuar, veçanërisht përfituesve e ndihmës ekonomike dhe personat me aftësi të kufizuara drejt punësimit në ndërmarrjet sociale;
- mbështetja e qeverisjes vendore për të hartuar plane sociale;
- përmirësimi i treguesve për matjen e përfshirjes sociale dhe varfërisë, në përputhje me standardet e mbledhjes së të dhënave për përfshirjen sociale dhe varfërisë të BE-së.

c) Aktivitetet e planifikuara më 2022-shin:

- krijimi i strukturave/i njësive të vlerësimit të nevojave dhe kërkesave dhe rritja e aftësisë së stafit vendor për të vlerësuar, planifikuar, shpërndarë dhe monitoruar shërbimet e kujdesit shoqëror;
- përmirësimi i ofrimit të shërbimeve sociale me bazë komunitare nga njësitet e qeverisjes vendore për të gjitha kategoritë në nevojë brenda kornizës së Fondit Social;
- punësimi i personave nga kategoritë vulnerabël nga ndërmarrjet shoqërore;
- mbështetja e individëve të disavantazhuar, veçanërisht përfituesve e ndihmës ekonomike dhe personat me aftësi të kufizuara drejt punësimit në ndërmarrjet sociale;
- përmirësimi i treguesve për matjen e përfshirjes sociale dhe varfërisë, në përputhje me standardet e mbledhjes së të dhënave për përfshirjen sociale dhe varfërisë të BE-së;
- përmirësimi i treguesve për matjen e përfshirjes sociale dhe varfërisë, në përputhje me standardet e mbledhjes së të dhënave për përfshirjen sociale dhe varfërisë të BE-së.

3. Indikatorët e rezultateve

Indikatori	Bazë (viti)	Objektivi i ndërmjetëm (viti)	Objektivi (viti)
% e përfituesve të ndihmës ekonomike mbi numrin e aplikantëve	75%	80%	95%
Numri i personave vulnerabël të punësuar nga ndërmarrjet shoqërore	N/A	50	100 (përmbledhëse)
% e personave me aftësi të kufizuara të cilët janë komisionuar përmes sistemit të menaxhimit të informacionit	57%	70%	90% ³⁴

³⁴ Ky objektivi është vetëm për rajonin e Tiranës në vitin 2020 dhe për rajonin e Elbasanit dhe të Durrësit më 2022-shin.

Shërbime të reja sociale për grupet e disavantazuara të siguruar nga njësitë e qeverisjes vendore, përmes financimit të fondeve sociale	14 ³⁵	25	35 ³⁶
---	------------------	----	------------------

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

2,800,000 EUR për ndërmarrjet shoqërore dhe fondin social për harkun kohor 2020–2022.

5. Ndikimi i pritsbëm në rezultatet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia dhe gjinia

Nga fondi social do të përfitojnë të gjitha bashkitë përmes planeve sociale që identifikojnë nevojat për shërbime sociale të munguara. Një sistem i integruar i kujdesit shoqëror i bazuar në parimin e decentralizimit dhe deinstitutionalizimit për përfshirjen e grupeve të disavantazuara në programet e mbrojtjes sociale do të mbështesë gratë, rininë dhe grupet e tjera, si: romë dhe egjiptianë apo persona me aftësi të kufizuara, përmes shërbimeve alternative të përkujdesjes, sigurimit të kujdestarisë së përkohshme në nivelin lokal. Në përgjithësi, përmirësimi i situatës sociale të grupeve të veçanta ka një ndikim të drejtpërdrejtë në uljen e varfërisë dhe anasjelltas.

6. Ndikimi i pritsbëm në mjedis

Masa nuk ka ndikim në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi i planifikuar për uljen e rrezikut
Hartimi i planeve sociale të kostuara nga bashkitë	I ulët	Bashkëpunimi me aktorët lokalë për të zhvilluar kapacitete për këto plane

6. KOSTOJA DHE FINANCIMI I REFORMAVE STRUKTURE

Shpenzimet e pritura në buxhetin e shtetit përfshijnë fonde për reformat strukturore kryesore për periudhën e ardhshme afatmesme. Shpenzimet buxhetore janë shpërndarë në të gjitha reformat strukturore të përfshira në Programin e Reformës Ekonomike, 2020–2022. Detajet e implikimeve buxhetore të reformave gjenden në tabelën 10a dhe tabelën 10b të shtojcës 1. Shpenzimet e parashikuara të Buxhetit të Republikës së Shqipërisë përfshijnë, gjithashtu, shpenzimet për reformat kryesore strukturore në periudhën vijuese.

7. ÇËSHTJET INSTITUCIONALE DHE PËRFSHIRJA E GRUPEVE TË

Programi i Reformës Ekonomike (ERP), 2020–2022, u përgatit dhe u hartua përmes një bashkëpunimi të ngushtë midis Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë dhe ministrive të ndryshme të linjës dhe Bankës së Shqipërisë. Në mënyrë të veçantë, ministrinë kontribuese janë: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, dhe Banka e Shqipërisë.

Më 6 gusht 2019 u miratua urdhri i Kryeministrit, i cili përcakton kornizën për koordinimin e procesit ERP në nivelin qendror. Urdhri fuqizon Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë si Koordinator Kombëtar të ERP-së për Shqipërinë, si dhe parashikon krijimin e grupeve punuese ndërinstitucionale mbështetëse dhe sekretariatit teknik fqinj për të koordinuar procesin gjatë gjithë fazave të tij nga fillimi deri në miratim.

Koordinimi institucional është përmirësuar në disa mënyra. Një shkallë më e madhe e pronësisë dhe përgjegjësisë është më e qartë, kryesisht si rezultat i rendit të ri të Kryeministrit dhe të dispozitave të tij. Sidoqoftë, kjo qasje e re ka sjellë, gjithashtu, disa vonesa dhe kasetë institucionale kur bëhet fjalë për vërtetimin dhe aprovimin e kontributeve të destinuara për ERP-në.

³⁵ Baza fillestare u referohet numrit të komunave që janë financuar nga fondi social për vazhdimësinë e shërbimeve sociale dhe për krijimin dhe zhvillimin e shërbimeve të reja sociale.

³⁶ Ky objektivi është sipas indikatorëve të IPA-së.

Cikli ERP, 2020–2022, filloi më 18 qershor 2019 gjatë Takimit Vjetor Rajonal të Koordinatorëve të ERP-së në Bruksel. Tri ngjarje për ndërtimin e kapaciteteve u organizuan në vitin 2019, në lidhje me ciklin ERP-së, 2020–2022. Dy u organizuan nga CEF-ja si pjesë e projektit të saj FISR me Komisionin Evropian, përkatësisht në maj dhe tetor. Ngjarja tjetër për ndërtimin e kapaciteteve u organizua me mbështetjen e instrumentit TAIEX, gjithashtu, në tetor. Ishte një mision ekspertësh pesëditor, ku përfaqësues nga ministrinë e linjës të përfshira në procesin ERP morën pjesë dhe shkëmbyen përvoja dhe kontribute për ERP-në u rishikuan nën drejtimin e ekspertëve TAIEX.

Procesi i përgjithshëm u ndikua ndjeshëm nga tërmeti i 26 nëntorit që goditi rajone specifike të Shqipërisë. Si rezultat i të gjitha përpjekjeve të qeverisë që janë përqendruar për të siguruar lehtësim pas katastrofës, një vonesë e konsiderueshme iu atribuua në mënyrë të pashmangshme hartimit dhe përgatitjes së ERP. Si pasojë, kjo u reflektua si një efekt domino në hapat e ardhshëm të mbetur, përfshirë ndër të tjera edhe procesin e konsultimit publik, rishikimin e draftit përfundimtar dhe fillimin e procedurave ligjore të brendshme për miratimin e vendimit të Këshillit të Ministrave për ERP, 2020–2022.

Dokumenti i ERP-së u nda për konsultime publike me partnerët zhvillimorë dhe integrues dhe shoqërinë civile. Reagimet e marra u ndanë me ministrinë e linjës që kontribuan në ERP-në, dhe janë përfshirë si aneks i këtij dokumenti (shtojca II).

SHTOJCA I

Tabela 1a: Perspektivat makroekonomike

Percentages unless otherwise indicated	ESA Code	Year 2018	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021	Year 2022
		Level (bn EUR)	Rate of change				
1. Real GDP at market prices	B1*g	12.663	4.1	2.7	4.1	4.0	4.0
2. Current GDP at market prices	B1*g	12.783	5.1	3.6	5.2	5.8	5.9
Components of real GDP							
3. Private consumption expenditure	P3	10.007	3.2	2.7	1.9	3.5	2.7
4. Government consumption expenditure	P3	1.377	-1.2	5.4	4.4	2.2	2.2
5. Gross fixed capital formation	P51	3.069	2.9	0.5	8.4	1.5	5.2
6. Changes in inventories and net acquisition of valuables (% of GDP)	P52+P53	0.142	1.1	-1.2	-1.1	-1.1	-1.0
7. Exports of goods and services	P6	3.953	3.0	3.9	6.7	7.4	7.6
8. Imports of goods and services	P7	5.886	3.9	3.1	4.4	3.8	4.5
Contribution to real GDP growth							
9. Final domestic demand		14.5	3.1	2.9	4.0	3.4	3.6
10. Change in inventories and net acquisition of valuables	P52+P53	0.1	1.9	0.0	0.0	0.0	0.0
11. External balance of goods/services	B11	-1.9	-0.9	-0.2	0.1	0.6	0.4

Tabela 1b: Zhvillime të çmimeve

Percentage changes, annual averages		Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021	Year 2022
1. GDP deflator	%, yoy	0.9	0.8	1.1	1.7	1.8
2. Private consumption deflator	%, yoy	1.8	2.1	1.0	2.6	2.4
3. HICP	%, yoy	1.8	1.7	:	:	:
4. National CPI change	%, yoy	2.0	1.4	2.1	2.4	2.8

5. Public consumption deflator	%, yoy	3.3	1.5	1.5	1.5	1.5
6. Investment deflator	%, yoy	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0
7. Export price deflator (goods & services)	%, yoy	2.4	-2.5	1.0	0.5	0.5
8. Import price deflator (goods & services)	%, yoy	-1.5	0.5	0.5	1.5	1.0

Tabela 1c: Zhvillimet në tregun e punës

	ESA Code	Year 2018	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021	Year 2022
		Level	Level/Rate of change				
1. Population (thousands)			2,866.4	2,862.4	2,856.7	2,850.5	2,843.5
2. Population (growth rate in %)			-0.2	-0.1	-0.2	-0.2	-0.2
3. Working-age population (persons) ³⁷			1,974	1,965	1,961	1,956	1,952
4. Participation rate			68.3	69.7	71.0	71.7	72.2
5. Employment, persons ³⁸			1,175	1,202	1,242	1,264	1,277
6. Employment, hours worked ³⁹			:	:	:	:	:
7. Employment (growth rate in %)			2.1	2.3	3.3	1.8	1.0
8. Public sector employment (persons)			169.9	169.9	169.9	169.9	169.9
9. Public sector employment (growth in %)			3.4	0.0	0.0	0.0	0.0
10. Unemployment rate ⁴⁰			12.8	12.2	10.8	9.9	9.4
11. Labor productivity, persons ⁴¹		1375.2	2.0	0.4	0.8	2.2	3.0
12. Labor productivity, hours worked ⁴²			:	:	:	:	:
13. Compensation of employees	D1	:	:	:	:	:	:

Tabela 1d: Bilancet sektoriale

Percentages of GDP	ESA code	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021	Year 2022
1. Net lending/borrowing vis-à-vis the rest of the world	B.9	-6.8	-8.0	-7.2	-6.7	-6.3
<i>of which:</i>						
- Balance of goods and services		-13.8	-14.4	-13.5	-12.7	-11.9
- Balance of primary incomes and transfers		6.2	5.7	5.6	5.2	4.9
- Capital account		0.8	0.8	0.8	0.7	0.7

³⁷ Age group of 15-64 years

³⁸ Occupied population, domestic concept national accounts definition

³⁹ National accounts definition

⁴⁰ Harmonized definition, Eurostat; levels

⁴¹ Real GDP per person employed

⁴² Real GDP per hour worked

2. Net lending/borrowing of the private sector	B.9/ EDP B.9	-6.0	-6.8	-5.7	-5.5	-5.3
3. Net lending/borrowing of general government		-1.6	-1.9	-2.2	-2.0	-1.7
4. Statistical discrepancy		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Tabela 1e: PBB, investime dhe vlera e shtuar bruto

	ESA Code	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021	Year 2022
GDP and investment						
GDP <i>level</i> at current market prices (in domestic currency)	B1g	1,630.9	1,688.9	1,777.2	1,879.8	1,990.2
Investment ratio (% of GDP)		24.1	23.4	24.1	23.2	23.0
Growth of Gross Value Added, percentage changes at constant prices						
1. Agriculture		0.9	1.2	1.3	1.3	1.4
2. Industry (excluding construction)		14.1	-1.0	5.4	5.0	5.4
3. Construction		2.8	0.3	8.9	3.6	3.2
4. Services		3.6	4.7	4.0	4.8	4.7

Tabela 1f: Zhvillime të sektorit të jashtëm

Bn mill. unless otherwise indicated	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021	Year 2022
1. Current account balance (% of GDP)	-6.8	-8.0	-7.2	-6.7	-6.3
2. Export of goods	1.0	0.9	1.0	1.1	1.2
3. Import of goods	3.9	4.1	4.3	4.6	4.8
4. Trade balance	-2.9	-3.2	-3.4	-3.5	-3.6
5. Export of services	3.1	3.3	3.6	3.9	4.2
6. Import of services	2.0	2.1	2.2	2.3	2.4
7. Service balance	1.1	1.2	1.4	1.6	1.7
8. Net interest payments from abroad	:	:	:	:	:
9. Other net factor income from abroad	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
10. Current transfers	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9
11. <i>Of which</i> from EU	:	:	:	:	:
12. Current account balance	-0.9	-1.1	-1.0	-1.0	-1.0
13. Capital and financial account	1.2	1.1	1.3	1.3	1.3
14. Foreign direct investment	1.0	1.0	1.1	1.2	1.2
15. Foreign reserves	0.4	0.0	0.2	0.2	0.3
16. Foreign debt	6.7	:	:	:	:
17. <i>Of which</i> : public	4.3	4.2	4.4	4.2	4.6
18. <i>O/w</i> : foreign currency denominated	:	:	:	:	:
19. <i>O/w</i> : repayments due	:	:	:	:	:
20. Exchange rate vis-à-vis EUR (end-year)	123.5	122.2	122.2	122.2	122.2
<i>p.m.</i> Exchange rate vis-à-vis EUR (end-year)	-7.4	-1.0	0.0	0.0	0.0
21. Exchange rate vis-à-vis EUR (annual average)	127.6	123.0	123.0	123.0	123.0
<i>p.m.</i> Exchange rate vis-à-vis EUR (annual average)	-4.9	-3.6	0.0	0.0	0.0
22. Net foreign saving (lines 21-25: percentages of GDP)	6.8	8.0	7.2	6.7	6.3

23. Domestic private saving	13.3	11.4	13.7	13.5	13.4
24. Domestic private investment	18.5	17.8	17.6	17.6	17.5
25. Domestic public saving	4.1	4.1	3.3	3.0	3.3
26. Domestic public investment	5.7	5.6	6.5	5.5	5.6

Tabela 1g: Indikatorët e qëndrueshmërisë Sustainability indicators

	Dimension	Year 2015	Year 2016	Year 2017	Year 2018	Year 2019
1. Current Account Balance	% of GDP	-8.6	-7.6	-7.5	-6.8	-8.0
2. Net International Investment Position	% of GDP	:	:	:	:	:
3. Export market shares	%, y-o-y	:	:	:	:	:
4. Real Effective Exchange Rate ⁴³	%, y-o-y	:	:	:	:	:
5. Nominal Unit Labor Costs	%, y-o-y	:	:	:	:	:
6. Private sector credit flow	% of GDP	:	:	:	:	:
7. Private sector debt	% of GDP	:	:	:	:	:
8. General Government Debt	% of GDP	72.7	72.4	70.1	67.9	66.2

Tabela 2a: Perspektivat e përgjithshme buxhetore të qeverisë

	ESA code	Year 2018 Level (bn NCU)	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021	Year 2022
Net lending (B9) by sub-sectors							
1. General government	S13	-26.2377	-1.6	-1.9	-2.2	-2.0	-1.7
2. Central government	S1311	-20.8935	-1.3	-1.8	-2.1	-1.8	-1.8
3. State government	S1312	:	:	:	:	:	:
4. Local government	S1313	-24.6239	-1.5	-1.6	-1.6	-1.6	-1.5
5. Social security funds	S1314	19.2796	1.2	1.4	1.5	1.5	1.6
General government (S13)							
6. Total revenue	TR	449.9094	27.6	27.4	28.7	27.7	27.6
7. Total expenditure ⁴⁴	TE	476.1471	29.2	29.3	30.9	29.6	29.3
8. Net borrowing/lending	EDP.B9	-26.2377	-1.6	-1.9	-2.2	-2.0	-1.7
9. Interest expenditure	EDP.D41	36.5134	2.2	2.1	2.3	2.5	2.5
10. Primary balance ⁴⁵		10.2757	0.6	0.2	0.1	0.5	0.8
11. One-off and other temporary measures ⁴⁶		:	:	:	:	:	:

⁴³ Please explain the methodology used (deflators, trade weighing, etc.)

⁴⁴ Adjusted for the next flow of swap-related flows, so the TR-TE = EDP.B9

⁴⁵ The primary balance is calculated as (EDP B.9, item 8) plus (EDP D.41, item 9)

⁴⁶ A plus sign means deficit-reducing one-off measures

Components of revenues							
12. Total taxes (12 = 12a+12b+12c)		270.8369	16.6	16.5	16.9	16.3	16.3
12a. Taxes on production and imports	D2	194.6673	11.9	11.2	11.8	11.5	11.5
12b. Current taxes on income and wealth	D5	41.7089	2.6	3.1	3.0	2.5	2.5
12c. Capital taxes	D91	34.4607	2.1	2.2	2.1	2.2	2.2
13. Social contributions	D61	91.8501	5.6	5.8	5.8	5.8	5.8
14. Property income	D4	0.0381	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
15. Other (15 = 16-(12+13+14)) ⁴⁷		87.1844	5.3	5.1	6.0	5.6	5.5
16 = 6. Total revenue	TR	449.9094	27.6	27.4	28.7	27.7	27.6
p.m.: Tax burden (D2+D5+D61+D91-D995) ⁴⁸		362.6870	22.2	22.2	22.7	22.1	22.1
Selected components of expenditures							
17. Collective consumption	P32	153.2943	9.4	9.5	9.5	9.4	9.2
18. Total social transfers	D62 + D63	190.2531	11.7	12.0	12.0	11.8	11.6
18a. Social transfers in kind	P31 = D63	:	:	:	:	:	:
18b. Social transfers other than in kind	D62	190.2531	11.7	12.0	12.0	11.8	11.6
19 = 9. Interest expenditure (incl. FISIM)	EDP.D41 + FISIM	36.5134	2.2	2.1	2.3	2.5	2.5
20. Subsidies	D3	1.8826	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
21. Gross fixed capital formation	P51	92.6764	5.7	5.6	6.8	5.8	5.8
22. Other (21 = 22-(16+17+18+19+20)) ⁴⁹		1.5274	0.1	0.1	0.2	0.2	0.2
23. Total expenditures	TE ⁵⁰	476.1471	29.2	29.3	30.9	29.6	29.3
p.m. compensation of employees	D1	93.2078	5.7	5.7	5.8	5.5	5.3

Tabela 2b: Perspektivat e përgjithshme buxhetore të qeverisë

	ESA code	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021	Year 2022
		bn NCU				
1. General government	S13	-26.24	-32.90	-39.70	-36.87	-32.90
2. Central government	S1311	-20.89	-29.93	-36.95	-34.52	-35.45
3. State government	S1312	:	:	:	:	:

⁴⁷ P.11+P.12+P.131+D.39+D.7+D.9 (other than D.91)

⁴⁸ Including those collected by the EU and including an adjustment for uncollected taxes and social contributions (D995), if appropriate

⁴⁹ D.29+D4 (other than D.41)+ D.5+D.7+D.9+P.52+P.53+K.2+D.8

⁵⁰ Adjusted for the next flow of swap-related flows, so the TR-TE=EDP.B9

4. Local government	S1313	-24.62	-26.64	-28.79	-30.13	-30.13
5. Social security funds	S1314	19.28	23.67	26.05	27.78	32.68
6. Total revenue	TR	449.91	462.47	509.67	520.38	549.52
7. Total expenditure ⁵¹	TE	476.15	495.37	549.37	557.25	582.42
8. Net borrowing/lending	EDP.B9	-26.24	-32.90	-39.70	-36.87	-32.90
9. Interest expenditure	EDP.D41 incl. FISIM	36.51	35.80	40.95	46.11	48.84
10. Primary balance ⁵²		10.28	2.90	1.25	9.24	15.95
11. One-off and other temporary measures ⁵³		:	:	:	:	:
12. Total taxes (12 = 12a+12b+12c)		270.84	278.06	299.97	305.67	324.32
12a. Taxes on production and imports	D2	194.67	189.23	209.12	216.75	229.67
12b. Current taxes on income and wealth	D5	41.71	51.71	52.85	47.57	50.47
12c. Capital taxes	D91	34.46	37.11	38.00	41.36	44.18
13. Social contributions	D61	91.85	97.34	103.02	108.84	115.23
14. Property income	D4	0.04	0.29	0.50	0.30	0.50
15. Other (15 = 16-(12+13+14)) ⁵⁴		87.18	86.78	106.18	105.56	109.47
16 = 6. Total revenue	TR	449.91	462.47	509.67	520.38	549.52
p.m.: Tax burden (D2+D5+D61+D91-D995) ⁵⁵		362.69	375.40	403.00	414.51	439.55
17. Collective consumption	P32	153.29	160.06	169.60	175.99	182.64
18. Total social transfers	D62 + D63	190.25	202.29	213.19	221.79	230.74
18a. Social transfers in kind	P31 = D63	:	:	:	:	:
18b. Social transfers other than in kind	D62	190.25	202.29	213.19	221.79	230.74
19 = 9. Interest expenditure	EDP.D41	36.51	35.80	40.95	46.11	48.84
20. Subsidies	D3	1.88	1.49	1.29	1.49	1.49
21. Gross fixed capital formation	P51	92.68	94.43	121.31	108.71	115.29
22. Other (21 = 22-(16+17+18+19+20)) ⁵⁶		1.53	1.29	3.03	3.16	3.41
23. Total expenditures	TE ⁵⁷	476.15	495.37	549.37	557.25	582.42
p.m. compensation of employees	D1	93.21	96.72	102.85	103.66	106.22

⁵¹ Adjusted for the next flow of swap-related flows, so the TR-TE = EDP.B9

⁵² The primary balance is calculated as (EDP B.9, item 8) plus (EDP D.41, item 9)

⁵³ A plus sign means deficit-reducing one-off measures

⁵⁴ P.11+P.12+P.131+D.39+D.7+D.9 (other than D.91)

⁵⁵ Including those collected by the EU and including an adjustment for uncollected taxes and social contributions (D995), if appropriate

⁵⁶ D.29+D4 (other than D.41)+ D.5+D.7+D.9+P.52+P.53+K.2+D.8

⁵⁷ Adjusted for the next flow of swap-related flows, so the TR-TE=EDP.B9

Tabela 3: Shpenzimet e përgjithshme të qeverisë sipas funksionit

% of GDP	COFOG Code	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021	Year 2022
1. General public services	1	:	:	:	:	:
2. Defense	2	:	:	:	:	:
3. Public order and safety	3	:	:	:	:	:
4. Economic affairs	4	:	:	:	:	:
5. Environmental protection	5	:	:	:	:	:
6. Housing and community amenities	6	:	:	:	:	:
7. Health	7	:	:	:	:	:
8. Recreation, culture and religion	8	:	:	:	:	:
9. Education	9	:	:	:	:	:
10. Social protection	10	:	:	:	:	:
11. Total expenditure (item 7 = 23 in Table 2)	TE	29.2	29.3	30.9	29.6	29.3

*This item includes: (i) debt service payments, (ii) contingency for wages & pensions policies, (iii) reserve fund, and (iv) Local government expenditures

Tabela 4: Zhvillime të përgjithshme të borxhit të qeverisë

% of GDP	ESA code	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021	Year 2022
1. Gross debt ⁵⁸		67.9	66.2	65.4	62.3	62.0
2. Change in gross debt ratio			-1.7	-0.7	-3.1	-0.3
Contributions to change in gross debt						
3. Primary balance ⁵⁹		-0.63	-0.2	-0.1	-0.5	-0.8
4. Interest expenditure ⁶⁰	EDP D.41	2.24	2.1	2.3	2.5	2.5
5. Stock-flow adjustment		-1.6	-3.7	-3.0	-5.1	-2.0
<i>of which:</i>						
- Differences between cash and accruals ⁶¹		:	:	:	:	:
- Net accumulation of financial assets ⁶²		:	:	:	:	:
<i>of which:</i>						
- Privatization proceeds		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
- Valuation effects and other ⁶³		:	:	:	:	:
p.m. implicit interest rate on debt ⁶⁴		3.4	3.2	3.7	4.0	4.2
Other relevant variables						
6. Liquid financial assets ⁶⁵						
7. Net financial debt (7 = 1 - 6)						

Tabela 5: Zhvillime ciklike

⁵⁸ As defined in Regulation 3605/93 (not an ESA concept)

⁵⁹ Cf. item 10 in Table 2

⁶⁰ Cf. item 9 in Table 2

⁶¹ The differences concerning interest expenditure, other expenditure and revenue could be distinguished when relevant

⁶² Liquid assets, assets on third countries, government controlled enterprises and the difference between quoted and non-quoted assets could be distinguished when relevant

⁶³ Changes due to exchange rate movement, and operation in secondary market could be distinguished when relevant

⁶⁴ Proxied by interest expenditure divided by debt level of the previous year

⁶⁵ AF1, AF2, AF3 (consolidated at market value, AF5 (if quoted in stock exchange; including mutual fund shares)

% of GDP	ESA Code	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021	Year 2022
1. Real GDP growth (%o, y-o-y)	B1g	4.1	2.7	4.1	4.0	4.0
2. Net lending of general government	EDP.B.9	-1.6	-1.9	-2.2	-2.0	-1.7
3. Interest expenditure	EDP.D.41	2.2	2.1	2.3	2.5	2.5
4. One-off and other temporary measures ⁶⁶		:	:	:	:	:
5. Potential GDP growth (%o) ⁶⁷		:	:	:	:	:
Contributions:						
- labour		:	:	:	:	:
- capital		:	:	:	:	:
- total factor productivity		:	:	:	:	:
6. Output gap		:	:	:	:	:
7. Cyclical budgetary component		:	:	:	:	:
8. Cyclically-adjusted balance (2-7)		:	:	:	:	:
9. Cyclically-adjusted primary balance (8+3)		:	:	:	:	:
10. Structural balance (8-4)		:	:	:	:	:

Tabela 6: Divergjencia nga programi i mëparshëm

	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021	Year 2022
1. GDP growth (%o, y-o-y)					
Previous programme	:	:	:	:	:
Latest update	4.1	2.7	4.1	4.0	4.0
Difference (percentage points)	:	:	:	:	:
2. General government net lending (% of GDP)					
Previous programme	:	:	:	:	:
Latest update	-1.6	-1.9	-2.2	-2.0	-1.7
Difference	:	:	:	:	:
3. General government gross debt (% of GDP)					
Previous programme	:	:	:	:	:
Latest update	67.9	66.2	65.4	62.3	62.0
Difference	:	:	:	:	:

Tabela 7a: Contingent liabilities

% of GDP	Year X-1	Year X
Public guarantees		
<i>Of which: linked to the financial sector</i>		optional
Other contingent liabilities		

⁶⁶ A plus sign means deficit-reducing one-off measures

⁶⁷ Until an agreement on the Production Function Method is reached, countries can use their own figures (SP)

Tabela 9: Tregues të përzgjedhur punësimi dhe sociale

	Data source	Year	Year	Year	Year	Year
		2015	2016	2017	2018	Q.2/2019
1. Labour market participation rate (%) total (20-64 years old)	INSTAT	64,2	66.2	66.8	68,3	69,8
-male	INSTAT	73,4	74,1	75,8	76,9	77,8
-female	INSTAT	55,1	58,3	57,7	59,7	61,9
2. Employment rate (%) total (20-64 years old)	INSTAT	52,9	55,9	57,4	59,3	61,4
-male	INSTAT	60,5	61,9	64,3	66,7	68,4
-female	INSTAT	45,5	49,7	50,3	52,4	54,6
3. Unemployment rate (%) total	INSTAT	17,5	15,6	14,1	12,8	11,5
-male	INSTAT	17,5	16,4	15,1	13,2	11,6
-female	INSTAT	17,4	14,6	12,8	12,3	11,4
4. Long-term unemployment rate (%) total	NES	47,5	58	51	50	48
-male	NES	51	48	49	45	46
-female	NES	49	52	51	55	54
5. Youth unemployment (15-24 years old) rate (%) total	INSTAT	33,2	28.9	25.9	23.1	20,9
-male	INSTAT	32,3	29,7	27,0	23,1	21,0
-female	INSTAT	34,7	27,8	24,0	23,1	20,8
6. Young people (15-24 years old) not in employment, education or training (NEET), in %	INSTAT	32,8	30,0	29,7	26,5	24,8
7. Early school leavers, in % (Eurostat definition)						
8. PISA Rating						
9. PIAAC rating						
10. Participants rate in early childhood education or care						
11. Gini coefficient						
12. Inequality of income distribution S80/S20 (income quintile ratio)	e					
13. Social protection expenditure in % of GDP	e					
14. Health expenditure in % of GDP	e					
15. At-risk-of-poverty before social transfers, % of the population	e					
16. Poverty rate (Please indicate which data are available for your country)						
17. Poverty gap (Please indicate which data are available for your country)						
Other indicators used in the EU Social Scoreboard						
18. Real adjusted GDHI – per capita in PPS (Index 2008=100)						
19. Impact of social transfers (other than pensions) on poverty reduction						
20. Self-reported unmet need for medical care						
21. Individuals' level of digital skills (% of individuals with basic or above basic overall digital skills)						

Tabela 10a: Kostot e masave të reformave strukturore

Masa e reformës 01: Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë ⁶⁸					
Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0

Masa e reformës 02: Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes promovimit të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe përmirësimi i eficiencës së energjisë					
Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	0	345,227.80	0	0	345,227.80
2021	0	210,306.30			210,306.30
2022	0	108,097.29			108,097.29

Masa e reformës 03: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës–Rinas–Tiranë					
Viti	Pagat ⁶⁹	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020		69.8	3.72	6.06	79.58
2021		0	0.87	5.00	5.87
2022		0	0	5.00	5.00

Masa e reformës 04: Defragmentimi dhe konsolidimi i tokës bujqësore					
Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	9880	242915		161943	414738
2021	9880	251012			260892
2022	9880	255061			264941

Masa e reformës 05: Reforme e sektorit të ujësjellës-kanalizimeve					
Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	416,667	345,833	3,333,333	85,267,167	89,363,000
2021	416,667	345,833	3,333,333	93,885,750	94,648,250
2022	416,667	345,833	3,333,333	95,719,083	99,814,916

Masa e reformës 06: Rritja e standardeve të shërbimeve në sektorin e turizmit					
Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0

Masa e reformës 07: Reforma e taksës së pasurisë dhe krijimi i kadastrës fiskale					
Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	24192	1300000			1324192
2021	24192	1000000			1024192

Masa e reformës 08: Zhvillimi i kuadrit ligjor në mbështetje të <i>start up</i> inovative					
Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	0	0	0	0	0

⁶⁸ 70 mln EUR për përfundimin e linjës së interkoneksionit Elbasan-Bitola (50 mln euro kredi; 15 mln euro grant; 5 mln euro financim nga OST-ja). Nuk ka ndikim të drejtpërdrejt në buxhetin e shtetit.

⁶⁹ Pagat për t'u konfirmuar nga kompania e ndërtimit që do të shpallet fituese.

2021	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0

Masa e reformës 09: Përmirësimi i aksesit në financë për NVM-të

Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	27,259	0	0	0	27,259
2021	27,259	0	0	0	27,259
2022	27,259	0	0	0	27,259

Masa e reformës 10: Modernizimi i instrumenteve të pagesave *retail*

Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0

Masa e reformës 11: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale të sistemit të kërkimit dhe inovacionit

Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0

Masa e reformës 12: Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* për ekonominë digjitale

Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	5500	520000	0	0	525500
2021	5500	0	0	0	5500
2022	5500	0	0	0	5500

Masa e reformës 13: Lehtësimi i lëvizjes ndërkufitare të mallrave

Viti	Pagat	Mallrat dhe shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet kapitale	Total
2020	0	0	0	60.000	60.0000
2021	0	0	0	190.000	190.000
2022	0	0	0	2.500.000	2.500.000

Masa e reformës 14: Finalizimi i reformës kurrikulare parauniversitare, trajnimi dhe punësimi i mësuesve

Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0

Masa e reformës 15: Arsimi përfshirës

Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	468000	0	0	0	468000
2021	491400	0	0	0	491400
2022	514800				514800 ⁷⁰

Masa e reformës 16: Modernizimi i sistemit të financimit të arsimit të hershëm parashkollor

Viti	Pagat	Mallrat dhe	Subvencione	Shpenzimet	Totali
------	-------	-------------	-------------	------------	--------

⁷⁰ Planifikimi është bërë duke iu referuar pagës mesatare mujore të një mësuesi ndihmës.

		Shërbimet	dhe transferime	Kapitale	
2020	0	0	2.64 mn	0	2.64 mn
2021	0	0	2.64 mn	0	2.64 mn
2022	0	0	2.64 mn	0	2.64 mn

Masa e reformës 17: Përmirësimi i cilësisë dhe shtrirjes së AFP-së duke siguruar lidhjet me tregun e punës					
Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	578,512	1,875,180	0	5,802,647	8,256,339
2021	578,512	2,309,380	0	7,268,200	10,156,092
2022	578,512	1,824,380	0	4,753,500	7,156,392

Masa e reformës 18: Përmirësimi i punësueshmërisë të punëkërkuesve të papunë më vulnerabël përmes adresimit më të mirë të PNP-ve dhe shërbimeve të punësimit					
Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
<i>Investimi për rindërtimin dhe riorganizimin e zyrave të punësimit, rajonale dhe lokale (euro)</i> ⁷¹					
2020	0	0	0	803,804	803,804
2021	0	0	0	- ⁷²	- ⁷³
2022	0	0	0	-	-
<i>Ndërmjetësimet e kryera nga Zyrat e Punësimit (mln euro)</i>					
2020	54,224	0	0	0	54,224
2021	62,304	0	0	0	62,304
2022	-21,043	0	0	0	-21,043 ⁷⁴
<i>Zbatimi i programeve të nxirjes së punësimit (euro)</i>					
2020		0	487,805	0	487,805
2021		0	406,504	0	406,504
2022		0	-	0	- ⁷⁵
<i>Trajnimi në QFP (euro)</i>					
2020		0	115,401	0	115,401
2021		0	16,092	0	16,092
2022		0	8,170	0	8,170
<i>Përfitimet nga papunësia (euro)</i>					
2020	0	0	556,185	0	556,185
2021	0	0	330,057	0	330,057
2022	0	0	- ⁷⁶	0	-

Masa e reformës 19: Fuqizimi i mbrojtjes sociale dhe masat e përfshirjes sociale					
Viti	Pagat	Mallrat dhe Shërbimet	Subvencione dhe transferime	Shpenzimet Kapitale	Totali
2020	0	0	2.8 mn	0	2.8 mn
2021	0	0	3.6 mn	0	3.6 mn
2022	0	0	4.4 mn	0	4.4 mn

Tabela 10b: Financimi i masave të reformave strukturore

Masa e reformës 01: Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë								
Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare	Fondet IPA	Grante të tjera	Huate e projekteve	Për t'u vendosur	Totali

⁷¹ VKM nr. 554 (31.7.2019) miratoi krijimin, organizimin dhe funksionimin e Agjencisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive (NESA). MFE-ja, aktualisht, është në proces të strukturimit të NESA-s, dhe miratimet e buxhetit do të llogariten pasi të jenë aprovuar strukturat.

⁷² Më 2021-shin dhe 2022-shit i njëjti buxhet është planifikuar për këtë produkt, kështu që nuk ka buxhet shtesë.

⁷³ Më 2021-shin dhe 2022-shit i njëjti buxhet është planifikuar për këtë produkt, kështu që nuk ka buxhet shtesë.

⁷⁴ Një buxhet më i vogël është planifikuar më 2022-shin krahasuar më 2021-shin.

⁷⁵ Më 2021-shin dhe 2022-shin i njëjti buxhet është planifikuar për këtë produkt, kështu që nuk ka buxhet shtesë.

⁷⁶ Më 2021-shin dhe 2022-shin i njëjti buxhet është planifikuar për këtë produkt, kështu që nuk ka buxhet shtesë.

			të financave publike					
2020 - 2022			5 mn ⁷⁷		15 mn ⁷⁸	50 mn ⁷⁹		70 mn

Masa e reformës 02: Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes promovimit të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe përmirësimeve të efikasitetit të energjisë

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Huat e projekteve	Për t'u vendosur	Totali
Përmirësimet e efikasitetit të energjisë								
2020	345,227.80	0	0	0	0	0	0	345,227.80
2021	210,306.30	0	0	0	0	0	0	210,306.30
2022	108,097.29	0	0	0	0	0	0	108,097.29
Promovimi i burimeve të energjisë së rinovueshme (Mbështetje financiare për RES Fit dhe FiP (KpD))								
2020	982,723.43	0	0	0	0	0	0	982,723.43
2021		0	0	0	0	0	0	
2022		0	0	0	0	0	0	

Masa e reformës 03: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës-Rinas-Tiranë

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtar e të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Huat e projekteve	Për t'u vendosur	Totali
2020	6.06	6.06	0.00	26.00	10.65	36.87	n/a	79.58
2021	5.00	0	0.00	0.00	0.87	0.00	n/a	5.87
2022	5.00	0	0.00	0.00	0.00	0.00	n/a	5.00

Masa e reformës 04: Defragmentimi dhe konsolidimi i tokës bujqësore

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtar e të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektesh	Për t'u vendosur	Totali
2020	414738	0	0	0	0	0	0	414738
2021	260892	0	0	0	0	0	0	260892
2022	264941	0	0	0	0	0	0	264941

Masa e reformës 05: Reforma e sektorit të ujësjellës-kanalizimeve

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektesh	Për t'u vendosur	Totali
2020	85267167	0	0	0	34295650	11789517	0	131352334
2021	93885750	0	0	0	29393950	27825000	0	151104700

⁷⁷ OST sh.a.

⁷⁸ WBIF

⁷⁹ KfW

2022	95719083	0	0	0	43052283	12500000	0	151271366
------	----------	---	---	---	----------	----------	---	-----------

Masa e reformës 06: Rritja e standardeve të shërbimeve në sektorin e turizmit

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtar e të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për t'u vendosur	Totali
2020	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0	0	0	0

Masa e reformës 07: Reforma e taksës së pasurisë dhe krijimi i kadastrës fiskale

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtar e të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për t'u vendosur	Totali
2020	24192	0	0	0	1300000	0	0	1324192
2021	24192	0	0	0	1000000	0	0	1024192
2022	24192	0	0	0	0	0	0	24192

Masa e reformës 08: Zhvillimi i kuadrit ligjor në mbështetje të *start up* inovative

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për t'u vendosur	Totali
2020	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0	0	0	0

Masa e reformës 09: Përmirësimi i aksesit në financë për NVM-të

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për t'u vendosur	Totali
2020	27,259	0	0	0	0	0	0	27,259
2021	27,259	0	0	0	0	0	0	27,259
2022	27,259	0	0	0	0	0	0	27,259

Masa e reformës 10: Modernizimi i instrumenteve të pagesave *retail*

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për t'u vendosur	Totali
2020	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0	0	0	0

Masa e reformës 11: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale të sistemit të kërkimit dhe inovacionit

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për t'u vendosur	Totali
2020	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0	0	0	0

Masa e reformës 12: Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* për ekonominë digjitale

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për t'u vendosur	Totali
2020	5500	0	0	0	520000	0	0	525500
2021	5500	0	0	0	0	0	0	5500
2022	5500	0	0	0	0	0	0	5500

Masa e reformës 13: Lehtësimi i lëvizjes ndërkuftare të mallrave

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për t'u vendosur	Totali
2020	0	0	0	0	0	60.000	0	60.000
2021	0	0	0	0	0	190.000	0	190.000
2022	0	0	0	0	0	2.500.000	0	2.500.000

Masa e reformës 14: Finalizimi i reformës kurikulare para-universitare, trajnimi dhe punësimi i mësuesve

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për t'u vendosur	Totali
2019	0	0	0	0	0	0	0	5520000
2020	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0	0	0	0

Masa e reformës 15: Arsimi përfshirës

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për t'u vendosur	Totali
2019	439920	0	0	0	0	0	0	439920
2020	468000	0	0	0	0	0	0	468000
2021	491400	0	0	0	0	0	0	491400
2022	514800							514800

Masa e reformës 16: Modernizimi i sistemit të financimit të arsimit të hershëm parashkollor

Viti	Buxheti	Buxheti	Burime të	Fondet	Grante të	Hua	Për t'u	Totali
------	---------	---------	-----------	--------	-----------	-----	---------	--------

	qendror	lokal	tjera kombëtare të financave publike	IPA	tjera	projektesh	vendosur	
Total	2.64 mn							2.64 mn

Masa e reformës 17: Përmirësimi i cilësisë së mbulimit dhe shtrirjes së AFP-së duke siguruar lidhjet me tregun e punës

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektesh	Për t'u vendosur	Totali
2020	5506339	0	0	0	1,250,000	1,500,000	0	8,256,339
2021	5356092	0	0	0	2,100,000	2,700,000	0	10,156,092
2022	5206392	0	0	0	1,150,000	800,000	0	7,156,392

Masa e reformës 18: Përmirësimi i punësueshmërisë të punëkërkuësve të papunë më vulnerabël përmes adresimit më të mirë të PNP-ve dhe shërbimeve të punësimit

Viti	Buxheti qendror	Buxheti lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektesh	Për t'u vendosur	Totali
2019	0	0	0	0	0	0	6,650	6,650
2020	0	0	0	0	0	0	- ⁸⁰	0
2021	0	0	0	0	0	0	-	0
2022	0	0	0	0	0	0	-	0

Masa e reformës 19: Forcimi i mbrojtjes sociale dhe masat e përfshirjes sociale

Viti	Buxheti Qendror	Buxheti Lokal	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fondet IPA	Grante të tjera	Hua projektesh	Për t'u vendosur	Totali
2020	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabela 11: Raportimi mbi zbatimin e masave të reformave strukturore të ERP-së, 2019–2021⁸¹

	Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë	Statusi i zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitetet e planifikuara për 2019-ën	Liberalizimi i tregut të energjisë elektrike (konsumatorë në tregun e lirë)	4
	Ndarja e aktiviteteve të shpërndarjes nga furnizimi	4
	Themelimi i Bursës shqiptare të Energjisë	3
	Siguria e furnizimit	3
Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka	Aktualisht janë 98 konsumatorë të lidhur në rrjetin 35 kV por deri tani vetëm 1/3 e tyre (28 konsumatorë) që janë të lidhur në rrjetin 35 kV, kanë zgjedhur të sigurojnë energjinë elektrike të nevojshme në tregun e	

⁸⁰ Kontrata është nënshkruar për 3 vite.

⁸¹ 0=pa zbatim; 1=zbatimi po përgatitet; 2=hapat e parë janë marrë; 3=zbatimi po ecën me disa rezultate fillestare; 4=zbatimi është i avancuar; 5=zbatim i plotë.

zbatim të pjesshëm apo pa zbatim	liberalizuar. Pjesa tjetër furnizohet ende nga Furnizuesi i Mundësisë së Fundit, me çmime me të larta dhe të parregulluara të përlogaritura sipas metodologjisë së aprovuar nga ERE. Të gjithë konsumatorët e lidhur në 35 kV, deri në fund të vitit 2019 nuk do të jenë në gjendje të sigurojnë energjinë elektrike të nevojshme nga OSHEE sh.a si Furnizues i Mundësisë së Fundit, në përputhje me dispozitat e ndryshimeve të bëra në ligjin për sektorin e energjisë elektrike të ndryshuar.	
	Themelimi i tri kompanive bija sikurse përcaktuar me urdhrin e ministrit nr. 157, datë 12.2.2018, “Për krijimin e tri kompanive të kontrolluara nga Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike”, ka përfunduar në mars 2018 dhe ERE ka dhënë edhe licencat përkatëse për këto tri kompani bija sipas aktivitetit të tyre përkatës. OSHEE sh.a., me shkresën nr. 21171 prot., datë 26.11.2018, drejtuar ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë ka kërkuar udhëzime shtesë lidhur me ndarjen e mëtejshëm të OSHEE sh.a. Më tej, OSHEE sh.a. ka kërkuar një afat të përshtatshëm për të krijuar strukturat e duhura ekzekutive dhe për të menaxhuar proceset e ndarjes së portofolit, në përputhje me funksionet dhe aktivitetet që secila nga këto kompani do të kryejë. Së fundmi, OSHEE kërkoi rishikimin dhe plotësimin e kornizës ligjore, në përputhje me detyrimet e saj për të siguruar një furnizim të vazhdueshëm me energji elektrike dhe sipas standardeve të cilësisë për klientët e saj. Me vendimin nr. 264, të datës 20 dhjetor 2018, Bordi i ERE-s ka rënë dakord për të vendosur një periudhë tranzitore prej 12 muajsh për transferimin e licencave të mësipërme. Deri në fund të periudhës kalimtare (12 muaj), aktivitetet në sistemin e shpërndarjes së energjisë elektrike, furnizimi me energji elektrike dhe detyrimi i shërbimit universal të furnizimit me energji elektrike, do të vazhdojnë të kryhen nga OSHEE sh.a. http://www.ere.gov.al/doc/VENDIM_NR.264_2018_opt.pdf OSHEE sh.a., me shkresën nr. 18103 prot. datë 29.8.2019, drejtuar MIE-s ka informuar për punën përgatitore të kryer prej saj në kuadër të këtij procesi dhe, gjithashtu, ka propozuar që të ndërmerren edhe disa hapa të tjerë në koordinim me MIE-n, në mënyrë që të finalizohet procesi i ndarjes së OSHEE sh.a., sipas afateve të përcaktuara nga ERE (bazuar në vendimin nr. 264 datë 20.12.2018). Nisur nga kjo, ministri i Infrastrukturës dhe Energjisë ka nxjerrë urdhrin nr. 341, datë 17.9.2019, “Për krijimin e një grupi pune për analizimin dhe vlerësimin e zgjidhjeve ligjore për ndarjen e OSHEE”. Aktualisht, grupi i punës ka përgatitur dhe analizuar aktet nënligjore që nga fillimi i këtij procesi dhe raporti përfundimtar si dhe rekomandimet e grupit të punës do t'i dorëzohen ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë, i cili do të vendosë nëse aktet nënligjore të propozuara nga OSHEE-ja në kuadrin e procesit të ndarjes, janë të nevojshme të bëhen dhe nëse do të vazhdojë puna për hartimin e tyre. Sidoqoftë, ndarja efektive e OSHEE-së do të ndodhë duke filluar nga 1 janari 2020.	
	Këshilli i Ministrave ka miratuar vendimin nr. 322, datë 15.5.2019, “Për krijimin dhe përcaktimin e formës ligjore dhe të strukturës së pronësisë së kapitalit të operatorit të tregut”; Këshilli i Ministrave ka miratuar vendimin nr. 609, datë 11.9.2019, “Për përcaktimin e kriterëve dhe procedurave të përzgjedhjes së pjesëmarrësve në kapitalin e operatorit të tregut”.	

	Ne grup pune është krijuar për draftimin e kriterëve dhe në vlerësimin e përzgjedhjes së pjesëmarrësve në kapitalin e tregut. Ky proces është në vijim.	
	Investimet në rrjetin e shpërndarjes/të transmetimit dhe të gjenerimit (përfundimi i projektit në sistemin e transmetimit ndërtimi i linjës së interkoneksionit 400 kV (Shqipëri–NRM); aktivitetet e planifikuara 2019–2021 - Implementimi i projektit të Linjës së interkoneksionit 400 kV Elbasan (Shqipëri)–Manastir (NRM) loti 1 dhe loti 2. Ndërtimi i linjës së interkoneksionit 400 KV Elbasan-Manastir, aktualisht është në procesin e tenderimit për zgjedhjen e kontraktuesve (për kontratat e zbatimit) për të dyja projektet. Më 10 korrik 2019, kompanitë përkatëse kanë paraqitur aplikimet e tyre për fazën e para kualifikimit. OST-ja aktualisht është në proces të vlerësimit të përzgjedhjes së aplikantëve që do të kalojnë këtë fazë (pasi të vlerësohen nga banka KfW për vërejtje ose jo), OST do të vazhdojë më tej me procesin e tenderimit, deri në selektimin e kompanive fituese për secilin projekt të loteve. Uljet e mëtejshme të humbjeve në sistemin e shpërndarjes - Niveli i humbjeve të energjisë elektrike në rrjetin e shpërndarjes, viti 2018 - 23.96%; viti 2019 (janar–korrik) - 23.10% Rritja e mëtejshme e arkëtimeve. Viti 2018 - 101.9% Viti 2019 (janar–korrik) - 96.56%	

	Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes promovimit të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe përmirësimeve të efikasitetit të energjisë	Statusi i zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitetet e planifikuara për 2019–ën	Përmirësimi i mëtutjeshëm i kornizës ligjore dhe rregullatore për sektorin e rinovueshëm dhe efikasitetin e energjisë. Zbatimi i projektit “Impianti PV 100 MW Akërnja” Zbatimi i Projektit për Auditimin e Energjisë së Stokut të Ndërtesave Publike dhe pajisjen e tyre me Certifikata të Performancës së Ndërtesës	1 4 4
Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka zbatim të pjesshëm apo pa zbatim	Legjislacioni dytësor sipas ligjit nr. 7/2017, plotësisht i harmonizuar me direktivën 2009/72/EC, nuk është miratuar plotësisht. Një pjesë e akteve nënligjore janë miratuar/rishikuar në vitin 2019, si vijon: 1. Plani i veprimit të BRE-së që përcakton udhërrëfyesin për arritjen e objektivit kombëtar të konsumit të BRE (38%) në vitin 2020 është rishikuar (VKM 580, datë 28.8.2019) me objektiva të rinj që parashikojnë zgjerimin e kapaciteteve të instaluar të PV-ve nga 120 mw në 490 mw, të eolikëve nga 70 mw në 150 mw, si dhe uljen e kapaciteteve të instaluar të hidrocentraleve nga 600 mw në 57 mw. 1. Një skemë e matjes neto për blerjen e energjisë së tepërt të prodhuar nga vetë prodhuesit e vegjël është në veprim që nga qershori i aprovuar, bazuar në pikën 4, të nenit 15, të ligjit nr. 7/2017, u miratua me udhëzimin nr. 3, datë 20.6.2019, “Për miratimin e procedurës lehtësuese të autorizimit për lidhjen në sistemin e shpërndarjes së projekteve të vogla të energjisë së rinovueshme nga dielli të prodhuar nga vetë prodhuesit”. 2. Shqipëria ka miratuar një seri ligjesh dhe rregullore që synojnë të kontribuojnë në rritjen e kombëtare të eficiencës së energjisë: ligji nr. 124/2015, datë 12.11.2015 “Për eficiencën e energjisë”, i cili pjesërisht është në përputhje me direktivën 2012/27/BE. MIE, me ndihmën e Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH) po rishikon ligjin ekzistues, duke synuar përafrimin e plotë të tij me dispozitat e direktivës 2012/27/BE. Ndryshimet do të përfshijnë përfshirjen e elementeve që aktualisht mungojnë në ligjin 124/2015, të 12.11.2015, përfshirë nenin 4, “Rinovimi i ndërtesave”, neni 7, “Skemat e detyrimit të efikasitetit energjetik”, neni 14, “Promovimi i efikasitetit në ngrohje dhe ftohje”, neni 15, “Transformimi i energjisë, transmetimi dhe shpërndarja” dhe neni 24, “Rishikimi dhe monitorimi i zbatimit”. Drafti i tretë i ligjit për ndryshimin	5 3 3

	pritet të përfundojë në fund të tetorit 2019 dhe një proces konsultimi me palët e interesuara do të zhvillohet deri në fund të nëntorit 2019. Ligji i rishikuar për eficiencën e energjisë pritet të miratohet nga tremujori i dytë i vitit 2020. Legjislacioni sekondar nuk është përfunduar plotësisht. Një pjesë e akteve nënligjore janë miratuar/rishikuar në vitin 2019, si vijon:	
	2. Miratimi i rregullores së aprovuar me VKM nr. 407, datë 19.6.2019, “Për miratimin e rregullores për kategoritë, kushtet, kualifikimin dhe kërkesat e përvojës për certifikimin e auditorëve të energjisë”, e cila është miratuar në tremujorin e dytë të 2019, siç përcaktohet në nenin 17, të ligjit 124/2015, “Për efikasitetin e energjisë”, që përcakton procedurën, kategoritë, kushtet dhe kërkesat e kualifikimit dhe përvojës profesionale të audituesve të energjisë.	1
	3. Miratimi i rregullores së aprovuar me VKM-në nr. 342, datë 22.5.2019, “Për miratimin e kategorive, kushteve dhe kërkesave të kualifikimit për menaxherët e energjisë të konsumatorët e mëdhenj të energjisë”, parashikuar në nenin 10, të ligjit nr. 124/2015, “Për efikasitetin e energjisë”, që përcakton procedurën, kategoritë, kushtet dhe kërkesat e kualifikimit dhe përvojës profesionale të menaxherëve të energjisë.	1
	4. Themelimi i Fondit të Eficiencës së Energjisë është në përgatitje e sipër. Grupi i punës mbështetet nga një konsulent i financuar nga UNDP-ja. Draftdokumentet janë në zhvillim e sipër dhe në proces konsultimi.	
	Bazuar në ligjin nr. 116/2016, “Për performancën e energjisë në ndërtesa” që pjesërisht është në përputhje me direktivën 2010/31/BE për performancën energjetike të ndërtesave. Konsulencë po sigurohet nga BERZH-i në përgatitjen e masave nënligjore për VKM-të që janë planifikuar të përgatiten, si: 5. Draftvendimi i KM-së, “Për kërkesat minimale për performancën energjetike të ndërtesave dhe elementeve të ndërtimit”	
	6. Draftvendimi i KM-së, “Për metodologjinë e llogaritjes së performancës së energjisë në ndërtesë”, bazuar në ligjin nr. 116/2016, i cili është duke u përgatitur dhe parashikuar të miratohet brenda vitit 2020.	
	7. Draftvendimi i KM-së, “Rregullorja për certifikatën e performancës së energjisë” bazuar në ligjin nr. 116/2016, i cili është duke u përgatitur dhe ai parashikohet të miratohet brenda vitit 2020.	

	Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes zhvillimit të sektorit të gazit	Statusi i zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitetet e planifikuara për 2019-ën	Miratimi i Masterplanit të Gazit për Shqipërinë dhe Plani i Identifikimit të Projektit (miratuar nga VKM-në nr. 87, datë 14.2.2018), të cilat konsiderohen si Plani Sektorial Kombëtar për sektorin e gazit.	
	Përgatitja nga Konsulenti SUEZ IPF6, i dizajnit teknik paraprak për pjesën shqiptare dhe malazeze të tubacionit IAP, në kuadrin e grantit 2.5 milionë euro financim nga WBIF	
	Përfundimi i përgatitjes nga Konsulenti COWI IPF4 i studimit të parafizibilitetit për projektin ALKOGAP (ndërlidhja e gazit Shqipëri–Kosovë), në kuadrin e grantit 0,3 milion` euro financim nga WBIF-ja	

	Ndërtimi nga Trans Adriatic Pipeline AG (TAP AG) i objektit fillestar shqiptar të daljes (ose IAEF) në tubacionin e gazit TAP pranë stacionit të kompresorëve në Bashkinë Fieri. (Referojuni VKM-së nr. 233, datë 21.3.2017, “Për miratimin e një marrëveshje angazhimi për zhvillimin e tregut të gazit dhe marrëveshjen për përfitimet lokale, të lidhur midis Republikës së Shqipërisë, duke vepruar përmes Këshillit të Ministrave, dhe Tubacioni Trans Adriatik AG, lidhur me projektin Tubacioni Trans Adriatik”). Investimi për ndërtimin e IAEF-së do të financohet totalisht nga TAP AG dhe vlerësohet rreth 3–4 milionë euro.	
	Fillimi i përgatitjes së Studimit të Fizibilitetit për Ruajtjen e Gazit Nën Tokë në Rajonin e Dumreas (UGS Dumrea), bazuar në vendimin e 19-të Komiteti Drejtues i WBIF-së për 20 Raundin e WBIF-së për miratimin e fondit për financim prej 1 milion euro.	
	Fillimi i përgatitjes së përgatitjes së modelit teknik të detajuar të gazsjellësit që lidh TEC-in e Vlorës me projektin TAP në stacionin e kompresimit në rajonin e Fierit. bazuar në vendimin e Komitetit të 19-të Drejtues të WBIF për 20 Raundin e WBIF për grantin e financimit të miratimit prej 1.1 milion euro.	
Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka zbatim të pjesshëm apo pa zbatim	Përfundimi i miratimit të PMM nga Këshilli Kombëtar i Territorit (vendimi i NCT nr. 2, datë 26.7.2018)	
	- Rimarrje e përfunduar në territorin shqiptar; - Përgatitja e VNMS-së për seksionin shqiptar; - Përgatitja e draftit të hartimit paraprak për seksionin shqiptar. - Projekti do të përfundojë në 4 Q 2020	
	Përgatitja nga konsulenti COWI IPF 4 i studimit paraprak të fizibilitetit për projektin ALKOGAP, është përfunduar në dhjetor 2018.	
	MIE, ALBGAS S.A. dhe TAP AG kanë konkluduar në parametrat kryesorë teknikë të objektit fillestar shqiptar të daljes (ose IAEF) në tubacionin e gazit TAP.	
	TAP AG është duke përgatitur procedurat e ofertës. në lidhje me ndërtimin e IAEF-së.	
	Konsulenti McMottDonald ka përfunduar TOR për këtë projekt. MIE nuk ka dhënë “asnjë kundërshtim”. Sekretariati WBIF është në proces për të zgjedhur kontraktorin për përgatitjen e projektit.	

	Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës-Rinas-Tiranë	Statusi i zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitete e planifikuara për 2019-ën	15 maj 2019: Mbaroi faza e para kualifikimit të tenderit që kishte filluar në prill 2018 Tenderi për punimet e ndërtimit.	5
	Korrik 2019: BERZH-i ka përgatitur dhe ndarë me klientin dokumentet standarde të tenderit, për fazën e prokurimit është paraparë si duhet.	5
	6M I 2019: HSH së bashku me autoritetet kombëtare përkatëse. Përfundoi të gjitha lejet dhe autorizimet sipas legjislacionit shqiptar për fillimin e tij të një projekti prioritar të infrastrukturës.	5
	Gusht 2019: Konsulenti i BERZH-it përgatit dokumentet e tenderimit (DT)	5
	T3 II 2019 për të rënë dakord për ndërtimin e punimeve, për punimet e rehabilitimit që mund të fillojnë pa vonesë përmes përfundimit të procedurave;	1

Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka zbatim të pjesshëm apo pa zbatim	Shtator 2019: Në fillim të muajit të ardhshëm TD do të nisë pas përgatitjes së formularit të kërkesës teknike	1
	Tetor–dhjetor: Faza e prokurimit parashikohet të përfundojë	1
	Dhjetor 2019: Mekanizmi i trajtimit për periudhën e ankimit	1
	Fundi i vitit 2019 deri në fillimin e vitit 2020: Dhënia e kontratës dhe fillimi i punimeve tashmë janë parashikuar me një kohëzgjatje prej 30 muajsh.	1

	Konsolidimi dhe defragmentimi i tokës bujqësore	Statusi i zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitetet e planifikuara për 2019	1. Krijimi i Sistemit Informatik të Tokës për 38,100 ha tokë bujqësore.	3
	2. Digjitalizimi i regjistrit të tokës bujqësore për 20 njësi administrative.	5
Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka zbatim të pjesshëm apo pa zbatim	Për shkak të dështimit të procedurave të prokurimit, buxheti qendror për 2019 u zvogëlua me 30 mln. Parashikuar, në 15 mln.	3

	Reforma e sektorit të ujësjellës-kanalizime	Statusi i zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitetet e planifikuara për 2019–ën	Vlerësimi dhe optimizimi i kontratave të performancës	4
	Hartimi i ligjit “për furnizimin me ujë dhe shërbimet e kanalizimeve të ujërave të mbetjeve urbane”	4
	Hartimi i strategjisë kombëtare të furnizimit me ujë dhe sektorit të kanalizimeve, 2019–2030	4
Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka zbatim të pjesshëm apo pa zbatim		

	Reforma e taksës së pasurisë dhe krijimi i kadastrës fiskale	Statusi i zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitetet e planifikuara për 2019–ën	2019 – Fillimi dhe specifikimi (krijimi i zhvillimit të ambientit të IT). Kjo fazë përfshin përgatitjen e kërkesave dhe hartimin e sistemit.	4
Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka zbatim të pjesshëm apo pa zbatim	Në fillim të vitit 2019 janë bërë 2 lançime të sistemit informatik të taksës së pasurisë. Version 1.0 – Përmirësimi i funksionaliteteve të sistemit. Funksionalitetet për vlerësimin në masë dhe vlerësimin e taksës Versioni 1.1 – Përmirësimet më të mëtejshme të funksionaliteteve të regjistrimit Version 2.05 – Ky version mbështet të gjitha funksionalitetet e versionit aktual në prodhim, gjithashtu, janë shtuar shumë funksionalitete të reja. Version 2.2 – Ky version plotëson të gjitha kërkesat për zbatimin e metodologjisë dhe procesin e regjistrimit. Prandaj janë krijuar mjetet për të bërë vlerësimin dhe llogaritjen e taksës në të gjitha bashkitë. Sistemi aktual mund të kryejë vlerësimin në masë dhe llogaritjen e taksës, sipas vendimeve të Këshillit Bashkiak (VKB). Pjesa më e madhe e VKB-së janë dërguar pranë DPTP-së. Stafi i DPTP në rolin e institucionit i cili udhëheq nga pikëpamja ligjore dhe metodologjike trajtimin e pasurive të paluajtshme, ka analizuar të gjitha VKB-të dhe ka dërguar shkresa zyrtare me interpretime	

	këshilluese për të gjitha vendimet të cilat rregullimet duhet të jenë në përputhje metodologjinë. Bashkëpunimi me ZRPP-në ka filluar në fillim të vitit 2019. Nevoja e të dhënave për kadastrën fiskale është specifikuar edhe më tej dhe kërkesa është zyrtarizuar. DPTP-ja është në bashkëpunim të vazhdueshëm me ZRPP-në për marrjen e të gjitha të dhënave siç parashikohet në marrëveshje. Sidoqoftë, në ditët e sotme, DPTP-ja po bashkëpunon me Agjencinë Shtetërore të Kadastrës, për integrimin e bazës së të dhënave të tyre në Sistemin e Kadastrës Fiskale. GDPT-ja si një institucion i cili ndihmon dhe udhëheq njësitë e vetëqeverisjes vendore në procesin e hedhjes së informacionit dhe të dhënave në sistemin qendror, organizoi një tryezë të rrumbullakët në datë 23.5.2019. Fokusi i diskutimit në këtë takim ishte mbi progresin e reformës së taksës së pasurisë (ndërtesave) dhe çështjeve të ndërlidhura, planet e bashkive për hedhjen e të dhënave në sistem dhe mënyra si do të realizohet taksimi dhe mbledhja e të ardhurave. Përfaqësuesit e bashkisë shprehën në mënyrë interaktive qasjet dhe problemet e tyre kryesore, të cilat kanë sjellë tregues në një nivel minimal të punës në Sistemin e Informacionit të Kadastrës Fiskale, si dhe aspekte të tjera që lidhen me taksën e pasurisë.	
--	--	--

	Reduktimi i pengesave rregullatore ndaj bizneseve	Statusi i zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitetet e planifikuara për 2019-ën		
Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka zbatim të pjesshëm apo pa zbatim	Reforma nuk është përfshirë në ERP 2020–2022, pasi qëllimi kryesor i saj është arritur – ulja e burokracisë, zvogëlimi i barrës administrative dhe kalimi në shërbime 100%. Duke filluar nga 1 janar 2020 472 shërbime do të ofrohen <i>online</i> . Blloku i dytë i shërbimeve do të bëhet <i>online</i> në qershor ndërsa deri në fund të 2020 të gjithë shërbimet do të jenë të vlefshme/aksesueshme. Reforma cilësohet e maturuar dhe shndërruar në detyrë funksionale e institucioneve përgjegjëse.	5

	Përmirësimi i kapaciteteve institucionale të sistemit të kërkimit dhe të inovacionit	Statusi i zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitetet e planifikuara për 2019-ën	Forcimi i kapaciteteve të Agjencisë Kombëtare të Kërkimit Shkencor dhe Inovacionit. Forcimi i kapaciteteve të Agjencisë Kombëtare të Financimit të Arsimit të Lartë.	
Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka zbatim të pjesshëm apo pa zbatim	Agjencia Kombëtare e Financimit të Institucionit të Arsimit të Lartë (NAFHE) është një institucion kryesor përgjegjës për shpërndarjen e fondeve publike në universitetet publike. Vendimi i Kryeministrit për krijimin e NAFHE është miratuar në vitin 2017. Deri në funksionimin e tij të plotë, kompetencat e tij aktualisht janë përmbushur nga Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë (MESY)	

	Zhvillimi i infrastrukturës <i>broadband</i> për ekonominë digjitale	Statusi i zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitetet e planifikuara për 2019	Rishikimi i Dokumentit të Politikave Kombëtare të <i>Broadband</i>-it WB19-ALB-DII-01, Studimi i Fizibilitetit dhe Analiza e Kosto-Përfitimeve (CBA) për Zhvillimin e Infrastrukturës <i>Broadband</i> në Shqipëri Bashkëpunimi rajonal dhe procesi i integritetit në BE lidhur me zhvillimin <i>Broadband</i>;	3 3 3
Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka zbatim të pjesshëm apo pa	Në lidhje me rishikimin e Dokumentit të Politikave Kombëtare të <i>Broadband</i>-it: - grupi tematik për telekomunikacion dhe <i>broadband</i> është krijuar në shkurt 2019, nga një urdhër i ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë; - janë organizuar tri takime të grupit tematik nga Prilli 2019 në shtator	

zbatim	2019; - takimi i parë i Rishikimit të Dokumentit të Politikave Kombëtare të <i>Broadband</i> me një ekspert të ITU-së u mbajt më 5 qershor 2019; gjatë një jave eksperti i ITU-së i cili po asiston MIE-n në hartimin e Dokumentit të Politikave Kombëtare të <i>Broadband</i>-it, mbajti takime me grupe të ndryshme interesi (AMA, AKEP, AKSHI, AKCESK, Posta Shqiptare, operatorë të ndryshëm) për të prezantuar strukturën e draftit të parë të këtij dokumenti; - gjithashtu, në një tavolinë të rrumbullakët, aktorët e lartpërmendur diskutuan objektivat dhe aktivitetet që do të përfshihen në dokumentin e ri të Planit Kombëtar të <i>Broadband</i>-it; - një <i>workshop</i> për të prezantuar draftin e Planit Kombëtar të <i>Broadband</i>-it është planifikuar në nëntor 2019; Përveç kësaj, një Forum Rajonal për ekosistemin 5G është organizuar në bashkëpunim me ITU, më 27 qershor 2019; Është përgatitur drafti i udhërrëfyesit 5G për Shqipërinë. Gjetjet kryesore të eksperteve janë prezantuar gjatë takimit të grupit tematik në qershor 2019; Shqipëria mori pjesë në takimet e BCO-së (<i>Broadband Competence Offices</i>) EU <i>network</i> gjatë 2019-ës.	
	Në lidhje me WB19-ALB-DII-01, Studimin e Fizibilitetit dhe Analizën e Kosto-Përfitimeve (CBA) për Zhvillimin e Infrastrukturës <i>Broadband</i> në Shqipëri: - WBIF në qershor 2019 caktoi COWI IPF8 për implementimin e këtij projekti; - më 25 qershor 2019 u mbajt takimi i parë i IPF8 WB19-ALB-DII-01, Studimi i Fizibilitetit për Zhvillimin e Infrastrukturës <i>Broadband</i> në Shqipëri; - gjatë takimit u prezantua grupi i ekspertëve të <i>Infrastructure Project Facility (IPF8)</i> që do të punojnë në projektin WB19-ALB-DII-01 dhe u prezantua metodologjia që do të ndiqet, si dhe plani i punës në përputhje me ToR-sat e miratuara paraprakisht. - gjatë muajit Shtator 2019, grupi i punës së IPF8 organizoi një numër takimesh me grupe të ndryshme interesi si operatorë, institucione dhe MIE. <i>Workshop</i>-i për prezantimin e raportit fillestar u mbajt më 9 tetor 2019.	
	Në lidhje me bashkëpunimin rajonal dhe procesin e Integrimit në BE: - bazuar në agjendën digjitale të BE-së për Ballkanin Perëndimor, më 9 qershor 2019 u mbajt një <i>workshop</i> shumëpalësh nga TAIEEX, në dialogun për TIK BE-Ballkani Perëndimor; - qëllimi i këtij takimi, i cili mblodhi së bashku përfaqësues të 6 vendeve të Ballkanit Perëndimor, ishte të inkurajonte zhvillimin e mëtejshëm të dialogut midis vendeve, me fokus në TIK. Theksi gjatë këtij takimi ishte në arritjet e secilit vend në këtë fushë, duke paraqitur një kornizë të përgjithshme të situatës aktuale dhe arritjeve në nivelin rajonal dhe kombëtar në fushën e agjendës digjitale; - marrëveshja rajonale <i>roaming</i> në Ballkanin Perëndimor u firmos me 4 prill 2019; - Seminari Rajonal i Radiokomunikimit u organizua nga RCC në qershor 2019; - seminari i RCC për Shtyllën e Integrimit Digjital të MAP-REA; - etj.	

	Lehtësimi i lëvizjes ndërkufitare të mallrave	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitetet e planifikuara për 2019-ën	1. Zbatimi efektiv i dispozitave zbatuese të Kodit Doganor, përfshirë zbatimin e programit AEO.	5
	2. Promovimi i konceptit AEO dhe njohja e ndërsjellë e programeve të AEO nën AP5 me sektorin privat.	4
Përshkrimi i	1. Ligji numër 102/2014, i datës 31.7.2014, "Kodi Doganor i Republikës së	

zbatimit dhe shpjegimi nëse zbatimi është i pjesshëm ose jo	Shqipërisë” u bë plotësisht i zbatueshëm më 1 qershor 2017. Nenet 40 dhe 41 të Kodit Doganor rregullojnë statusin e Operatorëve Ekonomikë të Autorizuar. Për zbatimin e Kodit Doganor, u miratua një vendim i Këshillit të Ministrave (VKM nr. 651, datë 10.11.2017, “Për masat zbatuese të ligjit nr. 102/2014”, Kodi Doganor i Republikës së Shqipërisë”) Sipas nenit 3, nenet 42 deri në 60 rregullojnë statusin e AEO-së. Dispozitat doganore në lidhje me AEO janë, në përputhje me dispozitat përkatëse të BE-së. Për më tepër, në nivelin rajonal, nga Takimi i Përbashkët Ministror, më 18 dhjetor nën Kryesinë Shqiptare, në CEFTA u miratua vendimi për njohjen e ndërsjellë të statusit të AEO. 2. Drejtoria e Përgjithshme e Doganave organizoi disa takime me eksportuesit shqiptarë me qëllim informimin e tyre për lehtësitë dhe përfitimet e dhëna nga statusi i AEO-së. 7 kompani kanë aplikuar deri më tani për të marrë statusin e AEO-së.	
---	--	--

	Hartimi dhe implementimi i kurikulave parauniversitare bazuar në kompetenca dhe trajnimi i mësuesve	Statusi i zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitetet e planifikuara për 2019-ën Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka zbatim të pjesshëm apo pa zbatim	Hartimi i kurikulave të reja në arsimin parauniversitar për nivelin e shkollës së mesme dhe për pjesën e mbetur të një sistemi arsimor parauniversitar bazuar në kompetencat. Pas asaj që parashikohet në strategjinë për zhvillimin parauniversitar 2015–2020 dhe kurrikulat e reformës kurrikulare të bazuara në kompetenca do të hartohen nivelin e shkollës së mesme dhe për pjesën e mbetur të sistemit arsimor parauniversitar. Trajnimi i mësuesve për kurrikulat e reja Në arsimin parauniversitar, Shqipëria ka miratuar një kurrikul të ri “të bazuar në kompetencat” - dhe ka hartuar një grup librash për të përputhur me përmbajtjen dhe metodologjinë e re - i cili është zbatuar gradualisht që nga viti 2014. Librat shkollore të shkencës dhe matematikës janë përshtatur nga botues prestigjioz, si <i>Cambridge, Oxford</i> dhe <i>Pearson</i>, të cilat dukshëm përmirësuan mjetet që përdorin studentët dhe mësuesit në klasa. Më 2018, pjesa e fundit e kurrikulave, përkatësisht shkalla 5 zbatohet në vitin studiues 2019/2020. Kjo, gjithashtu, shënon fundin e reformës kurrikulare dhe i lejon MESY të zhvendosë përqendrimin e saj drejt vlerësimit dhe përmirësimit të mëtejshëm të kurrikulave.	4–5

	Përmirësimi i cilësisë dhe mbulimit të AFP-së duke siguruar lidhje me tregun e punës	Faza e zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitetet e planifikuara për vitin 2019-ën Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse zbatimi i pjesshëm ose jo	Përfundoni planin e optimizmit të ofertës së AFP-së, në përputhje me nevojat rajonale të zhvillimit të aftësive dhe procesin e riorganizimit të ofruesve të AFP-së	3
	Vazhdoni përdorimin e konceptit të cilësisë si në nivelin e sistemit ashtu edhe në nivelin e ofruesve. Finalizimi i planit kombëtar të optimizmit të ofruesit të AFP-së, në përputhje me nevojat rajonale të zhvillimit të aftësive; përgatitja e planeve, zhvillimi i kapaciteteve dhe legalizimi i ngritjes së qendrave multifunkionale të AFP-së në vend (MFE dhe NAVETQ, ofruesit e AAP-së)	
	Zhvillimi i aftësive për mësuesit dhe trajnuesit e AFP-së (duke hartuar politika për rekrutimin, zhvillimin profesional, vlerësimin e kompetencave dhe aftësimin e mësuesve dhe trajnuesve të AAP) (MFE dhe NAVETQ).	5
	Kryeni vetëvlerësimin e të gjithë ofruesve të AFP-së.	5
	Përfundoni planin e optimizmit të ofertës së AFP-së, në përputhje me nevojat rajonale të zhvillimit të aftësive dhe procesin e riorganizimit të ofruesve të AFP-së.	
	VKM nr. 426, datë 26.6.2019, “Për mënyrën e organizimit, funksionimit dhe kriterëve për zgjedhjen e anëtarëve të komiteteve sektoriale dhe mënyrën e shpërbërimit të tyre”. VKM nr. 427, datë 26.6.2019, “Për miratimin e kriterëve dhe	

	procedurave për përfshirjen e kualifikimeve të mësimit gjatë gjithë jetës, sipas niveleve të Kornizës së Kualifikimeve Shqiptare, për arsimin dhe aftësimin profesional”. VKM nr. 428, datë 26. 6.2019, “Për miratimin e tabelës së përshkruesve të detajuar për secilin nivel të Kornizës së Kualifikimeve Shqiptare”.	
	NAVETQ, me mbështetjen e donatorëve, përgatiti trajnimin 24-ditor mbi “Bazat e didaktikës në AFP” në vitin 2016. Gjatë vitit 2016 deri në vitin 2018, me mbështetjen e donatorëve, trajnimi 24-ditor me temë “Bazat e didaktikës në AFP” u mbajt për 491 mësuesit dhe instruktorët e AAP dhe 120 janë në proces trajnimi për vitin 2019. Ky trajnim do të jetë një trajnim i detyrueshëm para shërbimit për të gjithë mësuesit dhe instruktorët e AAP-së. Mësuesit, me mbështetjen e ETF, kanë krijuar rrjete profesionale të bazuara në platformë <i>online</i> për shkëmbimin e materialeve mësimore dhe përgatitore. Tri rrjete shkëmbimi profesional janë ngritur gjatë vitit 2019, rrjeti profesional i mësuesve të ekonomisë.	
	Kryeni vetëvlerësimin e të gjithë ofruesve të AFP-së Gjatë vitit 2019, janë rikonstruktuar dhe janë në proces pajtimi 9 shkolla të AFP-së, ato, gjithashtu, ishin të pajisura me makineri dhe pajisje të teknologjisë më të fundit. Nga IPA 2013, 9 shkolla dhe 4 qendra VT, Gjatë vitit 2018 janë hartuar 10 përshkrime/standarde të kualifikimit profesional dhe 6 kurrikula kornizë, të gjitha të arritshme në internet. Aktualisht, NAVETQ është në proces për të zhvilluar tri kualifikime krejt të reja, në lidhje me Agroturizmin, Shërbimet e Udhëtimit dhe Turizmit dhe Shërbimet Hoteli dhe Restorant. Për më tepër, NAVETQ ofron udhëzime të ndryshme për mësuesit dhe ofruesit e AFP-së, përfshirë metodat dhe mjetet e vlerësimit (siç janë testet, projektet, lista e kontrollit etj.) Të dy udhëzimet e ministrit “Për zhvillimin e vetëvlerësimit në ofruesit e arsimit dhe formimit profesional”, janë miratuar. 12 multipli këndvështrimi janë trajnuar për përfaqësuesit e ofruesve të AAP tej tren për të zbatuar procesin e vetëvlerësimit. Më shumë se 90 drejtorë ofrues të AFP-së dhe mësimdhënës/instruktorë janë trajnuar më tej për të zbatuar procesin e vetëvlerësimit. Vetëvlerësimi i raporteve të pritura, do të përfundojë dhe publikohet në maj 2019.	

	Përmirësimi i punësueshmërisë të punëkërkuesve të papunë më vulnerabël përmes adresimit më të mirë të PNP-ve dhe shërbimeve të punësimit	Statusi i zbatimit të reformës (1–5)
Aktivitete e planifikuara për 2019-ës	Investimi për rindërtimin dhe riorganizimin e zyrave të punësimit, rajonal dhe lokal.	5
	Ndërmjetësimet e kryera nga zyrat e punësimit.	5
	Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit.	5
	Trajnim në qendrat e formimit profesional publik.	5
	Përfitues të pagesës së papunësisë.	5
Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka zbatim të pjesshëm apo pa zbatim	1. Investimi për rindërtimin dhe riorganizimin e zyrave të punësimit, rajonal dhe lokal 38 zyra / degë janë ristrukturuar dhe organizuar që nga fillimi i reformës (2014), duke ofruar modelin me tri nivele të shërbimeve të punësimit. 2019 ka shënuar një përmirësim të ndjeshëm në politikat e zhvillimit të punësimit dhe aftësive, si dhe në kornizën ligjore dhe institucionale që qeveris sektorin. Pas rishikimit afatmesëm të Strategjisë Kombëtare për Punësim dhe Aftësi 2014–2020, strategjia dhe plani i saj i veprimtari janë rishikuar dhe zgjatur afati deri në vitin 2022 (siç është miratuar me një Vendim të Këshillit të Ministrave nr. 659, datë 10.10.2019. Çdo masë do të zbatohet nga mbështetja e parashikuar në Kontratën e Reformës Sektoriale, si dhe nga projektet e donatorëve.	

	Miratimi i ligjit nr. 15/2019, “Për nxitjen e punësimit” në mars 2019, përfundoi kornizën ligjore që lidhet me politikat/programet e punësimit dhe zhvillimin e aftësive (aktet nënligjore janë duke u hartuar). Më e rëndësishmja është se ajo ka krijuar hapësirë të bollshme për diversifikimin e programeve të nxitjes së punësimit (PNP-ve) dhe shërbimeve të punësimit, vendosi ofruesit e punësimit, arsimit profesional dhe formimit nën menaxhimin e Agjencisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive (AKPA), dhe krijimin e një Fondi Social të Punësimit (për punësimin dhe aftësimin e personave me aftësi të kufizuara). Këshilli i Ministrave miratoi me VKM-në 554/2019, “Për mënyrën e organizimit dhe funksionimit të Agjencisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive (AKPA)” dhe struktura e propozuar e Agjencisë së re parashikon një rritje të konsiderueshme të burimeve njerëzore në nivel qendror. Sidoqoftë, sfida e zgjerimit të shërbimeve në zonat e pambuluara mbetet.	
	2. Ndërmjetësimet e kryera nga zyrat e punësimit Gjatë vitit 2018 janë punësuar 32.846 punëkërkuar të papunë, prej tyre 46% janë gra. Ky rezultat u arrit përmes zbatimit të një modeli të ri të shërbimeve të punësimit në zyrat e punësimit. Gjatë periudhës janar–shtator 2019 rezultojnë të jenë 23,734 punësime.	
	3. Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit Nga zbatimi i programeve për vitin 2018 janë përfshirë 4808 punëkërkuar të papunë. Për vitin 2019 kanë filluar të zbatohen programet.	
	4. Gjatë periudhës janar–shtator 2019, 19589 persona vazhdojnë të ndjekin kurse të ndryshme profesionale në qendrat e publike të formimit profesional, nga të cilat 43% janë gra. Punëkërkuar të papunë, të cilët ndjekin pa pagesë këto kurse, janë 14,846 dhe ata që kanë përfunduar dhe janë certifikuar këto kurse janë 13,570 persona. Për të mbështetur kalimin në tregun e punës të të papunëve, veçanërisht të rinjve, përfituesit e ndihmës sociale dhe të papunëve afatgjatë, një kurs trajnimi i aftësive të buta u zhvillua dhe u pilotua në vitin 2018. Kursi synon të ndihmojë profilet e punëkërkuarve të papunë në drejtim të aftësive bazë të punësimit dhe si një mjet i orientimit në karrierë dhe një qasje më e arritshme në profilet e ardhshme të punës. Kursi <i>Start Smart</i> u zbatua në mbarë vendin gjatë vitit 2018. Për periudhën janar–shtator 2019 kanë marrë pjesë në këtë kurs 8,544 punëkërkuar të papunë.	
	5. Përfitimet nga papunësia VKM-ja nr. 161, datë 21 mars 2018 “Për pagesën e të ardhurës nga papunësia”, e cila vazhdon të zbatohet, aktualisht, me rritjen së pagës minimale në shkallë vendi, kjo pagesë është 13,000 lekë ose 107 euro. Gjatë periudhës janar–shtator 2019 janë 2,493 persona, përfitues të pagesës së papunësisë.	

	Forcimi i mbrojtjes sociale dhe masat e përfshirjes sociale	Statusi i zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitetet e planifikuara për 2019-ës	Draft kornizë ligjore për përkrahjen sociale Kuadri ligjor është kompletuar me akte nënligjore. 7 akte normative, 6 vendim i Këshillit Qeveritar dhe 3 udhëzime ministri janë miratuar për të përshtatur nevojat e sistemit të shërbimeve të kujdesit shoqëror. Akti kryesor dhe më i rëndësishmi nënligjor, bazuar në ligjin e shërbimeve të kujdesit shoqëror, është VKM 518/2018, “Për kriteret dhe procedurat e pranimit në qendrat e banimit dhe përdorimin e shërbimeve në komunitet”, i cili hyri në fuqi në mars 2019. VKM-ja përcakton “shportën” e shërbimeve sociale dhe objektin dhe objektin e të gjitha shërbimeve të kujdesit shoqëror me qëllim të zbatimit të detyrueshëm dhe uniformitetit të tyre në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë, në mënyrë që shpërndarja gjeografike e këtyre shërbimeve të jetë mjaft e gjerë.	5
	Vazhdoni shqyrtimin për përfituesit e ndihmës ekonomike të pranueshme përmes SIS.	5

	Skema e Ndhmës Ekonomike ka siguruar kritere të sakta dhe skemë të re të siguruar dhe më të mirë. Nga aplikimi i skemës së re të ndihmës ekonomike, 10758 familje përfituan për herë të parë.	
	Vlerësoni aftësinë e kufizuar, në përputhje me modelin social, si parakusht për integrimin shoqëror. Vlerësoni aftësinë e kufizuar, në përputhje me modelin shoqëror si parakusht për ri-integrim shoqëror. Nga fillimi i skemës së vlerësimit të aftësisë së kufizuar, rezultuan se 950 persona me aftësi të kufizuara rezultuan të ishin përfitues të pagesave të aftësisë së kufizuar përmes një procesi të vlerësimit sipas modelit biopsikosocial.	5
	Përmirësimi i raportimit dhe vlerësimit për të synuar uljen e varfërisë, përfshirjen sociale dhe mundësi të barabarta për grupet në nevojë përmes monitorimit të planeve të veprimit për përfshirjen sociale dhe barazinë gjinore. Në monitorimin e situatës për përfshirjen sociale, është krijuar grupi nën-tematik i IPMG për përfshirje sociale dhe grupi i mbrojtjes, i cili ka aprovuar zgjatjen e afatit të Strategjisë Kombëtare për Mbrojtjen Sociale. Raporti i monitorimit për Barazinë Gjinore, 2018, Raporti për Romët dhe Egjiptianët 2018 dhe Rishikimi Afatmesëm për Planin e Aksionit për Aftësi të Kufizuara kanë përfunduar.	5
	Draft kornizë ligjore për mbështetjen e shërbimit social. Vazhdoni kontrollimin për përfituesit e Ndhmës së Ndhmës Ekonomike, përmes SIS të automatizuar.	5
Përshkrimi i zbatimit dhe sqarime nëse ka zbatim të pjesshëm apo pa zbatim		